~~6089~~. II. V. 6.
6214

4° VIII,

12

Paginerd 28. VIII. 53.
Alpgard

NICOLAI Perotti ad Pyrrhum Perottum Nepotem Ex fratre Suauissimo Rudimenta grammatices.

d

A Litteras. A.b.c.d.e.f.g.h.i.k l.m.n.o.p.q.r s.t.u.x.y.z.

Da salutationem beatæ uirginis. Aue Maria gratia plena: dominus tecū: benedicta tu in mulieribus: & benedictus fructus uētris tui Iesus. sancta Maria mater dei ora pro nobis peccatoribus. Amen.

Da orationē dominicā. pater noster q̄ es ī cælis sanctificet nomen tuū. adueniat regnū tuū. fiat uoluntas tua: sicut in cælo & ī terra. panē nostrū quottidianū da nobis hodie. & dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. & ne nos induc as in tēptationē: sed libera nos a malo amen. Da symbolū. Credo in deū patrē omnipotentē creatorē cæli & terræ. & in Iesum Christū filiū eius unicū dominū nostrū q̄ cōceptus ē de spiritu sancto. natus es Maria uirgine: passus sub pōtio pilato crucifixus mortuus & sepultus descendit ad inferos: tertia die resurrexit a mortuis ascēdit in cælos. sedet ad dexterā dei patris oīpotentis. īde uēturus est iudicare uiuos & mortuos. Credo in spiritū sanctū: & sanctā catholicā ecclesiā sanctoꝝ cōmunionē. remissionē peccatoꝝ carnis resurrectionem. uitam æternam. amen.

Quare optima a principio docenda sunt? quia tenacius hærēt quæ nudis animis percipiūtur: ut sapor quo noua ibuunt maxīe durat.

Quæ pertinacius hærent: quæ deteriora sunt? quia bona facile mutantur in peius: nunquam in bonum uitia uertuntur.

Cur paulatī īstruēdi sunt pueri? quia sicut uascula angusti oris supfusam liquoris copiam sic animi puerorum quæ nimia sunt respuunt: sensum autem instillationibus complentur.

Quo modo utendum est remissionibus? ita ut nec odium studiorum faciant negatæ: nec ocii consuetudinem nimiæ.

Quod ē primū īgenii signū ī pueris? memoria quod ēm? imitatio

Quotuplex est uirtus memoriæ? duplex. Quæ? facile percipere

Hain 12.658

& fideliter continere. Cur ī arte grāmatices prius instruēdi sunt pueri? quia hæc ē initiū & fondamētū omniū disciplinaꝝ: nec poterit ad ullius rei summā nisi præcedentibus initiis peruenīri.

Quid est grammatice? est ars recte loquendi rectęq; scribendi: scriptoꝝ & poetaꝝ lectionibus obseruata.

Vnde dicitur grammatice? a potu grammaton: hoc est a litteris Latine. n. litteraria dicit' qđ ex litteris syllabæ fiāt: ex syllabis dictōes ex dictōibus oratio: ex q̄bus disciplina grāmatices cōstituit'.

Quot sunt ptes grāmatices? quattuor. quæ? littera syllaba dictio & oratio littera ut p. syllaba ut pyr. dictio ut pyrrhus oratio ut pyrrhus incumbit uirtuti.

Quid est littera? Est minima pars uocis compositæ.

Quid est uox? Est aer ictus auribus accidens.

Vnde dicitur uox? a potu uoauo quod est uoco.

Quotuplex ē uox? quadruplex articulata quæ ab aliquo sensu mētis proficiscit'. inarticulata quæ a nullo sensu mentis proficiscitur. litterata quæ scribi potest illitterata quæ scribi non pōt. Articulataꝝ autem quædam possunt scribi ut pyrrhus quædam nō possūt scribi ut sibili & gemitus hominum. inarticulataꝝ etiam quædam scribi possunt & litteratæ sunt ut coax & cra quædam sunt illitteratæ & scribi non possunt ut strepitus mugitus & similia.

Vnde dicta est littera? littera dicta est quasi legitera quod legentibus iter præbeat: uel a lituris qa ueteres ī cæratis tabulis scribebāt.

Litteræ quot accidunt? tria. nomen figura & potestas.

Quid interest inter litteras & elementa? Elementa dicunt' ipsæ pronunciationes. litteræ uero sunt signa elementoꝝ abusiue tamen & litteræ pro elementis: & elementa pro litteris ponuntur.

Quot sunt litteræ siue figuræ elementoꝝ? uiginti duæ A. b. c. d. e f. g h. i. k. l. m. n. o. p. q r. s. t. u. x. y. z.

Quot sunt uocales? sex quīq; latīæ a. e. i. o. u. & una græca ypsilō.

Cōsonātes quot sunt? sedecī b. c. d. f. g. k. l. m. n. p. q r. s. t. x. z.

Ex consonantibus quot sunt mutæ? Nouē b. c. d. f. g k. p. q. t.

Quare dicuntur mutæ? quia ī cipiūt a se ipsis & desinūt ī uocales

Quot sunt semiuocales? Septem l. m. n. r. s x. z.

Quare dicunt semiuocales? quia oēs fere a uocalibus incipientes & in se desinentes similem fere uocalibus sonum habent.

Quot sunt liquidæ? Quattuor l.m.n.r. Quare dicūtur liquidæ? Quia post mutas positæ in eadē syllaba faciunt præcedentem syllabam breuem esse communem.

Quot sunt duplæ? Duæ x. & .z.

Quare dicuntur duplæ? quia ponunt pro duabus litteris.x.enī ponit p c. & .s.z. uero ponit p duplici ss. ut græciſſo græcizo. I ēt & u si in principio dictionis ponant sequente uocali consonantes fiunt.ut Iuno & Venus: si uero ī medio dictiōis ponantur non cō positæ īter duas uocales dupliciū uim habēt.ut Maia & audiui.

H.quare non ponitur inter litteras? Quia non est littera sed aspirationis nota.

Quot sunt uocales præpositiuæ? Tres a.e.o.

Quot sunt subiunctiuæ? Duæ e.u.

Quare dicunt subiunctiuæ? Quia subiunctæ præpositiuis diphthongos faciunt.

Quot sunt diphthongi? Quinq; æ.œ.au.eu. & .ei.

Quot sunt diphthōgi quæ scribūt & non pferūt? Tres æ.œ. & ei.

Quot sunt diphthōgi quæ scribunt & pferūt? Duæ au. & .eu.

Diphthongi sunt longæ uel breues? Sēper sunt longæ: nisi interdū sequente uocali: ut apud Virgilium. Stipitibus duris agitur sudibus ue præustis.

De Syllaba.

Quid est syllaba? Est compræhensio litterarū quæ sub uno accentu & uno spiritu profertur.

Vnde dicit syllaba? Ἀπὸ τοῦ συλλαμβάνω: quod ē cōpræhendere: licet abusiue singularū uocalium sonos syllabas nominam⁹.

Syllabæ quot accidūt? Quattuor. tenor spiritꝰ tpus & numerus.

Quot sunt tenores syllabarū? Tres acutus grauis & circūflexus.

Quot sunt spiritus syllabarū? Duo asper & leuis.

Quot sunt tempora syllabarū? Tria breue longum & medium: qbus omnis syllaba uel breuis uel longa uel communis efficitur.

Numerus qūo accidit syllabæ? Quia aut unius litteræ ē syllaba ut a: aut duarum ut ab: aut trium ut arx: aut quattuor ut mars: aut quinque ut stās: aut sex ut stirps. maioris autem numeri q̄

sex litterarꝝ nulla apud latinos syllaba inuenitur.

De Dictione.

Dictio quid est? Est minima pars orationis constructæ.

Quæ differētia ē inter syllabā & dictionē? Syllaba ē pars dictionis & nihil per se significat: dictio autem per se significat.

Dictio unde dicitur? A dicendo q̄ dicat aliquid hoc est significet.

Quot syllabarum est maxima dictio apud latinos? Tredecim ut dioclitanopolitanissimorum.

De oratione.

Quid est oratio? Est ordinatio dictionum congruā sentētiā perfectamq; demonstrans.

Partes orationis quot sunt? Octo nomen ꝟbū participiū ꝓnomē præpositio aduerbiū interiectio & coniunctio.

Quot sunt partes orationis declinabiles? Quattuor nomen ꝟbū participium & pronomen.

Quot sunt partes orationis indeclinabiles? Quattuor præpositio aduerbium interiectio & coniunctio.

De nomine.

Quid est nomē? Est pars orationis cum casu corpus aut rē proprie communiter ue significans.

Vnde dicit̄ nomen? Nomen dicit̄ quasi notamen: q̄ hoc notem⁹ uniuscuiusq; substātiæ q̄litatem: uel a græco quod est onoma.

Quot accidūt nōi? Quīq; species genus numer⁹ figura & casus.

Quotuplex est nomen? Duplex substantiuum & adiectiuum.

Quod est nomen substantiuū? Est illud cui præponit̄ unū articulare tantū ut hic liber: uel duo ad plus ut hic & hæc homo.

Quotuplex ē nomen substātiuū? Duplex ꝓpriū & appellatiuum.

Quod est nomen proprium? Quod uni soli conuenit ut Pyrhus & Penelope. Quod est appellatiuum? Quod est commune multorum ut hic leo.

Quot ē nomen adiectiuū? Quod uariat̄ ꝑ tres diuersas uoces ut ꝓbus ꝓba ꝓbū: uel per tres articulos ut hic & hæc & hoc felix.

Quot sunt species noīum tam primitiuoꝝ q̄ appellatiuoꝝ? Duæ primitiua ut Iulus & mons: deriuatiua ut iulius & montanus.

Quot sunt species proprioꝝ noīum? Quattuor prænomē quod præponitur differentiæ causa ut Gneus: nomen qd̄ est cuiusq;

proprium ut Paulus: cognomen qđ est cognationis cõmune ut Scipio: agnomen quod ab aliquo euentu ponit ut Aphricanus.
Quot sunt species tã primitiuoꝝ q̃ deriuatiuoꝝ notum cõmũes?
Vigintiquinq; corporale incorporale omonymum synonymum proprium appellatiuũ substantiuum adiectiuum ad aliqđ dictum Quasi ad aliqđ dictum gentile patrium interrogatiuũ Infinitum relatiuũ Collectiuum diuiduum ficticium generale speciale ordinale numerale absolutum temporale locale.
Quod est nomen corporale? Quod corpus significat ut homo.
Quod incorporale? Quod non significat corpus ut uirtus.
Omonyma quæ sunt? Quæ uoce nõ significatione cõueniunt: ut nepos filius filii uel luxuriosus.
Quæ sunt synonyma? Quæ non uoce sed significatione conueniunt: ut ensis gladius mucro spata.
Quod est ad aliquid dictum? Quod sine intellectu eius ad quid dicitur proferri non potest: ut filius pater.
Quasi ad aliqđ dictum quod est? Quod q̃is habeat aliquod cõtrarium & quasi semper adhærens: tamen neq; ipso noĩe significat etiam illud: nec secum interimit: ut nox dies.
Gentile quod est? Quod gentem significat: ut græcus latinus.
Patriũ quod est? Quod a patria sumitur: ut romanus.
Quod est interrogatiuum? Quot cũ interrogatione ꝓfertur. ut quis? qualis? quantus? quot?
Infinitum quod est? Quod est interrogatiuo contrariũ: ut quis qualis quantus: cum graui accentu proferuntur.
Relatiuum quod est? Quod refert antecedens: ut qui quæ quod & talis tantus.
Collectiuũ quod est? Quod in singulari numero multitudinem significat: ut populus.
Diuiduum quod est? Quod a duobus uel a pluribus ad singulos relationem habet: uel ad plures in numeros pares distributos: ut uterque alter quisq; singuli.
Ficticium quod est? Quod a proprietate sonorum factum est: ut turtur grus taratantara.
Quod est generale? Quod in diuersas species potest diuidi: ut animal arbor.

Quod est speciale? Quod a genere diuiditur: ut homo laurus.
Quod est ordinale? Quod ordinē significat: ut primus secūdus.
Quod est numerale? Quod numerum significat: ut unus duo.
Quod est absolutum? Quod per se itelligit̄: ut ens deus.
Quod est tēporale? Quod tēpus significat: ut mensis annus.
Quod est locale? Quod locū significat: ut ꝓpinquus logīquus.
Quot sunt deriuatiuoꝝ noīum spēs ꝓpriæ? Nouē patronomicū possessiuū cōparatiuū superlatiuum dīminutiuū denominatiuū uerbale participale aduerbiale.

Quod est nomen patronomicū? Quod a nōibus propriis patrum deriuatur secundum formā græcam: & significat cum genitiuo primitiui filiū uel nepotē: ut æacides filius uel nepos Aeaci.
Quod est nomen possessiuū? Quod cum gtō primitiui significat aliqd eoꝝ quæ possidentē: ut euādrius ensis i. ensis Euandri.
Cōparatiuum quod est? Quod significat magis cum positiuo: ut fortior idest magis fortis.
Quæ nomina cōparantur? Appellatiua duntaxat qualitatem aut quantitatem significātia: qualitatem ut bonus malus: quātitatē ut magnus paruus.

Cōparatiuum cui casui seruit? Ablatiuo utriusq; numeri sine præpositione: dicimus enī doctior illo uel doctior illis.
Superlatiuum quod est? Quod per se ꝓpatum intellectum habet cū ualde aduerbio positiui: uel ad plures sui generis cōparatum superponitur omnibus: ut Aeneas piissimus idest ualde pius: optimus teucroꝝ idest bonus super omnes teucros.
Superlatiuum cui casui seruit? Genitiuo tantum plurali: dicimꝰ enim doctissimus poetarum.

Dīminutiuum quod est? Quod dīminutionē sui deriuatiui absolute demonstrat: ut regulus idest paruus rex.
Quot causis ꝓferūt diminutiua? Tribꝰ necessariæ significationis urbanitatis & adulatōis gratia: ut tātillus īgeniolū corculum.
Denoīatiua quæ sunt? Quæ a noīe deriuantur: ut a saxo saxosus.
Verbalia quæ sunt? Quæ a ῥbo deriuātur: ut a domo domitor.
Participalia quæ sunt? Quæ a participiis deriuantē: ut amandus & reuerendus hoc est dignus amari & reuereri.
Aduerbialia quæ sunt? Quæ ab aduerbiis deriuātē: ut hodiernus

craſtinus.

DE Generibus Nominum.

QVot ſunt genera nominum? Septē maſculinū fœmininum neutrum commune omne promiſcuum & incertum Maſculinum cui præponitur unum articulare pronomen hic: ut hic Pyrrhus. Fœmininū cui præponit unū articulare pronomen hæc: ut hæc Penelope. Neutrū cui præponit unū articulare pronomen hoc: ut hoc aīal. Cōmune cui duo articularia ꝓnoīa præponuntur hic & hæc: ut hic & hæc homo. Omne cui tria articularia pronoīa præponunt: ut hic & hæc & hoc felix. Promiſcuū qđ & epicœnū dicitur quod ſub una uoce & uno articulo denotat animalia utriuſq; ſexus: ut hic paſſer hæc aquila. Incertum quod nulla ratione cogente ſola auctoritas ueterū ſub diuerſo genere ꝓtulit: ut hic uel hæc ſilex finis talpa cortex grus dāma dies margo bubo panthera clunis ſerpens lynx aluus adeps uel adipes.

Prima regula.

Pyrrhus cuius generis? Maſculini. Quare? Quia oīa noīa ꝓpria uiroꝝ cuiuſcūq; ſint terminationis maſculini ſunt generis.

Secunda regula.

Penelope cuius generis? Fœminini quia omnia nomina mulierū cuiuſcūq; ſint terminationis fœminini ſunt generis: ut Penelope Glycerium.

Tertia regula.

Pirus cuius generis? Fœminini quia oīa noīa arborum fœminini ſunt generis: fructuum uero & lignoꝝ utplurimū neutri. Excipitur hic oleaſter & hæc ficus: pro fructu nā hoc ſiler hic rubus & hic dumus non numerantur inter arbores.

Quarta regula.

Aprilis cuius generis? Maſculini quia omnia nomina menſium ſunt maſculini generis.

Quinta regula.

Decem cuius generis? Omnis quia omnia nomina numeralia a quattuor uſque ad centum ſunt omnis generis & indeclinabilia: cætera uero & declināt & diſcreta ſunt: præter mille quod trium generum & indeclinabile eſt.

Sexta regula.

Metaurus cuius generis? Masculini quia omīa nomina fluuioꝝ sunt generis masculini.

Septima regula.

Conuiua cuius generis? Cōmunis quia omīa nomina cuiuscūqꝫ sint termiatōis: si ex ipsa significatōe reꝝ ad mares uel fœmīas solū ptinēt: masculini uel fœmīni sunt generis: sin utriusqꝫ sexus esse possūt nisi diuersas hēant uoces cōia sunt: si in significatione neutris etiam coniūgi possunt omīs sunt generis: ut hic uir hæc mulier hic & hæc paricida hic & hæc & hoc sospes.

Octaua regula.

Bonus cuius generis? Masculini quia est prima uox adiectiui. Bona? fœminini quia est secunda uox adiectiui. Bonum neutri quia est tertia uox adiectiui.

Nona regula.

Musa cuius generis? Fœminini quia oīa noīa latina quæ in ntō singulari desinunt in a fœminina sunt: ut hæc aqua cæra. pluralia uero quæ desinunt in a neutra sunt ut arma.

Decima regula.

Græca noīa cuius generis? Græca quæ ī as uel in is longā desinūt: & similiter in a apud eos desinentia neutra: & quæcumque terminationē suam seruāt genus suū apud nos seruāt: ut hic boreas crater titan Sosia poeta schema: & reliqua.

Vndecima regula.

Cubile cuius generis? Neutri quia omnia noīa quæ in ntō singulari in e correptam uel in i desinunt neutra sunt: ut monile gumi. Excipiūt a genitiuis cōposita omnis generis: ut eiusmodi: nam nihil frugi mancipi obliqui sunt casus cū omnibus casibus & generibus figurate adiuncti.

Duodecima regula.

Sermo cuius generis? Masculini qa oīa noīa quæ in ntō singulari in o desinunt nisi sint uerbalia antecedente i & nisi in do uel in go exeant oī i mutātia in gtō fœminini sunt generis: præter hic ordo cardo & cupido pro deo: ut hæc actio oratio dulcedo origo: masculina sunt: præter caro carnis quod est fœmininū. Margo tā masculini q̄ fœminini generis īuenit. Virgo cōis etiā generis īuenitur.

Tertia decima regula.

Cornu cuius generis? Neutri qa oīa noīa in u uel in c uel in d uel in l uel in m uel in t ī ntō singulari desinētia neutra sunt: ut genu lac aliquod ceruical templū caput. Excipitur hic sal quod tamen apud ueteres neutrū inuenitur: hic pugil hic sol hic & hæc præsul exul uigil hic & hæc & hoc nequam.

¶ Quarta decima regula.

Numen cuius generis? Neutri qa omnia noīa in n desinentia si ꝑducūt ultimā aut si a canēdo componuntur masculina sunt: sin corripiūt nisi a canēdo cōpositā neutra sunt: ut hic lien ren splen: hoc solamen semen flamen: hic tubicen cornicen fidicen. Excipiū hic pectē hic flamen pro sacerdote. Græca uero in n genus suum seruant: ut hic titan hæc syren hic delphin hæc eleusin.

¶ Quinta decima regula.

Laquear cuius generis? Neutri quia omnia noīa desinentia in ar neutra sunt: ut īstar lacunar. Excipitur hic bostar hic lar hic & hæc & hoc par & sua composita.

¶ Sexta decima regula.

Cancer cuius generis? Masculini quia omnia noīa in er desinētia masculina sunt: præter noīa tertiæ declinationis b uel u loco cōsonantis ante er habētia uel terræ fœtus significantia: ut hic puer ager hauster: hoc tuber suber cadauer: hoc siler papauer cicer. Excipiū hic imber & ab eo composita septēber mulciber hoc iter spinter cancer pro morbo. degener pauper uber communis uel potius omnis sunt generis.

¶ Decima septima regula.

Vir cuius generis? Masculini quia in ir desinentia noīa masculina sunt: ut hic leuir treuir abadir. Excipiunt hoc gadir & hoc ir.

¶ Decima octaua regula.

Honor cuius generis? Masculini quia oīa noīa in or desinentia masculina sunt: ut hic labor lector: præter comparatiua quæ cōis sunt generis. Excipiūt hic senior: hæc arbor: hoc marmor æquor ador cor: hic & hæc memor immemor: & a dedecore corpore uel colore cōposita quæ cōmunia sunt: ut dedecor bicorpor díscolor. auctor etiā est cōmunis generis: nisi cū eum significat qui auget tunc enim auctrix facit fœmininum.

¶ Decima nona regula.

Robur cuius generis? Neutri qa in ur desinentia nomina neutra sunt: ut iecur guttur: præter noia deor uel gētilia uel appellatiua auium x uel t ante ur hēntia quæ masculina sunt: ut anxur astur turtur furfur. Xbalia uero quæ hominibus imponuntur si sunt tertiæ declinatiōis cōmunia sunt: ut augur fur trifur qbus addit̄ ligur: sin secundæ masculina ut satur.

¶ Vigesima regula.

Ciuitas cuius generis? Fœminini quia ī as desinentia noia fœminina sunt ut pietas: præter patria & gentilia quæ cōmnnia sunt: ut arpinas capenas arcas. Excipiuntur hic mas maris uas uadis as assis hoc uas uasis fas nefas & nugas omnis generis & indeclinabile.

¶ xxi. regula.

Gurges cuiꝰ generis? Masculini qa in es correptam desinētia quæ nullā significationis naturalē cōmunionē habēt cū fœmininis masculina sunt: ut trames limes. Excipiunt̄ duo ī ges hæc seges & teges & compes compedis: itē inqes quod omīs generis inuenit̄.

¶ xxii. regula.

Clades cuius generis? Fœminini qa in es productam desinentia fœminina sunt ut labes. Excipitur hic uerres pro porco: & dies quod in singulari incerti generis est in plurali masculini semper sicut ab eo cōpositum meridies: & hic pes pedis.

¶ xxiii. regula.

Classis cuius generis? Fœminini qa in is desinentia noia fœminina sunt. Excipiunt̄ habētia n uel duas consonantes in eadē syllaba: uel duplicē cōsonantē ante is: & quæ penultimā syllabam una ex liqdis terminant: uel una syllaba crescunt in gtō quæ masculina sunt. Excipit̄ hic caulis hæc bipennis hæc pestis febris neptis uestis uallis turris peluis pellis cuspis cassis lis. Molaris cum adiectiuum est cōis est generis: cū ad dentē uel lapidē refert̄ masculini est. Rudis cum uirgam significat qua gladiatores donabant̄ fœmininum est. Finis & clunis incerti sunt generis.

¶ xxiiii. regula.

Flos cuius generis? Masculini quia in os desinētia masculina sunt: præter cos glos dos fœminina: & custos sacerdos bos compos īpos communia: & os oris & os ossis neutra.

¶xxv. Regula.

Ventus cuius generis? Masculini quia in us correptã desinentia secundæ & quartæ declinatiõis masculina sunt: ut annus sexus. Excipiuntur hæc cristallus costus phaselus artus: item hæc acus humus aluus: præterea hæc domus colus: itẽ anus nurus socrus & manus trib⁹ porticus: idus tantũ plurale. hoc acus aceris purgamẽtum frumenti: uulgus tã masculinum q̃ neutrum inuenit. hoc etiam uirus & pus indeclinabilia. Specus uero & penus tam masculini q̃ fœminini & neutri generis esse inuenitur.

¶xxvi. regula.

Munus cuius generis? Neutri quia in us correptã desinẽtia tertiæ declinatiõis neutra sunt. Excipitur hic lepus hæc uenus hic & hæc ligus hic & hæc & hoc uetus hæc pecus pecudis nã hoc pecus pecoris facit.

¶xxvii. regula.

Rus cuius generis? Neutri qa in us ꝓductã desinẽtia monosylla ba neutra sunt: supra syllabã uero fœminina: ut crus thus iuuẽtus senectus incus. excipitur hic mus hic & hæc sus grus.

¶xxviii. regula.

In aus desinentia fœminina sunt: ut laus fraus.

¶xxviiii. regula.

In æs diphthongum unum mas præs prædis: & unum neutrum inuenitur æs æris.

¶xxx. regula.

In t desinentia neutra sunt: ut caput occiput.

¶xxxi. regula.

Pax cuius generis? Fœminini qa in x desinẽtia noĩa fœminĩa sunt: ut fornax nex nix: nisi e ante x habeant supra syllabam nec sint fœtus terræ tunc enim masculina sunt: ut ueruex uertex exlex pulex culex apex cimex. Excipiuntur hæc pellex obex supellex uibex: præterea hic rex grex celix uarix fornix frutex narix ãguis genus: hic uel hæc cortex silex. Sciendũ q̃ ☞balia in trix q̃uis sint fœminina in obliquis tamen casibus in plurali neutris etiam iunguntur: ut uictricia tollite signa: & uictrici signo.

¶xxxii. regula.

Ars cuius generis? Fœminini qa in duas desinentia consonantes

monosylaba fœminina: supra syllabã uero masculĩa sunt: ut gens fors scrobs sors ops frons mors mens puls trabs lens urbs stirps: hic manceps auceps dodrans triens quadrans adeps forceps. Excipiũt hic mons fons mars pons dẽs: & hæc cohors hyems. Quid ĩ his agẽdũ ĩ qb⁹ ueteres genera cõfuderunt? Frequẽtiori auctornm usui adhærendum est.

De Numero.

Quid est numerus? Est dictionis forma quæ discretionem quantitatis facere potest.

Quot sũt numeri noĩum? Duo singularis ut hõ pluralis ut hoĩes.

De Figura.

Quot sũt figuræ noĩum? Tres simplex ut animus cõposita ut magnanimus decõposita ut magnanimitas.

Quot modis noĩa cõponũt? Quattuor ex duob⁹ ĩtegris ut suburbanus: ex duobus corruptis ut efficax municeps: ex integro & corrupto ut ineptus ĩsulsus: ex corrupto & ĩtegro ut nugigerulus. Aliquando ex cõplurib⁹ ut ĩexpugnabilis ĩperterritus.

De Casu.

Quid est casus? Est motus casualiũ dictionũ qui maxime fit in fine.

Quot sunt casus noĩum? Sex nominatiuus genitiuus dtũs actũs uocatiuus & ablatiuus.

Vnde dicitur casus? A cadendo q̃ quasi a recto cadere uideatur: unde rectus improprie dicitur casus.

Quot sunt litteræ terminales nominum quibus latini utuntur? Quattuordecim uocales quinque a.e.i.o.u. semiuocales sex l.m. n.r.s.x. mutæ tres c.d.t.

Quot sunt declinationes noĩum? Quinq̃ prima cuius genitiuus singularis in æ diphthongon: uel si græca sunt noĩa in es longam desinit: ut musa musæ & rhetorice rhetorices. Secũda cuius gẽitiuus in i productam desinit: ut herus heri. Tertia cuius genitiuus singularis in is correptam desinit: ut pater patris. Quarta cuius genitiuus singularis in us uel in u productum desinit: ut uisus uisus & cornu cornu. Quinta cui⁹ genitiu⁹ singularis in ei diuisas syllabas desinit: ut dies diei.

DE Prima Declinatione.

Prima declinatio p quot genera declinat? Tria masculinū fœmininum & commune.

Prima regula.

Nominatiuus primæ declinationis quot terminationes habet? quattuor a.e.as.es. & unā hebræā am.ut poeta rhetorice Aeneas Anchises Habraam.

Secunda regula.

Genitiuus & dtūs singularis & ntūs & utūs pluralis ī æ diphthongon desinūt semper:exceptis genitiuis singularibus eorū quæ terminat in e lōgū q genitiui terminat in es:ut rhetorice rhetorices.

Tertia regula.

Accusatiuus singularis ī am uel in an uel ī en terminat.ut poetā Aeneam Anchisen.

Quarta regula.

Vocatiuus singularis ī a facit:uel ī e q̄ndo uenit ab es uel ab e:uel in am q̄ndo uenit ab am.ut o Aenea Anchise rhetorice Habraā.

Quinta regula.

Ablatiuus singularis in a desinit uel in e quando fit ab es uel ab e.ut a poeta Anchise rhetorice.

Sexta regula.

Genitiuus pluralis in arum desinit: & plerunq; per concisionē in um.ut troiugenarum & troiugenum.

Septima regula.

Datiuus & abltūs pluralis in is desinunt. fœminina tamen pauca transfigurata ex masculinis nō habentibus neutra quæ per sexū discernūtur:faciūt dtūm & ablatūm in bus.ut natabus filiabus libertabus asinabus.his adduntur animabus ābabus & duabus.

Octaua regula.

Accusatiuus pluralis semper terminatur in as.

De modo examinandi.

Poeta quæ pars est? Nomen est. Quid ē nomen? Est pars orationis cū casu corpus aut rē pprie cōmuniter ue significās. Poeta est pars declinabilis aut indeclinabilis? Declinabilis. Quot sunt partes oratiōis declinabiles? Quattuor nomen ꝟbū participium & pronomen. Quot sunt partes orationis indeclinabiles? Quattuor præpositio aduerbiū interiectio & cōiunctio. Quare

dicitur nomen? Quasi notamen: q̄ hoc notemus uniuscuiusque substantiæ qualitatē: uel a græco quod est onoma. Nomini quot accidunt? Quinque species genus numerus figura & casus. Cuius speciei? Deriuatiuæ. Vnde deriuatur? A poesis. Quot sūt species noīum? Duæ primitiua ut Iulus & mons: Deriuatiua ut iulius & montanus. Quale nomen est? Substantiuū. Quare? Quia præponit̄ ei unū articulare tātū: ut hic poeta. Quotuplex est nomen? Duplex substantiuū & adiectiuū. Substantiuum cui præponit̄ unū articulare tantum ut hic liber: uel duo ad plus ut hic & hæc homo. Et adiectiuū q̄d uariatur per tres diuersas uoces ut probus proba probum: uel tres articulos ut hic & hæc & hoc felix. Quale nomen substantiuū est poeta? Appellatiuū. Quotuplex est nomen substantiuū? Duplex. Quod? Propriū q̄d uni soli conuenit ut Pyrrhus & Penelope: & appellatiū quod est cōe multoꝝ ut homo leo. Cuiꝰ speciei tam primitiuoꝝ q̄ deriuatiōꝝ est poeta? Corporalis qa corpus significat. Quot sunt species tā primitiuoꝝ q̄ deriuatiuoꝝ noīum? Vigintiquinque. Corporale incorporale omonymū synonymū proprium appellatiuum substantiuū adiectiuum ad aliquid dictum quasi ad aliqd dictum gentile patriū interrogatiuum infinitum relatiuum collectiuū diuiduum fictum generale speciale ordinale numerale absolutum tēporale locale. Cuius speciei deriuatiuoꝝ ꝓprie? Denoīatiuæ. q̄a a noīe deriuat̄ q̄d est poesis. Quot sunt spēs deriuatiuoꝝ noīum proprie? Nouē patronomicū possessiuū cōparatiuum superlatiuū diminutiuū denomīatiuum uerbale participale aduerbiale. Cuiꝰ generis poeta? Masculini. quia præponit̄ ei unū articulare pronomen hic. Quot sunt genera noīum? Septē masculinum cui præponit̄ hic ut hic Pyrrhꝰ: fœminīnū cui præponitur hæc ut hæc Penelope: neutrum cui præponit̄ hoc ut hoc aīal: cōe cui hic & hæc præponūt̄ ut hic & hæc homo; omne cui tria articularia ꝓnoīa præponunt̄ ut hic & hæc & hoc felix: promiscuum quod sub una uoce & uno articulo denotat aīalia utriusque sexus: ut hic passer hæc aq̄la: incertū q̄d nulla ratione cogente sola auctoritas ueterū sub diuerso genere ꝓtulit. ut hic uel hæc silex finis talpa: & reliqua. Poeta per quā regulam ē generis masculini? Per decimā de generibus: qua notat̄ q̄ oīa noīa græca quæ in as uel in is longā

desinũt: & similiter in a apud eos desinẽtia neutra: & quæcũq; terminationẽ suã seruãt genus suũ apud nos seruãt. ut hic boreas crater titan Sofia poeta & reliqua. Prima declinatio ꝑ quot genera declinat? Tria masculinũ foemininum & commune. Cuius numeri poeta? Singularis qa singulariter profertur. Quid est numerus? Est dictionis forma quæ discretionẽ quãtitatis facere põt. Quot sunt numeri noĩum? duo. singularis ut homo. pluralis ut homines. Cuius figuræ poeta? simplicis. quare? quia simpliciter profertur Quot sunt figuræ noĩum? Tres simplex ut animus: composita ut magnanimus: decomposita ut magnanimitas. Quot modis nomina cõponunt? quattuor. ex duobus integris ut suburbanus: ex duobus corruptis ut efficax municeps: Ex integro & corrupto ut ineptus insulsus: ex corrupto & integro ut nugigerulus: aliquando ex pluribus ut ĩexpugnabilis impterritus. Capsis qũo cõponitur? Ex pluribus corruptis cape si uis. Poeta cuius casus? nominatiui uocatiui & ablatiui singularis. quare? qa in talibus casibus declinãdo repit poetæ cuius casus? genitiui & datiui singularis nominatiui & uocatiui pluralis. In hoc loco poeta currit poeta cuius casus? Nominatiui: qa est suppositũ huius uerbi currit quod reqrit ante se ntũm Quid est casus? Est motus casualiũ dictionũ q maxĩe fit in fine. Vnde dicit casus? A cadendo quod quasi a recto cadere uideatur unde rectus improprie dicitur casus. Quot sunt casus nominum? Sex nominatiuus gtũs datũs actũs uocatiuus & ablatũs qua littera terminat poeta a uocali. quot sunt terminales litteræ nominum quibus latini utuntur? quattuordecim: uocales quinque. a. e. i. o. u semiuocales sex l. m n. r. s. x. mutæ tres c. d. t. Quot sunt declinationes nominum? Quinque. prima cuius genitinus singularis in æ diphtongon uel in es longam desinit. ut poeta poetæ & thetorice thetorices. secunda cuius genitiuus: & reliqua ut supra. Poeta cuius declinationis? Primæ: quia eius genitiuus singularis in æ diphthongon desinit. Noĩatiuus singularis primæ declinationis quot terminationes habet? Quatuor a. e. as. es: & unam hebræam. ut poeta rhetorice Aeneas Anchises Habraam. Poeta quomodo facit in genitiuo? Facit in genitiuo & datiuo singulari & nominatiuo & utõ plurali poetæ. per quam regulã? per secũdã prĩæ declinationis

qua dicit quod gtūs & dtūs singularis & nominatiuus & uocatiuus pluralis in æ diphthongon desinūt semper : exceptis genitiuis singularibus eorꝫ quæ termināt ī e longum : q genitiui termināt ī es. Poeta qūo facit in accusatiuo singulari? Poetā. Per quā regulā? Per tertiā primæ declinatiōis : qua notat q̄d accusatiuus singularis in am uel in an uel in en terminat. ut poetā Aenean & Anchisē. Quo modo facit ī uocatiuo singulari? facit ī uocatiuo & ablatiuo singulari Poeta. Per quā regulā? Per quartā & quītam primæ declinatiōis: qbus notat q̄d uocatiuus & ablatūs singularis ī a terminant uel in e quando ueniunt ab es uel ab e. ut o Aenea Anchise rhetorice : ab Aenea Anchise rhetorice Quomodo facit in gtō pluralī? Poetarꝫ. Per quam regulam? Per sextam primæ declinatōis : qua notat q̄d genitiuus pluralis in arum desinit & plerūq; p̄ cōcisionē in um. ut troiugenarꝫ & troiugenūm. Quomodo facit in dtō pluralī? Facit in dtō & ablatō plurali poetis. Per quā regulā? Per septimam primæ declinationis. qua notat q̄d dtūs & abltūs pluralis in is desinunt Foemina tamen pauca & reliqua. Poeta qūo facit in accusatiuo plurali? poetas. per quā regulā? per octauā primæ declinationis: qua notat quod accusatiuus pluralis semp terminatur in as. Poeta qūo declinatur? Noīatiuo hic poeta. Geītiuo huius poetæ. Datiuo huic poetæ. accusatiuo hunc poetam. Vocatiuo o poeta. abltō ab hoc poeta. Et pluraliter nominatiuo hi poetæ. Genitiuo horum poetarꝫ Datiuo his poetis. accusatiuo hos poetas. Vocatiuo o poetæ. ablatiuo ab his poetis.

Poeta

Musa

Noīatiuo hæc musa. Genitiuo huius musæ. datiuo huic musæ. accusatiuo hāc musam. Vocatiuo o musa. abltō ab hac musa. Et pluraliter nomīatiuo hæ musæ Gēitiuo harū musarū. datiuo his musis. accusatiuo has musas. Vocatiuo o musæ. Ablatiuo ab his musis.

Aduena

Nomīatiuo hic & hæc aduēa genitiuo huius aduenæ. datiuo huic aduenæ. accusatiuo hūc & hāc aduenā. Vocatiuo o aduēa. Ablatiuo ab hoc & ab hac aduēa. Et pluraliter nomīatiuo hi & hæ aduenæ. genitiuo horū & harū aduenarū. Datiuo his aduenis Accusatiuo hos & has aduenas. Vocatiuo o aduenæ. ablatiuo ab his aduenis.

De Secunda declinatione.

Prima regula.

Nominatiuus secūdæ declinationis quot terminationes habet? Sex er ir ur us um eus. ut Caper Alexander iber hispanus fluuius qui etiam iberus dicitur: quod solum produxit er in hac declinatione: & ab eo cōpositū celtiber. nā pro gente quæ est iuxta armenios ſber iberis dicitur. in ir & ur latinorū tantum masculinorū. ut uir & satur. in us ut platanus. in um neutrorum & figurate fœmininorū: ut regnū Glycerium. in eus græca tātū & masculina. ut Theseus Tydeus.

Secūda declinatio per quot genera declinatur? Tria masculinum fœmininum & neutrum:

Secunda regula.

Genitiuus singularis in i desinit. & in ir uel in ur uel in eus desinentia una semper syllaba uincunt in genitiuo: in us uero & in um pares habent syllabas.

Tertia regula.

Datiuus & ablatiuus secundæ declinationis fiunt a genitiuo i mutata in o. ut huius luciferi huic & ab hoc lucifero huius Tydei huic & ab hoc Tydeo.

Quarta regula:

Accusatiuus singularis secundæ declinationis desinit in um. ut Priamū Theseum. græca uero in eus desinunt ēt in a: cætera uero in on terminantur. ut Thesea Priamon.

Quinta regula.

Vocatiuus singularis primæ declinationis quando in r uel in m desinit noīatiuus: similis ei est. In eus uero desinentibus propriis græcus est uocatiuus qui a nominatiuo fit ablata s. ut o Theseu In us desinentia mutata us in e faciunt uocatiuū. si tamen ante us i sit in ppriis abiecta us facimus uocatiuum. ut Virgilius o Virgili. Dicimus etiā fili pro filie. Dicunt etiam christiani deus agnus uulgus pelagus populus fluuius in uocatiuo.

Sexta regula.

Pluralis noīatiuus & uocatiuus tā masculinus q̄ fœmininus secūdæ declinationis similis ē gtō singulari. neutri uero generis ntūs accusatiuus & uocatiuus plurales finiunt in a. in omnibus enim neutris tres casus sunt similes: noīatiuus accusatiuus & utūs: &

inplurali numero ſemp deſinũt ī a niſi ſint græca. ut tempe cepe.

¶ Septima regula.

Genitiuus pluralis ſecũdæ declinatiõis fit in omni genere addita rum ablatiuo ſingulari. ut magiſtro magiſtrorꝝ. multa tamen p ſyncopen dicũt. ut denum ſeptenum ſenum tricenum nũmum ſeſtertiũ modiũ liberum fabrum elementum iugerum.

¶ Octaua regula.

Datiuus & ablatiuus pluralis ſecũdæ declinatiõis fiũt ab ablatiuo ſingulari mutata o in is longam.

¶ Nona regula.

Accuſatiuus pluralis ſecundæ declinationis tã maſculinus q̃ fœminínus fit addita s ab ablatiuo ſingulari.

¶ Decima regula.

¶ Nomina quæ ſecundum modũ pnominis declinantur ſunt octo. unus totus ſolus alius ullus uter alter: & quis uel qui cum ſuis cõpoſitis: quæ etiã ſecundũ mobiliũ noĩum regulã ueteres declinabãt præter quis: neuter tamen neutra neutrũ cũ utroq; modo ſicut ſimplex ſuũ diceret: apud iuniores ſecundũ mobilia noĩa declinat. Horꝝ fœminina ſunt una tota ſola alia ulla altera utra quæ. neutra unum totum ſolum aliud ullũ alterũ utrũ quid uel quod. quorꝝ genitiui unius totius ſolius alius ullius utrius: & corripiũt & producũt penultimã: alterius ſemper corripit.

Magiſter

¶ Nominatiuo hic magiſter. Genitiuo huius magiſtri. Datiuo huic magiſtro. Accuſatiuo hũc magiſtrũ. Vocatiuo o magiſter. Ablatiõ ab hoc magiſtro. Et pluraliter ntõ hi magiſtri. Genitiuo horum magiſtrorum. Datiuo his magiſtris. Accuſatiuo hos magiſtros. Vocatiuo o magiſtri. Ablatiuo ab his magiſtris.

Pinus

¶ Nominatiuo hæc pinus. Genitiuo huius pini. Datiuo huic pino. Accuſatiuo hanc pinũ. Vtõ o pine. Ablatiuo ab hac pino. Et pluraliter ntõ hæ pini. Gtõ harum pinorꝝ. Dtõ his pinis. Accuſatiuo has pinos. Vocatiuo o pini. Ablatiuo ab his pinis.

Templum

¶ Nominatiuo hoc templum. Genitiuo huius templi. Datiuo huic templo. Accuſatiuo hoc templũ. Vocatiuo o tẽplum. Ablatiuo ab hoc templo. Et pluraliter ntõ hæc templa. Gtõ horꝝ tẽplorꝝ. Datiuo his templis. Accuſatiuo hæc tẽpla. Vocatiuo o templa. Ablatiuo ab his templis.

Vllus

Nominatiuo ullus ulla ullū. Gtō ullius: Datiuo ulli. Accusatiuo ullum ullam ullum. Ablatiuo ab ullo ulla ullo. Et pluraliter nominatiuo ulli ullæ ulla. Genitiuo ullorꝝ ullarꝝ ullorꝝ. Datiuo ullis. Accusatiuo ullos ullas ulla. Ablatiuo ab ullis.

De Tertia Declinatione.

Tertia declinatio per quot genera declinatur? Per omnia.

Prima regula.

Quot sunt terminatiões noīum tertiæ declinatiõis? Quinq̄gīta quattuor. Quæ? in a ut poema: in e ut monile: in o ut leo. in ac ut lac: in ec ut alec: in id hebræa & barbara ut Dauid. in al ut sal: in el ut mel: in il ut pugil: in ol ut sol: in ul ut consul: in an ut titan: in en ut splen: in in ut Phorcin: in on ut sidon. in ar ut par: in er ut pater: in ir ut gadir: in or ut amor: in ur ut turtur. in as ut pallas: in es ut comes: in is ut collis: in os ut cõpos: in us ut lepus. in abs ut trabs: ī ebs ut celebs: in ibs ut calibs: in obs ut scrobs: in urbs ut urbs: in uls ut puls: in ems ut hyems. in ans ut dodrãs: ī ens ut dẽs: in ins ut tirins: ī ons ut mõs: in uns ut aruns. in aps ut daps: in eps ut mãceps: in ips ut cinips: in ops ut ops mater deorum. in irps ut stirps. in ax ut fax in ex ut fex: in ix ut phœnix: in ox ut uelox: in ux ut crux. ī æs ut præs: in aus ut la?: ī ut ut caput: in alx ut calx: ī ãx ut lãx: ī arx ut arx: ī ũx ut coniũx.

Secunda regula.

Genitiuus singularis tertiæ declinationis in is correptam desinit. Excipitur uis huius uis quod producitur.

Tertia regula.

Datiuus singularis tertiæ declinationis fit a genitiuo abiecta s.

Quarta regula.

Accusatiuus singularis tertiæ declinatiõis fit a genitiuo singulari is mutata in em. In is tamen terminata ꝓpria uel græca similem habẽtia ntũm gtō in um terminant accusatiñ: ut tybrim ararim Neapolim. præterea latina hæc inueniũt turrim tiburim burim securī puppī sitī restim uī peluī tussim maguderim: puppem ẽt & securem & turrẽ & restem īuenies. In græcis uero tã ī hæc q̄ ī aliis declinatiõib? græca terminatio ī a īuenit: ut pæana titana.

Quinta regula.

Vocatiuus singularis tertiæ declinationis similis est nominatiuo

ſingulari: niſi ſit uocatiuus græcus qui fit a nominatiuo ablata s uel a genitiuo ablata tis: ut thebai Chalcha Palla Xenophon.

¶ Sexta regula.

In e correptā neutra niſi ſint ꝓpria ſimilē habēt ablatīm ſingularē datiuo ſingulari: ut ab hoc mari natali monili. Excipitur ab hoc gauſape qd' ueteres & hic gauſapes & hæc gauſapa & hoc gauſape & gauſapium dixerint. ſimiliter in ar neutra & in al penultimā in obliquis ꝓducētia: & in er & in is adiectiua ſi faciunt ī e neutra: & quæ in im tantū termināt accuſatīm: & in is uel ī er noīa mēſiū: in i ꝓducta faciūt ablatūm ſingularē: ut tribunali lupanari celeri utili tybri aprili ſeptēbri. excipit ab hoc farre. Oīa uero quæ in ím uel ī em faciūt actūm: & quæ oīs generis ſunt: & quæ ī uis uel in ctis uel in ptis uel in mnis uel in gnis uel in guis exeunt: & oīa fere quæ duas ante is cōſonantes ī eadē habeāt ſyllaba: cōparatiua: & ſimiliter oīa in ix fœminina ꝟbalia: & circunflexa quæ apud ueteres in tis deſinebāt: tam in e q̄ in i faciunt ablatūm: ut ſecure uel ſecuri: uigile uel uigili uetere uel ueteri pare uel pari īope uel īopi ancipite uel ancipiti: naue uel naui uecte uel uecti nepte uel nepti amne uel amni igne uel igni angue uel angui: poſte uel poſti: minore uel minori: uictrice uel uictrici: arpīate uel arpīati. Hoſpes & ſoſpes cū ſint oīs generis hoſpite & ſoſpite faciūt: nec ſunt cōtra regulā cū habeāt fœmininum in a. Excipit ueſtis teſtis peſtis & paup degener uber: quæ ꝑ e ſolam faciūt ablatīm. Memori uel memore dicitur qīn ntūs memoris & hoc memore dictū eſt: ut cōcorde uel concordi inuenit enim cōcordis & hoc cō corde ſicut amētis & hoc amēte. Omīa noīa tertiæ declinationis præter ſupradicta in e faciunt ablatūm: ut patre claſſe: auctoritas tamen & ī i quādoq; ꝓfert: ut Virgilius. aduectū Aeneā claſſi.

¶ Septima regula.

Noīatiuus pluralis tertiæ declinatiōis in maſculinis fœmininis & cōibus fit a gtō ſingulari mutata is in es: ut matres felices. Excipiunt ſardis trallis alpis ſyrtis: quæ is ꝓductā hēnt pro græca diphthōgo. Neutra uero ſi ablatūs in i ſolā uel in e deſinit præter cōparatiua correpta i & addita a: ſi uero ī e ſolā ſimiliter comparatiua mutata e ī a faciūt ntūm pluralē: ut monilia paria felicia: tēpora maiora. Excipiuntur uetera ludicra pluria uel plura

amplustria uel amplustra.

¶ Octaua regula.

Genitiuus pluralis tertiæ declinatõis cũ ī i solũ uel ī e & in i desinit abltũs in ium facit: ut sedili sediliũ felice uel felici felicium: cõparatiua uero in um faciũt: ut a maiore uel maiori maiorũ: a minore uel minori minorũ. in e uero solã faciẽtia abltũm sintus ī duas terminetur cõsonãtes in ium faciũt: ut fonte fontiũ frõte frontiũ: exceptis in ms uel in ps si nõ sint a capite cõpolita quæ in um faciũt. ut hyems hyemũ municeps municipũ; a capite cõ posita ī um terminãt gtũm: ut triceps tricipitũ. Quæ uero gtũm parẽ habẽt noiatiuo ī ium faciũt: ut collis colliũ cædes cædium. excipitur iuuenum canũ panũ. Vetus uigil memor supplex artifex q̃is in e & in i terminẽt abltũm: nõ tamen in iũ sed in um faciũt gtũm. Pluralia ī es quæ carẽt singularib⁹ gtũm ī iũ faciunt: ut uires uiriũ penates penatiũ. similiter in is longũ desinentia: ut lis liciũ samnis samnitiũ: nox etiã noctiũ facit. Cætera omnia desinũt in um: ut poema poematũ. excipitur boum a boue probouiũ. In es terminata pares habẽtia syllabas cũ gtõ & in as frequentius per syncopen dicunt̃: ut uatũ probitatũ: nã supplicũ artificũ iudicum differentiæ causa dicta sunt.

¶ Nona regula.

Datiuus & abltũs pluralis tertiæ declinatiõis nascitur a genitiuo singulari interiecta bu: ut fœlicibus hõibus penatibus. excipitur bobus. Frequenter tamen græca neutra in a in is longã terminãt datiuos & ablatiuos: ut poematis problematis.

¶ Decima regula.

Accusatiuus & uocatiuus plurales tertiæ declinatõis similes sunt noiatiuo plurali: ut latrones matres syrtis alpis. Oĩa quæ hẽnt similẽ noiatiuo gtũm: & quæ in i solã terminant abltũm: & quæ pluralia sunt in ns uel in rs desinẽtia plerũq; per is raro per es terminãt accusatiuũ pluralẽ: ut omĩs alacris penatis fontis partis. in x uero desinẽtia triũ geneꝝ raro p is. plures & lites tã p es q̃ p is. Noiatiuo hic pater. Gẽitiuo huius patris. Dtõ huic patri. Accusatiuo hunc patrẽ. Vocatiuo o pater. Ablatõ ab hoc patre. Et pluraliter noiatiuo hi patres. Gtõ hoꝝ patrũ. Dtõ his patrib⁹. Accusatiuo hos patres. Vocatiuo o patres. Ablatiuo ab his patribus.

Nominatiuo hæc uirtus. Gtō huius uirtutis. Datiuo huic uirtuti. Accusatiuo hāc uirtutem. Vocatiuo o uirtus. Ablatiuo ab hac uirtute. Et pluraliter ntō hæ uirtutes. Genitiuo harum uirtutū. Datiuo his uirtutibus. Accusatiuo has uirtutes. Vocatiuo o uirtutes. Ablatiuo ab is uirtutibus.

Noīatiuo hoc opus. Genitiuo huius operis. Datiuo huic operi. Accusatō hoc opus. Vtō o opus. Ablatō ab hoc ope. Et pluraliter noīatiuo hæc opera. Gtō horū operū. Datiuo his operibus. Accusatiuo hæc opera. Vocatiuo o opera Ablatō ab his operibus.

Noīatiuo hic & hæc homo. Genitiuo huius hōis. Datiuo huic hōi. Accusatiuo hunc & hāc hoīem. Vocatiuo o homo. Ablatō ab hoc & ab hac hoīe. Et pluraliter ntō hi & hæ hoīes. Genitiuo horum & harū hoīum. Datiuo his hōibus. Accusatiuo hos & has hoīes. Vocatiuo o homines. Ablatiuo ab his hominibus.

Noīatiuo hic & hæc omnis & hoc omne. Genitiuo huius omnis. Dtō huic omni. Accusatiuo hūc & hāc omnem & hoc omne. Vtō o oīs & o omne. Abltō ab hoc & ab hac & ab hoc omni. Et pluraliter ntō hi & hæ omnes & hæc omnia. Gtō horū & harū & horum oīum. Dtō his omnibus. Accusatiuo hos & has omēs & hæc oīa. Vocatiuo o omnes & o omnia. Ablatiuo ab his omnibus.

Noīatiuo hic & hæc pulchrior & hoc pulchrius. Genitiuo huius pulchrioris. Datiuo huic pulchriori. Accusatiuo hūc & hanc pulchriorem & hoc pulchrius. Vtō o pulchrior & o pulchrius. Abltō ab hoc & ab hac & ab hoc pulchriore uel pulchriori. Et pluraliter ntō hi & hæ pulchriores & hæc pulchriora. Gtō horū & harum & horū pulchriorū. Datiuo his pulchrioribus. Accusatiuo hos & has pulchriores & hæc pulchriora. Vocatiuo o pulchriores & o pulchriora. Ablatiuo ab his pulchrioribus.

Noīatiuo hic & hæc & hoc felix. Genitiuo huius felicis. Datiuo huic felici. Accusatiuo hūc & hāc felicem & hoc felix. Vocatiuo o felix. Ablatiuo ab hoc & ab hac & ab hoc felice uel felici. Et pluraliter ntō hi & hæ felices & hæc felicia. Genitiuo horū & harum & horū feliciū Dtō his felicibus. Accusatiuo hos & has felices & hæc felicia. Vtō o felices & o felicia. Abltō ab his felicibus.

De Quarta Declinatione.

Quarta declinatio per quot genera declinat? Tria masculinū

fœmininum & neutrum.

¶ Prima regula.

Quot terminationes habet nominatiuus quartæ declinationis? Duas in us correptã masculinorꝫ & fœmininorꝫ: & in u productã neutrorum: quæ etiam indeclinabilia sunt ī singulari numero.

¶ Secunda regula.

Genitiuus singularis quartæ declinationis fit a ntõ ꝓducta us.

¶ Tertia regula.

Datiuus singularis quartæ declinationis fit a genitiuo abiecta s & addita i penultima correpta ut currui.

¶ Quarta regula.

Accusatiuus singularis quartæ declinatiõis fit a nominatiuo mutata s in m ut senatum.

¶ Quinta regula.

Vocatiuus similis est nominatiuo ut o senatus.

¶ Sexta regula.

Ablatiuus fit a nominatiuo remota s: ut a senatu.

¶ Septima regula:

Nominatiuus accusatiuus & uocatiuus plurales quartæ declinationis similes sunt genitiuo singulari: ut senatus.

¶ Octaua regula:

Genitiuus pluralis quartæ declinatiõis fit a nominatiuo singulari abiecta s & addita um: ut curruum.

¶ Nona regula.

Datiuus & abltũs plurales q̃rtæ declinatiõis fiũt a noīatiuo singulari mutata u ī i & īterposita bu: ut mãibus senatib⁹. Excipiũt differẽtiæ cã artub⁹ arcubus partub⁹. portub⁹ ꝏ tribub⁹ lacubus ficubus arcubus quercub⁹ specub⁹ nulla cogente cã differentiæ.

¶ Decima regula.

Neutra q̃rtæ declinatiõis correpta u noīatiui singularis & assũpta faciunt noīatiuũ accusatiuũ & uocatiuum plurales: in reliquis casibus sequunt declinatiõem masculinorꝫ & fœmininorũ: ut s̃. Nominatiuo hic uisus. Genitiuo huius uisus. Datiuo huic uisui. Accusatiuo hunc uisum. Vocatiuo o uisus. Ablatiuo ab hoc uisu. Et pluraliter ntõ hi uisus. Gtõ horũ uisuum. Datiuo his uisibus. Accusatiuo hos uisus. Vocatiõ o uisus. Ablatiuo ab his uisibus.

Nominatiuo hæc manus. Genitiuo huius manus. Datiuo huic manui. Accusatiuo hãc manum. Vocatiuo o manus. Ablatiuo ab hac manu. Et pluraliter nominatiuo hæ manus. Gtõ harum manuum. Datiuo his manibus. Accusatiuo has manus. Vocatiuo o manus. Ablatiuo ab his manibus.

Nominatiuo hoc cornu. Genitiuo huius cornu. Dtõ huic cornu. Accusatiuo hoc cornu. Vocatõ o cornu. Ablatõ ab hoc cornu. Et pluraliter ntõ hæc cornua. Gtõ horũ cornuũ. Dtõ his cornibus. Accusatõ hæc cornua. Vocatõ o cornua. Abltõ ab his cornibus.

De Quinta Declinatione.

Quinta declinatio per quot genera declinatur? Per unum maxime fœmininum.

Prima regula.

Quĩta declinatio quot terminationes habet? Vnã ĩ es pductam.

Secunda regula.

Genitiuus & datiuus quintæ declinationis fiunt a nominatiuo singulari abiecta s & assumpta i: ut fides fidei acies aciei.

Tertia regula.

Accusatiuus singularis quĩtæ declinationis fit a nominatiuo mutata s in m: ut hanc rem diem.

Quarta regula.

Vocatiuus singularis & nominatiuus & accusatiuus & uocatiu⁹ plurales quintæ declinationis similes sunt nominatiuo singulari.

Quinta regula.

Ablatiu⁹ singularis quĩtæ declinatiõis fit a ntõ singulari abiecta s.

Sexta regula.

Genitiu⁹ pluralis quĩtæ declinationis fit a ntõ singulari abiecta s.

Septima regula.

Dtũs & ablatũs plurales fiũt addita bus abltõ singulari: ut diebus.

Nominatiuo hæc res. Genitiuo huius rei. Datiuo huic rei. Accusatiuo hãc rem. Vocatiuo o res. Abltõ ab hac re. Et pluraliter nominatiuo hæ res. Genitiuo harum rerum. Datiuo his rebus. Acusatiuo has res. Vocatiuo o res. Ablatiuo ab his rebus.

Nominatiuo hic uel hæc dies. Genitõ huius diei. Dtõ huic diei. Accusatiuo hunc uel hanc diẽ. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab hoc uel ab hac die. Et pluraliter nominatiuo hi dies. Genitiuo hor

uel haꝝ dierum. Datiuo his diebus. Accusatiuo hos uel as dies. Vocatiuo o dies. Ablatiuo ab his diebus.

¶ Nominatiuo hæc spes. Gtō huius spei. Dtō huic spei. Accusatiuo hanc spē. Vocatiuo o spes. Ablatiuo ab hac spe. Et pluraliter ntō hæ spes. Accusatiuo has spes. Vocatiuo o spes. Reliquis caret.

Quomodo declinātur adiectiua quæ uariantur per tres uoces?

¶ Nominatiuo bonus bona bonum. Genitiuo boni bonæ boni. Dtō bono bonæ bono. Accusatīo bonū bonam bonū. Vtō o bone bona bonum. Ablatiuo a bono bona bono. Et pluraliter ntō boni bonæ bona. Genitiuo bonoꝝ bonaꝝ bonoꝝ. Datiuo bonis. Accusatiuo bonos bonas bona. Vocatiuo o boni bonæ bona. Abltō a bonis.

¶ Pluraliter ntō hi duo hæ duæ & hæc duo. Gtō duoꝝ duaꝝ. duoꝝ. Dtō duobus duabus duobus. Accusatīo duos uel duo duas duo. Vocatiuo o duo duæ duo. Ablatiuo duobus duabus duobus.

Pluraliter ntō ambo ambæ ambo. Gtō amboꝝ ambaꝝ amboꝝ. Datiuo ambobus ambabꝫ ambobus. Actō ābos uel ābo ābas ābo. Vocatō o ambo ābæ ambo. Abltō ambobus ambabus ābobus.

DE VERBO.

¶ Verbum quid est? Est pars orationis declinabilis cū modis & temporibus sine casu agendi uel patiendi significatiua. Vnde dicitur ℣bum? A ℣beratu aeris ꝙ ꝓferendo aer ℣berat: licet enim hoc accidat oībus partibꝫ orationis: tamen præcipue in hac dictione quasi propriū eius accipit: quia hac frequentius utimur in omni oratione.

¶ Verbo quot accidunt? Octo genus tempus modus species figura coniugatio persona & numerus.

Quot sunt genera ℣borum? Quinque actiuū passiuū neutrum commune & deponens.

¶ Quod ē ℣bum actiuū? Quod in o desinēs facit ex se passiuū ī or.

Quod est ℣bū passiuū? Quod in or desinēs descendit ab actiuo.

Quod ē ℣bū neutrū? Quod in o desinēs non facit ex se passiuū.

Quod est ℣bū commune? Quod in or desinens non descendit ab actiuo & retinet utranꝙ significatiōem.

Quod est ℣bū deponens? Quod in or desinens non descendit ab actiuo & retinet unam significationem.

Quot sunt tēpora ℣boꝝ? Quinꝙ præsens præteritū īperfectum

præteritum perfectum: præteritū pluſq̄pfectū: & futurum.
Amo cuius tēporis? Præſēris. quia præſentē habet ſignificationē.
Amabā cuius tēporis? Præteriti īperfecti. quia ſignificat quod cœpit geri & nondum eſt perfectum.
Amaui cuius tēporis? Præteriti pfecti. quia res perfecta mōſtrat.
Amauerā cuius tēporis? Præteriti pluſq̄perfecti. Quia res pridē perfecta oſtenditur.
Amabo cuius temporis? Futuri. quia res futura monſtratur.

De Modis Verborum.

Quid eſt modus? Eſt inclinatio animi declinationem uerbi ſignificans.
Quot ſunt modi ꝟborum? Quinque indicatiuus imperatiuus optatiuus ſubiunctiuus & infinitiuus.
Quis eſt modus indicatiuus? quo indicamus quid agitur.
Quis eſt modus īperatiuus? quo ut fiat aliquid imperamus.
Quis eſt modus optatiuus? qui eget aduerbio optandi ut pfectū ſignificet ſenſum.
Quis eſt modus ſubiūctiuus? Qui nō ſolū eget aduerbio uel cōiunctione: uerū etiā altero ꝟbo ut perfectum ſignificet ſenſum.
Quis eſt modus infinitiuus? Qui caret numeris & perſonis: & eget aliquo aliorum modoꝝ ut perfectum ſignificet ſenſum.
Quid ītereſt inter infinitiuum & impersonale? Quod īfinitiuus altero uerbo finito omnino eget: impersonale uero perfectū actū ſignificat per omnes modos.
Indicatiuus quot tempora habet? Quinq; præſens præteritum īperfectū præteritū perfectū præteritū pluſq̄pfectū & futurum.
Imperatiuus quot tempora habet? Duo præſens & futurum.
Optatiuus quot tēpora hēt? Quīq; duo cōiūcta uidelicet præſens & ptūm pfcūm: ptūm pfcūm & pluſq̄pfectum: & futuꝝ per ſe.
Subiunctiuus quot tēpora hēt? Quinq; per ſe ſicut īdicatiuus.
Infinitiuus quot tempora habet? Quīq;. duo coniuncta & unum per ſe ſicut optatiuus.
Quā uim hēt īfinitiuus? Habet uim nōis rei ipſius unde nomen uerbi dictū eſt: ut ſi dicam bonū eſt legere: ideſt bona eſt lectio.
Gerūdia īfinitiui uice fungūt qd ſolet apud græcos articulis iūgi: & in actiuis ac in cōmunib? ꝟbis utranq; habet ſignificationem:

in neutris & deponentibus alteram.

De Speciebus Verborum.

Quot sunt species ῥborum? Duæ. primitiua & deriuatiua.
Primitiua ē quæ primā positionē a natura accepit: ut ferueo.
Deriuatiua est quæ a primitiuis deriuatur. ut ferueſco.
Quot sunt species deriuatiuoꝝ ῥborum? Quinque. inchoatiua meditatiua frequentatiua desideratiua & dimminutiua.
Quæ sunt ῥba inchoatiua? quæ initiū actꝰ uel passiōis primitiui significāt: & formāt semp a scda psona primitiui addita co: præter hio qd facit hisco: & sua cōposita ut dehisco fatisco. Oīa īchoatiua tertiæ sūt cōiugatiōis & neutra & carēt præteritis & supinis.
Quæ sunt meditatiua? quæ desinunt in rio: & significāt meditationem cū primitiuo. formantur ab ultimo supino addita rio: ut esurio: micturio. Omnia meditatiua sunt quartæ cōiugatiōis: & sunt neutra: & carent præteritis & supinis.
Frequētatiua sunt quæ frequentiam actus primitiui significant: ut agito idest frequenter ago. Quomodo formātur frequentatiua? Si præteritum primitiui desinit in gi: formātur a secunda persona præsentis abiecta s & addita to: ut agito cogito legito qd & lectito dicitur: si nō desinit in gi formantur ab ultimo supino u mutata in o: a quoq; in i breuē si sunt a prima coniugatione: ut merso curso imperito. Omnia frequētatiua sunt coniugationis primæ & seruant significationem primitiuorum.
Quæ sunt desideratiua? Desideratiua sunt quæ significāt īfinitm primitiui cum cupio: ut uiso arcesso facesso idest cupio uidere arcere facere. Omīa desideratiua sunt tertiæ coniugationis.
Quæ sunt dimminutiua? quæ in lo desinunt & dimminutionem significant: ut sorbeo sorbillo.
Sunt aliæ quoq; deriuationes ῥborum a nōib?: ut a patre patro & patrisso: a græco græcor & græcisso: a poeta poetor. a uerbis ut ab albo albico: a uello uellico. ab aduerbiis ut a pendie pendino: a cras procastinor. a præpositionibus ut ab intra intro. a supra uel super supero superas.

De Figuris Verborum.

Quot sunt figuræ ῥboꝝ? Tres. simplex cōposita & decōposita.
Cupio cuius figuræ? Simplicis quia simpliciter profertur.

Concupio cuius figuræ? Cõpositæ qa cõponitur ex con & cupio.
Concupisco cuius figuræ? Decompositæ quia non per se cõponit sed a concupio composito uerbo deriuatur.
Quæ sunt uerba composita quorum simplicia non inueniuntur? Sunt hæc defendo percutio allicio compleo aspicio reperio suffragor appello deleo & defensor.
Notãdũ q; principalẽ litterã quãcũq; habuerit positio ẋbi: in suo loco seruamus p oẽm declinatiõem: præter ago egi eo iui uel ii.
Cum quot partibus orationis componitur ẋbum? Cũ quattuor. nomine ẋbo aduerbio & præpositiõe: sicut participia: ut amplifico calefacio maledico produco.

De Coniugatione.

Quid est coniugatio? Est consequens ẋbo; declinatio quæ uocalibus secundæ personæ compræhenditur.
Quot sunt coniugationes ẋborum? Quattuor: prima est quæ ĩ secunda persona præsentis indicatiui habet a productã ante s uel ante ris: ut amo amas & amor amaris. secunda quæ in secunda ꝑsona præsentis indicatiui habet e productã ante s uel ante ris: ut doceo doces & doceor doceris. tertia quæ in secunda persona præsentis indicatiui habet i correptam ante s uel e ante ris: ut lego legis & legor legeris. quarta quæ habet i ꝑductam ante s uel ante ris: ut audio audis & audior audiris. et oĩa ẋba q̃rtæ cõiugatiõis in io desinunt præter queo & eo & ueneo cum compositis.

De Personis Verborum.

Peersonæ ẋborum quot sunt? Tres. prima secũda & tertia: ut lego legis legit.
Quæ est prima persona? Quæ de sola uel cum aliis loquitur: ut dico dicimus.
Quæ est secunda persona? Ad quam uel sola uel cum aliis prima loquitur: ut dicis dicitis.
Quæ est tertia persona? De qua extra se & extra illam posita ad quam dirigit sermonem loquitur prima: ut dicit dicunt.
Notandum q; prima persona & secunda ẋbo; solis ꝑnominibus iungi possunt exceptis ẋbis substãtiæ uel uocandi: ut Priscianus sum uel Priscianus uocor: tertia uero cunctis nõibus iungitur.

Quare imperatiu⁹ caret prima persona in singulari? Quia naturaliter nullus sibi imperat.

Infinita omnia & impsonalia gerundia & supina carent numeris & personis.

Pluit tonat fulmiat & similia qre primis & secūdis psonis carent? Quia ad homines non pertinent: nisi figurate per apostrophen Iupiter introducatur.

De Numeris.

Quot sūt numeri uerborum? Duo. singularis & pluralis: singularis ut lego: pluralis ut legimus.

Prima regula.

Docebā cuius tēporis? Præteriti īperfecti quia quod cœpit geri nōdum est pfectū. Vnde formatur? A secūda persona præsentis indicatiui qa prima & secūda cōiugatio abiecta s secūdæ personæ præsentis īdicatiui: tertia & quarta o positione mutata in e lōgā: & addita bam faciūt præteritū imperfectum: ut amabā docebam legebam audiebam. dicimus tamen ibam ueniebā quibam.

Secunda regula.

Omne præteritum perfectū in i desinit: & mutata i ī e correptā & assumpta ram facit præteritum plusquamperfectum.

Tertia regula.

Futurū īdicatiui modi ī prima & secunda cōiugatione fit a secūda persona præsentis indicatiui abiecta s & addita o: ut doceo doces docebo. in tertia & quarta o positione mutata in am: ut audiam.

Excipitur eo queo & ueneo quartæ coniugationis: quæ secūdum primam & secundam coniugationem formant futurum.

Quarta regula.

Secunda psona singularis præsentis imperatiui modi fit a secūda psona præsētis indicatiui abiecta s. in tertia tamen coniugatione abiecta s & i in e mutata.

Tertia psona singularis īperatiui mōi fit o positōe uerbi mutata ī prima cōiugatōe ī et: ī aliis ī at. Prima psona pluralis tā præsētis q̄ futuri īperatiui fit a suo tertio singulari abiecta t & addita mus. Secūda psōa pluralis fit a sua secūda singularis addita te: sed ī tertia ēt e ī i reuertit. Tertia fit a sua tertia singulari n litera āte t īterposita. Secūda uel tertia psona singularis futuri iperatiui fit a tertia

ſingulari indicatiui addita o: & producta penultima præter q̃ in tertia coniugatiõe. Secunda pluralis futuri imperatiui fit a ſua ſecunda uel tertia ſingulari addita te ſyllaba. Tertia pluralis futuri fit a tertia præſentis pluralis indicatiui addita o.

¶ Quinta regula.

Prĩa ꝑſona præſẽtis & præteriti ĩꝑfcĩ optatiui modi & ptĩ inꝑfecti ſubiũctiui: fiũt a ſecũda ꝑſona ſĩgulari ĩꝑatiui addita rẽ. Præteritũ ꝑfectũ & pluſq̃ꝑfectũ optatiui & præteritũ pluſq̃ꝑfectum ſubiunctiui: formant a prima ꝑſona præteriti ĩdicatiui addita ſ & ſem. Futurꝫ optatiui & præſens ſubiũctiui formãt ab ipſa poſitõe ꝫbi o in prima coniugatiõe mutata in em: in cæteris in am. Præteritũ ꝑfectũ ſubiũctiui formatur a præterito ꝑfecto indicatiui: mutata i in e correptam & addita rim. Futurum ſubiũctiui formatur a præterito perfecto eiuſdem modi mutata rim in ro.

¶ Sexta regula.

Infinitiuũ fit a prima ꝑſona imꝑatiui addita re. Præteritũ ꝑfectũ & pluſq̃ꝑfectum ĩfinitiui fit a præterito ꝑfecto indicatiui addita ſ & ſe. Futurũ cũ ſupino in um & ire uel addita eſſe neutrali participio futuri: ut amatũ ire uel amaturum eſſe.

¶ Septima regula.

Impерſonalia in tur formãtur a tertiis ꝑſonis ſingularibus actiuis addita ur: ut amat amatur.

¶ Octaua regula.

Amabar unde formaſ? A prima ꝑſona actiui præteriti ĩꝑfcĩ ĩdicatiui. Quare ſ? qa oĩa actiua quæ ĩ o deſinũt addita r: quæ uero in m mutata m in r faciũt paſſiua. Præteritũ ꝑfectũ & quæ ab eo fiunt ꝑ participiũ præteriti tẽporis ut ſũ es eſt. Imꝑatiui ſecũda ꝑſona præſentis ſingularis numeri fit a ſingulari actiua addita re: & ẽ ſimilis actiuo ĩfinitiuo præſẽtis & præteriti ĩꝑfecti tẽporis. tertia addita ur. Prima pluralis a ſua actiua mutata s in r. ſecunda pluralis ĩperatiui a ſecunda præſentis ĩdicatiui actiui abiecta s & addita mini: & ẽ ſimilis ſecũdæ plurali præſentis ĩdicatiui paſſiui. tertia a tertia actiui addita ur. Prima pluralis ĩꝑatiui futi tẽporis fit a ſua actiua mutata s in r. ſecũda futuri paſſiui ĩꝑatiui fit a ſecũda ſui præſentis ĩdicatiui mutata i ĩ or. Infinitm̃ paſſiui ab actiõ mutata e in i: quæ mutatio ĩ tertia cõiugatiõe fit prius abiecta re.

Nona regula.

Actiua ſi in o deſinunt addita r: ſi uero in t addita ur: ſi in m uel s in plurali numero ultima littera mutata in r: in ſingulari interpoſita ri uel re: & ſi ante s i breuis eſſet mutata in e faciunt conſimiles paſſiuorum perſonas.

Decima regula.

Quot ſunt anomala ῥba ideſt inæqualiter declinata? Quattuor. Quæ? Fero edo uolo & ſum: ſed fero per ſyncopen ſecundam & tertiã perſonã habet ut fers fert: in cæteris ſequitur regulã tertiæ cõiugationis: ita tamen ut quæ naſcuntur a conciſis ſecundũ formationis regulam conciſa proferantur.

DE Præteritis perfectis Primæ Cõiugationis.

Prima regula.

AMo quõ facit in præterito? Amaui. Per quam regulam? Quia primæ cõiugatiõis ῥba a ſecunda pſona præſentis indicatiui abiecta s & addita ui faciũt præteritũ pfectum. Excipiuntur ſexdecim quorum duodecim abiecta as & addita ui diuiſas ſyllabas formant præteritum: domo domui crepo crepui frico fricui ſeco ſecui ſono ſonui tono tonui ueto uetui plico plicui cubo cubui nexo nexui mico micui increpo increpui: præter hæc ſto facit ſteti do dedi iuuo iuui lauo laui.

Secunda regula.

A mico compoſitum dimico dimicaui facit.

Tertia regula.

Plico cum nomine compoſitum in aui facit ut duplicaui: cũ præpoſitione plerũq; in ui ut implicui.

Quarta regula.

Neco necas cum ferro peremptum ſignificat necaui necatũ facit cum alia ui necui nectum.

Quinta regula:

Do das cũ monoſyllabis cõpoſitum trãſit in tertiã coniugationẽ & ſemper duplicat præteritum: ut reddidi credidi. circũdo a diſyllabo cõpoſitum primæ coniugatiõis facit circundedi.

DE Præteritis perfectis Primæ coniugationis.

Prima regula.

Feerueo quomodo facit præteritũ? Ferui Per. quã regulã? Quia in ueo uerba secundæ cõiugatiõis eo in i mutata & ꝓducta penultima faciũt præteritũ: ut moueo moui faueo faui. cõniueo tamen quod & cõniuo dicitur tam cõniui q̃ cõnixi facit: & ferbeo cũ per b dicitur ferbui facit præteritum.

Secunda regula.

Ardeo qũo facit præteritũ? Arsi. Per quã regulã? In deo desinẽtia uerba secũdæ cõiugatiõis si longa uocalis uel ar antecedit deo in si cõuersa: si uero e uel i breues præcedũt deo productis eisdem & eo mutata in i faciunt præteritũ: ut suasi risi arsi sedi uidi. Excipit̃ strideo quod q̃uis ꝓducit i tamen stridi facit. Si uero prima syllaba in deo terminatoꝝ mutã aliquam uel in semiuocalem uel o correptas habuerint: in aliquã liquidã desinentes quã deo sequatur: duplicata prima syllaba & eo in i conuersa: & priori geminataꝝ syllabaꝝ extrema cõsonãte subtracta faciũt præteritũ ꝑfectũ: ut pependi momordi spopondi quod seuphoniæ causa subtraxit. Si aũt au diphthongus ante deo fuerit per participiũ declinantur: ut ausus sum gauisus sum: inuenitur tamen ausim in subiũctiuo. Alia uero omnia in deo mutata eo in ui diuisas syllabas faciunt præteritũ: ut cãdui studui. Excipitur prãdeo prãdi & prãsus sum.

Tertia regula.

Turgeo qũo facit præteritũ? Tursi. Per quam regulã? In geo ꝟba i uel r antecedente geo in si: naturaliter uero longa uocali geo ĩ xi: alia omnia eo in ui diuisas syllabas conuersa faciunt præteritum: ut indulsi mulsi tersi: quidã differẽtiæ cã mulxi dixerũt. præterea luxi auxi frixi egui uigui rigui.

Quarta regula.

Fleo qũo facit præteritum? Fleui. Per quã regulã? In leo ꝟba quæ ante l aliã consonantem habẽt in eadem syllaba: & ab oleo & leo cõposita o in ui syllabam: alia omnia in leo eo in ui diuisas syllabas conuersa faciunt præteritũ: ut impleui suppleui exoleui doleui obsoleui. oleo cũ redoleo adoleo aboleo tam in eui q̃ in ui diuisas syllabas faciunt præteritũ: præterea dolui calui excellui.

Quinta regula.

Habeo per quã regulã haũi facit? Quia omnia alia ꝟba secundæ cõiugatiõis q̃cunq; cõsonante antecedẽte: eo in ui diuisas syllabas

conuersa faciũt præteritum: ut emicui rubui docui timui iacui: licui a liqueo: liceo quoque licui facit: Excipiunt iussi sorpsi uel sorbui mulsi mansi neui: hæsi luxi polluxi: torsi quod solum in queo secundæ coniugationis inuenitur: sic composita eius contorqueo extorqueo contorsi extorsi.

DE Præteritis Tertiæ Coniugationis.

Prima regula.

IAcio quomodo facit in præteritũ? Ieci. Dic regulã. In cio desinẽtia ῥba tertiæ cõiugationis a uel i ãtecedẽte mutãt eam in e ꝓductã: & si a præcedit io in i longam: si uero in cio in xi conuersa faciũt præteritũ: ut feci abieci aspexi illexi pellexi allexi quæ & allicui pellicui ueteres ꝓtulerunt: excipit elicui.

Secunda regula.

Fodio & fugio quare in præterito faciunt fodi & fugi? Quia in dio & in gio desinẽtia tertiæ coniugatiõis ῥba o in i longam cõuersa & producta penultima faciunt præteritum.

Tertia regula.

Capio & cupio quomodo faciunt in præterito? Capio facit cepi. & cupio cupiui uel cupii: sicut rapio rapui sapio sapui. Cœpio quod nõ est in usu cœpi pario peperi: percutio & omnia a quatio in ssi faciunt præteritum ut percussi.

Quarta regula.

Suo quõ facit præteritũ? Sui. Per q̃ regulã? In uo diuisas syllabas desinẽtia tertiæ cõiugatiõis ῥba o ĩ i cõuersa faciũt ptũm: ut spui dilui metui. Excipit struxi fluxi: Nã ũgo tĩgo lĩgo mĩgo stringo in xi faciunt præteritũ: ut coquo coxi linquo liqui sed hæc quãdo u amittit uim literæ: regulam eorũ sequunt quæ in go uel in co desinũt.

Quinta regula.

Soluo quõ facit in præterito? Solui. Per quã regulã? In uo desinẽtia tertiæ coniugationis ῥba u loco consonãtis posita: si penultima in l desinit o in i: si in uocalem natura longam uo in xi conuersa faciunt præteritum: ut uolui uixi.

Sexta regula.

Scribo quõ facit præteritum? Scripsi. Per q̃ regulã? In bo desinentia ῥba tertiæ coniugationis: si non antecedit longa uocalis o in i: si antecedit bo ĩ psi cõuersa faciũt præteritũ: ut bibi nupsi.

Excipiunt a cubo cōpoſita ſiue primæ ſiue tertiæ ſint cōiugatiōis quæ in ui diuiſas faciūt præteritū. Nupſi ſcribit per b uel per p. Per p quare? Quia nunq̄ b āte s in prīcipio ſyllabæ pōt ĩueniri.

Septima regula.

Vinco quomodo facit in præterito? Vici. Per quā regulā? In co deſinentia ῥba tertiæ coniugationis ſi n præcedit abiecta n & o in i cōuerſa: ſi uero præcedente co in ui ſyllabā: ſi aūt uocalis præceſſerit natura longa co in xi cōuerſa faciunt præteritū: ut uinco uici linquo liqui quieui aſciui creui paui conſueui: item dixi duxi. Excipitur compeſco compeſcui & depeſco depeſcui: & geminata didici poposci parco pepercí & parſi. Ico penultima breui præteritum ici facit penultima longa. Gliſco caret præterito.

Octaua regula.

Lædo qūo facit præteritū? Læſi. Per quā regulam? In do deſinētia ῥba tertiæ coniugatiōis lōga uocali naturaliter præcedēte do ĩ ſi: in cæteris uero o in i cōuerſa: & ſi āte n u uel i hūerint ea abiecta faciunt præteritū: ut læſi raſi roſi uaſi luſi claudo uel cludo clauſi uel cluſi ſcandi fudi ſcidi: findo quoque fidi licet quidā fiſi putauerīt. Excipit cedo ceſſi diuido diuiſi ſtrido ſtridi. ab eo quod eſt ſcido præteritum non inuenitur: cudo cuſi uel cudi: & ea quæ duplicant principalem ſyllabam cædo cæcidi tendo tetendi pendo pependi pedo pepedi tundo tutudi.

Nona regula.

Mergo qūo facit præteritū? Merſi. Per quā regulā? In go deſinētia ῥba tertiæ coniugatiōis ſi go ātecedit r go in ſi: aliter in xi cōuerſa faciunt præteritum: ut merſi ſparſi tergo uel tergeo terſi cinxi iunxi anxi: nec obſtant regulæ porrigo porrexi pergo perrexi ſurgo ſurrexi: qm̄ a rego cōpoſita ſunt & compoſita primitiuoꝝ declinatiōem ſequūtur. ſic ēt porrigo corrigo arrigo in exi faciunt. Excipiunt fregi egi legi. Cogo & dego ab ago per ſyncopen coegi & degi. Intelligo tamen qđ antiqui ĩterlego pferebant negligo & diligo a lego cōpoſita in xi faciunt ĩtellexi uel ĩterlexi neglexi dilexi. Pango quoq; pegi & pepigi & panxi facit: tango tetigi pungo pupugi uel punxi expungo uero expunxi.

Decima regula.

In ho aſpiratā deſinentia ῥba mutata ho in xi faciūt præteritum:

ut ueho uexi traho traxi.

¶ Vndecima regula.

Alo quomõ facit præteritũ? Alui. Per quã regulã? In lo desinẽtia ꝟba tertiæ cõiugationis o in ui diuisas: sed si duplicãt l & a mutata ĩcipiũt geminata principali nec ubiq; eadẽ uocali seruata: aliter o in i conuersa faciũt præteritũ: ut alo alui colo colui malui cõsu/lui: pello pepuli fallo fefelli tollo totolli ꝑ quo frequẽtius utimur sustuli. a tulo quo etiã ueteres utebant tetuli dicebat. præterea psallo psalli uello uelli uel uulsi præcello & excello quorum simplex ĩ usu nõ est. pculi & exculi: uel ut alii excellui ab excelleo.

¶ Duodecima regula.

In mo desinẽtia ꝟba tertiæ coniugatõis lõga uocali antecedẽte o ĩ pli: aliter ĩ ui diuisas cõuersa faciũt præteritũ: ut como cõpsi prõpsi dẽpsi: uomo uomui gemo gemui. Excipiunt emo emi premo pressi.

¶ Decima tertia regula.

Sino siui per quã regulã? In no desinentia ꝟba tertiæ cõiugatiõis nisi o uel g uel a uel m antecedat: in ui uel ui syllabam faciunt præteritum: ut sino siui sterno strauí cerno creui sperno spreui lino liui lini uel leui. præterea pono posui gigno genui cano cecini temno temsi. Sed a canendo commposita in ui diuisas faciunt præteritũ: ut succino succinui cõcinui occinui quod etiã occanui dicitur. Salustius. Iussu Metelli cornicines occanuere.

¶ Decima quarta regula.

Carpo carpsi ꝑ quã regulã? In po desinẽtia ꝟba tertiæ cõiugatõis l uel r uel e ꝓductã ante po hẽntia o in i: e uero breuẽ hẽntia penultima o ĩ ui diuisas cõuersa faciunt præteritũ: ut culpsi carpsi repsi sarpsi repo repui crepui. rũpo qd̃ solũ hẽt m ante p iecta m & conuersa o in i faciũt præteritũ: ut rupi corrupi abrupi.

¶ Decima quinta regula.

Tero triui per quã regulã? In ro desinẽtia ꝟba tertiæ cõiugatiõis p ui syllabã terminant præteritũ: ut tero triui quæro quæsiui sero seui: facit tamen ẽt serui unde insero ĩserui & participiũ insitus nõ ĩsertus. Gero & uro duplicant ss gessi & ussi: ꝟro ꝟsi & ꝟri: curro cucurri: & in cõpositis utroq; mõ: ut decurri & decucurri.

¶ Decima sexta regula.

Lacesso lacessiui per quam regulam? In so desinentia ꝟba tertiæ

coniugationis nisi sint desideratiua o in i conuersa & assumpta ui syllaba faciunt præteritum: ut capessi uisi quæso tamen quæsiui facit & quæsi: pinso pinsui facit præteritum.

¶ Decima septima regula.

Pecto quo facit præteritū? Vt plerique dicūt pexui: ut Asper pecti uel pectiui; ut Carisius protulit pexi. Necto tam nectui q̄ nexi: flecto flexi facit: plecto plexi: qd nūc plector & amplector diciūs: peto petiui facit meto messui uerto uerti sterto stertui mitto geminata t misi: Sisto quando actiuum est caret præterito: quando absolutum habet cum sto cōmune: ut resisto restiti consisto uel consto constiti persisto uel presto prestiti.

¶ Decima octaua regula.

In xo desinentia quot ꝟba inueniunt? Duo. Quæ? Texo & nexo faciunt præterita texui & nexui.

¶ De Quarta Coniugatione.

¶ Prima regula.

Audio quo facit præteritū? Audiui. Per quā regulā? Quartæ cōiugatiōis ꝟba abiecta s secūdæ ꝑsonæ præsentis: & addita ui faciūt præteritū ꝑfectū: ut audiui. Excipiūt ī cio desinētia excedētia numer̄ duar̄ syllabar̄ simplicia n antecedēte cio in xi: si uero n nō habuerīt cio in si ꝟtunt: ut uincio uīxi sancio sanxi: farcio farsi fulcio fulsi: q̄uis nōnulli differētiæ cā fulxi posuerunt. Excipiunt uenio ueni haurio hausi sepsi sensi aperui operui cooperui. Reperio duplicauit p dīminuta una syllaba repperi. simile ē ptūm a cōpio cōpi. Deponētia uero a pareo expior & oppior exptus optus pticipia faciūt. salio saliui uel salui cābio cāpsi.

¶ DE Supinis. ¶ Prima regula.

Munio muniui quo facit supinū? Munitū. Per quā regulā? In ui syllabā faciētia præteritū cuiuscūq; coniugationis ui mutata ī tū faciūt supinū: ut amatū sopitū aboletū potatū & per syncopen potū cupitū ignotū scitū auditū. Excipiūt differentiæ cā lautū uel lotū qd ēt lauatū inuenit: cautū fautū solutum pastū amictū: & qnæ corripiūt penultimam ī supio satū a sero seui nā a serui sertū facit: sitū litum itum qtum: citum quando est a secunda cōiugatiōe nā a quarta ꝑducit. Cōposita tam ꝑducta q̄ correpta ī̄ueniunt agnitum cognitum & agnotum cognotū.

A caluo caluí a quo puto calumniã dertuarí ſupinũ nõ inueníẽ.

¶ Secunda regula.

Habeo habuí quõ facit ſupinũ: Habitũ. Dic regulã. In ui diuiſas faciẽtia præteritũ cuiuſcũq; ſint cõiugatiõis e uel l uel r ãtecedẽte ui in tum: ſi uero ſint a ℞bis in uo ſeparatis í in tum & producta penultĩa: in cæteris niſi x ãtecedat ui in í breuẽ mutata & addita tũ faciũt ſupinũ: ut fricti nectũ doctũ cultũ conſultũ altum quod & alitũ facit deſertũ apertũ: indutũ amictũ cõpelcitũ abolitum tonitũ q̃q̃ Horatius ĩtonata ſcripſit. Excipiũt miſtum toſtũ tentum ſenſum elicitũ raptũ piſtum mœſtum excelſum explicitũ: nam explicatũ ab explicaui: ruitum uel rutum. A mico micui ſupinũ nõ ẽ í uſu. A cano cõpoſita ſimplicis ſeruãt ĩ ſupĩo a quã ĩ præſenti mutãt in í breuẽ ĩ e cõuerſa: ut cãtum ſucẽtũ acentũ. nexũ pexũ a xi terminatiõe potius ſunt. ab alo tã altum q̃ alitum dicit. a uolo nomẽ participale uultus. E ãtecedẽte x tria ĩueniũt pexui nexui texui: quæ faciunt ſupina pexum nexum texum.

¶ Tertia regula.

Mordeo quõ facit ſupinũ: Morſſum. Per q̃ regulã: Oĩa in deo uel ĩ dío uel ĩ do ℞ba & ĩ dior deponẽtia ſecũdæ uel tertiæ cõiugatiõis nõ faciẽtia præteritũ in ui diuiſas: nec a do das compoſita: deo uel dío uel dior uel do ĩ ſum mutata faciũt ſupinũ. & notãdũ q̃ habẽtia n ãte do quæ n ãte do amittũt eãdẽ amittũt ĩ ſupĩo: & geminãt ſſ ſi penultĩa præteriti corripiat: ſi ℞o ꝓducit unã ſ hẽnt: ut morſum auſum riſum exorſum ĩgreſum luſum raſum tõſum fiſum ſciſum fuſum tuſum. excipit gauiſſum qd aſſumpſit í euphoniæ cã: cædo ceſſum foſſum cuſſum geminãt ſſ. Do das datũ facit & ab eo cõpoſita quæ in tertiã cõiugationẽ trãſeunt ℞tunt a in í: quæ uero primã ſeruant a quoq; ſeruãt: ut conditum creditũ uenditũ circundatũ. præterea paſſum qd nõ ſolũ a pãdo ſed ẽt a pateo & a patior dicit: comeſum & comeſtũ: tentũ & tenſum & oſtendo ab eo cõpoſitũ ſimiliter facit. A pedo ſupinũ in uſu non inueni.

¶ Quarta regula.

Lædo læſi quomõ facit ſupinũ: Læſum. Per quã regulã: Omnia ℞ba quæ in ſi faciunt præteritũ ſecundæ aut tertiæ cõiugationis ſi in ſum: quartæ uero ſi in tum conuerſa faciunt ſupinum: ut læſum arſum aſſum quaſſum luſſum: fultum ſartum. excipitur

indultū uel fidulsum mulctū uel mulsum a mulgeo: nā a mulceo mulsum facit solū .itē tortū uel torsum hausturn ustum gressum missum duplicata ss: præterea sensum & aussum & capessitum.

Quinta regula.

Lugeo luxi quo facit supinū: Luctū. Per quā regulā: In xi faciē tia præteritū cuiuscūq; sint cōiugatiōis xi in ctū conuersa faciunt supinū: ut luctum uictū frictū intellectum tictum unctum. Excipiunt fictū pictū strictum mictum: quæ euphoniæ cā abiiciunt n. præterea fluxū & fluxurꝫ: quis uetustissimi & fluctus ꝓ fluxus: & fluciurus ꝓ fluxurus dixerīt: unde & fluctus ipse motus aq̄ꝫ.

Sexta regula.

Facio quo facit supinū: Factū. Da regulā. In ci faciētia præteritū tertiæ cōiugationis ci in tum conuersa faciunt supinum: ut factū iactū ictū uictū liqui licitū derelictū: feci fectum deberet facere: sed in omni ꝟbo siue ī ultima siue ī penultima sit a in simplicibus seruat ēt in supino quis mutet in præterito: in cōpositis uero si mutat a in i in præsenti hæc ꝟtiē in supino in e; nisi in do uel in go desinat positio ꝟbi: tūc enim ī supio semper seruat a: ut captū raptū casum ceptū infectū ereptū occasum īfractū īpastū exactū. excipitur posco poscitum disco discitū parco parsum a parsi.

Septima regula.

Iungo iunctum per quā regulā: In go desinētia omīa tertiæ cōiu gatiōis nisi in si terminēt præteritū go in ctum mutata: & si a uel i ante n habeant in penultima abiecta n faciunt supinum: ut uinctum punctum factum pactum strictum mictum ringo rictum. excipiuntur quæ seruāt n cinctum tictum stictum anctum.

Octaua regula.

Fugio fugitum per quā regulam: In gio ꝟba o in tum mutata faciunt supinum: ut fugitum.

Nona regula.

Bibo quomō facit supinū: Bibitum. Da regulā. In bi terminantia præterita correpta i & assūpta tū faciūt supinū: ut bibitū lābitū.

Decima regula.

Emo ēptū p quā regulā: Oīa ī mi uel ī pi uel in psi terminantia ptūm tertiæ coniugationis in ptū faciunt supinū: ut adeptū captū ruptum sculptū cōptū demptum emptum prōptum scriptum.

¶ Vndecima regula.

Fallo quō facit ſupinū: Falſum. Per quā regulā? In lo deſinentia ꝟba tertiæ cōiugatiōis duplicantia l in ſum faciunt ſupinum: ut falſum pulſum uulſum excelſum pculſum: non inuenit a pſallo ſupinum: nec a tollo ſed pro eo utimur ſublatum.

¶ Duodecima regula.

Curro curſum per quā regulā? In ro deſinentia duplicātia r āte o in præſenti ro in ſum cōuerſa faciūt ſupinū: ut curro curſum ꝟro uerſum quæ uero duplicāt ſſ āte i mutāt ſi i tū: ut geſſi geſtū. In rio unū pario qđ facit ſupinū partū: & pticipiū partus & paritur.

¶ Tertia decima regula.

A ꝟto ſicut a uerro uerſum dicit. Texo textū & nexo nexū facit ſupinū. A ſto ſtatū & cōpoſita aſtitū uel aſtatū præſtitū uel præſtatum.

¶ Quarta decima regula.

Labor lapſum per quā regulā? Cōmunia uel deponētia tertiæ cōiugatiōis in bor mutata eā in pſum faciūt ſupinū: ut lapſum. In gor uero mutāt gor in ctū: ut functū. In tor mutāt eā in ſum: ut uſum niſum inuenit ēt nixū. In quor mutāt quor in cu & aſſūpta tū faciunt ſupinū: ut locutū ſecutū. Deponētia in ſcor habētia in antepenultīa a uel i uel e correptas in ctū faciūt ſupinū: ut paciſcor pactū pficiſcor pfectū expgiſcor expectū nāciſcor nactum. alia uero abſq; r in tū faciūt ſupinū: iratū ultum oblitum. Excipitur defeſſū. præterea cōminiſcor & adipiſcor q̄is i breuē habeant in antepenultīa cōmentū faciūt & adeptū: A reminiſcor nō inuenit ſupinū. ab orior ortū & oritū unde oriturus. a morior moritum: & i præterito gēinat u mortuus. a potior potitū. a reor ratū miſereor miſertū confiteor confeſſum queror queſtum metior mēſum. quæ a pario uidentur deriuari r habent ante tum: cōpertum reptū expertum opertum.

¶ DE Examinatione Verbi.

A Mo quæ pars ē? ꝟbū eſt. Quare eſt ꝟbū? Quia ē pars orationis declinabilis cum modis & temporibus ſine caſu agendi uel patiendi ſignificatiua.

Vnde dicit ꝟbū? A ꝟberatu aeris: quia pferēdo aer uerberatur: Verbo quot accidūt? Octo. genus tempus Modus ſpecies figura Coniugatio perſona & numerus.

Cuius generis? Actiui. Quia in o desinens facit ex se passiuum.
Quod ē eius passiuū? Amor. qa in or desinēs descēdit ab actiuo.
Quod est eius impersonale? Amatur.
Quomō declinat actiuū? Amo amabā amaui amauerā amabo.
Quō declinat passiuū? Amor amabar amatus sum uel fui amat⁹
erā uel fuerā amabor. Quō declinat īpsonale? Amat amabatur.
Quot sunt genera ῥbor? Quinq; actiuū quod in o desinens facit
ex se passiuum: passiuum quod in or desinens descendit ab actiuo:
neutrum qđ in o desinēs nō facit ex se passiuū: cōe qđ in or desi-
nēs nō descēdit ab actiuo & hēt utrāq; significationem: deponens
qđ in or desinēs nō descēdit ab actiō & retinet unā significationē.
Cuius tēporis? præsentis. Quia præsentē habet significationem.
Quot sunt tēpora ῥbor? Quīq; præsens qđ p̄sentē hēt significa
tōem: præteritū īpfectū qđ significat quod cœpit geri & nondū
perfectum est: præteritū perfectū quo res perfecta monstratur:
præteritumplusq̄perfectum quo res pridem perfecta ostenditur:
futurum quo res futura mōstrat. Cuius modi amo? Indicatiui.
qa hoc īdicamus qđ agit. Quid est modus? Est inclinatio animi
declinatiōem ῥbi significās. Quot sunt modi ῥbor? Quinque.
indicatiuus quo indicamus q̄d agitur: imperatiuus quo ut fiat
aliqd īperamus: optatiuus q eget aduerbio optādi ut perfectum
significet sensum: subiūctiuus q non solū eget aduerbio uel con-
iūctiōe uer. ēt altero ῥbo ut pfectū significet sensum: infinitiuus
q caret numeris & psonis & eget aliquo alior. modorū ut pfcūm
significet sensum. Quid īteresť īter īfinitū & īpsonale? q; īfinitus
altero ῥbo īfinito omīno eget: īpersonale uero pfectū actū signi-
ficat p oēs modos. Indicatiuus quot tēpora habet? Quīq; præsēs
ptūm īpfectū ptūm pfcūm ptūm plusq̄pfcūm & futur. Impera-
tiuus quot tēpora hēt? duo. præsens & futur. Optatiu⁹? qnq; duo
cōiūcta & unū p se. Subiūctiuus quot? quinq; p se sicut īdicati-
uus. Infinitiuus? quinq; duo cōiūcta & unū p se sicut optatiu⁹.
Quot sunt spēs ῥbor? Duæ. primitīa quæ primā positōem a na-
tura accepit ut ferueo: deriuatīa q̄ a primitīs deriuat ut ferueſco.
Cuius spēi amo? Primitiuæ. quia a nullo deriuatur: sed primā po
sitionem accepit a natura. Quot sunt spēs deriuatiuor ῥbor?
Quīq; inchoatiua quæ initiū actus uel passiōis primitiui signi-

ficant ut hisco: meditatiua quæ significãt meditationem cũ primitiuo ut esurio: frequentatiua quæ frequentiã actus primitiui significãt ut agito: desideratiua quæ significãt infinitiuũ primitiui cũ cupio ut uiso: dimminutiua quæ in lo desinũt & dimminutionẽ significãt ut sorbillo. Quot sunt aliæ deriuationes ꝟborũ præter supradictas? Quattuor: aut enĩ a nõibus fiunt ut a patre patrisso: aut a uerbis ut a uello uellico: aut ab aduerbiis ut a perendie perendino: aut a præpositionibus ut ab intra intro. Quot sunt figuræ ꝟborũ? Tres simplex quæ simpliciter ꝓfertur ut cupio: cõposita quæ ex duabus aut pluribus uocibus cõponitur ut cõcupio: decõposita. quæ nõ ꝓ se cõponit sed a cõposito uerbo deriuat ut cõcupisco. Cuius figuræ amo? Simplicis. qa simpliciter ꝓfertur. Quæ sunt ꝟba cõposita quoꝝ simplicia nõ inueniunt? Sũt hæc: defendo pcutio allicio compleo aspicio reperio suffragor apello deleo defensor defensaris. Cũ quot partibꝰ oratiõis cõponit ꝟbũ? Cũ quattuor. noĩe ꝟbo aduerbio & præpositiõe sicut participiũ: ut amplifico calefacio maledico produco. Cuius cõiugatiõis Amo? Primæ. Quare? Quia habet a ꝓductã ante s. Quot sunt cõiugatiões ꝟboꝝ? Quattuor. prima quæ in secũda pson̄a pñtis indicatiui habet a productam ante s uel ante ris: ut amo amas & amor amaris: secũda quæ habet e productam ãte s uel ante ris: ut doceo doces & doceor doceris: tertia quæ habet i correptam ante s uel e correptam ante ris: ut lego legis & legor legeris: quarta quæ habet i productã ante s uel ante ris: ut audio audis & audior audiris. Cuius personæ Amo? Primæ. Quare? Quia de se sola loquit. Quot sunt personæ ꝟboꝝ? Tres. prima quæ de se sola uel cũ aliis loquit ut dico dicimus: secunda ad quam uel de qua uel sola uel cũ aliis prima loquitur ut dicis dicitis: tertia de qua extra se & extra illã posita ad quã dirigit sermonẽ loquitur prima ut dicit dicũt. Quare ĩperatiuus caret prima pson̄a singulari? qa naturaliter nullus sibi imperat. Pluit tonat fulgurat & similia quare carẽt primis & secũdis pson̄is? quia ad hoĩes non ptinent: habent tamen primas & secundas pson̄as si figurate per apostrophen Iupiter introducat. Cuius numeri Amo? Singularis. quia singulariter ꝓfert. Quot sunt numeri ꝟboꝝ? Duo. singularis ut lego: pluralis ut legimus. Amo quõ facit præteritũ ĩperfectũ?

amabā. Per quā regulā? qa prima & ſecunda cōiugatio abiecta s ſecundæ ꝑſonæ indicatiui & addita bā faciūt præteritū īperfectū. Quomō facit præteritū perfectū? Amaui. ꝑ quā regulā? Primæ cōiugatiōis ꝟba a ſecunda ꝑſona præſentis indicatiui abiecta s & addita ui faciūt præteritum perfcūm. Quō facit præteritū pluſq̄ ꝑfectū? Amauerā. Per quā regulā? Omne præteritū ꝑfectū in i deſinit: & mutata i in e correptā & aſſūpta rā facit præteritum pluſq̄ꝑfcūm. Quomō facit futur? Amabo. Per quā regulā? quia futur? indicatiui modi in prima & ſecūda cōiugatōe fit a ſecūda ꝑſona præſentis indicatiui abiecta s & addita bo: ut amas amabo. Quomō facit ſecūdā perſonā īperatiui piæſētis? Ama. Quare? qa ſecūda ꝑſona ſingularis īperatiui modi fit a ſecūda ꝑſona præſentis īdicatiui abiecta s in tertia cōiugatiōe abiecta s: & i in e mutata. Quomō facit tertiā perſonā ſingularis īperatiui? Amet. Quare? Quia tertia perſona fit o poſitiōe ꝟbi mutata ī prima cōiugatiōe in et: in aliis in at. Quō facit primā perſonā pluralis tā præſentis q̄ futuri īperatiui? Amem?. Per quā regulā? Quia primæ ꝑſonæ plurales imperatiuo? fiūt a ſua tertia ſingulari abiecta t & addita mus. Quomodo facit ſecūdā? Amate. Quare? Quia ſecūda perſona pluralis præſentis īperatiui fit a ſua ſecunda addita te: & in tertia cōiugatiōe e mutata in i. Quō facit tertiā? Amēt. Quare? qa fit a tertia ſingulari n littera īterpoſita ante t. Quomō facit ſecundā & tertiā perſonā ſingularis futuri? Amato. quare? qa fit a tertia ſingularis præſentis īdicatiui addita o. Quō facit ſecūdam pluralis futuri? Amatote. Quare? quia fit a ſecūda ſingularis uel tertia addita te ſyllaba. Quō facit tertiā pluralis futuri? Amāto. Quare? qa fit a tertia præſentis pluralis īdicatiui addita o. Prima ꝑſona præſentis & præteriti īꝑfecti optatiui mōi & præteriti īꝑfci ſubiūctiui qūo facit? Amarē. Quare? qa fiūt a ſecūda ꝑſona ſingularis īꝑatiui addita rē. Præteritū ꝑfcūm & pluſq̄ꝑfcūm optatiui & præteritū pluſq̄ꝑfcūm cōiūctiui quō formāt primā ꝑſonam? A prima ꝑſona præteriti īdicatiui addita ſ & ſē. Amo quō facit primā ꝑſona fut ī optatiui & præſentis cōiūctiui? Amē. Quare? qa formāt ab ipſa prima poſitiōe ꝟbi o ī prima cōiugatiōe mutata ī em: ī cæteris ī am. Quō facit ptūm perfcū ſubiūctiui? Amauerim. Quare? qa formāt a præterito ꝑfecto indicatiui mutata i ī e

correptã & addita rim. Quõ facit futurũ ſubiũctiui? Amauero? Quare? qa format a præterito pfecto eiuſdẽ modi mutata rim in ro. Quõ facit præſens & p̃teritũ ĩpfectũ ĩfinitiui? Amare. Quare? qa fit a prima perſona ĩperatiui addita re. Quomõ facit præteritũ perfectũ & pluſq̃ perfectũ infinitiui? Amauiſſe. Quare? qa fit a præterito pfecto ĩdicatiui addita ſ & ſe. Quomõ facit futurum ĩfinitiui? Amatũ ire uel amatum eſſe. Quare? qa fit cũ ſupino in um & ire uel addita eſſe neutrali participio futi. Quomodo facit ſupinũ? Amatũ. Per quã regulã? In ui ſyllabã facientia præteritũ cuiuſcũq; cõiugatiõis ui mutata in tũ faciũt ſupinũ. Quomodo facit ĩperſonale? Amat̃. Quare? qa ĩperſonalia in t̃ formantur a tertiis pſonis ſingularib⁹ actiuis addita ur. Quõ facit præſens & præteritũ ĩperfectũ paſſiui indicatiui? Amor & amabar. Quare? quia oĩa actiua quæ ĩ o deſinunt addita r: quæ uero in m mutata m ĩ r faciũt paſſiuũ. Quõ facit præteritũ perfectũ paſſiui indicatiui & quæ ab eo fiũt? Amatus ſũ uel fui: amatus erã uel fueram: amat⁹ eſſem uel fuiſſem: & reliq̃. Quare? qa ptũm perfectum & quæ ab eo fiũt formãt̃ per participiũ præteriti tẽporis & ſũ es ẽ. Quomodo facit ſecundã perſonã præſentis ĩperatiui ſingularis? Amare. quare? quia fit ab actiua addita re. Quõ facit tertiam? Amet̃. quare? quia fit a tertia addita ur. Quõ facit primã pluralis? Amemur. quare? quia fit a ſua actiua mutata s ĩ r. Quomodo facit ſecũdã pluralis? Amamini. quare? quia fit a ſecũda præſentis indicatiui remota s & addita mini. Quomodo facit tertiam? amentur. quare? quia fit a tertia actiui addita ur. Quõmodo facit ſecũdã & tertiã futuri imperatiui? Amato. quare? quia fiũt a ſua actiua addita r. Quomodo facit primã pluralis futuri ĩperatiui? Amemur. quare? quia fit a ſua actiua mutata s in r. Quomodo facit ſecũdã pluralis futuri ĩperatiui? Amaminor. quare? quia fit a ſecũda ſui præſentis mutata i in or. Quomodo facit infinitiuũ? Amari. quare? quia fit ab actiuo mutata e in i: quæ mutatio in tertia coniugatione fit prius abiecta re.

AMo quomodo declinatur? ſic

Indicatiuo modo tempore præſenti. Amo amas amat. Et pluraliter amamus amatis amant. Præterito imperfecto amabã amabas amabat. Et pluraliter amabamus amabatis amabant.

Præteritoperfecto amaui amauiſti amauit. Et pluraliter amauimus amauiſtis amauerũt uel amauere. Præterito pluſq̃pfcõ amauerã amaueras amauerat. Et pluraliter amaueramus amaueratis amauerãt. Futo amabo amabis amabit. Et pluraliter amabimus amabitis amabunt. Imperatiuo mõ tẽpore præſenti ad ſecundam & tertiã pſonã ama amet. Et pluraliter amemus amate ament. Futo amato tu amato ille. Et pluraliter ameũs amatote amanto. Optatiuo mõ tẽpore pſenti & pterito ipfcõ utinã amarẽ amares amaret. Et pluraliter utinã amareũs amaretis amarẽt. Præterito pfcõ & pluſq̃pfcõ ũt amauiſſem amauiſſes amauiſſet. Et pluraliter utinam amauiſſemus amauiſſetis amauiſſent. Futuro utinam amem ames amet. Et pluraliter utinã amemus ametis ament. Coniũctiuo mõ tẽpore præſenti cũ amẽ ames amet. Et pluralit cũ amemus ametis ament. Præterito iperfcõ cũ amarẽ amares amaret. Et pluraliter cũ amaremus amaretis amarẽt. Ptõ pfecto cũ amauerĩ amaueris amauerit. Et pluraliter cũ amaueriũs amaueritis amauerĩt. Ptõ pluſq̃pfcõ cũ amauiſſẽ amauiſſes amauiſſet. Et pluralit cũ amauiſſeũs amauiſſetis amauiſſent. Futo cũ amauero ueris amauerit. Et pluraliter cũ amaueriũs ueritis amauerĩt. Infinitiuo modo numeris & pſonis tempore præſenti & præterito ipfecto amare. Præterito pfecto & pluſq̃pfecto amauiſſe. Futuro amatum ire uel amaturum eſſe.

Gerundia ſunt hæc amandi amando amandum.

Supina ſunt hæc amatum amatu.

Quot ſunt participia quæ trahuntur a uerbo actiuo? Duo. Vnũ præſentis & præteriti ipfecti tẽporis in ans uel in ens: ut amãs & docens alterum futuri in rus ut amaturus ra rum.

De Verbo Paſſiuo.

AMor qũo declinat? Indicatiuo mõ tẽpore præſenti Amor amaris uel amare amat. Et pluraliter amamur amamini amantur. Præterito imperfecto amabar amabaris uel amabare amabatur. Et pluraliter amabamur amabamini amabantur. Præterito pfecto amatus ſum uel fui: es uel fuiſti: eſt uel fuit. Et pluraliter amati ſumus uel fuimus: eſtis uel fuiſtis: ſunt fuerũt uel fuere. Præteritopluſq̃pfecto amatus eram uel fueram: eras uel fueras: erat uel fuerat. Et pluraliter amati eramus uel fueramus:

eratis uel fueratis:erãt uel fuerant. Futuro amabor amaberis uel amabere amabit. Et pluraliter amabimur amabimini amabunt.

Imperatiuo modo tẽpore præsenti ad secundã & tertiã personam amare ametur. Et pluraliter amemur amamini amẽtur. Futuro amator tu amator ille. Et pluraliter amemur amamĩor amãtor.

Optatiuo mõ tẽpore præsenti & præterito ĩpfecto utinã amarer amareris uel amarere amaretur. Et pluraliter utinã amaremur amaremini amarentur. Præterito pfecto & plusq̃perfecto utinam amatus essem uel fuissem:esses uel fuisses:esset uel fuisset. Et pluraliter utinam amati essemus uel fuissemus:essetis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futuro ũt amer ameris uel amere ametur. Et pluraliter utinã amemur amemini amentur.

Cõiũctio mõ tẽpore præsenti cũ amer ameris uel amere amet. Et pluraliter cum amemur amemini ament. Præterito ĩpfecto cum amarer amareris uel amarere amaret. Et pluralirer cũ amareũr amaremini amarent. Præterito pfecto cũ amatus sim uel fuerim: sis uel fueris:sit uel fuerit. Et pluraliter cũ amati simus uel fuerimus:sitis uel fueritis: sint uel fuerint. Præterio plusq̃pfecto cum amatus essem uel fuissem:esses uel fuisses:eẽt uel fuisset. Et pluraliter cum amati essemus uel fuissemus:essetis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futuro cum amatus ero uel fuero:eris uel fueris:erit uel fuerit. Et pluraliter cũ amati erimus uel fuerimus: eritis uel fueritis:erunt uel fuerint.

Infinitõ mõ numeris & psonis tẽpore p̃senti & p̃terito ĩpfcõ amari. P tõpfcõ & plusq̃pfcõ amatũ esse uel fuisse. Fut̃o amatũ iri.

Quot participia deriuãtur ab hoc ῥbo passiuo? Duo. unũ præteriti & plusq̃pfecti tẽporis in tus uel in sus uel in xus: ut amatus: alterum futuri in dus ut amandus.

Nota q̃ actiui uerbi regulam neutrale uerbum sequitur. passiui commune & deponens.

DE Secunda Cõiugatione.

Doceo quõ declinat? Doceo ῥbum actiuum indicatiuo modo dictũ tẽporis præsentis: numeri singularis figuræ simplicis: personæ primæ: coniugationis secũdæ: sic declinatur. Indicatiuo mõ tẽpore p̃senti Doceo doces docet. Et pluraliter doceũs docetis docẽt. P tõ ĩpfcõ docebã docebas docebat. Et pluraliter docebam?

docebatis docebant. Præterito perfecto docui docuisti docuit. Et pluraliter docuimus docuistis docuerunt uel docuere. Præterito plusq̃pfecto docuerã docueras docuerat. Et pluraliter docueraũs docueratis docuerãt. Futo docebo docebis docebit. Et pluraliter docebimus docebitis docebunt.

Imperatõ mõ tẽpore præsẽti ad secũdã & tertiã psonã doce doceat. Et pluraliter doceamus docete doceant, Futo doceto tu doceto ille. Et pluraliter doceamus docetote docento.

Optatiuo mõ tẽpore præsẽti & præterito ipfcõ utinã docerẽ doceres doceret. Et pluraliter utinã docereũs doceretis docerẽt. Præterito pfcõ & plusq̃pfcõ ũt docuissẽ docuisses docuisset. Et pluraliter utinã docuissemus docuissetis docuissent. Futo utinã doceã doceas doceat. Et pluraliter utinã doceamus doceatis doceant.

Coniũctiuo mõ tẽpore præsenti cũ doceã doceas doceat. Et pluraliter cũ doceaũs doceatis doceãt. Præterito ipfcõ cũ docerẽ doceres doceret. Et pluraliter cũ doceremus docerẽtis docerẽt. Ptõ pfcõ cũ docuerĩ docueris docuerit. Et pluralitar cũ docuerimus docueritis docuerint. Ptõ plusq̃pfcõ cũ docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter cũ docuisseũs docuissetis docuissẽt. Futo cũ docuero docueris docuerit. Et pluraliter cũ docueriũs docueritis docuerĩt.

Infinitĩo mõ nũeris & psonis tẽpore præsenti: & ptõ ipfcõ docere. Ptõ pfcõ & plusq̃pfcõ docuisse. Futo doctũ ire uel docturum esse.

Gerundia docendi docendo docendum.

Supina doctum doctu.

Participia docens & docturus.

Doceor qũo declinat? Indicatiuo mõ tẽpore præsẽti Doceor doceris uel docere docet. Et pluraliter docemur docẽini docent. Præterito ipfecto docebar docebaris uel docebare docebat. Et pluraliter docebamur docebamini docebãt. Ptõ pfcõ doctus sum uel fuiːes uel fuisti: est uel fuit: Et pluraliter docti sumus uel fuimus: estis uel fuistis: sunt fuerũt uel fuere. Ptõ plusq̃perfcõ doct⁹ erã uel fueramːeras uel fueras. erat uel fuerat. Et pluraliter docti eraũs uel fueraũs: eratis uel fueratis: erãt uel fuerãt. Futo docebor beris uel bere bit. Et pluraliter docebiũr bimini cebũt.

Imperatiuo mõ tempore præsenti docere doceatur. Et pluraliter doceamur docemini doceantur. Futuro docetor tu docetor ille.

Et pluraliter doceamur doceminor docentor.

Optatō mō tēpore præſenti & præterito īpfcō utinā docerer doce reris uel docerere doceret̄. Et pluraliter utinā doceremur docere mini docerentur. Præterito pfecto & pluſq̄perfcō utinam doctus eſſem uel fuiſſem: eſſes uel fuiſſes: eſſet uel fuiſſet. Et pluraliter utinam docti eſſemus uel fuiſſemus: eſſetis uel fuiſſetis eſſent uel fuiſſent. Futo utinā docear docearis uel doceare doceatur. Et plu raliter utinam doceamur doceamini doceantur.

Cōiunctō mō tēpore p̄ſenti cū docear docearis ul doceare doceat̄. Et pluraliter cū doceamur doceamini doceant̄. Præterito īpfecto cū docerer docereris uel docerere doceret̄. Et pluraliter cū doce remur doceremini docerent̄. Præterito pfecto cū doctus ſim uel fuerī: ſis uel fueris: ſit uel fuerit. Et pluralittr cū docti ſimus uel fuerimus: ſitis uel fueritis: ſint uel fuerint. Præterito pluſq̄pfcō cū doctus eſſem uel fuiſſem: ēēs uel fuiſſes: ēēt uel fuiſſet. Et plurali ter cū docti eſſemus uel fuiſſemus: eſſetis uel fuiſſetis: eſſent uel fuiſſent. Futuro cum doctus ero uel fuero: eris uel fueris: erit uel fuerit. Et pluraliter cum docti erim⁹ uel fuerimus: eritis uel fue ritis: erunt uel fuerint.

Infinitiuo mō numeris & perſonis tempore præſenti & præterito imperfecto doceri. Ptōperfecto & pluſq̄perfecto doctum eſſe uel fuiſſe Futuro doctum iri.

Quot ſunt participia huius ꝟbi? Duo. unum præteriti temporis Doctus: alterum futuri docendus.

De Declinatione tertiæ coniugationis.

Ego quomodo declinatur? Indicatiuo mō tēpore præſenti Lego legis legit. Et pluraliter legimus legitis legūt. Præte rito īpfcō legebā legebas legebat. Et pluraliter legebaūs legeba tis legebāt. Præterito pfecto legi legiſti legit. Et pluraliter legiūs legiſtis legerunt uel legere. Præterito pluſq̄pfcō legeram legeras legerat. Et pluraliter legeraūs legeratis legerāt. Futo legā leges leget. Et pluraliter legemus legetis legent.

Imperatiuo mō tēpore præſenti lege legat. Et pluraliter legaūs legite legant. Futuro legito tu legito ille. Et pluraliter legamus legitote legunto.

Optatō mō tēpore præſēti & p̄terito īpfecto utinā legerē legeres

legeret. Et pluraliter utinã legerem⁹ legeretis legerẽt. Præterito
pfcõ & pluſq̃pfcõ utinam legiſſem legiſſes legiſſet. Et pluraliter
utinã legiſſemus legiſſetis legiſſent. Futo utinã legã legas legat.
Et pluraliter utinã legamus legatis legant.

Coniũctiuo mõ tẽpore præſẽti cũ legã legas legat. Et pluraliter cũ
legamus legatis legant. Præterito ĩperfecto cũ legerem legeres le
geret. Et pluraliter cũ legerem⁹ legeretis legerẽt. Præterito pfcõ
cũ legerim legeris legerit. Et pluraliter cum legerimus legeritis
legerint. Præterito pluſq̃perfecto cum legiſſem legiſſes legiſſet.
Et pluraliter cũ legiſſemus legiſſetis legiſſent. Futo cum legero
legeris legerit. Et pluraliter cũ legerimus legeritis legerint.

Infinitiuo mõ numeris & pſonis tẽpore præſenti & præterito ĩp-
fcõ legere. Præterito perfcõ & pluſq̃perfecto legiſſe. Futo lectũ
ire uel lecturum eſſe.

Gerundia legendi legendo legendum.

Supina lectum lectu.

Quot participia trahuntur ab hoc uerbo? Duo. unum præſentis
temporis legens: & alterum futuri lecturus.

LEgor quomodo declinatur?

Indicatiuo modo tẽpore præſenti Legor legeris uel legere
legit. Et pluraliter legimur legimini legũtur. Præterito ĩpfecto
legebar legebaris uel legebare legebat. Et pluraliter legebamur
legebamini legebant. Præterito pfecto lectus ſum uel fui: es uel
fuiſti: eſt uel fuit. Et pluraliter lecti ſumus uel fuimus: eſtis uel
fuiſtis. ſunt fuerunt uel fuere. Præterito pluſq̃pfcõ lectus erã uel
fuerã: eras uel fueras: erat uel fuerat. Et pluraliter lecti eraũs uel
fueraũs: eratis uel fueratis: erãt uel fuerant. Futo legar legeris uel
legere legetur. Et pluraliter legemur legemini legentur.

Imperatiuo modo tẽpore præſenti legere legatur. Et pluraliter
legamur legimini legantur. Futuro legitor tu legitor ille. Et plu
raliter legamur legiminor leguntor.

Optatiuo mõ tẽpore præſenti & præterito ĩpfecto utinã legerer
legereris uel legerere legeretur. Et pluraliter utinam legeremur
legeremini legerent. Præterito pfcõ & pluſq̃pfecto utinã lectus
eſſem uel fuiſſẽ: eſſes uel fuiſſes: eſſet uel fuiſſet. Et pluraliter ũt
lecti eſſeũs uel fuiſſeũs: ẽẽtis uel fuiſſetis: eſſent uel fuiſſent. Futo

utinã legar legaris uel legare legat. Et pluraliter utinã legamur legamini legantur.

Coniunctiuo mõ tẽpore præsenti cũ legar legaris uel legare legat. Et pluraliter cum legamur legamini legant. Præterito impfecto cũm legerer legereris uel legerere legeret. Et pluraliter cũ legeremur legeremini legerẽt. Præterito pfcõ cũ lectus sim uel fuerim: sis uel fueris: sit uel fuerit. Et pluraliter cum lecti simus uel fuerimus: sitis uel fueritis: sint uel fuerint. Præterito plusq̃pfcõ cũ lectus essem uel fuissem: esses uel fuisses: ẽẽt uel fuisset. Et pluraliter cum lecti essemus uel fuissemus: ẽẽtis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futuro cum lectus ero uel fuero: eris uel fueris: erit uel fuerit. Et pluraliter cum lecti erimus uel fuerimus: eritis uel fueritis: erunt uel fuerint.

Infinitõ mõ numeris & psonis tẽpore præsenti & præterito ĩperfecto legi. Ptõpfcõ & plusq̃pfcõ lectũ esse uel fuisse. Futo lectũ iri. Quot participia deriuant ab hoc ꝟbo. Duo. unum tẽporis præteriti perfecti lectus: alterum futuri legendus.

De Quarta Coniugatione.

AVdio quomodo declinatur.

Indicatiuo mõ tẽpore præsenti Audio audis audit. Et pluraliter audimus auditis audiunt. Præterito impfcõ audiebã audiebas audiebat. Et pluraliter audiebamus audiebatis audiebãt. Præterito pfecto audiui audiuisti audiuit. Et pluraliter audiuimus audiuistis audiuerũt uel audiuere. Ptõ plusq̃pfcõ audiuerã audiueras audiuerat. Et pluraliter audiueramus audiueratis audiuerãt. Futo audiã audies audiet. Et pluraliter audiem⁹ audietis audiẽt.

Imperatõ mõ tẽpore præsenti audi audiat. Et pluraliter audiam⁹ audite audiant. Futuro audito tu: audito ille. Et pluraliter audiamus auditote audiunto.

Optatõ mõ tẽpore præsenti & p̃terito ĩpfcõ utinã audirẽ audires audiret. Et pluraliter utinã audiremus audiretis audirẽt. Præterito pfcõ & plusq̃perfcõ utinã audiuissem audiuisses audiuisset. Et pluraliter utinã audiuissemus audiuissetis audiuissent. Futo ũt audiã audias audiat. Et pluraliter ũt audiaũs audiatis audiant.

Cõiũctio mõ tẽpore p̃senti cum audiã audias audiat. Et pluraliter cum audiamus audiatis audiãt. Præterito ĩperfcõ cum audirem

audires audiret. Et pluraliter cũ audiremus audiretis audirent. Præterito pfecto cũ audiuerĩ audiueris audiuerit. Et pluraliter cum audiuerimus audiueritis audiuerint. Præterito pluſq̃pfecto cũ audiuiſſẽ audiuiſſes audiuiſſet. Et pluraliter cũ audiuiſſemus audiuiſſetis audiuiſſent. Futo cũ audiuero audiueris audiuerit. Et pluraliter cũ audiuerimus audiueritis audiuerint.

Infinitiuo mõ nũeris & pſonis tẽpore præſenti & præterito ĩpfcõ audire. Præterito perfcõ & pluſq̃perfecto audiuiſſe. Futuro auditum ire uel auditurum eſſe.

Gerundia audiendi audiendo audiendum.

Supina auditum auditu.

Quot participia trahuntur ab hoc uerbo? Duo. Vnum præſentis tẽporis audiens: & alterũ futuri auditurus.

a Vdior qũo declinat? Indicatiuo modo tempore præſenti Audior audiris uel audire auditur. Et pluraliter audimur audimini audiũtur. Præterito ĩperfecto audiebar audiebaris uel audiebare audiebat. Et pluraliter audiebamur audiebamini audiebant. Præterito pfecto auditus ſum uel fui: es uel fuiſti: ẽ uel fuit. Et pluraliter auditi ſumus uel fuimus: eſtis uel fuiſtis: ſunt fuerũt uel fuere. Præterito pluſq̃pfcõ auditus erã uel fuerã: eras uel fueras: erat uel fuerat. Et pluraliter auditi eramus uel fueramus: eratis uel fueratis: erãt uel fuerãt. Futo audiar audieris uel audiere audietur. Et pluraliter audiemur audiemini audientur.

Imperatiuo mõ tempore præſenti audire audiatur. Et pluraliter audiamur audimini audiantur: Futuro auditor tu auditor ille. Et pluraliter audiamur audiminor audiuntor.

Optatiuo modo tẽpore præſẽti & præterito ĩpfecto utinã audirer audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter utinã audiremur audiremini audirent. Præteritopfcõ & pluſq̃pfcõ utinã auditus eſſem uel fuiſſem: eſſes uel fuiſſes: eſſet uel fuiſſet. Et pluraliter utinã auditi eſſemus uel fuiſſemus: eſſetis uel fuiſſetis: eſſẽt uel fuiſſẽt. Futuro utinam audiar audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter utinam audiamur audiamini audiantur.

Coniũctiuo mõ tẽpore præſenti cũ audiar audiaris uel audiare audiat. Et pluraliter cũ audiamur audiamini audiantur. Præterito ĩperfecto cũ audirer audireris uel audirere audiret. Et pluraliter

cum audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto cum auditus ſim uel fuerim: ſis uel fueris: ſit uel fuerit. Et pluraliter cum auditi ſimus uel fuerimus: ſitis uel fueritis: ſint uel fuerint. Præterito pluſq̃pfecto cũ audit⁹ eſſem uel fuiſſem: eẽs uel fuiſſes: eſſet uel fuiſſet. Et pluraliter cum auditi eſſemus uel fuiſſemus: eſſetis uel fuiſſetis: eſſent uel fuiſſent. Futuro cum audit⁹ ero uel fuero: eris uel fueris: erit uel fuerit. Et pluraliter cũ auditi erim⁹ uel fuerimus: eritis uel fueritis: erunt uel fuerint.

¶ Infinitiuo mõ numeris & pſonis tẽpore præſenti & præterito imperfecto audiri. Præterito perfecto & pluſq̃pfecto auditũ eſſe uel fuiſſe. Futuro auditum iri.

Quot participia deriuãt ab hoc ῥbo? Duo unũ præteriti tẽporis auditus: alterum futuri audiendus. ΟΝΟΜΑΛΟΝ:

DE Verbis Anomalis.

¶ QVot ſunt ῥba anomala? Quattuor ſũ uolo fero & edo. Quare dicunt anomala? qa nullius cõiugatiõis regulã ſequuntur: & ideo quaſi inæqualia ſunt. anomalon inæquale ſignificat.

¶ CVm quõ declinãt? Indicatiuo mõ tẽpore præſenti Sum es eſt. Et pluraliter ſumus eſtis ſunt. Præterito impfecto eram eras erat. Et pluraliter eramus eratis erant. Præterito perfecto fui fuiſti fuit. Et pluraliter fuimus fuiſtis fuerũt uel fuere. Præterito pluſq̃perfecto fuerã fueras fuerat. Et pluraliter fueramus fueratis fuerant. Futuro ero eris erit. Et pluraliter erimus eritis erũt.

¶ Imperatiuo mõ tẽpore p̃ſenti ſis uel es ſit. Et pluraliter ſim⁹ eſto ſint. Futo eſto tu: eſto ille. Et pluralit ſim⁹ eſtote ſũto uel ſũtote.

¶ Optatiõ mõ tẽpore præſenti & p̃terito iperfecto utinã eſſem eſſes eſſet. Et pluraliter utinã eſſemus eſſetis eſſent. Præterito pfecto & pluſq̃perfecto utinã fuiſſem fuiſſes fuiſſet. Et pluraliter utinã fuiſſem⁹ fuiſſetis fuiſſent. Futuro utinã ſim ſis ſit. Et pluraliter utinam ſimus ſitis ſint.

¶ Cõiunctiuo mõ tẽpore p̃ſenti cũ ſim ſis ſit. Et pluraliter cũ ſimus ſitis ſint. Ptõ ipfecto cũ eſſem eſſes eſſet. Et pluraliter cũ eſſemus eſſetis eſſent. Præterito pfecto cũ fuerĩ fueris fuerit. Et pluraliter cũ fuerimus fueritis fuerint. Præterito pluſq̃pfecto cum fuiſſem fuiſſes fuiſſet. Et pluraliter cũ fuiſſemus fuiſſetis fuiſſent. Futuro cũ fuero fueris fuerit Et pluraliter cũ fuerimus fueritis fuerint.

Infinitiuo modo tẽpore præſenti & præterito imperfecto eſſe. Præterito perfecto & pluſquamperfecto fuiſſe. Futuro caret.
Gerundia eſſendi eſſendo eſſendum.
Supinis caret.
Quot participia deriuantur ab hoc ῥbo? Vnum ens.

Volo quomodo declinatur?

Indicatiuo mõ tẽpore præſenti Volo uis uult. Et pluraliter uolumus ultis uolũt. Præterito ĩperfecto uolebã uolebas uolebat. Et pluraliter uolebamus uolebatis uolebãt. Præterito ꝑfcõ uolui uoluiſti uoluit. Et pluraliter uoluimus uoluiſtis uoluerũt uel uoluere. Præterito pluſq̃pfecto uoluerã uolueras uoluerat. Et pluraliter uolueramus uolueratis uoluerãt. Futuro uolam uoles uolet. Et pluraliter uolemus uoletis uolent.

Imperatiuo caret: ſed habet in compoſitione noli & nolite. Futo nolito. Et pluraliter nolitote.

Optatiuo mõ tẽpore præſenti & præteritoĩ ꝑfcõ utinã uellẽ uelles uellet. Et pluraliter utinã uellemus uelletis uellẽt. Præteritoꝑfcõ & pluſq̃pfecto utinã uoluiſſem uoluiſſes uoluiſſet. Et pluraliter utinã uoluiſſemus uoluiſſetis uoluiſſent. Futuro utinam uelim uelis uelit. Et pluraliter utinã uelimus uelitis uelint.

Cõiũctiuo mõ tẽpore præſenti cũ uelĩ uelis uelit. Et pluraliter cũ uelimus uelitis uelint. Præterito ĩperfcõ cũ uellem uelles uellet: Et pluraliter cũ uellemus uelletis uellent. Præterito ꝑfecto cum uoluerĩ uolueris uoluerit. Et pluraliter cũ uoluerimus uolueritis uoluerint. Præterito pluſq̃pfecto cũ uoluiſſem uoluiſſes uoluiſſet. Et pluraliter cũ uoluiſſeũs uoluiſſetis uoluiſſẽt. Futo cũ uoluero uolueris uoluerit. Et pluraliter cũ uoluerim? uolueritis uoluerĩt.

Infinitiuo modo numeris & ꝑſonis tempore præſenti & præterito ĩpfecto uelle. Præterito ꝑfecto & pluſq̃perfecto uoluiſſe. Futuro caret.
Gerundia uolendi uolendo uolendum.
Supinis caret.
Quot participia deriuantur ab hoc ῥbo? Vnum uolens.

Fero quomodo declinatur?

Indicatiuo mõ tẽpore præſẽti Fero fers fert. Et pluraliter ferimus fertis ferunt. Præterito ĩpfecto ferebam ferebas ferebat.

Et pluraliter ferebamus ferebatis ferebant. Præterito ꝑfecto tuli tulisti tulit. Et pluraliter tulimus tulistis tulerũt uel tulere. Præterito pluſq̃ ꝑfecto tulerã tuleras tulerat. Et pluraliter tuleramus tuleratis tulerant. Futuro ferã feres feret. Et pluraliter feremus feretis ferent.

Imperatõ mõ tẽpore ꝑſenti fer ferat. Et pluraliter feram⁹ ferte ferãt. Futõ ferto tu: ferto ille. Et pluraliter feramus fertote ferũto.

Optatiuo mõ tẽpore præſenti & præterito ĩperfecto utinã ferrẽ ferres ferret. Et pluraliter utinã ferrẽus ferretis ferrẽt. Præterito ꝑfecto & pluſq̃ perfecto utinã tuliſſem tuliſſes tuliſſet. Et pluraliter utinã tuliſſemus tuliſſetis tuliſſent. Futuro utinã ferã feras ferat. Et pluraliter utinam feramus feratis ferant.

Cõiũctiuo mõ tẽpore præſenti cũ ferã feras ferat. Et pluraliter cũ feramus feratis ferant. Præterito ĩpfecto cũ ferrem ferres ferret. Et pluraliter cũ ferremus ferretis ferrent. Præterito ꝑfecto cum tulerim tuleris tulerit. Et pluraliter cum tulerim⁹ tuleritis tulerint. Præterito pluſq̃ ꝑfecto cum tuliſſem tuliſſes tuliſſet. Et pluraliter cum tuliſſemus tuliſſetis tuliſſent. Futõ cũ tulero tuleris tulerit. Et pluraliter cum tulerimus tuleritis tulerint.

Infinitiuo mõ tẽpore præſẽti & præterito ĩ ꝑfecto ferre. Ptõ ꝑfecto & pluſq̃ ꝑfecto tuliſſe. Futuro latum ire uel laturum eſſe.

Gerundia ferendi ferendo ferendum.

Supina latum latu.

Quot participia deriuãt ab hoc ῥbo? Duo: unũ præſentis tẽpors ferens: alterum futuri laturus.

Feror quõ declinat? Indicatiuo modo tẽpore præſenti Feror ferris uel ferre fertur. Et pluraliter ferimur ferimini feruntˉ Præterito impfecto ferebar ferebaris uel ferebare ferebatˉ. Et pluraliter ferebamur ferebamini ferebãtur. Præterito perfecto latus ſum uel fui: es uel fuiſti: eſt uel fuit. Et pluraliter lati ſumus uel fuim⁹: eſtis uel fuiſtis: ſunt fuerũt uel fuere. Præterito pluſq̃ ꝑfcõ latus erã uel fuerã: eras uel fueras. erat uel fuerat. Et pluraliter lati eramus uel fueraũs: eratis uel fueratis: erãt uel fuerãt. Futõ ferar fereris uel ferere feretˉ. Et pluraliter ferẽur feremini ferẽtˉ.

Imperatiõ mõ tẽpore præſenti ferre feratˉ. Et pluraliter feramur ferimini ferantur. Futuro fertor tu: fertor ille. Et pluraliter fera-

mur feriminor feruntor.

¶ Optatiuo mō tēpore præsenti & præterito īpfcō utinā ferrer ferreris uel ferrere ferret. Et pluraliter ūt ferremur ferrēini ferrēt. Præterito pfcō & plusq̄pfecto utinā latus essem uel fuissem: esses uel fuisses: esset uel fuisset. Et pluraliter utinā lati essemus uel fuissemus: essetis uel fuissetis: essēt uel fuissent. Futo ūt ferar ferraris uel ferrare feratur. Et pluraliter utinā feramur feramini ferant.

¶ Coniunctiuo mō tēpore præsenti cū ferar feraris uel ferare ferat. Et pluraliter cū feramur feramini ferant. Præterito īperfcō cum ferrer ferreris uel ferrere ferret. Et pluraliter cū ferremur ferremini ferrēt. Præterito pfcō cū latus sim uel fuerī: sis uel fueris: sit uel fuerit. Et pluraliter cū lati simus uel fuerimus: sitis uel fueritis sint uel fuerīt. Præterito plusq̄pfecto cū latꝰ essem uel fuissē: esses uel fuisses: esset uel fuisset. Et pluraliter cū lati essemus uel fuisseūs: essetis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futo cū latus ero uel fuero: eris uel fueris: erit uel fuerit. Et pluraliter cū lati eriūs uel fuerimus: eritis uel fueritis: erunt uel fuerint.

¶ Infinitiuo mō tēpore præsenti: & præterito īpfecto ferrī. Præterito pfecto & plusq̄pfecto latū esse uel fuisse. Futo latū irī.

Quot participia deriuant ab hoc ℞bo? Duo: unū præteriti tēporis latus: alterum futuri ferendus.

¶ Edo quomodo declinatur? Indicatiuo mō tēpore præsenti Edo es est. Et pluraliter edimus editis edunt. Præterito īpfecto edebam edebas edebat. Et pluraliter edebamus edebatis edebāt. Præterito pfecto edi edisti edit. Et pluraliter edimus edistis ederūt uel edere. Præterito plusq̄pfecto ederā ederas ederat. Et pluraliter ederamus ederatis ederāt. Futuro edam edes edet. Et pluraliter edemus edetis edent.

¶ Imperatō mō tēpore p̄senti es edat. Et pluraliter edamꝰ este edāt. Futuro esto tu: esto ille. Et pluraliter edamus estote edunto.

¶ Optatiuo mō tēpore præsenti & præterito īpfecto utinam essem esses esset. Et pluraliter utinā essemus essetis essent. Præterito pfecto & plusq̄pfecto utinā edissem edisses edisset. Et pluraliter ūt edissemus edissetis edissent. Futuro utinam edam edas edat. Et pluraliter utinam edamus edatis edant.

¶ Coniunctiuo mō tēpore præsenti cū edā edas edat. Et pluraliter

cum edamus edatis edant. Præterito ĩpfecto cũ eſſem eſſes eſſet. Et pluraliter cum eſſemus eſſetis eſſent. Præterito perfecto cum ederim ederis ederit. Et pluraliter cum ederimus ederitis ederĩt. Præterito pluſq̃pfecto cum ediſſem ediſſes ediſſet. Et pluraliter cum ediſſemus ediſſetis ediſſẽt. Futuro cum edero ederis ederit. Et pluraliter cum ederimus ederitis ederint.

Infinitiuo mõ tẽpore præſenti & præterito ĩpfecto eſſe. Præterito pfecto & pluſq̃pfecto ediſſe. Futuro eſum ire uel eſurum eſſe.

Gerundia edendi edendo edendum.

Supina eſum eſu.

Quot participia deriuãt ab hoc ῥbo? Duo: unũ præſentis tẽporis edens: alterum futuri eſurus.

EO is it. Et pluraliter imus itis eunt. Præterito ĩperfecto ibã ibas ibat. Et pluraliter ibam? ibatis ibant. Præterito pfecto iui iuiſti iuit. Et pluraliter iuimus iuiſtis iuerũt uel iuere. Præterito pluſq̃pfecto iuerã iueras iuerat. Et pluraliter iueram? iueratis iuerant. Futuro ibo ibis ibit. Et pluraliter ibimus ibitis ibunt.

Imperatiuo mõ tẽpore præſenti I eat. Et pluraliter eam? ite eant. Futuro ito tu ito ille. Et pluraliter eamus itote eunto.

Optatiuo mõ tẽpore præſenti & præterito ĩperfecto utinã irem ires iret. Et pluraliter utinam irem? iretis irẽt. Præterito pfecto & pluſq̃pfecto utinã iuiſſem iuiſſes iuiſſet. Et pluraliter utinam iuiſſemus iuiſſetis iuiſſent. Futuro utinã eã eas eat. Et pluraliter utinam eamus eatis eant.

Cõiunctiuo mõ tẽpore præſenti cũ eam eas eat. Et pluraliter cũ eamus eatis eant. Præterito ĩpfecto cum irem ires iret. Et pluraliter cũ iremus iretis irent. Præterito perfecto cũ iuerim iueris iuerit. Et pluraliter cũ iuerimus iueritis iuerint. Præterito pluſq̃pfecto cum iuiſſem iuiſſes iuiſſet. Et pluraliter cum iuiſſemus iuiſſetis iuiſſent. Futuro cum iuero iueris iuerit. Et pluraliter cũ iuerimus iueritis iuerint.

Infinitio mõ tẽpore præſenti & præterito ĩperfecto ire. Præterito perfecto & pluſq̃perfecto iuiſſe. Futuro ire uel iturum eſſe.

Gerundia eundi eundo eundum.

Supina itum itu.

Quot participia deſcendunt ab hoc ῥbo? Duo. unum præſentis

temporis iens euntis: & alterum futuri iturus itura iturum.
Queo quis quiui similiter declinatur: unde etiã similia sũt participia quiens queuntis: quiturus quitura quiturum.

Fio quõ declinat̃? Indicatiuo mõ tẽpore præsenti Fio fis fit. Fimus fitis fiunt. Præterito ĩpfecto fiebam fiebas fiebat. Fiebamus fiebatis fiebant: Præterito perfecto factus sum uel fui: es uel fuisti: est uel fuit. Facti sumus uel fuimus: estis uel fuistis: sunt fuerunt uel fuere. Præterito plusq̃pfcõ factus erã uel fuerã eras uel fueras: erat uel fuerat. Facti eramus uel fueramus: eratis uel fueratis: erant uel fuerãt. Futo fiã fies fiet. Fiemus fietis fiẽt.
Imperatiuo mõ tẽpore præsenti Fi fiat. Fiamus fite fiãt. Futo fito tu: fito ille. Fiamus fitote fiunto.
Optatiuo mõ tẽpore præsenti & præterito ĩpfcõ utinã fierẽ fieres fieret. Fiereũs fieretis fierent. Præterito pfcõ & plusq̃pfcõ utinã factus essem uel fuissem: esses uel fuisses: esset uel fuisset. Facti essemus uel fuissemus: eẽtis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futo utinã fiam fias fiat. Fiamus fiatis fiant.
Coniũctiuo mõ tẽpore præsenti cũ fiam fias fiat. Fiamꝰ fiatis fiãt. Præterito ĩperfcõ cum fierẽ fieres fieret. Fieremus fieretis fierẽt. Præterito pfecto cum factus sim uel fuerim: sis uel fueris: sit uel fuerit. Facti simus uel fuerimus: sitis uel fueritis: sint uel fuerĩt. Præterito plusq̃perfcõ cũ factus essem uel fuissẽ: esses uel fuisses: esset uel fuisset. Facti esseũs uel fuisseũs: essetis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futo cũ factus ero uel fuero: eris uel fueris: erit uel fuerit. Facti eriũs uel fuerimus: eritis uel fueritis: erũt uel fuerint.
Infinitiuo mõ tẽpore præsetnti & præterito ĩpfcõ fieri. Præterito pfecto & plusq̃pfecto factũ esse uel fuisse. Futuro factũ iri.
Gerundius caret.
Supina factum factu.
Quor ptcipia deriuãt ab hoc ☞bo? Tria: fiẽs factus & futurus.

Gaudeo quõ declinatur? Indicatiuo modo tẽpore præsenti Gaudeo gaudes gaudet. Gaudemꝰ gaudetis gaudẽt. Præterito ĩpfecto gaudebã gaudebas gaudebat. Gaudebaũs gaudebatis gaudebãt. Præterito pfcõ gauisus sum uel fui: es uel fuisti: est uel fuit. Gauisi sumus uel fuimus: estis uel fuistis: sunt fuerũt uel fuere. Præterito pluſquamperfecto gauisus eram uel fueram:

eras uel fueras: erat uel fuerat. Gauisi eramus uel fueraũs:eratis uel fueratis:erãt uel fuerãt. Futuro gaudebo gaudebis gaudebit. Gaudebimus gaudebitis gaudebunt.

¶ Imperatiuo mõ tempore præsenti gaude gaudeat. Gaudeamus gaudete gaudeãt. Futuro gaudeto tu: gaudeto ille Gaudeamus gaudetote gaudento.

¶ Optatiuo mõ tẽpore præsenti & præterito ĩpfecto utinã gauderẽ gauderes gauderet. Gauderemus gauderetis gauderẽt. Præterito perfecto & plusq̃pfecto ũt gauisus essem uel fuissem: ẽẽs uel fuisses: esset uel fuisset. Gauisi esseũs uel fuissemus: essetis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futuro utinã gaudeam gaudeas gaudeat. Gaudeamus gaudeatis gaudeant.

¶ Coniunctiuo mõ tẽpore p̃senti cũ gaudeã gaudeas gaudeat. Gaudeamus gaudeatis gaudeant. Præterito ĩperfecto cũ gauderem gauderes gauderet. Gauderemus gauderetis gauderẽt. Præterito pfcõ cũ gauisus sim uel fuerĩ: sis uel fueris: sit uel fuerit. Gauisimus uel fuerimus: sitis uel fueritis: sint uel fuerint. Ptõplusq̃pfecto cũ gauisus ẽẽm uel fuissem: ẽẽs uel fuisses: esset uel fuisset. Gauisi essem⁹ uel fuissemus: ẽẽtis uel fuissetis: essent uel fuissent. Futõ cũ gauisus ero uel fuero: eris uel fueris: erit uel fuerit. Gauisi erimus uel fuerimus: eritis uel fueritis: erunt uel fuerint.

¶ Infinitiuo mõ tẽpore præsenti & præterito imperfecto gaudere. Præterito pfecto & plusq̃pfecto gauisum esse uel fuisse. Futuro gauisum ire uel gauisurum esse.

Gerundia gaudendi gaudendo gaudendum.

Supina gauisum gauisu.

Quot participia deriuantur ab hoc ✠bo? Duo: unũ præsentis tẽporis gaudens: & alterum futuri gauisurus.

¶ Memini quõ declinat? Indicatiuo mõ tẽpore p̃senti & præterito pfecto Memini meministi meminit. Meminimus meministis meminerũt uel meminere. Præterito ĩpfcõ & plusq̃pfcõ memineram memineras meminerat. Memineramus memineratis meminerant. Futuro caret.

¶ Imperatiuo modo tẽpore præsenti & futuro memẽto tu. Et pluraliter mementote uos.

¶ Optatiuo mõ tẽpore præsenti & præterito pfcõ & plusq̃pfecto ũt

meminissem meminisses meminisset. Meminissemus meminisse tis meminissent.

Coniūctiuo mō tēpore præsenti & præterito īpfecto cū memineri memineris meminerit. Meminerimus memineritis meminerīt. Præterito pfecto & plusq̄pfecto cū meminissē meminisses meminisset. Meminisseūs meminissetis meminissēt. Futō cū meminero memineris meminerit. Memineriūs memineritis meminerint.

Infinitiuo mō tēpore præsenti præterito īpfecto præterito pfecto & plusq̄perfecto meminisse. Futuro gerundiis supinis & participiis caret.

Similiter declinatur odi odisti odit.

Noui nouisti nouit.

Cœpi cœpisti cœpit.

DE IMPERSONALIVM DECLINATIONE.

IMpersonalia quæ deriuantur a uerbis in o significantibus actionem quomodo declinātur? In tertiis tantū personis hoc modo Indicatiuo modo tēpore præsenti Amatur.

Præterito imperfecto	Amabatur.
Præterito perfecto	Amatum est uel fuit.
Præterito plusq̄perfecto	Amatū erat uel fuerat.
Futuro	Amabitur.
Imperatiuo modo tēpore præsenti	Ametur.
Futuro	Amator.
Optatiuo modo tempore præsenti & præterito imperfecto utinā	Amaretur.
Præterito pfecto & plusq̄pfecto utinā	Amatū esset uel fuisset.
Futuro utinam	Ametur.
Coniunctiuo mō tēpore præsenti cum	Ametur.
Præterito īperfecto cum	Amaretur.
Præterito perfecto cum	Amatū sit uel fuerit.
Præterito plusq̄perfecto cum	Amatū esset uel fuisset.
Futuro cum	Amatū erit uel fuerit.
Infinitō mō tēpore præsenti & ptō īpfcō	Amari.
Præterito pfecto & plusq̄pfecto	Amatū esse uel fuisse.
Futuro	Amatum iri.

Uerbo ipsonali Indicatiuo mō tēpore præsenti Oportet.
Præterito īperfecto Oportebat.
Præterito perfecto Oportuit.
Præterito plusquamperfecto Oportuerat.
Futuro Oportebit.
Imperatiuo modo tempore præsenti Oporteat.
Optatiuo mō tēpore p̄senti & præterito īpfcō ūt Oporteret.
Præterito perfecto & plusq̄perfecto utinam Oportuisset.
Futuro utinam Oporteat.
Coniunctiuo modo tempore præsenti cum Oporteat.
Præterito imperfecto cum Oporteret.
Præterito perfecto cum Oportuerit.
Præterito plusq̄perfecto cum Oportuisset.
Futuro cum Oportuerit
Infinitiuo mō tēpore præsenti & præterito īpfcō Oportere.
Præterito perfecto & plusq̄perfecto Oportuisse.
Futuro caret.

Quot sunt ꝟba quæ in imperatiuo patiuntur apocopen? Quattuor: dic duc fac fer.

DE Participio.

Participium qd est? Est pars orationis declinabilis: quæ pro uerbo ponitur ex quo deriuatur: genus & casum habens ad similitudinem nominis.

Quare dicitur participium? Quia partem capit a nomine: partē a uerbo. Participio quot accidunt? Sex. genus casus tempus significatio numerus & figura.

Quot sunt genera participiorꝫ? Quattuor. Masculinū ut amat⁹: fœmininum ut amata: neutrum ut amatum: omne ut hic & hæc & hoc amans.

Amatus cuius generis? Masculini. Quare? Quia ōne participiū desinens in us est masculini generis.

Amata cuius generis? Fœminini. Quare? Quia omne participiū desinens in a est fœminini generis.

Amatum cuius generis? Neutri. Quare? Quia omne participiū desinens in um est neutri generis.

Amans cuius generis? Omnis: Quare? Quia omne participiū

desinens in ns est omnis generis.

Casus participioꝝ quot sunt? Sex. noiatiuus genitiuus datiuus accusatiuus uocatiuus & ablatiuus.

Quomodo declinãtur participia? Ad regulam nominũ: exceptis illis que nascunt̃ a ῡbo quartæ cõiugationis in eo: quoꝝ gtũs i e uocales ī eu mutat: ut iens eũtis quiens queũtis rediẽs redeuntis.

Quot sunt numeri participiorum? Duo: singularis ut amans. pluralis ut amantes.

Quot sunt tẽpora participioꝝ? Tria: præsens & præteritũ ipfcũm simul omĩum participioꝝ in ans uel in ens desinentiũ ut amans & legens: præteritũ ꝑfcũm & plusq̃ꝑfectũ simul omĩum participioꝝ in tus sus & xus desinentiũ: ut amatus uisus nexus: & mortuus quod solũ in uus terminat̃: futurũ per se oĩum participioꝝ in rus & in dus desinentiũ: ut amaturus & amandus.

Legẽs cuius tẽporis? Præsentis & præteriti ĩpfecti? Quare. Quia omne participiũ desinens in ans uel in ens præsentis & præteriti imperfecti temporis est.

Amat? cui? tẽporis? Præteriti ꝑfecti & plusq̃ꝑfecti. Quare? Quia omne participiũ desinẽs in us uel in a uel in um: d uel r non antecedente præteriti perfecti & plusq̃ꝑfecti temporis est.

Lecturus & legẽdus cuius tẽporis? Futuri. Quare? Quia quotiensc̃uq; participiũ desinit in rus uel in dus est futuri temporis.

Participia in ns desinentia qũo formant̃? A prima ꝑsona præteriti ĩperfecti indicatiui modi bam mutata in ns: ut amabam amans. Excipiunt̃ in eo desinẽtia quartæ cõiugatiõis ut iens qens adiẽs.

Participiũ in rus qũo formatur? Ab extremo supino addita rus: ut amatu amaturus.

Participiũ in dus quomodo formatur? A genitiuo sui præsentis participii tis syllaba mutata in dus.

Participiũ præteriti tẽporis quomõ format̃? Ab extremo supino correpta u & addita s: ut amatu amatus.

Quot sunt significatiões participioꝝ? Quinq; actiua cũ ab actiuo deiscẽdit ꝓticipiũ: ut ab amo amãs: passiua ut ab amor amatus: neutra ut a sedeo sedẽs: cõis in utraq; significatiõe: ut ab hortor hortatus: deponens ut a proficiscor ꝑfectus & ꝑfecturus.

A uerbo actiuo quot participia descendunt? Duo; in ns & in rus

quando non carent supino.

A ꝟbo passiuo quot participia descendũt? Duo: unũ præteriti: & alterum futuri temporis in dus.

A ꝟbo cõmuni quot participia descẽdũt? Quattuor: duo ĩ actiua significatiõe in ns & in rus: ut criminãs & criminaturus: in passiua unum in dus ut criminandus: & in cõmuni unum præteriti perfeci & plusq̃perfecti temporis: ut criminatus.

A ꝟbo deponẽti quot participia descendũt? Tria: unũ in ns: alterũ in rus: & unũ in tus præteriti pfci & plusqpfecti temporis.

A ꝟbo neutro quot participia descẽdũt? Duo sicut ab actiuo: nisi sint trãsitiua a q̃bus descẽdũt quattuor: ut arãs araturus: aratus & arandus. Sunt tamen aliqua neutra quæ tria ĩ usu habẽt participia: & sunt hæc. Cœnãs cœnatus cœnaturus: prãdens pransus prãsurus: placẽs placitus placiturus: nubẽs nupta nuptura: assuescẽs assuetus assueturus: q̃scẽs q̃tus q̃turus: carens cassus casiturus: titubãs titubatus titubaturus: & neutro passiua q̃q̃: gaudẽs gauisus gauisurus: audẽs ausus ausurus: solens solitus soliturus: fidẽs fisus fisurus: fiens factus futurus differẽtiæ causa: ne si facturus dicaũs a facio ẽẽ uideat. Sũt ẽt alia patiens passus passurus: mœrẽs mœstus mœsturus: licẽs licitus liciturus: tacẽs tacit⁹ tacit⁹us: iurãs iurat⁹ iuratur⁹. Quæ sunt quæ ĩ formandis participiis duplicare uidẽt supinũ? Ortus oriturus mortuus moritũrus. partus pariturus natus nasciturus rutus ruiturus fructus fruiturus gnotus ignoscitus lauo lauturus uel loturus. Ouidius tamen dixit Sacra lauaturas mane petebat aquas.

Oĩa ꝟba quæ carẽt supinis carẽt participiis quæ descẽdũt ab eis. Quæ sunt ꝟba quæ carẽt supinis? Omĩa meditatiua inchoatiua ĩpersonalia: & pleraq; ĩ uo diuisas syllabas: & neutra secundæ cõiugatiõis faciẽtia præteritũ in ui diuisas: præterea quæcunq; carẽt præterito: ut ãbigo scando nideo uergo arceo mando stridẽo. similiter gliscẽo sisto ferio uescor medeor reminiscor.

Quæ sunt ꝟba neutra secũdæ cõiugatiõis: quæ q̃is præteritũ in ui diuisas faciãt tamen habent supina? Neceo ualeo placeo careo pareo liceo oleo taceo torreo doleo.

Quæ sunt quæ carẽt participiis pñtis tẽporis? Odi noui cœpi & memini: qa præsenti carent: q̃is ueteres meminẽs dixerunt.

Quæ ſunt participia quæ duplicato ſupino dupliciter efferũtur? Salitus & ſalſus: ſoniturus & ſonaturus: altus & alitus: aſtitum & aſtatum: præſtitum & præſtatum.

Quæ ſũt quæ cũ formã habeãt participioꝝ: qa tamẽ carẽt tẽpore ſemper noĩa ſunt? Galeatus ſcutatus pileatus tunicatus manicatus caligatus bracchatus penulatus bacchatus paludatus prætextatus trabeatus comatus ſoleatus criſtatus ocreatus haſtatus limatus ſtellatus litteratꝰ turritꝰ politus cornutꝰ aſtutꝰ hirſutus.

Quot ſunt figuræ participioꝝ? Tres: ſimplex ut fractus: cõpoſita ut effractus: decompoſita ut effractio.

Quot modis in uim nõis tranſeunt participia? Quattuor modis: cõpoſitione cõſtructione cõparatione temporis amiſſione. Compoſitione ſi dictioni adiungit̃ quæ cũ ℞bo ſuo nõ componitur: ut ĩnocens. cõſtructiõe ſi nõ habet caſum q a ℞bo reqrit̃: ut amãs iuſticiæ. comparatione cum cõparat̃: ut indulgens indulgentior. temporis amiſſione: ut amandus ideſt dignus amari.

Legens participium quomodo declinatur?

Nominatiuo hic & hæc & hoc legens. Gtõ huius legentis. Datiuo huic legenti. Accuſatiuo hunc & hanc legẽtem & hoc legens. Vtõ o legens. Abltõ ab hoc & ab hac & ab hoc legente uel legenti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ legẽtes & hæc legẽtia. Gtõ horũ & harꝝ & horꝝ legentiũ. Dtõ his legẽtibus. Actõ hos & has legentes & hæc legentia. Vtõ o legentes & o legẽtia. Abltõ ab his legẽtibꝰ.

Noĩatiuo Lectus lecta lectum. Genitiuo lecti lectæ lecti. Datiuo lecto lectæ lecto. Accuſatiuo lectum lectã lectũ. Vocatiuo o lecte lecta lectũ. Abltõ a lecto lecta lecto. Et pluraliter ntõ lecti lectæ lecta. Gtõ lectorum lectarꝝ lectorꝝ. Dtõ lectis. Accuſatiuo lectos lectas lecta. Vocatiuo o lecti lectæ lecta. Ablatiuo a lectis.

DE Pronomine.

Qvid eſt pronomen? Eſt pars orõis declinabilis quæ pro noĩe ꝓprio uniuſcuiuſq; accipit̃: ꝑſonaſq; finitas recipit.

Pronomini quot accidunt? Sex ſpecies genus numerus figura perſona & caſus.

Quot ſunt ſpecies pronominum? Duæ: primitiua ut ego: deriuatiua ut meus.

De Pronomine

Quot ſunt ꝓnoĩa primitĩa? Octo: ego tu ſui ille ipſe iſte hic & is.
Quot ſunt ꝓnoĩa demõſtratiua? Quattuor: ego tu hic & iſte.
Quot ſunt ꝓnomina relatiua? Duo ſui & is.
Quot ſunt ꝓnomĩa mõ demõſtratiua mõ relatiua? Duo ille ipſe.
Quot ſunt ꝓnomina deriuatiua? Septẽ. meus tuus ſuus noſter & ueſter noſtras & ueſtras.
Quot ſunt genera pronominum? Quinq; maſculinũ ut meus: fœmininum ut mea: neutrum ut meũ: cõmune ut qualis: triũ generum ut ego tu ſui.
Quot ſunt nũeri ꝓnoĩum? Duo: ſigularis ut ego pluralis ut nos.
Quot ſunt figuræ pronominum? Duæ: ſimplex ut is: compoſita ut idem.
Quot ꝓnoĩa cõponunt̃ per noĩatiuos? Tria: iſte hic ís. Iſte & hic ſecũ cõponunt̃: ut iſtic iſtec iſtoc: is uero cum aduerbio demum cõponit̃ & fit idem: quod ſignifica ís demũ: ideſt iterum ís.
Cum quot partib⁹ oratiõis cõponunt̃ ꝓnomina? Cũ quattuor: cũ noĩbus ut huiuſcemodi eiuſmodi iſtiuſmodi: cũ ꝓnomĩnibus ut iſtic meme tete ſeſe: cũ aduerbiis ut eccũ eccam eccos eccas: cũ præpoſitione: ut mecũ tecũ ſecum nobiſcũ uobiſcum.
Quot ſunt perſonæ pronominum? Tres: prima ut ego: ſecunda ut tu: tertia ut ille.
Ego cuiꝰ ꝓſonæ? Primæ. Quare? Quia omnia noĩa & ꝓnoĩa ſunt tertiæ perſonæ: exceptis ego quod ẽ ꝓſonæ primæ: & tu quod eſt ſecundæ: & uocatiuis caſibus alioꝝ qui ſunt ꝓſonæ ſecundæ.
Perſonæ quõ ſe cõcipiunt? Prima tã ſecundã q̃ tertiã concipit: ut ego & uos & illi fecimus: ſecunda uero tantũ tertiã: ut uos & illi feciſtis: tertia uero tertiã ſolã: ut iſti & illi fecerunt.
Quot ſunt caſus ꝓnominũ? Sex: noĩatiuus genitiuus Datiuus accuſatiuus uocatiuus & ablatiuus.
Quot ꝓnoĩa hẽnt ntũm? Quattuor: tu meus, noſter & noſtras
Quot ſunt modi declinationũ in ꝓnoĩbus? Quattuor. primꝰ modus eſt cuius gtũs in i uel in is deſinit & datiuus in i.
Quot ꝓnomina declinantur hoc modo? Tria. ego tu ſui.
Noĩatiuo ego. Genitiuo mei uel mis. Datiõ mihi. Accuſatiuo me: Ablatiuo a me. Et pluraliter noĩatiuo nos. Genitiuo noſtrũ uel noſtri. Datiuo nobis. Accuſatiuo nos. Ablatiuo a nobis.

Ego

A genitiuo mei deriuatur meus mea meum.
A genitiuo noſtri deriuatur noſter noſtra noſtrum & noſtras.
Nominatiuo tu. Genitiuo tui uel tis. Datiuo tibi. Accuſatiuo te. Vtō o tu. Abltō a te. Et pluraliter ntō uos. Genitiuo ueſtrum uel ueſtri. Dtō uobis. Accuſatiuo uos. Vtō o uos. Ablatiuo a uobis.
A genitiuo tui deriuatur tuus tua tuum.
A genitiuo ueſtri ueſter ueſtra ueſtrum & ueſtras.
Genitiuo ſui. Datiuo ſibi. Accuſatiuo ſe. Abtō a ſe. Et pluraliter genitiuo ſui. Datiuo ſibi. Accuſatiuo ſe Ablatiuo a ſe.
A genitiuo ſui deriuatur ſuus ſua ſuum.
Secundi modi pronomina ſunt: quæ genitiuum ſingularē in ius terminant & dtūm in i: præter ꝓnomen hic quod facit datiuum huic addita c ut differat ab hui interiectione.
Quot ꝓnoīa declinantᷣ hoc modo? Quīqꝫ: ille iſte is hic ipſe.
Nomīatiuo ille illa illud. Genitiuo illius Datiuo illi. Accuſatiuo illum illam illud. Ablatiuo ab illo ab illa ab illo. Et pluraliter ntō illi illæ illa. Genitiuo illoꝝ illarum illorum. Datiuo illis. Accuſatiuo illos illas illa. Ablatiuo ab illis.
Noīatiuo iſte iſta iſtud. Genitiuo iſtius. Datiuo iſti. Accuſatiuo iſtum iſtam iſtud. Ablatiuo ab iſto ab iſta ab iſto. Et pluraliter noīatiuo iſti iſtæ iſta. Genitiuo iſtoꝝ iſtarum iſtoꝝ. Datiuo iſtis. Accuſatiuo iſtos iſtas iſta. Ablatiuo ab iſtis.
Noīatiuo ipe ipſa ipſum. Genitiuo ipſius. Datiuo ipſi. Accuſatiuo ipſum ipſam ipſum. Abtō ab ipſo ab ipſa ab ipſo. Et pluraliter nominatiuo ipſi ipſæ ipſa. Gtō ipſorum ipſarum ipſorum. Datiuo ipſis. Accuſatiuo ipſos ipſas ipſa. Ablatiuo ab ipſis.
Noīatiuo hic hæc hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic. Accuſatiuo hunc hanc hoc. Ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et pluraliter ntō hi hæ hæc. Genitiuo horum harum horum. Datiuo his. Accuſatiuo hos has hæc. Ablatiuo ab his.
Nominatiuo is ea id. Genitiuo eius. Datiuo ei. Accuſatiuo eū eā id. Ablatiuo ab eo ab ea ab eo. Et pluraliter nominatiuo ii eæ ea. Genitiuo eorum earum eorum. Datiuo eis. Accuſatiuo eos eas ea. Ablatiuo ab eis.
Noīa quæ ſecūdo mō ꝓnominū declinātᷣ quot ſunt? Octo: unus totus ſolus alius ullus uter alter quis uel qui cum ſuis cōpoſitis.

Nominatiuo quis uel qui quæ quod uel qd. Gtō cuius. Dtō cui. Accusatiō quē quā quod uel qd. Ablatiuo a quo uel a qui: a qua uel a qui. Et pluraliter ntō qui quæ quæ. Genitiuo quorū quarū quorum. Datiuo quis uel quibus. Accusatiuo quos quas quæ. Ablatiuo a quis uel a quibus.

Noīatiuo alius alia aliud. Genitiuo alius. Datiuo alii. Accusatiuo alium aliam aliud: & cætera.

Noīatiuo alter altera alterū. Gtō alterius. Dtō alteri: & cætera.

Noīatiuo uterque utraq; utrunq;. Gtō utriusq;. Datiuo utrique. Accusatiuo utrūq; utrāq; utrunq;. Abltō ab utroq; ab utraq; ab utroq;. Et pluraliter ntō utriq; utræq; utraq;. Gtō utrorunq; utrarūq; utrorūq;. Datiuo utrisq;. Accusatiuo utrosq; utrasq; utraq;. Ablatiuo ab utrisq;.

Nomīatiuo neuter neutra neutrum. Genitiuo neutrius. Datiuo neutri. Accusatiuo neutrū neutram neutrum. Ablatiuo a neutro neutra neutro: & reliqua.

Noīatiuo aliquis aliqua aliquod uel aliquid. Gtō alicuius. Dtō alicui. Accusatiuo aliquē aliquā aliquod uel aliquid. Ablatiuo ab aliquo ab aliqua ab aliquo. Et pluraliter ntō aliq; aliquæ aliqua. Genitiuo aliquoꝝ aliquaꝝ aliquoꝝ. Datiuo aliquibus. Accusatiō aliquos aliquas aliqua. Ablatiuo ab aliquibus.

Noīatiuo quidā quædā quoddā uel quiddā. Gtō cuiusdā. Datiuo cuidam. Accusatiuo quendā quāda quoddā uel quiddā. Abltō a quodā a quadā a quodā. Et pluraliter ntō qda quædā quædam. Gtō quorumdā quarumdā quorumdam. Dtō quibusdā. Accusatiuo quosdā quasdā quædā. Ablatiuo a quibusdam.

Notādū q; interrogatiua īfinita abnegatiua distributiua relatiua: quoniā carēt demonstratione carēt etiam uocatiuo casu: ut quis qualis talis alius nullus alter uter bini terni: & similia.

Tertii modi pronomina sunt quæ per omnes casus sequūtur declinationē mobiliū nominum declinationis secundæ.

Quot pronomina hoc modo declinant? Quīq; meus tuus suus noster & uester: sed meus in uocatiuo cū deberet facere o mee: duas ee breues in i longā conuertit: & facit o mi.

Noīatiuo meus mea meū. Genitiuo mei meæ mei. Datiuo meo meæ meo. Accusatiuo meum meam meum. Vtō o mi mea meū

Ablatiõ a meo mea meo. Et pluraliter noiatiuo mei meæ mea. Genitiuo meorꝝ mearum meorꝝ. Datiuo meis. Accusatiuo meos meas mea. Vocatiuo o mei meæ mea. Ablatiuo a meis.

Nominatiuo tuus tua tuum eodem modo: caret uocatiuo.

Nominatiuo suus sua suũ. Noster nostra nostrum. Vester uestra uestrum: eodem modo.

Quarti modi pronoĩa sunt quæ per omẽs casus sequunt̃ tertiam declinationẽ: ut nostras & uestras: quæ ãtiqui etiã in ntõ dicebãt nostratis & uestratis: ideo circũflectũt̃ qa sunt ꝑ syncopen dicta.

Noiatiuo hic & hæc & hoc nostras. Genitiuo huius nostratis. Dtõ huic nostrati. Accusatiuo hunc & hãc nostratem & hoc nostras. Vocatiuo o nostras & o nostrate. Ablatiõ ab hoc & ab hac & ab hoc nostrate uel nostrati. Et pluraliter ntõ hi & hæ nostrates & hæc nostratia. Genitiuo horꝝ & harꝝ & horꝝ nostratiũ. Dtõ his nostratibus. Accusatiuo hos & has nostrates & hæc nostratia. Vtõ o nostrates & o nostratia. Ablatiuo ab his nostratibus. Nominatiuo hic & hæc & hoc uestras: & reliqua.

De Præpositione.

Quid est præpositio? Est pars oratiõis ideclinabilis quæ aliis partibus oratõis in appositiõe uel in cõpositõe præponit̃. Præpositioni quot accidũt? Vnum. Quid? Casus tantum. Qui casus accidũt præpositioni? Accusatiuus & ablatiuus.

Quæ sunt præpositiões seruientes accusatiuo casui? Ad apud ãte aduersus uel aduersum cis citra circum circa contra erga extra inter intra infra iuxta ob pone per prope ꝑpter secũdum post trans ultra supra præter circiter usq; secus penes. Dicimus enim ad patrẽ: apud illã: ãte ædes: aduersus inimicos: cis rhenũ: citra forũ: circũ uicinos: circa tẽplũ: cõtra hostẽ: erga ꝑpinquos: extra terminos: inter naues: intra mœnia: infra tectũ: iuxta macellũ: ob auguriũ: pone tribunal: per parietẽ: prope fenestrã: ꝑpter disciplinã: secundũ formas: post terga. trans ripã: ultra fines: præter officiũ: supra cælũ: usq; oceanũ: penes arbitros: circiter annos.

Quæ sunt præpositiões seruiẽtes abltõ casui? A ab abs cũ corã clã de e ex pro præ palam sine absq; tenus. Quomodo? Diciũs enim a domo: ab homine, ab hoste: abs te: cũ exercitu: corã testib⁹: clã custodib⁹: de foro: e iure: ex præfectura: ꝑ clientib⁹: præ timore:

palam omnibus: sine labore: absq; iniuria: tenus pube: quod nos dicimus pubetenus.

Quæ sunt p̄positiões utriq; casui seruiẽtes? In sub sup & subter.

Quãdo accusatiuo casui seruiũt? Quãdo uel nos uel quoslibet ad locũ ire isse uel ituros esse significamus. Quado abltõ? quando uel nos uel quoslibet in loco fuisse futuros esse significamus.

In accusatiuo casui: itur in antiquam silua: in abltõ casui: stans cela in puppi. Sub actõ casui: postesq; sub ipsos nitũt gradibus: sub abltõ casui: arma sub aduersa posuit radiatia quercu.

Quæ sunt præpositiones que dũtaxat in cõpositione reperiuntur? Di dis re se am & con. Quomodo? dicimus enim diduco distraho secubo amplector congredior.

Quæ sunt quæ componi non possunt? Apud & penes.

Quæ coniungunt & separant? Reliquæ omnes.

Quot præpositiones desinunt in x? Vna tantũ quæ est ex: & nulla alia pars oratiõis desinit in x præter nomina: & uix & mox & pax aduerbium comicum.

DE Aduerbio.

¶ Quid est aduerbiũ? Est pars oratiõis ideclinabilis: quæ adiecta uerbo significationem eius explanat aut implet.

Quare dicit aduerbiũ? Quia stat ad ℞bũ: hoc est iuxta ℞bum.

Aduerbio quot accidũt? Tria: species significatio & figura.

Quot sunt species aduerbioꝝ? Duæ. primitiua ut sæpe: deriuatiua ut sæpissime.

¶ Aduerbia unde deriuant? Vel ab aliis aduerbiis: ut a clã clanculũ a sæpe sæpius: uel a nõib⁹: ut tullius tulliane latinus latine: uel a ℞bo siue participio seu participiali noĩe: ut sentio sensus sensim: sto status statim singultio singultus singultim: uel a noĩe & ℞bo: ut a pede & tento pedentium: uel a pronoĩe: ut hic illic ab hic & ille: uel a præpositione: ut ex extra in intra con contra.

¶ Quot sunt deriuatiuoꝝ aduerbioꝝ spẽs? Tres: aut enĩ cõparatia sunt aut superlatiua aut dimminutiua: ut bene melius optime belle clare clarius clarissime primũ primulũ longe longule.

Quot sunt significatiões aduerbioꝝ? Diuersæ: aut. n. tẽporis sunt aut loci aut nũeri aut negãdi: præterea affirmandi demonstrandi optãdi hortãdi ordĩs interogãdi similitudĩs q̃litatis quantitatis:

dubitandi. aliqua etiã ſunt aduerbia ꝓſonalia uocandi reſpondẽdi ſeparãdi iurãdi eligendi cõgregãdi ꝓhibẽdi euentus comparandi.
Da aduerbia loci. Hic ibi illuc unde intro foras intus foris.
Da tẽporis. Hodie nuper cras aliquãdo nũc olim iã iã iãdudũ.
Da numeri. Semel bis ter quater decies centies & milies.
Da negandi. Haud non nec neq; & nequaq̃.
Da affirmandi. Profecto ſilicet quippe uidelicet quidni.
Da demonſtrandi. En ecce.
Da optandi. Vtinam oſi outinam.
Da ordinis. Deinde deinceps poſtea præterea.
Da interrogandi. Cur quare quamobrem.
Da ſimilitudinis. Ceu quaſi uelut ueluti ut uti.
Da qualitatis. Bene male docte pulchre fortiter ſuauiter.
Da quantitatis. Multum parum minimũ magnopere.
Da dubitandi. Fors fortaſſis fortaſſe fors forte.
Da perſonalia. Mecum tecum ſecum nobiſcũ & uobiſcum:
Da uocandi. Heus o.
Da reſpondendi. Eu oe o.
Da ſeparandi. Seorſum ſecus ſecreto ſingillatim bifariã omnifariã.
Da congregandi. Simul una pariter.
Da iurandi. ædepol caſtor hercle mediuſſidius.
Da eligendi. Potius immo.
Da prohibendi. Ne.
Da euentus. Forte caſu fortefortuna.
Da hortandi. Eia age agite.
Da remittendi. Senſim paulatim pedetentim.
Da intendendi. Valde nimium prorſus penitus omnino.
Da cõparatiui. Magis minus plus celerius tardius.
Da ſuperlatiui. Maxime minime ocyſſime: quod ab ocys græco uocabulo deriuatur.

Quot ſunt figuræ aduerbiorũ? Tres: ſimplex ut diu huc: cõpoſita ut interdiu adhuc: decõpoſita quæ a cõpoſitis deriuãt: ut a miſericorde miſericorditer ab ĩdocto ĩdocte ab efficace efficaciter.

DE Interiectione.

Quid eſt interiectio? Eſt pars ꝓrationis indeclinabilis uoce incognita mentis affectum ſignificans.

Quare dicitur ĩteriectio? Quia interiacet aliis partibus oratiõis.
Cur græci ĩteriectionẽ ĩter aduerbia ponũt? qm̃ hæc quoq; uel ad iũgit̃ ꝟbis: ut si dicã pape qd uideo: uel ꝟba ei subaudiũt̃: ut si dicã pape: ẽt si nõ addat̃ miror: hẽt in se eius ꝟbi significationẽ.
Interiectioni quot accidũt? Vnum tantum: signifiaatio.
Quot sunt significatiões ĩteriectionũ? Diuersæ: aut enim dolẽtis sunt ut heu hei ah: aut gaudẽtis ut euax io eu oe euge: aut metuentis ut atat: aut admirantis: ut pape: aut excreantis ut ah: aut illudendi ut euge euge: aut ridendi ut ha ha ha.

DE Coniunctione.

QVid est Coniunctio? Est pars orationis indeclinabilis annectens ordinansq; sententiam.
Coniunctioni quot accidũt? Tria. Quæ? Species figura & ordo.
Quot sunt spẽs cõiũctionũ? Decẽ & octo. Quæ? copulatĩa cõtinuatiua subcõtinuatiua adiũctiua cãlis approbatiua disiũctiua subdisiũctiua dissertĩa electĩa aduersatĩa abnegatĩa collectiua uel illatiua ratiõalis dubitatĩa cõpletiua effectiua distributiua dĩminutĩa.
Quæ sunt cõiunctiões copulatiuæ? Quæ copulãt tã ꝟba q̃ sensũ: ut & q; ac atq; qdem quoque at ast sed autem uero.
Quæ sunt cõiunctiões cõtinuatiuæ? Quæ cõtinuatiõẽ & cõsequẽtiã rerꝝ significant: ut si cũ ει græcũ significat: quaddo enĩ significat εον causalis est: similiter siue sin seu tam cõtinuatiuæ q̃ causales: ut si eũ uolo manere quid ad te: & si stertit dormit.
Quæ sunt subcõtinuatiuæ? Quæ cãm cõtinuatiõis ostẽdũt cõsequẽtem cũ ẽẽntia rerꝝ: ut qa qm̃: ut qa sol est supra terrã dies est.
Quæ sunt adiũctiuæ? Quæ ꝟbis subiũctiuis adiũgunt̃: ut si cũdum ut quatenus. quædam tamen ex his sunt etiam causales.
Quæ sunt causales? Quæ adiũctiuæ ꝟbo ĩdicatĩo significãt cãm præcedentẽ: & hoc interest ĩter causales & adiũctiuas: q; causales cũ affirmatiõe: adiunctiuæ cũ dubitatione proferuntur.
Quæ sunt approbatiuæ? Quæ approbant rẽ: ut quidẽ equidẽ: & aliquando si: ut aput Virgiliũ. Dii si qua est cælo pietas.
Quæ sunt disiunctiuæ? Quæ q̃uis dictiones coniungant sensum tamen disiungũt. & alterã quidẽ rẽ esse alterã uero nõ esse significant: ut ue uel aut seu siue: ut aut lux est aut tenebræ.
Quæ sunt subdisiũctiuæ? Quæ uoce disiũctiuarꝝ utrunq; tamẽ ẽẽ

ſignificāt: uel ſimul uel diſcrete: ſimul ut apud Terentium: uel rex ſemp maximas tibi gratias agebat: p̄ ēt rex: & Alexāder ſiue Paris: p̄ Alexāder q̄ & Paris dicit̄. diſcrete ut toto die uel legit iſte uel cogitat. ſignificat enim utrūq; facere: ſed non ſimul.

Quæ ſunt dubitatiuæ? Quæ dubitationē oſtendūt: ut aut p̄deſt aut non prodeſt diuitias quærere.

Diſſertiuæ uel electiuæ quæ ſunt? Cū diuerſis p̄poſitis aliquid ex eis nos eligere oſtēdimus: ut diues eſſe uolo q̄ pauper. Terētius quæ īhoneſte hic uoluit diuitias parare: q̄ honeſte ī patria uiuere.

Aduerſatiuæ quæ ſunt? Quæ aduerſum couenienti ſignificāt: ut tamen q̄q̄ q̄uis & ſi etiāſi.

Abnegatiuæ quæ ſunt? Quæ x̄bis cōiūctæ poſſe rē fieri oſtēdūt: ſed p̄pter cauſam aliquā īpediri: ut iuuiſſem niſi hoſtes īpediſſent.

Collectiuæ uel rationales quæ ſunt? Quæ ratione confirmant ſupradicta: ut ergo igitur itaq; quin alioquin immo utriq; atquin. dicunt̄ etiā illatiuæ q̄ præpoſitis aliis inferunt̄.

Interrogatiuæ quæ ſunt? Quæ dubitationem cum īterrogatione ſignificant: ut an ne necne.

Cōpletiuæ quæ ſunt? Hæ: uero autem quidē equidem quoque enim nā nanq;: & fere ubicūq; cōiunctiones ornatus cauſa uel metri nulla ſignificationis neceſſitate ponuntur.

Effectiæ q̄ ſunt? Quæ ſignificāt effectū ex cā: ut legi nā doctus ſū.

Diſtributiuæ quæ ſunt? Quæ diuerſis diuerſa diſtribuūt: ut ego lego tu uero dormis.

Dīminutiuæ quæ ſunt? Quæ dīminutionem ſignificant: ut ſi nō potes utrunq; concedere: ſaltem concede alterum.

Quot ſunt figuræ coniunctionum? Duæ: ſimplex ut at ſed: cōpoſita ut atq; ſedenim.

Ordo coniunctiōis quotuplex eſt? Triplex: Aut enī præpoſitiuæ ſunt coniunctiones aut ſubiunctiuæ aut communes.

Quæ ſunt cōiūctiōes p̄poſitiæ? Quæ ſemp p̄ponūt̄ ī ordīe orōis: ut at aſt aut ac uel nec neq; ſi q̄n q̄tenus ſin ſeu ſiue ni.

Quæ ſunt cōiūctiōes ſubiūctiuæ? Quæ ſemp ſubiūgūt̄ in ordine orōis: ut q; ue ne: quæ etiā encleticæ dicunt̄: qdē quoq; autem.

Quæ ſunt cōiunctiōes mediæ quæ īdifferenter & præponi & ſubiūgi poſſunt? Ergo igit̄ itaq; & aliæ pene omnes coniunctiones.

DE CONSTRVCTIONE ORATIONIS.

Quid est Constructio? Est debita dispositio partium orationis in ipsa oratione.

Adiectiuum cū substantiuo ī quot accidentibus cōuenire debet? In tribus: in genere numero & casu: ut Pyrrhus modestus: & Penelope pudica.

Nominatiuus cum uerbo in quot accidentibus cōuenire debet? In duobus: persona & numero: ut Pyrrhus discit.

Relatiuum cū antecedente in quot accidētib⁹ cōuenire debet? In genere numero & persona: & aliquādo ī casu: ut Pyrrhus q legit: Penelope quæ cātat: tēpla quæ ædificāt: urbē quā statuo uestra ē.

Quæ sunt ῥba quæ tā ante se q̄ post se exigūt ntūm casum? Duo substātiua ῥba sum & existo: ut sum bonus sum doctus: item quinque uocatiua uocor dicor nominor nuncupor & appellor: ut dicor Pyrrhus: item fio: ut ego fio quotidie doctior: & ego factus sum eques. præterea oīa fere ῥba quæ reciproce dicunt: ut ego euado doctus: efficior fortis: scribor magnanimus: cantor liberalis: prædicor pius: sto īmobilis. & similiter tu euadis efficeris scriberis cātaris prædicaris: ille euadit efficitur scribit cantat prædicatur doctus fortis magnanimus liberalis pius immobilis.

Quotuplex est ῥbū? Duplex: personale & īpersonale. Personale est quod habet distinctos numeros & personas: impersonale quod caret numeris & personis.

Quid est ῥbum actium? Quod in o desinēs facit ex se passiuum in or ut amo amor. Excipiūtur facio & cōpositа eius: ut frigefacio calefacio paruifacio: quoꝝ passiua sunt fio frigefio calefio paruifio: & reliqua.

Verba actiua quos casus exigūt? ntūm semper āte se ꝓ re agente: post se actūm uel datiūm pro re patiēte. ut amo te & īuideo tibi: Nonne exigūt etiam infinitū: ut cupio legere? Infinitū eo loco in uim nominis transit & est indeclinabile: unde cū adiectiuo coniūgit: ut apud Persiū. Scire tuū nihil ē: nisi te scire hoc sciat alter. Et alibi. Velle suum cuique est: nec uoto uiuitur uno.

Nota q̄ interdū absolute ponuntur ῥba actiua: ut ego amo idest amore captus sum: & cogito idest cogitabundus sum.

Nota etiā q̄ ultra propriōs casus omne ῥbū potest habere dtūm

post se: itē abl'tūm unū significantem causam efficientem: alium significantem instrumentū: alium significantē causā finalem: aliū etiā cū præpositione: ut ego sūmo studio scribo mihi librū calamo in mēbranis: bonitate eius: utilitate mea: quocūq; loco & tēpore. Nota etiā q; eadē ꝟba possunt esse diuersoꝝ ordinū & diuersorū generū: ut audio te est primi ordinis & generis actiui: itē septimi ordinis: & pōt esse generis neutri cū dicimns audio tibi: ut īferius explicabit̄: itē sexti ordinis: cū dicimus audio Virgilium abs te. Cum quibus accusatiuis iunguntur ꝟba actiua? Interdum cum accusatiuis significantibus aīal rationale: interdū cū accusatiuis significantibus rem: ut amo hoīem: amo agrū: quod nō accidit neutris: non enim possumus dicere aro hoīem sicut aro agrum. Variat̄ ne significatio ꝟbi quando uariat̄ significatio accusatiui? Aliquādo nō uariat̄: ut amo hoīem amo agrū: eadē est utrobiq; significatio: aliquādo uariat̄ ut oro te .i. precor te & oro uitam .i. peto uitā: ūde exoraui te est p̄suasi tibi: & exoraui uitā ē īpetraui uitā. Quot sunt ordines ꝟboꝝ actiuoꝝ? Septem.

Quæ sunt uerba actiua primi ordinis? Quæ exigunt nominatiuum ante se pro re agēte: & accusatiuum post se pro re patiente: ut Pyrrhus amat Penelopen.

Diligo	gis	exi	ctum	
Amo	mas	aui	atum	per amare.
Audio	dis	iui	itum	per odire.
Exaudio	dis	iui	itum	per exaudire.
Fastidio	dis	iui	itum	per hauere ī fastidio.
Tango	gis	tetigi	ctum	per toccare.
Colo	lis	lui	ultum	per amare ornare.

coltiuare honorare & habitare.

Fero	fers	tuli	latum	per portare.
Video	des	di	sum	per uedere.
Verbero	ras	aui	atum	
Cædo	dis	cidi	æsum	per battere.
Percutio	tis	cussi	ussum	per percotere.
Aspicio	cis	exi	ctum	
Respicio	cis	exi	ctum	
Despicio	cis	exi	ctum	per riguardare.

Contemno	mnis	pſi	ptum	Verſchemhen
Sperno	nis	eui	etum	per deſprezare.
Deſidero	ras	aui	atum	
Cupio	pis	iui	itum	Begern
Opto	tas	aui	atum	per deſiderare appetere:
Appeto	tis	iui	itum	& hauere uoglia. Begern zuo haben
Noſco	ſcis	oui	otum	Kennen
Cognoſco	ſcis	oui	gnitum	Erkennen
Agnoſco	ſcis	oui	gnitum	per cognoſcere.
Expecto	ctas	aui	atum	per aſpectare: Warten
Fallo	lis	fefelli	falſum	Betriegen
Decipio	pis	epi	eptum	per ingannare.
Capio	pis	epi	aptum	Nemen
Sumo	mis	pſi	tum	per pigliare.
Intelligo	gis	exi	ctum	per intendere. Verſten
Conſulo	lis	lui	ſultum	p domandare cõſeglio: Ratn
Voco	cas	aui	atum	Nennen
Appello	las	aui	atum	
Nomino	nas	aui	atum	p chiamare e nomiare.
Rego	gis	exi	ctum	
Guberno	nas	aui	atum	Regun lanten
Adminiſtro	ſtras	aui	atum	per gouernare.
Perficio	cis	eci	ctum	
Compleo	ples	eui	etum	Enden
Abſoluo	uis	ſolui	utum	
Finio	nis	iui	itum	per finire.
Torqueo	ques	orſi	ortum	p torcere e p tromẽtare. Peynigen: quelen
Occido	dis	di	ſum	
Interficio	cis	eci	ectum	
Interimo	mis	emi	ptum	
Perimo	mis	emi	ptum	Toten
Neco	cas	aui	atum	
Trucido	das	aui	atum	per amazare e per tã-
Obtrunco	cas	aui	atum	gliare a peze.
Terreo	res	rui	itum	per ſpauentare: Erſchrecken
Timeo	mes	mui	caret	ſupino Forchten

Metuo	is	ui	caret sup:	
Formido	das	aui	atum	per temere.
Facio	cis	eci	actum	
Ago	gis	egi	actum	per fare:
Frigefacio	cis	eci	actum	per rifredare.
Calefacio	cis	eci	actum	per scaldare.
Paruifacio	cis	eci	actum	
Nihilifacio	cis	eci	actum	
Floccifacio	cis	eci	actum	
Paruipendo	dis	di	sum	
Nihilipēdo	dis	di	sum	
Floccipendo	dis	di	sum	
Pronihilohēo	bes	bui	itum	p fare poca o nulla stima.
Perdo	dis	didi	itum	
Amitto	tis	si	issum	per perdere:
Quæro	ris	siui	situm	
Inquiro	ris	siui	situm	
Exquiro	ris	siui	situm	per cercare.
Vestigo	gas	aui	atum	
Inuenio	nis	eni	entum	
Reperio	ris	rui	ertum	
Comperio	ris	rui	ertum	
Inuestigo	gas	aui	atum	per trouare.
Acquiro	ris	siui	situm	per acquistare.
Lucrifacio	cis	eci	actum	per guadagnare.
Pario	ris	peperi	partū	per parturire.
Gigno	gnis	enui	enitum	
Genero	ras	aui	atum	per generare.
Pono	nis	sui	itum	per ponere.
Libero	ras	aui	atum	per liberare.
Recipio	pis	epi	eptum	
Suscipio	pis	epi	eptum	per riceuere.
Adiuuo	uas	aui	atum	per aiutare.
Duco	cis	xi	ctum	per menare:
Moueo	ues	oui	otum	per mouere.
Cōmoueo	ues	oui	otum	per commouere.

Verto	tis	erti	uerſum	per riuolgere.
Conuerto	tis	erti	erſum	per conuertire
Laudo	das	aui	atum	per laudare.
Vitupero	ras	aui	atum	per uituperare.
Vulnero	ras	aui	atum	
Saucio	as	aui	atum	per ferire.
Fugio	gis	ugi	itum	per fugire.
Fugo	gas	aui	atum	
Expello	lis	uli	ulſum	
Repello	lis	uli	ulſum	
Compello	lis	uli	ulſum	per ſcacciare.
Cogo	gis	egi	actum	per conſtrengere.
Vinco	cis	ici	ctum	
Supero	ras	aui	atum	per uencere.
Augeo	ges	xi	ctum	per accreſcere.
Minuo	is	ui	utum	
Dīminuo	is	ui	utum	
Extenuo	as	aui	atum	per ſminuire.
Iacio	cis	ieci	iactum	
Proiicio	cis	ieci	ectum	
Deiicio	cis	ieci	ectum	
Præcipito	tas	aui	atum	per gettare o uero precipitare.
Mergo	gis	erſi	erſum	
Submergo	gis	erſi	erſum	per affundare.
Recreo	as	aui	atum	per recreare.
Foueo	ues	oui	otum	per couare.
Mordeo	des	momordi	morſum	per mordere.
Paro	ras	aui	atum	per apparechiare:
Apparo	ras	aui	atum	per metere in ponto.
Extollo	lis	tuli	latum	per inalzare.

Quomodo differūt inter ſe diligo colo & amo? Diligimus leuiter: amamus uehementer: colimus cum ueneratione.

Fero quot ſignificationes habet? Quinque: ferre portare: ferre dicere: ferre optare ut fert animus: ferre producere ut arbor fert bonos fructus: ferre pati.

Conſulo quot ſignificatiōes hēt? Tres. cōſulere enī cū accuſatiuo

est primi ordinis actiuorꝝ: & significat petere consiliū: ut consule iurisperitos idest pete cōsiliū a iurisperitis: cōsulere cum datiuo septimi ordinis actiuorꝝ est dare consiliū: ut consulāt tibi iurisco/sulti idest dent tibi consiliū: consulere neutrū secundi ordinis est iuuare & præsidiū ferre: ut consule honori tuo consule calamitati hoīum: unde cōsultor q̄is ꝓprie dicat̄ q̄ cōsiliū ab alio quærit: significat tamen etiā eum qui consulit: ut est in prouerbio illo: malum consilium consultori pessimum.

Occido quātam habet penultimā? Longā quādo actiuū est primi ordinis & significat interficio: nā quando penultimā breuē habet neutrū est absolutum & significat mori: q̄q̄ dicatur etiam de sole occidit cum a conspectu nostro terræ interpositione aufertur: & occasus solis quasi mors: ita etiā potest dici ortus hominis & occasus: sicut ortus solis & occasus.

Timeo & metuo cū primi ordinis sunt & accusatiuū habēt significant formidare: ut discipulus timet præceptorē: quando autem habent datiuū sunt septimi ordinis: & significant uereri ne quid mali alicui accidat: ut timeo tibi timeo mihi timeo amico.

Perdo perdis quando habet accusatiuū significātē rē idem est q̄ amitto: ut perdidi pecuniā hoc est amisi pecuniā: quando autem habet accusatiuū significantē aīal interdū significat amittere: ut perdidi patrem perdidi fratrem: interdū significat destruere: ut perdam inimicos meos: hoc est destruam eos.

Quid interest inter parere & parturire? Parturire neutrum ē & desideratiuū: significat aūt eniti & quasi partū desiderare: parere autem actiuū est: & significat in lucē iā emittere & enixam esse: ut quod iādiu parturiit aliquādo pariet.

Recipio si accusatiuū habet sine ablatō cū a uel ab primi ordinis actiuorum est & significat accipere: si aūt cum ablatiuo & a uel ab sexti ordinis est & idem significat: si uero datiuum habeat secundi ordinis neutrorꝝ est & significat ꝓmittere: ut recepisti mihi hoc est promisisti mihi.

Cogere aliquando significat compellere: aliquando coniūgere & coadunare: ut cogite capellas idest coadunate.

Supare aliquando ē uincere cū ē actiuū primi ordinis: aliquādo aūt est neutrū & significat supesse: ut superāt pecuniæ idest supsunt.

Quæ sunt uerba actiua secūdi ordinis? Quæ exigunt ntūm āte se: & post se accusatiuū cū genitiuo uel ablatiuo: ut tu impleuisti domū tritico: & consulo te remedii.

Emo	mis	mi	ptum		
Cōparo	ras	aui	atum	per	comparare.
Vendo	dis	didi	tum		
Venundo	das	dedi	atum	per	uendere.
Reuendo	dis	didi	itum	per	reuendere.
Aestimo	mas	aui	atum	per	estimare.
Redimo	mis	emi	ptum	per	recomprare.
Culpo	pas	aui	atum	per	inculpare.
Arguo	uis	ui	utum		
Repræhēdo	dis	di	sum		
Accuso	sas	aui	atum		
Incuso	sas	aui	atum		
Increpo	pas	aui	atum	p riprēdere e p acusare.	
Damno	nas	aui	atum		
Condemno	nas	aui	atum	per	condemnare.
Castigo	gas	aui	atum	per	castigare.
Punio	nis	iui	itum	per	punire.
Mulcto	ctas	aui	atū	per	punire ī denari.
Impleo	ples	eui	etum	per	implire.
Euacuo	as	aui	atum	per	uotare.

Quid interest īter accusare & incusare? Incusamus maiores: accusamus pares uel īferiores. & possunt habere dtūm uel abltūm cū corā: uel actūm cū apud aut āte: ut Pyrrhus accusat Penelopen supbiæ corā matre sua: uel apud aut ante matrem suā. In Xbis pretiū significantib⁹ in quo casu ponitur pretiū? In abltō: ut emi equum decem minis: uel emi equū magno pretio: & potest addi abltūs cū a uel ab: ut emi a Platone aut Socrate: sicut cum uendo potest addi dtūs: ut uendidi tibi librū decem aureis. Cæterū hæc adiectiua tanti & quanti & sua composita ut tantidē quantiuis quāticūq; quātilibet: itē pluris & minoris cū sine substātiuo sunt semper ponunt in gtō: & præter hæc oīa alia in abltō ponūtur: ut Plautus. Quāti eā emit? uili. & Horatius: quāti emptæ? paruo. Eandem legem seruant hæc adiectiua cū aliis etiā Xbis similibus:

ualeo æſtimo redimo ueneo lucror conduco loco: & aliis huiuſmodi. quod ſi addantur ſubſtantiua ſtatim in ablt̃os conuertuntur. Et ſicut non dicimus quanto emiſti ſed quanti emiſti; ita non poſſumus dicere quanti pretii emiſti ſed quanto pretio emiſti. ſic dicimus quantiuis emiſti & quantouis pretio emiſti: quantilibet emas & quantouis pretio emas. Excipit̃ tantid̃ quod in ablt̃um reſolui nõ põt: qa duos tantũ caſus habet: tantũd̃ & tantidem. Ead̃ ratio eſt de pluris & minoris cõpatiuis: dicimus enĩ pluris emit & minoris uẽdit. Dicimus etiam carius & uilius: nõ tamen carioris & uilioris uel emi uel uendidi. Plinius libro xxxy. cum de Páphilo pictore ſcribit. Neminem inqt minoris docuit talento: ideſt neminem minori pretio docuit q̃ talento: contra uallenſis Laurentii ſententiam: qui uult huiuſmodi genitiuos iũgi dũtaxat cũ ꝟbis: emo ualeo uendo conſto ſto æſtimo.

QVæ ſunt ꝟba actiua tertii ordinis? Quæ exigũt ntũm ãte ſe: & poſt ſe actũm & dtũm: ut trado te ſtudiis philoſophiæ.

Do	das	dedi	datum	
Trado	dis	didi	itum	
Dedo	dis	didi	itum	
Tribuo	is	ui	utum	
Præbeo	bes	ui	itum	
Impendo	dis	di	itum	per dare.
Præpono	nis	ſui	itum	
Antepono	nis	ſui	itum	
Præfero	fers	tuli	latum	per præferire.
Præmitto	tis	iſi	iſſum	per mandare in ante.
Dico	cis	xi	ctum	per dire.
Dico	cas	aui	atum	per dedicare e cõſecrare.
Subiugo	gas	aui	atum	
Subigo	gis	egi	actum	
Subiicio	cis	eci	ctum	
Subdo	dis	didi	itum	
Suppono	nis	ſui	itum	per ſubiugare
Mitto	tis	ſi	iſſum	e ſottometere.
Deſtino	nas	aui	atum	
Lego	gas	aui	atum	per mandare.

Oppono	nis	sui	itum	Widersetzn
Obiicio	cis	ieci	ctum	per opponere. Fur ut gegn setzn
Prædico	cis	xi	ctum	Fursagn
Prænuncio	as	aui	atum	per prædire. Fur verkunen
Edico	cis	xi	ctum	Gepieten
Indico	cis	xi	ctum	Verkundn
Iubeo	bes	ssi	ssum	
Impero	as	aui	atum	Gepietn
Præcipio	pis	epi	ptum	per cōmandare.
Nuncio	as	aui	atum	Empietn
Renuncio	as	aui	atum	per auisare.
Interdico	cis	xi	ctum	
Prohibeo	bes	bui	itum	Verpietn
Veto	as	aui	atum	ꝑ uetare e ꝑ interdire.
Commēdo	as	aui	atum	per recomendare. Befelhn inglauben
Confero	ers	tuli	latum	Zu samen gleichn
Comparo	as	aui	atum	per paragonare.
Prodo	dis	didi	itum	ꝑ demōstrare e ꝑ tradire.
Indico	as	aui	atum	Zeign offenbaren machn
Declaro	as	aui	atum	
Demōstro	as	aui	atum	
Manifesto	as	aui	atum	Zeigen ut
Ostēdo	dis	di	tum	uel sum Erclairen
Explico	as	aui	atum	
Enucleo	as	aui	atum	
Dilucido	as	aui	atum	ꝑ dimōstrare dechiarare
Aperio	ris	rui	ertum	& explicare.
Cōmodo	as	aui	atum	Leichn. das man also wider geit :-
Mutuo	as	aui	atum	per prestare. Leichn. do ma allain des gl
Reddo	dis	didi	itum	Widergebn ehn wider geit :-
Restituo	is	ui	utum	ut antourtn per rendere:
Promitto	tis	si	ssum	Globn verhaissen
Spondeo	des	spopōdi	sum	per promettere.
Addico	cis	xi	ctum	per maniculare.
Acōmodo	as	aui	atum	per assetare.
Dono	as	aui	atum	per donare. Gabn ut begobn

Legare quot ſignificatões habet? Duas: legare enim eſt mittere: unde dicũt legati q oratores mittãt: hĩc etiã dicunt collegæ q̃ſi ſimul mittãt ad idem officiũ: item legare eſt teſtamento relinquere: unde dicunt legata hoc eſt relicta: & legatarii.

Dare litteras dicimus nõ ei ad quẽ ſcribimus ſed ad eũ: et econuerſo: nõ ad eũ qui fert litteras ſed ei: ut do tibi litteras ad Ciceronẽ: ideſt do tibi litteras quas feras ad Ciceronẽ. et dedi litteras ad te Ciceroni: ideſt dedi litteras Ciceroni quas ferret ad te.

Cõmendare quot ſignificatões habet? Duas: eſt enim aliquãdo primi ordinis & ſignificat laudare: ut cõmendaui te in ſenatu & apud Cæſarẽ: hoc eſt laudaui: aliquando eſt tertii ordinis & ſignificat tradere fidei: ut cõmendo me tibi: ideſt tuæ trado fidei: & cõmendo tibi pecuniam: aut cõmendo rem memoriæ.

Quid intereſt inter mutuo & cõmodo? Cõmodamus quæ eadem reſtituunt: ut libros ueſtes uaſa: & ſimilia: mutuamus quæ non reddunt eadem. & cõſiſt ũt in pondere fere & numero & mẽſura: ut pecunias oleũ triticum: & ſimilia: unde dicitur mutuũ quaſi meum tuum q ex meo fiat tuum.

Quod ☞bũ huius ordinis habere poteſt poſt accuſatiuum duos dtõs? Do das: ut do tibi uirginẽ dono: dedi filiæ tuæ talẽtũ doti. Reddo quot ſignificationes habet? Tres: reddere enĩ huius ordĩs ſignificat reſtituere: ut reddo tibi pecunias: ſignificat etiã conſignare: ut reddo tibi litteras quas Cicero mihi ad te dedit: ſignificat etiã facere: quãdo quarti ordinis eſt: & duos hẽt accuſatiuos: ut reddam te doctum ideſt faciam te doctum.

Reddo quomodo cõponitur? Ex re & do. Quare geminatur d? Vt in ſecunda perſona differat a redeo redis: in quo ☞bo ideo interponitur d ut euitet hiatus qui eſſet in reeo: hoc eſt euphoniæ gratia: quemadmodum fit in redintegro & redimo.

Quæ ſunt ☞ba huius ordinis quæ poſſunt etiã eſſe ordinis q̃nti? Sunt hæc: dono impertio augeo conduplico accumulo: & ſiq̃ ſũt ſimilia. diciũs n. dono tibi libertatẽ & dono te libertate: impertio tibi res meas & ĩptio te reb⁹ meis: augeo tibi fortunas & augeo te fortunis: conduplico & accumulo tibi diuitias conduplico & accumulo te diuitiis.

Quæ ſunt ☞ba huius ordinis quæ iunguntur tam dtõ q̃ accuſatiuo

cũ ad? Duo: rescribo & mitto: Dicimus enim rescribo tibi & rescribo ad te: mitto tibi & mitto ad te.

Rescribo - Mitto -

Quæ sunt ꝟba actiua quarti ordinis? Quæ exigunt ntũm & accusatiuos duos: ut ego doceo te artem grãmaticam.

Doceo	ces	ui	ctum	per insegnare. Leren
Moneo	nes	ui	itum	per amonire. Manen
Flagito	as	aui	atum	
Peto	tis	tii	itum	Begern.
Posco	scis	poposci	itum	
Postulo	as	aui	atum	per domandare.
Rogo	as	aui	atum	Bitten
Oro	as	aui	atum	per pregae. Vernaschlichen redn
Celo	as	aui	atum	per nascondere. Verbergn - Bedecken
Calceo	as	aui	atum	per calzare.
Induo	is	ui	utum	Anthun
Vestio	is	iui	itum	per uestire. Bekleidn
Exuo	is	ui	utum	per spogliare. Austhun
Cingo	is	xi	ctum	per cengere. Gurtn
Interrogo	as	aui	atum	per domandare. Fragen

Quid interest inter orare & exorare? Orare est precari: exorare ẽ impetrare.

Oro / Exoro

Celo quot aliis modis cõstruitur cũ casibus suis? Tribus modis: dicimus enim celo tibi hãc rẽ: celo te hac re: celo te de hac re.

Celo

Quæ sunt ꝟba huius ordinis quæ post primũ accusatiuũ possũt habere etiã abltũm loco secundi accusatiui? Sunt hæc: cingo calceo exuo uestio ĩduo: dicimus enim ĩduo te uestẽ & ueste: accĩgo te gladiũ uel gladio: calceo me cothurnos uel cothurnis: exuo me & ĩduo & uestio palliũ & pallio. Peto ẽt & postulo plerũq; abltũm habent cum a uel ab: ut ego peto & postulo hæc abs te.

Quæ sunt ꝟba actiua qnti ordĩs? Quæ exigũt ntũm & actũm cũ abltõ sine præpositione: ut pasce te liberalib⁹ studiis.

Spolio	as	aui	atum	per spogliare. Beraubn
Priuo	as	aui	atum	per priuare.
Onero	as	aui	atum	Beswern - Vberladn
Aggrauo	as	aui	atum	
Premo	is	essi	essum	per premere.

Exonero	as	aui	atum	
Alleuio	as	aui	atum	
Leuo	as	aui	atum	per allegerire.
Impleo	es	eui	etum	
Imbuo	is	ui	utum	per impire.
Euacuo	as	aui	atum	per uotare.
Inficio	cis	eci	ectum	per tengere.
Farcio	cis	si	tum	per in saccare.
Orno	as	aui	atum	
Exorno	as	aui	atum	per ornare.
Alo	is	ui	itum	
Nutrio	is	iui	itum	per nutrire.
Lacto	as	aui	atum	per lactare.
Munio	is	iui	itum	per fortificare.
Inquino	as	aui	atum	
Maculo	as	aui	atum	per machiare.
Tego	gis	xi	ctum	
Cooperio	is	rui	ertum	per coprire.
Impertio	tis	iui	itum	per fare participe.
Pasco	scis	ui	stum	
Cibo	as	aui	atum	per pascere.
Educo	as	aui	atum	per alleuare.

¶ Pasco quot modis cõstruitur? Octo: dicimus enim boues pascunt herbã: herba pascit boues: boues pascuntur herba: herbis pascũtur boues: ego pasco boues: ego pasco herbã: boues pascuntur: boues pascunt.

¶ Lacto & lacteo quomodo differunt inter se? Lactare est lacte nutrire ut matres lactant pueros: lactere uero est lac sugere: ut infantes lactent hoc est lac sugunt.

¶ Impertio quot modis cõstruit? Quattuor: dicimus enĩ impertio tibi bona mea: impertio te bonis meis: imptior te bonis meis: & tu impertiris a me bonis meis.

¶ Quæ sunt ꝟba quæ suscipiũt etiã dtũm? Sunt hæc septẽ: onero exonero spargo fundo figo sterno leuo: ut onero te donis & onero tibi dona: figo terram hasta & figo hastam terræ: sterno lectum lodice & sterno lodicem lecto: spargo fundo tibi aquam: spargo

fundo te aqua. leuabo te hoc fascę & leuabo tibi hunc fascem.
Possunt addi huic ordini etiã alior ordinũ ꝟba: ut tãgo te digito:
uideo te oculis: fœcundo te erumnis: audio te autib⁹. cũ alioquin
primi ordinis sint hæc uerba: audio etiam sexti.

¶ Quæ sunt ꝟba sexti ordinis? Quæ exigunt nominatiuum &
accusatiuũ cũ ablatiuo a uel ab mediante: ut ego audiui hoc
a prætore ego quæsiui hoc abs te.

Audio	dis	iui	itum	per odire.
Ausculto	as	aui	atum	per ascoltare.
Alieno	as	aui	atum	
Auerto	tis	erti	ersum	ꝑ alienare e ꝑ inimicare.
Amoueo	es	oui	otum	
Remoueo	es	oui	otum	
Abigo	is	egi	actum	per rimouere.
Intelligo	is	exi	ctum	per intendere.
Diuido	dis	si	sum	
Separo	as	aui	atum	per partire.
Accipio	pis	epi	eptum	
Recipio	pis	epi	eptum	per receuere.
Quæro	is	siui	situm	per domandare.
Eripio	pis	pui	eptum	ꝑ torre e ꝑ liberare.

¶ Audio & ausculto iungũtur etiã datiuo soli & significãt obedire:
fiuntq; sequentis hoc est septimi ordinis: & recipio similiter qđ
significat promittere.

¶ Amoueo hoc ẽ remoueo sine d scribit̃: nã si cũ d scriberet̃ admo-
ueo ẽẽt tertii ordinis: & significaret adiũgere siue appropiquare

¶ Eripio duobus modis construit̃: dicimus enĩ eripio te a malis &
eripio te malis & ẽ tertii ordinis: ut iste eripuit tibi filiam tuam.

¶ Quæro cuius figuræ? Cõpositæ cõponit̃ enĩ ex quæ & res: cũ ni-
hil aliud sit quærere q̃ quæ sit res aliqua dubitare: ideoq; ꝑ diph-
thongũ scribit̃: q̃q̃ & alia ratio ẽẽ possit ut eius passiuũ differat a
queror deponẽte quod ẽ lamentor. ¶ Quæro ĩ cõpositione mutat
diphthongon in i longã inqro: cuius ꝟbi regimen uarie auctores
accipiũt: dicimus enĩ quæro uel requiro hãc rem abs te: & quero
uel reqro te de statu rei pu. quẽadmodũ ẽt deponente eiusdẽ si-
gnificatiõis utiur: ut hẽo quos ꝓcũcter: & ꝓcũctare hãc rẽ ab illo.

Quæ sunt ꝟba actiua septimi ordinis? Quæ exigũt ntũm ãte se & dtũm post se sine aliquo accusatiuo. sunt tamẽ qui hæc putant magis neutra dici debere: sed nos cõtrariũ cẽsemus cum etiã passiua eoꝝ reperiantᷣ: ut ego iuideo tibi & tu iuideris a me. Horatius ī poetica: Ego cur acqrere pauca si possum iuideor?

Inuideo	des	di	sum	per inuidiare.
Recipio	pis	epi	eptum	per promettere.
Audio	dis	iui	itum	
Auscultо	tas	aui	atum	per obedire.
Impero	ras	aui	atum	per segnoregiare.
Benedico	cis	xi	ctum	per benedire.
Maledico	cis	xi	ctum	per maledire.
Timeo	mes	ui		
Metuo	is	ui	carẽt su.	per temere.
Interdico	cis	xi	ctum	per interdire.

Nota qꝫ non potest dici hoc ꝟbũ non esse actiuũ qa habet in usu interdicor: nec põt dici qꝫ habere possit actũm post se: non enim possumus dicere interdico tibi aquã & ignẽ: nec interdico te aqua & igni: sed dunta xat diciũs interdico tibi aqua & igni: qq̃ passiue possũ dicere tu ītердictus es aqua & igni: & aqua & ignis ītердictus est tibi: & tibi interdictũ est aqua & igni: sed hoc postremũ est magis impersonale. Officio etiã officis huius ordinis est idest noceo cuius passiuum est officior. Lucretius in secundo. Officiũt uti cogantur tardius ire.

Inuideo cuius figuraᷣ? Cõpositæ. Vnde cõponitᷣ? ex in & uideo qꝫ oculos & animũ in eos qbꝰ inuidemus cõtinue ītẽtos teneamus: ꝓpter quod ueteres hoc ꝟbũ non datiuo sed accusatiuo iũgebãt: ut Ennius: quisnam liberum florem iuidit meum.

DE Verbo Passiuo.

Quid est ꝟbũ Passiuũ? Quod in or desinẽs formatᷣ ab actiuo. Quot sunt ordies ꝟborꝫ passiuoꝝ? Septẽ sicut actiuoꝝ: & omnes exigũt ante se ntũm psone patientis: & post se ablatiuum cũ a uel ab personæ agentis: ut præceptor amat Pyrrhũ Pyrrhus amatur a præceptore: præceptor docet Pyrrhũ Pyrrus docetur a præceptore. casus enī q ultra duos principales sunt nõ mutãt ī passiuo: ut ego doceo te grãmaticã tu doceris a me grãmaticã.

ego ſummo ſtudio ſcribo mihi librum calamo in membranis:bonitate eius utilitate mea quocunq; loco & tempore.a me ſummo ſtudio ſcribitur mihi liber calamo in mẽbranis bonitate eius utilitate mea quocunq; loco & tempore.

Diligor	geris	ctus	ſum	per eſſere amato.
Emor	ris	ptus	ſum	per eſſere comparato.
Dor nõ ẽ ĩ uſu	ris	tus	ſum	per eſſere dato.
Doccer	ris	ctus	ſum	per eſſere inſegnato.
Spolior	ris	tus	ſum	per eſſere ſpogliato.
Audior	ris	tus	ſum	per eſſere odito.
Inuideor	ris	ſus	ſum	per eſſere ĩuidiato.

DE Verbis Neutris.

¶ Quod eſt ῥbum Neutrum? Quod in o deſinẽs non format paſſiuum in or.

Quare dicitur neutrum? Quia hæc uerba neutra ſunt hoc ẽ nec actiua nec paſſiua.

Quot ſunt ordines ῥborῦ neutrorῦ? Nouẽ ſubſtantiuũ q̃q̃ ĩproprie dicatur neutrũ quia non deſinit in o: poſſeſſiuũ acqſitiuum tranſitiuum effectiuum abſolutum imperfectum neutrum paſſiuum & neutro paſſiuum.

¶ Quæ ſunt ῥba neutra primi ordinis? Quæ dicũt ſubſtãtiua: ut ſum es eſt qđ per ſe ſubſtat ut ego ſum: & ĩ ipſum cætera ῥba reſoluunt: ut amo ideſt amãs ſum: legebã ideſt legẽs eram: & ab eo cõpoſita ut abſum adſum. Copulat autẽ ſimiles caſus ut ego ſum fortis.cõſtruit etiã cũ genitiuo: ut hic liber ẽ Pyrrhi. & cũ datiuo ut ẽ mihi pater: & cũ ablatiuo ut ſum magno aĩo: & cũ duob⁹ datiuis ut ſum tibi curæ ſum tibi ĩpedimento: & cũ ablatõ cũ præpoſitiõe in uel ſub uel apud: ut ſum in foro ſub tecto apud macellũ.interdũ ſine caſu poſteriore: ut deus eſt deus fuit ſemp & deus erit ſemper.Cõpoſita autẽ iunguntur fere ſemper datiuo ut ego interſum lectioni:illi ineſt uirtus:multa mihi deſunt.

Sum	es	fui	per eſſere.
Interſum	es	fui	per eſſere preſente.
Obſum	es	fui	per nocere.
Proſum	es	fui	per giouare.
Præſum	es	fui	per ſopraſtare.

Adſum	es	fui	per eſſere apreſſo.
Abſum	es	fui	per eſſere abſente.
Deſum	es	fui	per mancare.
Inſum	es	fui	per eſſere dentro.
Subſum	es	fui	per eſſere ſotto.
Superſum	es	fui	p eſſer di ſopra e p auãzare.

Nota q̃ adſum nõ ſignificat præſens ſum ut qdam exiſtimant ſed prope ſum: ſicut obſũ ſignificat lõge ſum: quod ex ipſa ſignificatione præpoſitionis cõponẽtis intelligit̃. ad enĩ ſignificat apud & quaſi prope. Cicero de officiis. inter hoĩem & bæluã hoc maxĩe ĩtereſt quod hæc tantũ quantũ ſenſu mouet̃ ad id ſolũ quod adeſt quodq; præſens eſt ſe accõmodat. hoc eſt ad id quod prope eſt & quod præſens eſt. quod ipſemet declarat ſubiungens paululum admodũ ſentiẽs præteritũ aut futurũ: ideſt ſentiens tãtum quod adeſt: hoc ẽ quod mox abiit uel mox futurum eſt.

Quæ ſunt ꝟba neutra ſecũdi ordinis? Quæ dicũt̃ poſſeſſiua: & exigũt ntũm ante ſe & poſt ſe ablatũm ſine præpoſitione: ut Pyrrhus abundat libris.

Egeo	ges	gui	caret ſu.
Indigeo	ges	gui	caret ſu. per hauere biſogno.
Careo	res	rui	itum uel caſſum per mancare.
Abundo	das	aui	atum
Affluo	is	xi	xum
Exubero	ras	aui	atum per abundare.
Satago	gis	egi	ctum per eſſere diligente.
Memini	ſti	nit	caret ſu. per ricordarſi.

Quæ ſunt ex his quæ & genitiuo iũgunt̃? Egeo indigeo ſatago: ut Terẽtius. hic ſatagit rei ſuæ: ideſt anxius & curioſus eſt rei ſuæ. Memini huius ordinis neutrũ eſt licet in o non deſinat: & tamẽ aliquãdo iũgit̃ actõ. ut Virg. Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. aliquando ẽt iungit̃ ablatõ cũ de præpoſitõe: ſed quãdo accuſatiuo & gtõ iungit̃ ſignificat recordari: ut nõ memini hanc rẽ uel huius rei hoc eſt non recordor: quãdo aũt iungit̃ ablatõ cũ præpoſitiõe de uel ĩterdũ gtõ: ſignificat mẽtionẽ facere: ut Priſci anus non meminit de hac re uel huius rei: hoc ẽ mẽtionẽ nõ fecit.

Abũdo & affluo poſſunt etiã eſſe poſſeſſiua: diciũs. n. ego abundo

Heutris :~

primi ordinis
Secundi ordi
Tercii ordi

& affluo rebus omnibus : & res omnes abundāt & affluunt mihi.
Careo & īdigeo differūt: qa nō indigemus oībus quib⁹ caremus:
utputa caremus multitudīe seruoꝝ qua nō indigemus: omnibus
aūt qbus īdigemus caremus: qa si nō careremus nō īdigeremus.
Deficio deficis huius ordinis ē ut ego deficio pecunia. pōt tamen
esse ēt possessiuū secūdi ordinis ut pecūia deficit mihi. pōt quoq;
esse actiuū primi ordīs: ut īopē deficiūt oēs amici hoc ē deserūt.

Q Væ sunt ꝟba neutra tertii ordinis? Quæ dicūt acqsitiua: &
exigūt ntūm āte se & post se dtm̄: ut ego īdulgeo āori nostro.

Seruio	uis	uiui	itum	dienen
Inseruio	uis	uiui	itum	per seruire.
Faueo	ues	aui	autum	Gonnen
Aspiro	ras	aui	atum	per fauorire.
Benefacio	cis	eci	actum	per ben fare.
Derogo	gas	aui	atum	Abziehn
Detraho	his	xi	ctum	ꝑ detrahere e biasmare.
Studeo	des	dui	caret	su. per studiare. lern
Hæreo	res	si	sum	
Inhæreo	res	si	sum	Anhangen
Adhæreo	res	si	sum	per accostarsi.
Obuio	as	aui	atum	Engegngen
Occurro	ris	ri	ursum	per incontrarssi.
Succurro	ris	ri	ursum	Zu hilfkunnen
Subuenio	nis	eni	entum	per succorrere:
Prouideo	des	di	isum	per prouedere. Versehn
Placeo	ces	cui	itum	per piacere. Gefaln
Displiceo	ces	cui	itum	per dispiacere. Mifaln
Proficio	cis	eci	ectum	per far profecto.
Parco	cis	peperci	parsum	Vergehn Verzeihn
Indulgeo	ges	dulsi	ultum	per perdonare.
Pareo	res	ui	caret	su.
Obedio	dis	iui	itum	Vnterteingsein
Obtēpero	ras	aui	atum	per obedire.
Annuo	is	ui	utum	per consentire. Gunē · Verhūgn · Verbill
Abnuo	is	ui	utum	per denegare. Versagn · Verpietn
Soluo	uis	ui	utum	per pagare. Weichn

Cedo

Carec
Indig
Defic

Caueo	ues	ui	cautum	per guardarsi.
Obsto	stas	stiti	atum	per resistere.
Repugno	gnas	aui	atum	per repugnare.
Cedo	dis	essi	essum	per dare loco.
Consulo	lis	ui	ultum	per consegliare.
Debeo	bes	ui	itum	per essere debitore.
Satisfacio	cis	eci	actum	per satisfare.
Incumbo	bis	ui	itum	
Vaco	cas	aui	atum	per attendere.
Sapio	pis	ui	itum	per hauer sapore.
Acquiesco	scis	eui	etum	per stare contento.

Hæreo quot significatiões habet? Duas aliquãdo enim significat adhærere ut hæreo parieti: aliquando dubitare & tunc est absolutum unde fit frequentatiuũ hæsito: ut Iuuenalis. & tamen hæret: Et dubitat alta Chionem deducere sella.

Placeo qũo facit præteritũ? Placui & placitus sum sicut ẽt pleraq; alia neutra: iuro iuraui & iuratus sum prandeo prandi & pransus sum cœno cœnaui & cœnatus sum careo carui & cassus sum pateo patui & passus sum titubo titubaui & titubatus sum: poto potaui & potus sum. Potus tamen cœnatus & iuratus aliquãdo passiue capiũtur: ut epoto medicamẽto efflauit aĩum: & iratus discessit: & it incœnatus cubitum.

Caueo põt etiã inter actiua connumerari septimi ordinis & eius passiuum est caueor: ut caue tibi ideſt attende ne quid mali tibi accidat. potest etiã iungi cũ ablatiuo cũ præpositione: ut caue ab illo. itẽ cũ accusatiuo ut caue illum. itẽ cũ alio ꝟbo ut caue cadas: ubi notandum est ꝙ cum negatione & sine negatione eadem est significatio: ut caue cadas & caue ne cadas idem significant.

Seruio & iseruio qũo differũt? Illud necessitatis ẽ hoc uoluptatis. Consulo debeo & sapio interdũ habẽt ẽt post se actũm: ut consulo tibi cõmodũ tuũ: & debeo tibi talentũ: & carmĩa sapiunt demorsum unguẽ. sed tunc cõsulo & debeo sunt actiua: sapio uero nõ ẽ actiuũ sed figurata est hæc locutio. sapit mel hoc est habet saporẽ mellis: quemadmodum fit in qbusdam aliis ꝟbis actiuis passiuis & neutris: ut ille agit uxorem. i. agẽdo repræsentat uxorẽ: & uxor temulẽta uomit maritum. i. uomitu sparsit maritum: & tu uiuis

bacchanalia ideſt uiuendo bacchanalia exerces: ſonas aſinum ideſt ſonãdo refers aſinũ: & epiſtola redolet antiquitatẽ. i. bene olendo repræſentat antiqtatẽ. Ad hæc dicunt aliq expuiſti me exibilaſti me execraſti me. i. expuendo exibilando execrando deriſiſti me. Quod ꝟbũ ex his contrariã ſibi habet ſignificatiõem cũ ablatiuo iũgit̃: Vaco: nã ſi datio iũgit̃ ſignificat do operã ut uaco litteris: ſi uero ablt̃o ſignificat cõtrariũ: ut uaco curis hoc ẽ careo: ſi uero abſolute ponat̃ uacare interdũ ſignificat ſuperfluum eſſe: ut .xv. carmina uacãt. i. abũdãt & ſupflua ſunt: interdũ cõmodum eſſe & ociũ eſſe: ut ſi uacat noſtros audire labores. i. ſi cõmodũ ſi ociũ eſt.

Quæ ſunt ꝟba neutra quarti ordinis? Quæ trãſitiua dicũtur: & exigunt ntũm ante ſe & poſt ſe actũm ſicut actiua: ut tu aras terrã & ego ſero agrũ. poteſt etiam addi datiuus: ut Virgili⁹ En quis cõſeuimus agros. & habẽt paſſiuum in tertiis ꝑſonis in utroq; numero: ut terra arat̃ a te & agri ſerunt̃ a me. poetæ tamẽ ꝓ ꝑſopopeiã utũt̃ etiã aliis ꝑſonis: ut ſi terra loquẽs dicat aror.

Aro	ras	aui	atum	per arare.
Colo	lis	ui	cultum	per lauorare.
Semino	nas	aui	atum	
Sero	ris	eui	atum	per ſeminare.
Inſero	ris	ui	ertum	per ineſtare.
Conſero	ris	eui	ſitum	per porre.
Planto	tas	aui	atum	per piantare.
Poto	tas	aui	atum	
Bibo	bis	bi	itum	per beuere.
Edo	dis	di	ſum	
Comedo	dis	di	ſum	per mangiare.
Cœno	nas	aui	atum	per cenare.
Coquo	quis	xi	ctum	per cocere.
Decoquo	quis	xi	ctum	per padire e cõſumare.
Digero	ris	eſſi	ſtum	per padire.
Sorbeo	bes	bui	caret	ſu.
Abſorbeo	bes	bui	caret ſu.	per ingiottire.
Mingo	gis	xi	ctum	per piſſare.
Suo	is	ui	utum	per cuſire.
Diſſuo	is	ui	utum	per deſcuſire:

Neo	nes	eui	etum	per filare.
Glomero	ras	aui	atum	per naſpare.
Texo	xis	xui	xtum	per texere.
Voluo	uis	ui	utum	per uolgere.
Euoluo	uis	ui	utum	per ſuolgere.
Inuerto	tis	erti	erſum	per riuerſare.
Implico	cas	aui	atum	per auilupare.
Impedio	dis	iui	tum	per impedire.
Explico	cas	aui	atum	per ſuilupare.
Miſceo	ſces	ui	xtum	per meſcolare.
Frango	gis	egi	actum	per ſpezare.
Scindo	dis	idi	iſſum	per rompere.
Findo	dis	idi	iſſum	per fendere.
Diuido	dis	iſi	iſum	per ſpartire.
Incido	dis	iſi	iſum	per tagliare.
Seco	cas	aui	atum	per ſegare.
Amputo	tas	aui	atum	per mozare.
Aedifico	cas	aui	atum	per edificare.
Molo	lis	lui		per maſnare.
Pinſo	ſis	ſui	iſtum	
Contondo	dis	udi	uſum	per piſtare.
Pingo	gis	xi	ctum	per depengere.
Terebro	bras	aui	atum	per triuellare.
Perforo	ras	aui	atum	per forare.
Vello	lis	li	uulſum	per cauare.
Condio	dis	iui	itum	per condire.
Puto	tas	aui	atum	per podare.
Meto	tis	ui	eſſum	per metere.
Repaſtino	nas	aui	atum	per repaſtinare.
Tero	ris	iui	itum	per tritare.
Vindemio	as	aui	atum	per uendemiare.
Nauigo	gas	aui	atum	per nauigare.
Pitiſſo	ſas	aui	atum	per guſtare.
Præguſto	ſtas	aui	atum	per far la credenza.
Trituro	ras	aui	atum	per battere el grano.
Ventilo	las	aui	atum	per uentilare.

Pulſo ſas aui atum per battere.

Nota q̄ ſero ſeris ſeui ſatum ſignificat idē qd̄ ſemino: quādo autē facit ī ſupino ſertū ſignificat plantare: ut ſerit arbores. Virgilius Inſere nūc Melibœe piros. inde dicit̄ ager conſitus ideſt plenus arborib⁹. ſignificat etiā ordinare unde dicit̄ ſeries. i. ordo & deſero ideſt derelinquo: & ſerio aduerbiū cuius contrariū eſt ioco. inter dū ſignificat īſerere & per ordinē miſcere & intexere: unde ſerta dicūt̄ corollæ floribus intextæ: dicūtur etiā ipſæ coronæ ſertæ hoc ē intextæ florib⁹. Lucanus. Accipiūt ſertas nardi de flore coronas. Inſerit̄ etiā ramus in arbore. Cōſerere etiā ſignificat ſeminare & Plātare. Virg. En quis cōſeuimus agros. poſſumus tamen dicere ſeui triticū in agro & ſeui agrū tritico. conſeui hortos arboribus & cōſeui arbores in hortis. inſeui malū ramuſculo piri: & ramuſculum piri in malo inſeui. unde fit ſatio & inſitio quæ duplex eſt: & cū infixo trunco ſterili inſeritur ſurculus fœcūdæ arboris: & cum germen alienæ arboris inſerimus libro inciſo cortice.

Putare ꝓprie eſt reſecare quæ ſuꝑflua ſunt: unde dicimus putare uites. & ueteres dicebāt argentū purū putū. i. purgatiſſimū. hinc fit āputare qd̄ ē reſecare: ꝓpterea putare dicit̄ cogitare q̄a cogitādo q̄ſi reſecāus quæ ſuꝑflua ſunt: & qd̄ melius ſit mēte concipimus. hinc deſcendūt etiā diſputare deputare reputare cōputare. Pitiſſo qd ꝓprie ſignificat? Parce uinū guſto quaſi tentādi gratia. Terētius. Pitiſſando multū uini abſumpſiſti hodie. tale eſt x̄bum quo Plautus utitur ciathiſſo q̄q̄ ſexti potius ordinis ſit: ut ciathiſſo apud te quando poto. tale eſt etiam græciſſo.

Ventilare quot modis conſtruitur? Dicimus uētilare triticū hoc eſt uentilando purgare: & uentilare aurū digitis ſudātibus dixit Iuuenalis. dicimus etiā uentilare faciē & corpus flabello.

Pulſare ꝓprie eſt ꝓcutere ut pulſat pugnis pectora: antiq̄ pulto dicebāt: unde fit ut ſignificet etiā canere ſiue ludere: ut pulſat citharā. nec pōt dici cāpana pulſat ſed pulſat̄: nec campanam ſono ſed pulſo. poſſumus tamen dicere ſono campana ſicut ſono cithara ablatiui caſus. ut Virg. cithara crinitus Hiopas Perſonat aurata. poſſumus etiam dicere cāpana ſonuit tertiā & quartā horam: & tertia hora pulſata eſt & quarta hora pulſata ē. Virg. Iāq̄ eadem digitis iā pectine pulſat eburno. Aliquādo ſono iungit̄ cū actō.

De Verbis:

Virgilius. Nec uox hoïem ſonat' ideſt exprimit ſonando: & ſiluæ reſonant Amarylida ideſt reſonando exprimunt.

¶ Sunt quædam alia ῥba huius ordinis quæ raro & apud poetas in primis & ſecũdis ꝑſonis in uſu ſunt: in tertiis uero perſonis frequens eſt uſus eorum.

Pluo	is	ui	utum	per piouere.
Ningo	gis	xi	ctum	per neuigare.
Tono	nas	aui	atum	per tonare.
Coruſco	ſcas	aui	atum	per balenare.
Fulmino	nas	aui	atum	per fulminare.
Grandino	nas	aui	atum	per grandinare.

¶ In his non ponit̃ ntũs expreſſus & ſubauditur deus: ut Iuppiter pluit hodie magnos ĩbres. Liuius tamen & Valerius pluiſſe lapidibus dicũt. Et Virg. in georgicis dixit. Nec denſior aere grãdo: Nec de concuſſa tãtum pluit ilice glandis. tantum hoc loco nominatiui caſus eſſe uidetur.

¶ Quæ ſũt ῥba neutra quĩti ordis? Quæ effectiua dicũt̃: & exigunt ante ſe ntũm & poſt ſe ablatũm ſine præpoſitione uel accuſatiuum cum præpoſitione ob aut propter: ut ego caleo igni uel ob ignem aut propter ignem.

Caleo	les	ui	caret ſup.	per ſcaldarſi.
Frigeo	ges	gui	caret ſu.	per hauere freddo.
Gaudeo	des	ſus	ſum	per alegrarſi.
Pingueo	gues	ui		per ingraſſarſi.
Palleo	les	ui		per impallidire.
Areo	res	ui		per ſeccarſi.
Vireo	res	ui		per inuerdire.
Tepeo	pes	ui		per intepidire.
Albeo	bes	ui		per imbianchire.
Nigreo	gres	ui		per ĩnegrire.
Rubeo	bes	ui		per inroſſire.
Floreo	res	ui		per fiorire.
Turgeo	ges	ſi		per gonfiare.
Ferueo	ues	ui		per bollire.
Stupeo	pes	ui		per ſtupire.
Horreo	res	ui		per hauere horrore.

Mœreo	res	præterito & ſu. ca.	per dolerſi.
Calleo	les	caret	per fargli el callo.
Splẽdeo	des	ui	
Polleo	les	ui	per riſplendere.
Liqueo	ques	ui	per manifeſtarſi.

¶ Caleo per ſimplex l huius ordinis eſt: & ſignifieat caleſcere hoc ẽ calefieri: per duplex uero ll ſimiliter huius ordis eſſe poteſt: & ſignificat callũ facere ut nimio dolore obcalluit. aliquando quarti ordinis ẽ hoc ẽ neutri trãſitiui: & ſignificat callidum ſiue aſtutũ eſſe & optime aliquid ſcire: ut dicenda ſilendaq; calles.

¶ Mœrere quãdo primã ſyllabã longã habet cũ diphthongo ſignificat mœſtũ eſſe & aĩo ægrũ: & caret præterito. nam mœſtus ſtaſtũ nomen eſt non participiũ. mereo uero habens ſyllabã primã breuẽ idẽ eſt qd' mereor: & facit ĩ præterito merui ſicut mereor meritus ſũ uel fui: ut ego merui laudẽ ſiue meritus ſum laudẽ: illud enim neutrũ: hoc deponẽs ẽ tranſitiuũ. Mereo etiã idem eſt quod milito ſub ſtipendio: ut iſte meret ſub Cæſare. i. militat: & ẽ ſexti generis neutrorũ quæ abſoluta dicunt̃: dicũturq; a mereo qd' eſt ꝓ mercede aliqd operor: unde ipſa merces dicitur potius q̃ a mercãdo. hĩc meretrices dictæ ſunt ipſæ quoq; ſuam militiã exercẽtes ac ſtipendia ſua facientes: & adiectiuũ meritorius meritoria meritoriũ: unde ſcorta maſcula pueri meritorii uocantur. hinc etiã tabernæ meritoriæ dicunt̃. & apud Aulũ Gelium, Lais meretricando magnã pecuniã demerebat. Mereo etiã & mereor quãdo poſt ſe ablatũm habẽt cũ præpoſitione de ſignificãt tractare: ut ego bene mereor de te: Antonius male meritus ẽ de militibus ſuis: ſiue male meruit de militib⁹ ſuis. Virg. Si bene qd de te merui. Sic dicunt̃ etiã ꝓmereo & ꝓmereor cõmereo & cõmereor: inter quæ defferentia eſt q; meremur ꝓmeremur bona: cõmeremur mala. Demereri ẽt dicimus. i. bene mereri: ut Quintilian⁹ Vt pleniori obſeqo demererer amãtiſſimos meos. ũde male uſurpãt aliq demerita ꝓ uitiis. emeriti milites dicunt̃ q obĩgraueſcẽtem ætatẽ ab onere militãdi liberant̃ nec amplius merent.

¶ Quæ ſunt ꝟba neutra ſexti ordinis? Quæ abſoluta dicunt̃: & exigunt ante ſe ntũm poſt ſe autem nullo indigent caſu: ut deus eſt ego uiuo tu uiuis: q̃q̃ poſſit eſſe ablatiuus cum in uel ſub

uel alia huiuſmodi præpoſitione: ut deus eſt in cælo: nos uiuim⁹ ſub romano pontifice.

Viuo	uis	xi	ctum	per uiuere.
Obcumbo	bis	bui	itum	
Obeo	bis	iui	itum	
Perio	ris	iui	itum	
Intereo	ris	iui	itum	
Occido	dis	di	iſum	per morire.
Dormio	mis	iui	itum	per dormire.
Deficio	cis	eci	ectum	per mancare.
Quieſco	ſcis	eui	etum	per ripoſarſi.
Iaceo	ces	cui	caret ſu.	per iacere.
Sedeo	des	edi	eſſum	per ſedere.
Sto	ſtas	ſteti	ſtatum	per ſtare.
Surgo	gis	exi	ctum	per dirizarſi.
Maneo	nes	ſi	ſum	per ſtare fermo.
Remaneo	nes	ſi	ſum	
Reſto	ſtas	ſtiti	itum	per reſtare.
Cado	dis	cecidi	aſum	per cadere.
Ruo	is	ui	utum	per ruinare.
No	nas	naui	natum	
Nato	tas	aui	atum	per notare.
Nauigo	gas	aui	atum	per nauigare.
Emergo	gis	erſi	erſum	per uſcir fora.
Volo	las	aui	atum	per uolare.
Salto	tas	aui	atum	p ſaltar e p ballare.
Laboro	ras	aui	atum	per affaticarſe.
Sudo	das	aui	atum	per ſudare.
Ludo	dis	ſi	ſum	per giocare.
Vigilo	las	aui	atum	per uigilare.
Titubo	bas	aui	atum	
Nuto	tas	aui	atum	per uacillare.
Labo	bas	aui	atum	per caſcare.
Hio	as	aui	atum	
Hiſco	ſcis	præterito & ſu. caret		per ſpandecerare.
Euado	dis	ſi	aſum	per ſcampare.

Sum	es	fui	caret ſu. per eſſere.
Veſperaſco	ſcis	ſcit	per farſi nocte.
Luceſco	ſcis	ſcit	per farſi dí.

Viuo Volo uolas: & aliqua alia ex ſupradictis habent aliqndo etiã poſt ſe nominatiuũ: ut uiuo felix: hæc auis uolat hilaris. Viuo etiã aliquando habet accuſatiuũ poſt ſe ut uiuo uitã: ſicut etiam dicimus obeo mortem, dicimus etiam iſte uiuit aſinũ: & hi uiuunt bacchanalia: ideſt uiuẽdo ſequunt aſinũ & bacchanalia: quemadmodũ etiã dicimus tu euigilaſti prœlia. i. euigilando ſcripſiſti. A uiuo deriuat uictus qd ℞bũ alimoniam ſignificat: ut Virgilius: Tũ uictu reuocãt uires. & Terẽtius. Sẽper erit præſidiũ Chitipho uictus ueſtitus. Quãdo actũm hẽt uiuo actiuũ eſt primi ordinis ut uiuo ætatẽ: unde & paſſiuũ hẽt iam tertia uiuit ætas. hinc fit cõuiuo cõuiuis cõuixi cõuictũ p uiuere e fare una ſpeſa inſiema: inde cõuictores q ſimul uiuũt. ſed duo hæc cõuiuator q ad conuiuiũ inuitat & cõuiua q inuitat: a conuiuor cõuiuaris ℞bo deponenti habẽt originẽ. Titubare ẽ eius q non põt iſiſtere pedibus: ut faciunt ebrii atq; ægroti: tranſferturq; ad aĩum ut ille titubat: ideſt modo ait modo negat & neſcit quid loquatur.

Nutare ẽ alicui magnæ molis ruinã minãtis: & trãſfert ad aĩum Labare ẽ repente ruere ut labat turris. & ad aĩum quoq; trãſfert ut labaſcit ille uno uerbo tã cito. & differt a labor laberis: nã labi eſt leuiter & ſenſim deorſum ire, item ab elabor elaberis quod eſt periculũ fugio: ut hic ẽ elapſus ideſt periculũ aufugit inſtar anguillæ quæ elabens manibus fugit.

Quid intereſt inter hiare & hiſcere? Hiare ẽ aliqd ſua ſponte aperiri externa aliqua ui: ut hiat tellus ſiue lignum. hiſcere eſt oris tantũ & quidem humani: & capit p loqui ut nõ audeo hiſcere.

Sum es eſt quando abſolute ponitur ideſt ſolum unũ ntũm ante ſe habens huius ordinis neutrorum ẽ: ut deus eſt: & ſẽmper erit iuidia: & huiuſmõi. iũgit aũt & cũ gtõ qnq; modis. primo quãdo ſignificat poſſeſſionẽ ut hoc pecus ẽ Meliboei. ſecũdo qndo notat laudẽ uel uituperationẽ: ut hoc pec ẽ magnæ utilitatis uel magni detrimẽti: cuius loco aliquãdo ponit ablatũs: ut Catilina fuit magna ui corporis & aĩmi. tertio quando nullũ hẽt ntũm ſed gtũm cũ infinito & ſignificat itereſt: ut diſcipuli eſt honorare magiſtrũ.

quarto quando ſumitur ꝑ ualet & ad pretiū tendit: ut quanti eſt ſumito ꝑ quantū ualet. Cæſar Tāti eius apud ſe gratiā eſſe oſtēdit: uti & reip. iuriā & ſuum dolorē eius uolūtati ac precib⁹ cōdonet. quīto quādo māſionē ſignificat: ut ego ſum domi meæ tu es domi tuæ: itē domi ueſtræ domi noſtræ domi alienæ. ubi notādū ē ꝙ cū aliis adiectiuis nō iungeret: neq; enim diceremus ego ſum domi honeſtæ & domi pulchræ: ſed in domo honeſta & in domo pulchra: & licet dicere ſum domi & ſum domo: ſicut egredior domo & egredior e domo. Iungit etiā ſum cū dtō & ſignificat hēo: ut Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore nymphæ. itē cū duobus datiuis ut tua ☧ba ſunt mihi cōtēptui. itē cū dtō & īfinitiuo ſine noīatiuo: ut nō eſt cuipiā fallere. itē cū accuſatiuo cū præpoſitōe ut hoc eſt apud Virgiliū. itē cū ablatō ſine præpoſitōe: ut hæc eſt præſtanti corpore. itē cū ablatō cū præpoſitōe in: ut in mea manu eſt. itē penes uos eſt. eſt aūt penes eſſe nō apud aliquē eſſe ſed in manu & quaſi poteſtate alicuius eſſe. aliquando eſt idem ſignificat ꝙ ☧git & expoſitū eſt: iungit q; accuſatiō cū præpoſitione ad: ut Cæſar Aquitania a garumna flumine ad pyreneos mōtes & eā partem oceani quæ eſt ad Hiſpaniā iā ꝑtinet. aliquādo iūgit cū infinitiuo ſine aliquo caſu: ut cernere erat ideſt cernere licebat. Pernoctare eſt totā noctē īſomnem ducere. Peruigilare etiam idē ſignificat. ſed in hoc differūt ꝙ illud nocte duntaxat: hoc etiam die fit: unde pernox & peruigil.

Q Væ ſunt ☧ba neutra ſeptimi ordinis. Quæ īperfecta dicūt: & exigūt ntūm āte ſe & poſt ſe obliquū cū præpoſitōe: niſi fuerint noīa aduerbialiter poſita: ut eo in urbem eo domum.

Abeo	bis	iui	itum	
Diſcedo	dis	eſſi	eſſum	
Recedo	dis	eſſi	eſſum	per partirſe.
Eo	is	iui	itum	
Vado	dis	ſi	ſum	
Incedo	dis	eſſi	eſſum	
Pergo	gis	exi	ctum	per andare.
Venio	nis	ni	tum	per uenire.
Redeo	dis	iui	itum	
Remigro	gras	aui	atum	per tornare.

Introeo	is	iui	itum	per intrare dentro. Eingeen
Exeo	is	iui	itum	per ussire. Aussgen
Transeo	is	iui	itum	per passare. durchgen
Trāsmigro	as	aui	atum	per trapassare. Voergen
Contendo	dis	di	itum	Streiten
Pugno	as	aui	atum	
Certo	as	aui	atum	per combattere.
Curro	ris	cucurri	sum	per correre. Lauffen

Pergere proprie est iter aut rem aliam inceptam prosequi.
Venio apud doctos frequēter ponit̄ ꝓ eo ut ueniebā ad illū: sicut contra eo ꝓ uenio ut eo ad te: & ambo cōiunguntur cum datiuo sine præpositione: ut it clamor cælo: uenturaq; desuper urbi: & hostes ueniunt excidio: hoc est ad excidium. Venturū excidio libiae

Migrare est domiciliū mutare & alio se ad habitandum conferre. remigrare est oppositū hoc est ad primum domiciliū reuerti: & idcirco homines qui obeunt migrare ex hac uita dicuntur. transmigrare est longius ad habitandum ire.

Eo & iter facio idē sunt: sed non est idē uiā facio & iter facio: nam facere iter est ire seu uiā ingredi: facere uiā est aperire transitū ꝑ quē iri possit. Munire autē uiam idē est qđ reficere repugnare sternere silicib⁹: quādo uel cōtriti sunt silices uel forte deficiūt. Incūbere est toto aīo siue corpore alicui rei insistere: & aliquando est huius ordinis: ut incumbo in studia & ad studia philosophiæ. aliquādo ē ordinis acq̄sitiuoꝝ neutroꝝ: ut incūbo studiis philosophiæ. sed illud animaduertēdū ꝙ quādo ad aīum refert̄ utriusq; ordinis ē: quādo autē ad corpus dūtaxat tertii ordīs hoc ē acq̄sitiuoꝝ: ut īcūbo remis: non. n. dicerēus īcūbo ī remos neq; ad remos. Currere in agrū dicimus si simus extra agrū: si autē simus ī agro diciūs curro in agro. nā hæ quattuor præpositiones in sub sup & subter quotiēs motū significāt iungunt̄ accusatīo: quando autem non significāt motū de loco ad locū iungunt̄ ablatiuo: ut Tityrus recubat sub tegmine fagi: nos q̄escimus sub tecto: & nos eamus sub tegmen fagi: reducamus nos sub tectū: nauta cecidit in ūdas nō in undis: & hostes labunt̄ super hostes non sup hostibus.

Quæ sunt Xba neutra ectaui ordinis? Quæ neutra passiua dicuntur: ꝙ in uoce actiua instar passiuorum construantur:

nt discipuli uapulant a præceptore: & sunt quinque.

Exulo	as	aui	atum	per essere sbãdito.
Liceo	es	ui	itum	per essere apreziato.
Vapulo	as	aui	atum	per essere battuto.
Veneo	es	ii	num	per essere uenduto.
Nubo	is	psi	ptum	per essere maritata.

Exulo cuius figuræ? Cõpositæ. Ex quot dictionibus cõponit? Ex tribus una integra & duab⁹ corruptis: hoc est expræpositione ex & solo noĩe & eo ꝟbo: exulo enĩ est ex solo eo: hoc est extra solum eo. sunt enĩ exules q natali solo priuant: q dicũt etiam extorres quasi extra terram suã euntes. dicitur aũt exulare de loco & in loco ut Donatus affirmat: ut nos exulamus Roma & exulaũs Viterbii: idest extorres Roma habitamus Viterbii: q locus exilii nobis assignatus est. Nubere dicit de mulierib⁹ tantum: ut hæc puella nupta ẽ a patre formoso adolescẽti. dicit aũt nubo a ꝟbo obnubo qđ ẽ obtego & coopio: ꝙ spõsæ ad uirũ ꝓficiscẽtes pudoris gratia obnupta idest coopta facie ꝓfiscicebant. hinc nuptæ idest sponsæ. reperitur tamen apud ueteres nouus nuptus pro sponso.

Liceo lices in usu est: ut tu licebis a me paruo pretio: repit tamẽ etiã deponẽs liceor cũ frequẽtatiuo eius licitor: quæ cũ accusatiuo iũgunt: & significat ultra pretiũ deferre in actiõe faciẽda. hĩc fit polliceor quod est sponte promito.

QVæ sũt ꝟba neutra noni ordinis? quæ neutro passiua dicũt: & inpræteritis atq; his quæ a præteritis formãt declinant sicut passiua: in cæteris uero tẽporib⁹ seruant uocẽ actiuorum.

Gaudeo	des	sus	sum	per alegrarse.
Fio	fis	ctus	sum	per essere facto.
Fido	dis	sus	sum	
Confido	dis	sus	sum	per confidarse.
Soleo	les	tus	sum	per solere.
Audeo	des	sus	sum	per ardire.

DE Verbis Communibus.

QVæ sunt ꝟba cõmunia? Quæ in uoce passiua tã actiuam q̃ passiuã habẽt. significationẽ: ut ego criminor te ego criminor a te: tu ueneraris deum deus ueneratur a te.

Largior	giris	tus	sum	per donare & esser donato.

Experior	ris	tus	ſum	per prouare & eſſere prouato:
Veneror	ris	tus	ſum	ꝑ honorare & eſſere honorato.
Moror	ris	tus	ſum	ꝑ aſpectare & eſſere aſpectato.
Criminor	ris	tus	ſum	ꝑ incolpare & eſſere incolpato.
Amplector	ris	xus	ſum	ꝑ abraciare & eſſere abraciato.
Oſculor	ris	tus	ſum	ꝑ baſciare & eſſere baſciato.
Hortor	ris	tus	ſum	ꝑ cõfortare & eſſere cõfortato.
Interpretor	ris	tus	ſum	ꝑ exponere & eſſere expoſto.
Hoſpitor	ris	tus	ſum	ꝑ albergare & eſſere albergato.

Largior experior ueneror moror oſculor hortor
Criminor amplector interpretor hoſpitor adde.

¶ Moror ultra ꝓpriã ſignificationem ſuam quæ eſt expectare aut expectari: ſignificat etiã retinere aut retardare: ut qd oẽs ueniẽtes ad te tantũ remoraris? ideſt tantũ retines. & Terẽtius ne ueſtrũ remorer cõmodũ. i. retardẽ. aliquãdo etiã capit̃ moror pro hæreo. i. dubito: ut nihil moror. i. nihil hæreo nihil dubito.

¶ Oſculor unde dicit̃? Ab ore: q̃ baſiando os rei quã baſiamus adiũgit̃: unde dicit̃ oſculũ id eſt baſiũ: q̃q̃ oſculũ ſignificat etiam paruum os. ut meum oſculum meus ocellus.

¶ Hortor ꝑ aſpirationem ſcribitur differẽtiæ cauſa. nam ueteres horto dicebant: & ideo aſpirabant: ut ab orto noĩe differret. eius oppoſitũ eſt dehortor. dicimus autẽ hortor filium tuũ ad uirtutem: tu uero a uirtute dehortaris.

¶ Hoſpitari eſt recipere uel recipi quenq̃ in domiciliũ amice: inde fit hoſpes cõmunis generis & hoſpita fœminini ut hoſpes & hoſpita: inde dicit̃ etiã hoſpitiũ qđ non ſignificat diuerſoriũ & cauponã ſiue tabernã uinariã ut qdã putant: ſed ius amiciciæ quæ eſt inter hoſpites hoc eſt amicos externos.

¶ Patior Donatus uult eſſe cõmune ☧bũ: dicimus enim patior te & patior abs te. Priſcianus ĩ numero quorũdã deponẽtiũ ponit q̃ paſſiuã habẽt cõſtructionẽ: ut naſcor a te orior a te patior a te. Multa quoq; præter ſupradicta apd̃ ueteres cõmunia reperiũt̃ ut obliuiſcor. Virgi. Nũc oblita mihi tot carmina: & aggredior. Cicero: ut a te aggrederer donis: & ſtipulor: ĩ quo ☧bo attẽdẽdũ ẽ q̃ tã in actiua q̃ in paſſiua ſignificatiõe ablto iũgit̃: ut ſtipulor a te ꝑ interrogo te & interrogor abs te: quẽadmodum dicimus

quæro a te ꝓ interrogo te: q̃uis sit actiuũ: ut Iuuenalis. Quantũ uis stipulare & ꝓtinus accipe qđ do: subauditur a me: & actiue hoc loco accipit̃. Suetonius uero passiuũ posuit: quæ uetat minorem annis quindecim stipulari: hoc est interrogari.

DE Verbis Deponentalibus.

Quod est ꝟbũ Deponens? Quod in uoce passiua uel actiuã uel passiuam deponit significationem.

Quare dicitur Deponens? Quia nõ habet utrãq; significationẽ sicut commune: sed alteram deponit uel actiuam uel passiuam.

Quot sunt ordines ꝟboꝝ deponẽtium? Septẽ possessiuũ acq̃sitiuum transitiuũ effectiuum absolutũ imꝑfectum uocatiuum.

Quæ sunt uerba deponentia primi ordinis? Quæ possessiua dicũtur & exigũt nominatiuũ ante se: & post se gẽitiuũ uł ablatiuũ sine præpositione: ut dii uescuntur ambrosia.

Vtor	ris	sus	sum	ꝑ usare & operare in cose utile.
Abutor	ris	sus	sum	per male usare.
Fruor	ris	ctus uel itus	sum	per usare cum dilecto.
Fungor	ris	ctus	sum	per usare de officio.
Potior	ris	tus	sum	per usare cose desiderate.
Vescor	ris	sine supino		per usare cibi.
Recordor	ris	atus	sum	
Reminiscor	ris	sine supino		ꝑ ricordarsi.
Obliuiscor	ris	tus	sum	per dimenticarsi.
Misereor	ris	tus	sum	per hauere misericordia.

Vti & frui differũt: nã frui est cũ delectatione uti: unde theologi frui trãsferũt dũtaxat ad res diuinas: & peccatũ dicũt esse si quis uel utat̃ reb⁹ diuinis uel fruat̃ humanis. scriptores aũt utunt̃ hoc ꝟbo etiã in reb⁹ humanis: quotiẽs nõ necessitate sed delectatiõe utimur: ꝟbi gratia si amici patrocinio ĩ aliqua causa egem⁹ dicimur uti amicicia illi⁹. si uero nulla causa ĩtercedẽte ex amici cõsuetudine sermone aspectu præsentia uoluptatẽ capim⁹: frui dicimur aĩcicia illi⁹: hĩc dicit̃ fructus: & ex utroq; ꝟbũ cõpositũ usufructus. Fruor eĩm supinũ facit fructũ: ut Cicero ĩ Hortẽsio: & amœnitate summa ꝑfruct⁹. Vulpian⁹ tamẽ ad Sabinũ fruituꝝ dixit nõ fructuꝝ: quẽadmodũ ab ortũ oriturũ dicim⁹ nõ ortuꝝ: a partũ parituꝝ nõ partuꝝ: ab erutũ eruituꝝ nõ erutuꝝ.

Potior potiris uł poteris cū ſecūdo quarto & ſexto caſu iūgit: & eſſe pōt tertiæ & q̄rtæ cōiugatiōis: ut orior morior: ſed ifinitiu⁹ facit mori ſecūdū tertiā: & oriri & potiri ſecūdū q̄rtā cōiugatiōē.

Quæ ſunt ꝟba deponentia ſecūdi ordinis? Quæ acqſitiua dicūt: & exigūt ntm̄ āte ſe & poſt ſe dtm̄: ut ego auxilior tibi.

Auxilior	ris	tus	ſum	
Adminiculor	ris	tus	ſum	
Opitulor	ris	tus	ſum	
Suffragor	ris	tus	ſum	per aiutare.
Iniurior	ris	tus	ſum	per iniuriare.
Aemulor	ris	tus	ſum	per inuidiare e p imitare.
Blandior	ris	tus	ſum	per luſingare.
Minor	ris	tus	ſum	
Minitor	ris	tus	ſum	per menaciare.
Adulor	ris	tus	ſum	per adulare.
Aſſentor	ris	tus	ſum	
Aſſentior	ris	ſus	ſum	per acconſentire.
Medeor	ris	ſine	ſupino	per medicare.
Aduerſor	ris	tus	ſum	per contraſtare.
Obſequor	ris	tus	ſum	per ſeruire.
Moderor	ris	tus	ſum	per temperare.
Fœneror	ris	tus	ſum	per dare ad uſura.
Gratulor	ris	tus	ſum	
Cōgratulor	ris	tus	ſum	per ralegrarſi e far feſta.
Inſidior	ris	tus	ſum	per inſidiare & aguaitare.
Dominor	ris	tus	ſum	per ſegnoregiare.
Innitor	ris	xus	ſum	per appogiarſi.

Miſereor quidā ponūt huius ordinis cū datiuo interdū iungat̄ ut miſerere nobis: tamen ſuperioris potius ordinis ē & genitiuo iungit̄. Virgilius. Nil noſtri miſerere: & alibi: miſerere laborū tantorū: miſerere animi non digna ferentis.

Miſeror miſeraris ſignificat flere & lamentari & ſemper iungit̄ accuſatiuo: ut Ignaroſq; uiæ mecū miſeratus agreſtes.

Medicor hui⁹ ordinis ē ſicut medeor: & iūgit̄ etiā cū accuſatiuo ut medicatus ſum tibi & te: iuenit̄ tamen etiā medico medicas. Virgilius. Semina uidi equidem multos medicare ſerentes.

iungit etiã cũ datiuo. Virgilius. Et senib⁹ medicantur anhelis.
Moderor moderaris iungit etiã cũ actõ: ut imperator moderat militib⁹ uel milites. Terẽtius q ex sua libidine moderat nos.
Minor & eius frequentatiuũ minitor habẽt post dtm̃ aliquando ẽt actũm: ut tu minaris uel minitaris mihi mortẽ uel exilium.
Iniurior & cõtrarior multis aliis modis usitatius dicit. loco enim primi dicit: tu es mihi cõtrarius: tu infers mihi iniuriã: tu nõ es mihi æquus: tu mihi iniuriã facis: tu afficis me iniuria. loco secũdi ponit: semper mihi aduersaris: semp mihi repugnas: semp mihi refragaris: sẽp mihi obniteris: sẽp mihi obstas: sẽp mihi opponeris: sẽp mihi cõtrarius es: sẽp mihi es aduersus: semper oppositus.
Irasci & succensere in hoc differunt q succẽsere ẽ cũ ratiõe irasci.
Aemulari est inuidere: est etiã sequi & imitari: ut ego æmulor Platonẽ: unde æmuli dicuntur non solũ inuidi sed etiã imitatores: ut æmulus atq; imitator sum Platonis.

Quæ sũt ꝟba deponẽtia tertii ordis. Quæ trãsitiua siue actiã dicũt: & exigũt ntm̃ ãte se & post actm̃: ut ego sequor ipe/

Sequor	ris	tus	sum	ratorem.
Prosequor	ris	tus	sum	per seguitare.
Insequor	ris	tus	sum	
Persequor	ris	tus	sum	per persequitare.
Aggredior	ris	ssus	sum	
Adorior	ris	tus	sum	per assaltare.
Furor	ris	tus	sum	per furare.
Prædor	ris	tus	sum	
Populor	ris	tus	sum	per robare.
Opinor	ris	tus	sum	
Arbitror	ris	tus	sum	
Reor	ris	ratus	sum	per pensare.
Percunctor	ris	tus	sum	
Scisciscitor	ris	tus	sum	per dimandare.
Vlciscor	ris	ultus	sum	per far uendeta.
Fateor	ris	ssus	sum	per confessare.
Adipiscor	ris	eptus	sum	
Consequor	ris	tus	sum	
Assequor	ris	tus	sum	p acqstare e per agiõgere.

Solor	ris	tus	sum	Trosten
Consolor	ris	tus	sum	per consolare.
Opperior	ris			Baiten Harren
Præstolor	ris	tus	sum	per aspectare.
Speculor	ris	tus	sum	per speculare. Warten sehen
Contēplor	ris	tus	sum	per contemplare. Beschauen
Operor	ris	tus	sum	per operare. Wurken arbaiten
Imitor	ris	tus	sum	Nachuolgen
Aemulor	ris	tus	sum	per imitare.
Nitor	ris	sus	sum	Arbaiten Versuchen Underbinden
Conor	ris	tus	sum	per sforzarsi.
Dignor	ris	tus	sum	per dignare. Wirdigsein
Dedignor	ris	tus sum		ꝑ nō dignare o reputare altro īdegno: Vnwirdigsein
Faris uel fare	fatur	tus	sum	Redn
Loquor	ris	tus	sum	per parlare.
Testor	ris	tus	sum	per testificare chiamare testimonio e far testamento. Zeugnuss geben. Selger setzen
Precor	ris	tus	sum	Bitten flegen
Deprecor	ris	tus	sum	per pregare.
Lucror	ris	tus	sum	per guadagnare. Gebnien
Miror	ris	tus	sum	per guardare cū maraueglia. Verbundern
Rimor	ris	tus	sum	
Scrutor	ris	tus	sum	per cercare cū diligentia. Erforschen mit fleiss
Suspicor	ris	tus	sum	ꝑ sospicare pēsare & estimare. Verarchwonen Arbit
Aucupor	ris	tus	sum	per ucellare. Vogln
Meditor	ris	tus sum		ꝑ scriuere cōponere exercitare la mēte. Vben betrachten

¶ Aggredior & adorior hoc differunt: ꝙ aggredi ē aperte hominem uel rem aliquam inuadere: adoriri autem est de improuiso & repente & quasi ex insidiis inuadere. Aggredior Adorior

¶ Consolari & solari qd differunt: Cōsolamur ꝟbis unde dicit cōsolatio: solamur aliis reb⁹: inde fit solamen. Virgilius. Interea longū cantu solata laborē: Arguto cōiunx ꝑcurrit pectine telas. Consolor Solor

¶ Meditari significat ꝓprie exercere: ūde meditatio apud rhetores exercitatio appellat: & originē hēt a græco: dicit .n. :mutata l ī d. nā hæ sæpe iuicē sibi cædūt: ut sella ꝓ seda a sedendo. Meditor

¶ Precor & deprecor quomodo differūt inter se: Precari est rogare: Precor Deprecor

deprecari uero eſt precando auertere: ut Ouidius. Sæpe precor mortem mortẽ quoq; deprecor idẽ: Ne mea ſarmaticũ contegat oſſa ſolum.

QVæ ſunt ῥba deponẽtia quarti ordĩs? Quæ effectiua dicunt & exigunt ntũm ante ſe poſt ſe uero ablatiũ ſine præpoſitiõe uel actũm cũ ob uel ꝓpter: ut ego lætor tua felicitate.

Lætor	ris	tus	ſum	per alegrarſi,
Triſtor	ris	tus	ſum	per atriſtarſi,
Iraſcor	ris	tus	ſum	per adirarſi.
Indignor	ris	tus	ſum	per ſdegnarſi.
Verecundor	ris	tus	ſum	per uergognarſi.
Queror	ris	ſtus	ſum	clagẽ
Lamentor	ris	tus	ſum	per lamentarſi.
Glorior	ris	tus	ſum	per gloriarſi.
Miror	ris	tus	ſum	per mareuegliarſi.

Lætor & gaudeo: quomodo differũt? Gaudiũ in animo dũtaxat ẽ: lætitia aũt etiã extrinſecus cernit ꝓ geſtus oculos ſigna. Gratulor qdã putant annumerari debere inter ῥba huius ordinis: ſed errant uehementer: eſt enĩ gratulor ordinis acqſitiuoꝝ & ſemp datiuũ exigit: ſignificatq; de bono alicuius gaudere: ut gratulor mihi qꝝ omĩa ꝓ deſiderio meo ſucceſſerint: gratulor tibi qꝝ præceptori carus ſis: qđ ſi aliũ caſum habeat habet poſt dtm̃. ſignificat tamen gratias agere cũ ad deũ refert: & nihilominus dtõ iũgit: ut gratulor deo qꝝ res noſtras ſecũdat: ideſt gratias ago.

QVæ ſũt ῥba deponẽtia qnti ordinis? Quæ abſoluta dicũt: & exigũt ntm̃ ãte ſe & poſt ſe nullo ĩdigẽt caſu: ut ego philoſophor.

Expgiſcor	ris	ctus	ſum	per ſuegliarſe.
Morior	ris	tuus	ſum	per morire.
Philoſophor	ris	tus	ſum	per philoſophare.
Ruſticor	ris	tus	ſum	per andare in uilla.
Iocor	ris	tus	ſum	per mottegiare.
Nugor	ris	tus	ſum	per cianciare.
Venor	ris	tus	ſum	per cacciare.
Piſcor	ris	tus	ſum	per piſcare.
Spatior	ris	tus	ſum	per andare a ſpaſſo.
Vagor	ris	tus	ſum	per andare ſparſo.

Labor	ris	pſus	ſum	per tranſcorrere.
Peregrinor	ris	tus	ſum	per andare a uiagio,
Periclitor	ris	tus	ſum	per andare a periculo.
Ratiocinor	ris	tus	ſum	per fare raſione.
Luctor	ris	tus	ſum	per giocare a le braccie.
Crapulor	ris	tus	ſum	per impirſe il corpo.
Pergræcor	ris	tus	ſum	per luxuriare.

Piſcor & expiſcor quomodo differunt? Piſcari eſt piſces quærere: expiſcari eſt piſcando piſces capere.

Aucupor poteſt eſſe huiꝰ ordinis: ut aucupor ſine caſu aliquo idē aues capio ſiue inſequor: item tertii ordinis tranſitiuoꝝ: ut aucupor laudem aucupor gloriam.

Ratiocinor ĩterdū ſignificat ꝑ rões demõſtro: ũde rõcinari dicit̃ q ꝑ ſyllogiſmos nitit̃ aliqd ꝓbare: ĩterdū rõciari ẽ qđ ☞nacula lĩgua dicĩus far cõto: ũde ratiocĩator dicit̃ lo abaciſta. Cicero: optimus rõcinator q addẽdo & deducẽdo. v. uidet quæ reliq̃ ſumma ſit.

Quæ ſunt ☞ba deponẽtia ſexti ordis? Quæ ĩpfecta dicunt̃: & exigũt ntũm ante ſe & poſt ſe obliquũ cum aliqua præpoſitione niſi ſint nomina aduerbialiter poſita: ut ego egredior de templo & proficiſcor ad urbem & reuertor domum.

Gradior	ris	ſſus	ſum	
Proficiſcor	ris	ctus	ſum	per andare.
Ingredior	ris	ſſus	ſum	per intrare.
Egredior	ris	ſſus	ſum	per uſcire.
Regredior	ris	ſſus	ſum	
Reuertor	ris	ſſus	ſum	per ritornare.
Caſtrametor	ris	tus	ſum	per mutare el campo.
Congredior	ris	ſſus	ſum	per uenire a le mane.
Altercor	ris	tus	ſum	per contendere.
Tumultuor	ris	tus	ſum	per far tumulto.
Molior	ris	tus	ſum	per tentare ordinare e fare.
Graſſor	ris	tus	ſum	per andare.
Queror	ris	ſtus	ſum	
Lamentor	ris	tus	ſum	per lamentarſi.

Gradior graſſorq; in quo differunt? Gradi eſt ire: graſſari eſt cum impetu & malefaciendi animo ire: ut ſolent latrones ire aduerſus

uiatores: unde dicuntur grassatores.

¶ Queri & lamentari qũo differũt? Queri est de iniuria cepta ꝟbis conqueri: lamentari est uoce querula & tristi iacturã suã testari. Tumultuor ũde dicit? A tumultu. tumultus aũt dictus ẽ quasi timor multus: unde italica bella dicta sunt Italiæ tumultus.

¶ Quæ sunt ꝟba deponẽtia septimi ordis? Quæ passiua dicũt: & exigũt ntũm ante se & post se ablatiuũ cum præpositione a uel ab: ut tu es ortus a bono patre.

Orior	ris	tus	sum	
Nascor	ris	tus	sum	per nascere.
Patior	ris	ssus	sum	per patire.
Renascor	ris	tus	sum	per renascere.

¶ A patior fit unũ cõpositũ perpetior a mutata in e: & põt habere accusatiuũ cum ablatiuo: ut ego patior a te magnam iniuriam. Sũt q octauo loco ponũt ꝟba uocatiua ideo sic dicta qa p ea uocamus: ut quo noĩe uocaris? ego uocor Pyrrhus: ego nominor Nicolaus. aptius tamẽ dicit? qđ nomẽ est tibi? mihi est nomẽ Pyrrhꝰ uel Pyrrho: & tu hẽris aut diceris aut appellaris sapiẽs. sunt aũt hæc ꝟba.

Dicor	ris	ctus	sum	
Vocor	ris	tus	sum	
Nominor	ris	tus	sum	
Nuncupor	ris	tus	sum	
Appellor	ris	tus	sum	per essere chiamato.

¶ DE Verbis Impersonalibus.

¶ Quod est uerbũ impersonale? Quod non habet distinctos numeros nec personas.

Quotuplex est impsonale? Duplex actiuæ uocis & passiue uocis. Quod est impersonale actiue uocis? Quod desinit in t ut tædet. Quod ẽ ipsonale passiuæ uocis? Quod desinit in tus & deriuat a ꝟbis in o nõ significãtibꝰ passionẽ & nullũ casum reqrit: ut itur statur legit. Quædã sunt ꝟba impsonalia quæ in t desinũt & tamen ĩ significato sunt similia illis quæ desinũt ĩ tur: ut satisfit benefit malefit: quoꝝ præterita sunt satisfactũ est benefactum est malefactũ ẽ. ubi notandũ ẽ q cõpositа a facio quotiens a retinent ĩ præsenti: totiẽs habẽt passiuũ in o a fio fis: ut a calefacio calefio a frigefacio frigefio a patefacio patefio a consuefacio consuefio a

regere obliquos an se et post se ut Valla :.

tepefacio tepefio a tātifacio tātifio a quātifacio quātifio a parui facio magnifacio multifacio plurimifacio nihilifacio naucifacio floccifacio similiter. At si mutant a in i faciunt passiuū in or: ut conficio cōficior ꝑficio ꝑficior reficio reficior afficio afficior īficio īficior efficio efficior præficio præficior ꝓficio ꝓficior. plerunq; sine accusatīo ut conor ꝓficere literis: cui⁹ īꝑsonale Lucreti⁹ ꝓtulit ī tertio ꝓficit̄ bello: ut sæpe officio cū datiuo tantū: ut tu officis mihi. Lucretius tamen in secūdo: officiunt̄ uti cogāt̄ tardius ire. deficio deficior quando est. actiuū pro relinquo: ut ne te deficiat aīus: quādo autē est neutrū dicitur nihil mihi deficit: & ꝓ passiuo habet defio. Terentius in Eunucho. Omnia habeo neque quicquā habeo: nihil cum est nihil deficit tamen.

Quot sunt ordines impersonaliū ꝟboꝝ desinentiū in t. Quinq;.

QVæ sunt uerba īpersonalia primi ordinis? Quæ exigūt āte se gtūm & post se infinitū: ut præceptori interest legere: discipuli refert audire. Excipiunt̄ genitiui qnq; ꝓnominū mei tui sui nostri & uestri: itē gtūs huius nominis cuius cuia cuiū: loco quoꝝ ponunt̄ ablatiui fœminini mea tua sua nostra uestra & cuia.

Interest erat fuit Zugeburn Zugehorn
Refert bat ulit per apertenire.

Laurentius Valla latinæ linguæ peritissimus multis ꝟbis conat⁹ ē reddere rationē q̄ ob rē ablatiuis hoꝝ ꝓnoīum fœmininis poti⁹ q̄ gēitiuis utamur: & acute qdē multa disseruit nec tamē attigit ꝟitatē quæ ī prōptu & q̄si ad manus erat: qđ nō ē magnope mirādū: qppe nō oīa possumus oēs: & ut poeta īqt quandoq; bonus dormitat Homerus. uera autē & apta eius rei ratio ē: ꝙ īterest cōponit̄ ex in & re & ē: refert aūt ex res & fert: nihil. n. aliud ē īterest q̄ ī re ē: & nihil aliud ē refert q̄ res fert. nō poterat itaq; aliter quā hoc mō dici ī mea re ē ī tua sua nostra & uestra ē. itē res mea fert & tua sua nostra & uestra res fert: & ī re Platonis seu Ciceronis ē: & Platōis seu Ciceronis res fert. & similiter si cū ꝓnoīe nomen ipsum ponere uolumus: mea Platōis īterest. i. ī re mea Platōis est: tua Pyrrhi refert. i. res tua Pyrrhi fert: & ī cuia siue cuius res ē: ut cuius siue cuiū pecus ē dicimus. Cum itaq; dicimus īterest mea īterest Ciceronis idē ē ac si diceremus: ī re mea ē ī re Ciceronis ē: res mea fert: res Cicerōis fert. Interest pōt ēē īꝑsonale & ꝑsonale:

Isota

deficio defio

de Ratione: quare ab tuus feminimus mea sua etc. pecus q̄ genitiui utamur :.

impersonale quando habet gtūm & infinitū sicut supradictū est: personale uero si āte se hēat ntūm ut sermo tuus intereſt nostra: & quid mea intereſt quantūlibet scribas. cuius sensus est qđ ad rē meā ptinet: & qđ intereſſe meū est ut iuriscōsulti loquūt. Significat ēt aliquādo præsentiā: ut tu īterfuisti nuptiis meis. aliquando distātiā ut ex hoc loco ad prætoriū duo passuū milia interſunt. itē differētiā ut multū ītereſt bene an male qs agat. i. magna differētia ē. Inuenim⁹ quoq; aliquādo parui & magni ītereſt uel refert: itē prudēs ītereſt a stulto. Terēti⁹ ī adelphis. Hoc pater hoc dnūs ītereſt. Eodē mō possumus dicere: hoc non refert mea non refert Socratis: hoc est non fert res mea non fert res Socratis. i. non pertinet ad utilitatē meam & Socratis. Horatius refert cum datiuo iunxit: ut dic quid referat intra naturæ fines uiuenti.

Quæ sunt ꝟba impersonalia secundi ordinis? Quæ exigunt dtūm ante se & post se infinitum: ut mihi contīgit legere.

Accidit	bat	dit	
Contīgit	bat	git	
Euenit	bat	nit	per auenire e per accadere.
Conuenit	bat	nit	
Competit	bat	uit	per conuenire.
Placet	bat	uit	
Libet	bat	uit	per piacere.
Licet	bat	uit	per essere licito.
Expedit	bat	uit	per essere utile.
Liquet	bat	uit	
Patet	bat	uit	
Constat	bat	tit	per essere manifesto.
Vacat	bat	uit	per hauere tēpo o cōmodita.
Sufficit	bat	cit	per bastare.

Hæc oīa ꝟba & alia his similia si ntūm & dtūm habēt ꝑsonalia sūt & declināt ꝑ numeros & ꝑsonas: si īfinitū & dtm̄ īpsonalia. Notādū aūt qꝫ dicimus recte placet mihi me esse largū: & placet mihi ēē largus: q modus loquēdi reperit ēt cū aliis ꝟbis: ut puto te ēē bonus amic⁹. Lucanus ī. x. Tutūq; putauit iā bonus esse socer: & Ouidius q precor ēē tuus: & Terētius. hei mihi pater ēē disce ab his q uera sciūt. idē quæ sese īhōeste optauit parare hic diuitias q̄ ī

Spero	Cupio	Existimo
Despero	desidero	Autumo
Iuro	Opto	Credo
Iubeo	Puto	Dispo

Impsonalibus

Secundi
Tertii
Quarti
Ordinis

55

patria pauper uiuere. Hic modus loquendi e græco fluxit apud quos frequētissimus ē: ut in sacris litteris popule meꝰ qd feci tibi? aut qd molestus fui? respōde: & attēdite popule meus legē meā. Et Virgilius Nate meæ uires mea magna potētia solus. Nā hæc nisi a græco traherentur diceretur popule mi: uel per ntūm cum pronomine sic: tu populus meus responde mihi & subintelligitur ens: ut defende me tu dnūs hoc ē tu ens dnūs. Adiuua me optime uir: & adiuua me tu optimus uir: idest ens optimus uir.

Quæ sunt ꝟba īpsonalia tertii ordīs? Quæ actm̄ exigūt & īfinitū: ut me iuuat legere: te oportet discē: mulierē decet ēē pudicā.

Iuuat	bat	uit	per giouare.
Oportet	bat	uit	per bisognare.
Decet	bat	uit	per conuenirse.
Delectat	bat	uit	per delectare.

Hæc ꝟba si ntūm & accusatiuū habeāt psonalia sunt: ut cōsuetudo tua delectat me: q̄q̄ dicatur etiā ego delector cōsuetudine tua: si uero habent accusatiuū & infinitū impersonalia sunt. Oportet nō reperit̄ in usu nisi impersonale. Decet apud Terētiū & Plautū sæpe cū datiuo reperitur: ut nobis decet esse bonis.

Quæ sunt ꝟba īpersōalia q̄rti ordinis? Quæ āte se accusatiuū habent personæ patientis & post se infinitū uel genitiuū psone agentis: ut me miseret calamitatis humanæ.

Pœnitet	bat	uit	Reuen
Piget	bat	uit	per pentirse. Tregsein
Pudet	bat	uit	per uergognarsi. Schemen
Tædet	bat	sum est uel fuit per rincrescere. Vertriessen	
Miseret	bat	tum est uel fuit per hauere misericordia. Erbarmen	

Tædet facit præteritū pertesum est uel fuit: reperit̄ tamen tæduit pertæduit distæduit.

Miserescit repit̄ huiꝰ ordīs: ut Terētius. atq; īopis te miserescat mei: & Virgi. His lachrymis uitā damus & miserescimus ultro.

Pudet cuius oppositū est depudet aliquādo psonale reperitur: ut Terentius. quid ille fecit quē neq; pudet qcq̄ neq; metuit quēq̄: & idē hei mihi non te hæc pudent. reperit̄ etiam cū datiuo: ut pudet mihi certare. Silius. Quis pudeat certare senes.

Piget quoque personale reperitur. Terentius. ne plus minus ue

Tedet
Miseret
pudet
piget

faxit quod nos postea pigeat.

Pudet & piget quomodo differunt? Pudet ad decus refert unde pudor: piget ad dolorē animi. Terentius. fratris me qdē pudet pigetq; hoc est uerecundor & doleo.

Quæ sunt ῥba impersonalia qnti ordinis? Quæ si infinitiuis ῥbor; personaliū iunguntur personalia sunt: si uero infinitiuis impersonaliū īpersonalia: ut institutū uitæ tuæ incipit mihi placere: & incipit me pœnitere laboris mei.

Incipit	bat	pit	per cominciare.
Desinit	bat	uit	per finire.
Debet	bat	uit	per deuere.
Solet	bat	uit	per solere.

Possunt etiam esse impersonalia supradicta ῥba quando absolute hoc est cum solo infinitiuo iunguntur: ut solet diluescere: debet adueſperascere: incipit stari: desinit amari.

DE Infinitis.

INfinita quare ita dicuntur? Quia non habent certos ac determinatos numeros ac personas.

Infinita ῥbor; personaliū si quē casum exigunt ante se duntaxat actū exigūt: post se autē casum suorum ῥbor; :ut cupio te frui felicitate tua. Excipiunt infinita quæ copulare deberēt similem casū: hæc enim & a fronte & a tergo exigūt actū: ut qa tu es deformis miror: miror te esse deformē. lætor qa tu euadis peritus: te euadere peritum lætor. quia tu incedis superbus doleo: doleo te incedere superbum.

Infinita uero impersonalia & āte & post casus suorum uerborum exigunt: ut gaudeo tibi accidisse erudiri: lætor te iuuari: uirtuti incumbere: doleo te non pœnitere uitiorum.

Aniaduertēdū ē q; infinitiua præsentis & præteriti īpfecti tēporis tā personaliū q; impersonalium aliquando unū dūtaxat casum āte se: hoc ē casum ῥbi sui habent: nec alicui ῥbo adhærēt: & tūc pro nunt pro præteritis īperfectis ῥbis sui īdicatiui modi cuiuscūq; psonæ & utriusq; nūeri. ut Salustius. Milites rōani pculsi timore īsolito arma cape: alii abdere pars territos cōfirmare: p capiebant abdebant cōfirmabāt. Sic dicere possumus nos tædere illos pigere alios pœnitere: pro nos tædebat illos pigebat alios pœnitebat.

De Gerundiis.

Gerundia habẽt non solũ gẽitiuũ accusatiuũ & ablatiuũ:ut peritus colendi agrũ:legẽdo inter legendũ:sed secũdum peritiores alios etiã casus:ꝓpterea ꝟba esse nõ possunt:sed qa cõ struunt cũ casibus ꝟborꝫ suorꝫ transitiue:ut causa colẽdi agrũ: ueni ad colendũ agrũ:nec noĩa esse possunt:unde quidã ꝟba esse putauerũt:ꝓpterea Iuuenalis quasi ꝟbũ ẽẽt corripuit o finalẽ. Plurimus hic æger moritꝰ uigilãdo sed illũ.cõtra Virgilius ꝓduxit. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Gerũdia quæ ab actiuis fiũt & neutris & cõibus:præter ea quæ a neutris absolutã fiũt tã actiuã ꝙ passiuã habere possunt significationẽ:ut mulier urit uidẽdo.i.dũ uidetꝰ: & domꝰ meritoria apta ẽ ad uidendũ.i.ut uideatur: & ego legẽdo disco.i.dum lego.

Quare gerũdia participialia dicuntꝰ? Quia cũ nõ sint nomĩa & habeãt casus & genera in utroq; numero:ꝓpter quod nec uerba sunt:merito participialia dicuntꝰ quasi participiis similia sint.

Gerũdia qũo differũt a participiis? Quia ipsa significãt rei administrationẽ sine tẽpore:illa uero hoc ẽ participia tẽpus sine rei administratiõe:ut tenet me occupatio iuris dicẽdi gerundiũ ẽ: nec tẽpus significat futurꝫ sed rei administrationẽ:hoc ẽ in iure dicẽdo.rursꝰ tenet me cura dotis numerãdæ.i.quæ numerãda ẽ: participiũ ẽ futuri sine rei aministratiõe significatũ. In legẽdis libris gerũdiũ ne an participiũ ẽ legẽdis? Vtrũq; põt esse: nã si dicã in legẽdis libris tẽpus cõsumo gerundiũ est ac si diceretꝰ in legendo libros.si aũt dixerĩ in legẽdis libris deerit tibi tẽpus:participiũ ẽ futuri:hoc ẽ dũ leges libros uel potius legẽtꝰ a te libri.

Nota ꝙ gerũdia cum sociata sint substantiuis semp passiue accipiuntur: distincta uero actiue: & nonnunquã passiue cum sine præpositione & sine genere in casu ablatiuo quasi absolute usurpantꝰ:ut apud Virgiliũ.uritq; uidendo fœmina hoc ẽ dũ uidetꝰ: & cantãdo rũpitur anguis hoc est dũ cantatꝰ.itẽ apud oratores. ut apud.M. Eurylũ. Sed memoria excolendo sicut alia omnia augetur:hoc est dum excolitur.

Illud etiã aĩaduertẽdũ est ꝙ gtũs singularis gerũdii cũ genitiõ plurali sine uitio copulatꝰ. Liuius. Non enim uereor ne quis hoc me uestri adhortandi causa magnifice loq existimet. adhortãdi

enī ſingularis numeri eſt ueſtri pluralis, Itē Cicero ſecundo de diuinatiōe. Dolebas tantā ſtoicos noſtros epicureis irridēdi ſui facultatē dediſſe. Plautus in captiuis noīandi tibi iſtor̄ magis q̄ edundi copia.

DE Supinis Verborum.

SVpina quæ pars orationis ſunt? Secūdū Quītilianū ſunt ꝟba participialia: ſicut gerundia a q̄buſdā dicunt̄ nomina participialia: ideo nō eſt dicēdum q̄ ſint alicuius caſus. Primum ſupinū qd̄ īdocti putāt eſſe accuſatiui caſus nō differt a gerūdio: niſi q̄ ſupinū nunq̄ fere eſt ſine ꝟbo ſignificāte motū ad locum: ut eo & uenio: nā illa do filiam nuptū: do uenum ſiue uenum do ædes: ſpectatū admiſſi fuimus: latentem in ſe motum obtinent: gerundia nō ita: alioquin idē ſignificāt: ut uado uenatū & uado ad uenandū. Vltimū ſupinū non eſt ablatiui neq̄ alterius caſus neq̄ iūgit̄ ꝟbo: ut uenio lectu quēadmodū uulgus grāmaticor̄ putat: nec iūgit̄ cū adiectīo nec regit caſū nec regit̄ a ꝟbo nec a participio: ſed a noīe tātū eoq̄ adiectiuo nunq̄ īterueniēte præpoſitiōe: ut miſerabilis uiſu ideſt cū uideat̄: facilis uiſu ideſt ut uideat̄ uel facilis ad uidendū: effabilis dictu. i. ut dicat̄: optimū factu. i. ut fiat: difficile factu ideſt difficile ad faciendum.

DE Participio.

QVare inuentum eſt Participium? Vt oratio breuior ſit ac dilucidior: omiſſis relatiuis aduerbiis aut coniunctionib⁹: quæ alioquin in ipſa oratione ponerentur.

Quomodo? Primo euitat̄ copula: dicimus eīm legens diſce pro lege & diſce: deinde relatiuū nomen ut hō currens mouet̄ ideſt q currit mouet̄: præterea aliæ coiūctiones ſiue aduerbia: ꝟba quoq̄ & aliæ partes orationis: ut docēte te præceptore ac te nullā lectionē prætermittēte celeriter ac facile diſces: ideſt ſi doceret te quotidie præceptor ac tu nullā lectionē prætermitteres: celeriter ac facile diſceres. itē cognitis bene principiis reliq̄ ſine labore diſcunt̄. i. poſtq̄ ſunt bene cognita prīcipia. itē uolente diſcipulo diſcere parū laborat magiſter. i. dum aut quādo uult diſcipulus diſcere. itē cœnatus eo cubitū. i. poſtq̄ cœnat⁹ ſum eo cubitū. itē interfecto patre iratus eſt filius. i. quia interfectus fuerat pater uel cū īterfectus ēēt pater. itē mortuo hoīe ei⁹ tamen aīa uiuit: ideſt q̄q̄ mortuus ſit homo. itē uiuēte pontifice pax erit̄ ī Italia:

ideſt donec uixerit põtifex. Inuẽtũ ẽ etiã participiũ neceſſitatis cauſa: cũ multa ꝑ participiũ dici poſſit quæ aliter nõ licerẽt per ꝟbũ: ut mulieres ornãt ſe ne uidẽtes hoĩes eas derideãt. nõ eĩm poſſet dici ne hoĩes eas uideãt & rideãt. nã uidẽt oĩno eas hoĩes. Quid intereſt inter participia & noĩa tẽporalia? Noĩa tẽporalia non ſignificant aliud niſi ipſum tempus per ſe: ut annus menſis dies: participia uero actionem uel paſſionẽ aliquam diuerſo fieri tempore demonſtrant non tempus per ſe.

Quos caſus exigũt participia? Quos & ꝟba ex qbus naſcunt. ꝟbi gratia. Ego dũ icũbo litteris nõ deſero negocia publica: ego incũbens litteris nõ deſero negocia publica. ego q amor a præceptore meo amo ipſum: ego a præceptore meo amat⁹ amo ipũ. Participiũ ĩ ans uel ĩ ẽs pſentis & pteriti ipfecti tẽporis ẽ: & deſcẽdit a ꝟbo actiuo neutro cõi ĩ ſignificatiõe actiua & deponẽti. Vt legẽte el maeſtro fa che tu attẽdi cũ diligẽtia. Legẽte magiſtro fac ut diligẽter attendas: ideſt quãdo legit magiſter.

Viuendo tuo padre impari quãto tu poi. Viuẽte patre tuo diſce quantum potes: ideſt dum pater tuus uiuit.

Quãdo ha male o uero more lhuõ alhora ſi cõnoſce la ſanita e la uita. Aegrotãte aut moriẽte hoĩe ualitudo aut uita cognoſcit. Li homini che honorão dio farano bene in ogni tẽpo. Venerãtes deum benefacient omni tempore.

Concio ſia coſa chel mio maeſtro me exhorta & inſegna ogni di certamẽte io debio deuẽtare docto. Exhortãte ac erudiente me quotidie præceptore debeo equidem fieri doctus.

Quot modis trãſeũt participia in uim nominis? Quĩq; modis mutatiõe cõſtructiõis amiſſiõe tẽporis cõparatiõe cõpoſitiõe & mutatiõe ſignificati. Mutatiõe cõſtructionis quãdo cõſtruũt cũ alio caſu q̃ eo ꝟba reqrãt: ut amãs uirtutẽ participiũ ẽ: amans uirtutis nomẽ. Saluſti⁹ alieni appetẽs ſui ꝓfuſus. Tẽporis amiſſiõe quãdo nullũ ſignificãt tpus: ut amãs. i. q amore capt⁹ ẽ: ut miſeri ſunt oẽs amãtes. itẽ doctus & erudit⁹: ut docti & eruditi hoĩes ſolẽt laudari. Cõparatiõe ut amãtior amãtiſſimus. Cõpoſitiõe ut ĩnocẽs & ĩdoctus. Mutatiõe ſignificati ut amãdus q̃ndo ſignificat non eum qui amabit ſed eũ qui eſt dignus amari: ut merito laudãd⁹ eſt Cicero. quæ mutatio etiã in participio actiui

futuri aliquãdo fit. Seneca de naturalib⁹ quæstionibus. Nullã autẽ mentionẽ fecit cometaꝝ nõ prætermiſſurus ſiqd explorati apud illos cõperiſſet. prætermiſſurus dixit ꝓ eo quod eſt talis q̃ prætermiteret: nec tẽpus ſignificat ſed qualitatẽ hõis & animi uoluntatẽ. Si uero thema daret in paſſiua ſignificatione in qua hoc participiũ præſentis & præteriti ipfecti tẽporis nõ repit: aut reſoluẽdum eſt ī ꝟbum quod reperitur: aut paſſiua ſignificatio thematis in actiuã conuertenda hoc modo.

Legẽdoſi Virgilio dal maeſtro el ſe īpararia. ſi legeret a magiſtro Virgilius diſceretur: aut magiſtro legente Virgiliũ diſceret. In tus ſus & xus & uus participia tẽporis ſunt præteriti pfecti & pluſq̃ perfecti: naſcũturq; ab õnibus ꝟbis habentib⁹ præteritũ per ſupplementum: hoc eſt per ſum es eſt & participium. Vt Inteſa la caſione le infirmita piu facilmẽte ſe curano. Intellecta cauſa morbi facilius curantur.

Quãdo ī prima ſera facto queſto: tu cõſeguirai el deſiderio tuo. Hoc primo facto conſequeris deſiderium tuum.

Accõmodatur etiã plerũq; participium uerbo cui adiũgitur: quod in exponendis facile animaduerti poteſt.

Quando io te inſegno tu impare. Me docente tu diſcis.

Quando io te inſegnaua tu imparaua. Me docẽte tu diſcebas.

Quando io te inſegnaro tu impareraí. Me docente tu diſces.

Quãdo ſon facti li fondamẽti ædifica. Iactis fundamẽtis ædifica.

Facti che ſeran li fõdamẽti edificarai. Iactis fundamẽtis ædificato.

Facti che foſſeno ſtati li fondamenti: hareſti ædificato. Iactis fundamentis ædificaſſes.

Si aũt deſit participiũ reſoluat in ꝟbũ: aut ad participiũ eiuſdẽ tẽporis recurrat licet ī alía ſignificatione: ſicut ſupradictũ ẽ. Vt Hauẽdo io te ãato e ſeruito piu uolte tu deuereſti ricordartene. Hoc participiũ nõ repit in actiua ſignificatione ī q̃ thema ẽ ſed in paſſiua tantũ: Aut ergo reſoluas ſic in ꝟbũ actiuũ: cũ ego te amauerī uel quãdo ego te amaui: Aut recurras ad participiũ qđ in paſſiua ſignificatione repit: ideſt te amato a me. A neutro uero .i. ſeruio quoniã nullũ tale reperit participiũ reſoluatur in ꝟbũ: ideſt quoniam ego tibi ſeruiui: uel cũ ego tibi ſeruiuerī. Ricordãdome io di q̃ſto nõ lo haueria mai facto. Si ego huius

meminiſſem nunq̃ id feciſſem.

In rus participium futuri deſcendit a uerbo actiuo neutro deponenti & communi in ſignificatione actiua. Vt. Hauēdo tu a nauigare ī Aſia: & andare ī diuerſi paeſi: donde ai a tornare richo: ſa cū bono animo. Nauigatur⁹ ī Aſiā: & ꝓfecturus ī diuerſas regiões: unde reditur⁹ es diues: id agas bono aīo. Vtimur etiā ☞bo copulatiuo ſū es ē cū nomīatiuo eiuſdē participii. ut cū tu ſis nauigaturus in Aſiā: & ꝓfecturus ī diuerſas regiões. Hauēdo tu aſtare a Viterbo: uiue a modo uiterbeſe. Cū tu cōmoratur⁹ ſis Viterbii: uiue moriḃ⁹ uiterbiēſiḃ⁹: uel more uiterbiēſiū. Hauendo mio zeo a caminare in Frācia: mi laſſa molte facēde. Profecturus patruus meus in Galliā: multa mihi negocia relinqt. Hauēdomi tu ad ēēre ſcholaro: & hauendoti io a giouare aſſai: de impara uolētieri. Cum tu ſis mihi futurus diſcipulus: ego uero tibi plurimū profutur⁹: diſce quæſo libenter. Hauendo io ad inſegnarti cū diligentia non tardaro. Cum ego te ſim diligenter eruditur⁹ minime ceſſabo.

Io te ho a dire alcune coſe. Sum tibi quædam dicturus.

Voi hauete ad udire. Vos eſtis audituri.

Anderai ī cōtra a tua madre che ha a tornare. Ito obuiā matri reditūr. Vidi homo che ha a morire Vidi hominem moriturum.

El tēpo de la uita coſi e da eſſere eſtīato q̃ſi ſiāi ꝑ uiuere poco e aſai Tēpus uitæ ita metiendū eſt q̃ſi & paꝛ. & diu uicturi ſimus.

In dus participia naſcūtur a paſſiuo tantū & cōmuni ī ſignificatōe paſſiua, his autē non utimur in ablatiuo abſolute: ſed tantum cū uerbo copulatiuo: unde plerunq; nomen eſſe uidetur.

Hauendoſi a legere Virgilio dal maeſtro: & hauēdo ad eſſere īparato da noi: ſi uole udirlo cō diligētia. Cū legendus a præceptore & a nobis diſcendus ſit Virgilius: audiendus ē diligenter.

Hauēdoſi ad udire da te molte coſe: ſe pora elegere le megliore. & a quelle accoſtarſi. Cum abs te audienda ſint multa: eligenda erunt potiora illiſq; inhærendum.

Hauēdo coſtui ad eſſer tromētato e poi ſtrāgulato: deueria temere. Cū puniēdus hic aut poſtea ſtrāgulād⁹ ſit: deberet formidare.

Hauēdo tu ad eſſere aiutato e fauorito da gli amici: non temere. Cū tu ab amicis iuuandus tibiq; amici fauturi ſint: ne timeas.

Hauēdoſi ad īparare Virgilio: io uſeria piu diligētia. Si ediſcēdus

mihi esset Virgilius: maiori uterer diligentia.
Non se hauendo a perdere tempo: impara presto.
Cum non sit amittendum tēpus: disce q̄ primum.
Hauendo tu ī q̄sto facto ad esserne lodato da chi bē uiue: attēdegli cū diligentia. Cū tu ī hac re laudādus sis abene uiuētibus: da opā diligenter. Sæpe etiā huic participio adiūgimus dtm̄ ꝓ abltō. ut Hauendo io trouato uno homo il quale de essere amato & honorato da me: pēso que parole se habiano ad usare. Nactus hoīem mihi amandū colēdumq̄: cogito q̄bus ꝟbis utendum sit.
Que se de fare o dire? Quid faciendum dicendum ue est?
Nel riuoltare e legere li libri molte cose se īparano. In euoluendis atque ꝑlegendis libris: multa discuntur. q̄q̄ hæc gerundia poti⁹ sunt q̄ participia.
Quæ cose se hanno da uoi ad intendere o uero imparare? Quæ a uobis intelligenda aut discenda sunt?
La lectione la q̄le de ēēre īsegnata dal maestro a li scolari e difficile. Lectio quā a magistro docēdi sunt discipuli ē difficilis. caue dicas lectio docenda sicut nec lectio docta: discipuli .n. docent̄ non lectio. Similit̄. La ueste spogliata a Pyrrho e lōga. Vestis q̄ exutus ē Pyrrhus ē lōga. nō .n. dicēdū ēet uestis exuta: sed Pyrrhus exutus. Ab īꝑsonalib⁹ fiūt ne participia? Minime nisi ꝑtæsus a tædet: quo utit̄ Suetonius: ꝑtæsus ignauiā suā. nā pudēdus pigendus carēdus dolēdus & similia noīa poti⁹ dicēda sunt uel ꝑticipia abusiua.
Quæ sunt participia quæ in uoce passiua actiuā significationē habēt? Circūspectus q circūspicit quē solem⁹ appellare cōspicuum. consideratus q agenda cōsiderat: quemadmodū inconsideratus q non uidet qd agat. disertus q bene disserit. cautus q cauet hoc est qui sibi scit cauere. tutus qui tuetur: ut tutus portus q tuet̄ alios. ignotus aliquādo qui ignorat: ut Quītilianus. Si qs tamē erret ignotus. argutus q arguit hoc ē inuestigat. falsus q fallit: ut Terētius. cēsen me aliquā causā fictā falsam ineptā saltem potuisse ꝓloqui? Aliquādo etiā passiue. ut idē Charine falsus es. i. deceptus cōtentus qui cōtinet qd̄ aīo satisfacit nō q continetur. tacitus q tacet hoc ē taciturnus. Virgilius tamen passiue posuit Quis te magne Cato tacitū aut qs Cosse relinquat? profusus qui ꝓfundit. scitus qui sciens est. discretus q q̄litates ꝑsonaꝝ & reꝝ

Suetonius

tutus portus

Quintilianus

Teren

Virg in 6to aeneid

tacitū qd̄ ē nō relinquat

Aut te quosse relinquat

momenta discernit. cõplacitus qđ ab actiua uoce uenit: sicut fluxus & inueteratus & iuratus a iuro: iuratos. n. iudices dicimus q̃ iurarũt. & excretos hædos apud Virgiliũ ab excresco. ut exoletus ab exolere: quod dũ est substantiuũ significat scortum masculum præcipue iã adultũ: dũ est adiectiuũ significat adultũ: sed raro reperit̃ ut apud Plautum. Reliq̃ domi exoletã uirginẽ. adultus ab adolesco. defectus q̃ deficit. Martialis. Dulcia defecta modulatur carmina lingua Cantator cygnus funeris ipse sui. Quintilianus Defecta labore senectus.

Plautus
Martialis
Quintilianus

Quæ sunt participia quæ ĩ uoce actiua passiuã hẽt significationẽ? Euidẽs negociũ dicit̃ qđ uidet̃ apte nõ quod uidet. indulgentior facies quæ pulchra nõ quæ aliis ĩdulgeat: sed cui alii ĩdulgeant. præterea magnificẽtissimos ludos dicimus q̃si magnifice factos: & honorificẽtissimos q̃si honorifice factos. Aliquando participia præsentis tp̃is præteritũ tp̃us significãt. ut Cicero in Bruto. Cũ e Sicilia decedens Rhodum uenissem: non enim decedens uenerat Rhodũ: sed diu post̃q̃ discesserat. qđ ideo accidit qa latini carent participio præteriti actiui: unde non recte dicerẽt̃ cum ex Sicilia ꝓficiscens Rhodũ uenissem: sed deberet dici e Sicilia ꝓfectus. Participia præsentis tp̃is cũ substantiuãt̃ cuius generis sunt? Neutri ut accidens contingens antecedẽs cõsequẽs dicẽs cõueniens præsens continens apud rhetores pro firmamẽto orationis.

Participia quæ substantiuãt̃ & sunt masculini generis quæ sunt? Oriẽs occidẽs ꝓfluens ꝓ fluĩe & cõfluens quo duo fluia cõueniũt. Participia quæ cũ substãtiuant̃ sunt fœminini generis quæ sunt? Cõtinens quæ non ẽ insula: ut a Sicilia ad continentẽ pax̃ interca-pedinis est animãs ut Cicero. ad quas se applicet sui generis animãtes. nonnunq̃ tamen hoc nomen in neutro genere reperitur sed magis in plurali. consonans littera pro non uocali.

Oriens
Occidens
ꝓfluens
Lucas.
paucula dissonua locutus
Cicero.
applicare nch

Quod ẽ participiũ qđ a nullo originẽ habere uidet̃? Prægnans. Repetundax̃ & de pecuniis repetũdis nõ habet alios casus: nescio participiũ ne an gerundiũ dici debeat. hæc accusatio ꝓprie cadit in eos q̃ in magistratibus ꝓuincialibus aut ui aut dolo eripuerũt pecunias: aut uasa pretiosa uestem frumentum nauigia nũmos: quæ oĩa pecuniæ noĩe cõpræhendunt̃. & cũ dicimus repetũdax̃ subintelligit̃ pecuniax̃. Ideo autẽ in hoc ꝟbo mutata est e in u

Praegnans.

ut differat ab illo quod dicitur ad res repetendas: ut sunt missi legati ad repetēdas: quando principi aut populo erepta sunt pecora agri homines & similia.

DE Nominibus Verbalibus.

¶ QVod est nomen Verbale? Quod a uerbo deriuatur.

¶ Verbale masculinū desinens i or quō format? Ab ultimo supino mutata u in or: ut doctu doctor auctu auctor.

Verbale in trix fœmininum quō formatur? A uerbali masculino mutata tor in trix. Nā quæ in sor desinunt non faciunt ex se fœmininum: præter tonsor quod facit tonstrix assumpta t: unde fit dīminutiuum tonstricula & tonstrina: & ab expulsor expultrix. Quem casum exigūt uerbalia post se? Genitiuum: ut ꝓsecutor malorum & expultrix uitiorum.

¶ Verbalia in us uel in o quō formant? A supino addita s uel mutata u in io: ut uisus & uisio: & exigūt post se gtūm & aliquando duos; hoc ē tā ꝓsonæ uel rei agentis q̄ patientis. ut uisio rei multarꝫ rerꝫ. uisio enim & actionem & passionem significare potest. Notādum tamen q̄ ꝟbalia quæ ueniūt a ꝟbis primæ cōiugatiōis ꝓsitionē supini habētibꝰ in itum uel in ctū præter legē cæterorꝫ exeunt in atio non in itio nec in ctio. Veto uetitū uetatio nō ueti tio: præsto præstitū præstatio nō præstitio. cubo cubitū cubatio; domo domitum domatio: sono sonitum sonatio: crepo crepitum crepatio: tono tonitum tonatio. licet dicamus sonitus crepitus tonitus nō sonatus crepatus tonatus. frico frictum fricatio & ita in cæteris. Sectio tamen crebrius repit̄ q̄ secatio. lauo & poto q̄a ī otū habēt supinū formāt ꝟbalia lotio & potio & lotor & potor: & lotiū ꝓ urina prima tamē breui. Et q̄a aliquādo reperit̄ lauatū & potatum: fit lauatio & potatio lauatorq; & potator. Iuuo a iutū facit iutor unde adiutor: a iuuatū facit iuuatio. Ex cæteris pauca sunt ꝟbalia. ut a domitum domitor ēt domator: & sector a seco q̄ significat uenditorem & sectio ipsa uenditio. In men ꝟbalia quō formant? A seconda ꝟbi ꝓsona: ut acuo acuis acumen nuo nuis numē doceo doces documē moneo mones monimen: quæ addita tū formāt in tū ꝟbalia: ut documētum & monimentum.

¶ In bilis ꝟbalia passiuā habent significationē & iunguntur datiuo. ut nec dictu effabilis ulli. Aliquando etiam sine casu ponuntur.

ut hæc est laudabilis: & nihil est amabilius uirtute.
In ax etiam quædam ꝟbalia sunt: ut loquax dicax multoꝝ ꝟboꝝ: mordax rapax fallax capax.

DE Relatiuis.

QVid est relatiuum? Quod refert aliquid præcedens.
Quotuplex est relatiuum? Duplex relatiuũ substantiæ & relatiuum accidentis.
Quod ẽ relatiuum substantiæ? Quod refert antecedens substantiuũ: ut q quæ quod is suus ipse ille idem: & secundum aliquos alius alter reliquus & cætera cæterum.
Quæ sunt relatiua accidentis? Quæ referũt antecedẽs adiectiuũ: ut qualis quantus quotus quotenus & quotuplex.
Qui quæ quot trib⁹ modis accipit: relatiue ut sum pius Aeneas: raptos qui ex hoste penates Classe ueho mecũ. interrogatiue ut Sed uos qui tandẽ? quibus aut uenistis ab oris? item infinite ut nescio quam rem agas aut quem hominem diligas.
Quis & quid nunq̃ ponunt relatiue: sed uel interrogatiue ut qs es tu? & qd agis? uel infinite ut nescio quis sis aut qd agas.
Quis uel q ponit aliquãdo ꝓ qualis: ut Terẽtius. Quis tibi uideor? & Virg. Qui iuuenes quãtas ostẽtant aspice uires. Itẽ ꝓ quãto: ut quo magis. i. quanto magis. item q ponitur ꝓ quomodo aut ꝓpter qd. ut Terentius. Qui istuc. i. quomodo aut cur.
Sui semper reciproce ponitur.
Suus semper relatiue ponitur: ut pater amat filios suos.
Is ea id ponitur relatiue: ut deus diligit bonos ego eum colo: & redditiue ut is qui deum colit est bonus.
Ipse ipsa ipsum relatiue ponitur in tertia ꝑsona: ut ego deũ colo: ipse benefacit bonis. demonstratiue quando pro pronominibus demonstratiuis discrete ponitur: ut ego ipse tu ipse ille ipse. Inuenitur etiã sine ꝓnoĩe ut Virgilius. ipse remitto. & alibi: quæq; ipse miserrima uidi: & quoꝝ pars magna fui. Sic enim ꝑ discretionem quandam ꝓfertur: ut in sexto æneidos. Ipse ratem conto subigit uelisq; ministrat. quasi solus.
Ille illa illud etiã figurate apponit. ut Virg. Ille ego qui quõdam gracili modulatus auena. & Tu ne ille Aeneas quẽ dardanio Anchisæ Alma Ven⁹ phrygii genuit simoentis ad undã? Nõ tamen

discretionem significat ut ipse : sed potius relationem quandam. relatiue ponitur ut ego deum colo & illum cupio uidere: demonstratiue uides tu illum : relatiue ut ille qui legit discit.

Alius alia aliud ponit̃ relatiue : ut uideo Petrũ & alios hoĩes : licet enim antecedens .i. Petrus differat ab aliis hoĩbus numero : conuenit tamen specie quæ est homo. itẽ discretiue ut ego sum alius a te.i.q̃ tu. itẽ diuisiue ut hoĩum alii qescũt alii laborant.

Alter & alius quomodo differunt? Alter dicitur de duobus : ali⁹ uero de pluribus : sicut uter ex quo cõponitur neuter : duorum tantum est interrogatiuum : quis uero plurium.

Relatiua accidentis multa sunt secundũ diuersa genera accidẽtiũ: quæ per noĩa adiectiua significãtur. adiectiuorum enim quædam significãt quantitatem : quædam qualitatem.

Adiectiuoꝝ quæ significãt quantitatem : alia significant quantitatem continuam alia discretam.

Quæ sunt adiectiua significantia quantitatẽ continuã? Magnus paruus longus latus altus ꝓfundus : quæ referuntur ꝑ tantus & q̃ntus : ut ego sum magnus quantus es ut tu uel tu : uel ego sum magnus & tantus es tu. item per tam & q̃ dicimus: ut ego sum tã magnus quam tu.

Ex his quæ significant quãtitatẽ discretã : alia significãt quãtitatẽ discretã absolutam : alia quãtitatem discretam ordinalem.

Quantitatẽ discretã absolutam significãt quæ referunt̃ per tot & quot : ut ego hẽo decẽ talẽta quot habes tu uel ut tu. & sunt hæc.

Noĩatiuo unus una unũ. Genitiuo unius. Datiuo uni. Accusatiuo unum unã unum. Vocatiuo o une una unũ. Ablatõ ab uno una uno. Et pluraliter ntõ uni une una. Gtõ unoꝝ unaꝝ unorũ. Dtõ unis. Actõ unos unas una. Vtõ o uni unæ una. Abltõ ab unis.

Pluraliter ntõ duo duæ duo. Gtõ duoꝝ duaꝝ duoꝝ. Dtõ duobus. Actõ duos duas duo. Vtõ o duo duæ duo. Abltõ a duobus.

Pluraliter noĩatiuo hi & hæ tres & hæc tria. Genitiuo hoꝝ & haꝝ & hoꝝ triũ. Datiuo his tribus. Accusatiuo hos & has tres & hæc tria. Vocatiuo o tres & o tria. Ablatõ ab his tribus.

quatuor usq; ad centum indeclinabilia sunt : quinque sex septem octo nouem decem undecim duodecim tredecim quatuordecim qndecim sexdecim decẽ & septẽ decem & octo uel duo de uiginti

decem & nouem uel undeuiginti. Vigīti unus & uiginti duo & uiginti tres & uiginti quattuor & uiginti qnque & uiginti sex & uiginti septē & uiginti octo & uiginti uel duo de triginta: nouē & uiginti uel undetriginta. Triginta unus & triginta duo & trigīta tres & trigīta: & cætera. Quadragīta quinquagīta sexaginta septuagīta octoginta nonagīta. Centum centum & unus uel unus supra cētū: centū & duo uel duo supra centū: centū & decem uel decē supra centū: & cætera. Ducenti ducētæ ducēta: trecēti tæ ta: quadrīgenti qngenti sexcēti septingenti octingenti noningenti.

Mille: hæc duo milia hoꝝ duoꝝ milium his duobus milibus hæc duo milia o milia a milibus: tria milia quattuor milia: & reliqua. Vbi notandū ꝙ nō dicimus hi & hæ milia ut qdā putāt: sed hæc milia qa ē nomē substātiuū: nec dicere debeūs duo milia homines sed duo milia hoīum. nam qd' in sacris litteris legimus .xii. milia signati: si non est error hoc mō exponi debet: signati numero .xii. milia: hoc est qui erant numero duodecim milia. Quidam ideo inciderūt in hunc errorē quia legimus duo milia pondo argenti: sed pondo genitiui casus est hoc loco non noīatiui. Mille autem interdum adiectiuum est & ideo dicere possumus mille homines: interdū substantiuū & sic diciūs mille hominum ut mille nūmū. nec possumus dicere duo mille tria mille: sed duo milia tria milia: uel bis mille ter mille: ut bis centum ter centum. Ouidius. annos Vixi bis centum iam tertia uiuitur ætas.

Ab his deriuāt' aduerbia numeralia quæ referunt' per totiens & quotiens: ut ego ter legi Virgiliū quotiens tu uel ut tu.

Semel bis ter quater qnqies sexies septies octies nouies decies undecies duodecies terdecies quattuordecies qndecies sexdecies decies septies decies octies decies nouies: uigeties semel & uigeties bis & uigeties ter & uigeties: & cætera. trigeties q̄drageties qnq̄geties sexageties septuageties octuageties nonageties. Pro quibus dicimus uities trities quadragies quinquagies sexagies septuagies octuagies & octogies nonagies. Centies ducenties trecenties quadringēties qngēties sexcēties octingenties noningenties milies. Quantitatem discretam ordinalē significāt quæ referuntur ꝑ totus & quotus: ut ego fui secundus quotus uel ut non fuisti tu. quotus quisq; est quasi nemo: & sunt hæc.

Primus ſecūdus tertius quartus qntus ſextus ſeptimus octauus nonus decim⁹ undecimus duodecimus tertiuſdecimus quartuſdecimus quintuſdecimus ſextuſdecimus ſeptimuſdecimus octauuſdecimus uel duodeuigeſimus: nonuſdecimus uel undeuigeſimus: uigeſimus uigeſimus primus: & cætera. trigeſimus quadrageſimus quinquageſimus ſexageſimus ſeptuageſimus octuageſimus nonageſimus. centeſimus ducentiſimus trecenteſimus quadringenteſimus quingēteſimus ſexcēteſimus ſeptingēteſim⁹ octingenteſimus nōningenteſimus milleſimus.

Nos ſumus in anno ſalutis noſtræ milleſimo quadringenteſimo ſuptuageſimo quarto: quarto idus ianuarii.

Alia ſunt diuiſiua in pares numeros: quæ quidā dicunt referri p toteni & quoteni: quæ nomina legiſſe me apud aliquem doctum non memini: ut quoteni itis⁹ terni. Sunt autem hæc.

Singuli ſingulæ ſingula bini terni quaterni quini ſeni ſepteni octeni noueni deni ūdeni duodeni ternideni quaternideni quinideni ſenideni deniſepteni denioctēni deninoueni uigeni trigeni quadrageni quinquageni ſexageni ſeptuageni octuageni nonagēni: centeni ducenteni uel duceni trecenteni uel treceni quadringenteni qngēteni ſexcēteni ſeptingēteni octīgenteni nonīgēteni milleni. Ponunt ne aliquando bina p duo & terna p tria: Ponuntur quotiens ſubſtantiua quibus iunguntur declinantur tm̄ in plurali: ut binas ternas denas litteras non duas tres decē. interdū tamen poetæ etiam cum aliis ſubſtantiuis eodem modo uſurpant: ut Virgilius. Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.

Alia ſunt quæ ipſum numerū per ſe ſumptū ſignificāt: ut unitas binarius ternarius quaternarius quinarius ſenarius ſeptenarius octenarius nouenarius denarius ūdenarius duodenarius &c. uigenarius trigenarius quadragenarius quinquagenarius ſexagenarius ſeptuagenarius octuagenarius nonagenarius centenarius ducentenarius trecentenarius quattuorcentenarius quingentenarius ſexcentenarius ſeptingentenarius octingentenarius noningentenarius millenarius.

Alia ſunt quæ ſignificant numerum annoꝝ: ut biennis triennis quadriennis quinquennis ſexennis ſeptennis octennis nouennis decēnis: unde fiunt ſubſtantiua biennium trienniū quadriēnium

quinquēnium ſeptennium & decenniū. alia fere non ſunt in uſu: nec reperiuntur ut quidam ignari putant totēnis & quotennis.

¶ Alia ſignificant quātitatem diſcretā ponderis uel menſuræ: quæ referuntur per totuplus & quotuplus: & ſignificant quendā ſui exceſſum: ut centuplo maior eſt ager meus q̄ Socratis quotuplus non eſt tuus: & ſunt hæc,

¶ Duplus pla plū triplus quadruplus qncuplus ſexcuplus ſeptuplus octuplus decuplus cētuplus ducetuplus millecuplus.

Alia ſunt diuiſiua ſeu multiplicātia formæ & referunt p totuplex & quotuplex: ut habeo triplicem lanā & triplicem ueſtē. i. trium generū quotuplicem tu habes. aliquando tamen improprie ponuntur cū dictionibus carētibus plurali: ut triplex fumus domū noſtrā egreditur hoc eſt tres fumi ſi ita dici pōt. ſimplex duplex triplex quadruplex quincuplex ſexcuplex ſeptuplex octuplex nonuplex decuplex uigecuplex trigecuplex quadragecuplex quīq̄gecuplex ſexagecuplex ſeptuagecuplex centuplex millecuplex. ītē duplex & triplex pro duplicatus & triplicatus accipitur: unde fiunt uerba duplico & triplico & a multiplex multiplico.

¶ Relatiua quæ incipiūt a c uel a q tribus modis accipiuntur. relatiue ut ego ſum albus qualis es tu: magnus quantus es tu: ſentinas cuias es tu. interrogatiue ut qualis es tu? quātus es tu? quotū annum agis? quot nūmos habes? infinite ut neſcio quantus ſis cuias ſis aut cuia filia ſit hæc puella.

¶ Relatiua quæ incipiūt a t capiuntur relatiue copula mediāte: ut ego ſum albus & talis es tu: ego ſum magnus & tātus ē Plato: ego habeo multos diſcipulos & tot habet Socrates. redditiue ut ego ſum talis & tantus qualis & quantus eſt iſte. infinite quando ſequitur coniunctio & uel ut: ut ego ſum talis & tantus ut non egeā opera tua. ego cupio talis eſſe ut felix uidear.

¶ Reperiūtur aliqua relatiua quæ geminant uel aſſumunt cunq;. ut quiſquis q̄cūq; quotquot quotcūq; qualiſcunq; quantuſcunq;: quæ ꝓprie poſita uim habent ipſius relatiui ſimul cū antecedente diſtributiuo: ut q̄ſq̄s aut quicunq; legit diſcit. i. omnis qui legit diſcit. Ponuntur etiā aliquando pro ipſo relatiuo tantum: ut deus omnia quæcūq; uoluit fecit: & ꝓ diſtributiuo tantū ut ego diligo

quēcunq; hominem.i. omnem hoīem. ponuntur etiam infinite: ut Virgilius. Quicquid erit superanda omis fortuna ferendo est.

¶ Quis & qui cum quibus & quomodo componuntur?

Siquis	
Enquis	Assumunt etiam syllabicam adiectionem
Nunquis	nihil per se significantem: ut
Quiputas	Quisque
Aliquis	Quisnam
Nequis	Quidam
Quilibet	Quispiam & quisquam
Quiuis	Quæcunque.

¶ A relatiuis substantiæ multa aduerbia deriuantur quæ eisdem modis ponuntur.

Temporalia ut a qui quæ quod quando.

A pronominibus tunc idest eo uel illo tempore.

Ab alius alia aliud alias.

Localia uero ista. A qui quæ quod.

Quo	Vbi
Qua	Quorsum
Vnde	Quousque.

¶ Ab ille illa illud pronomine aduerbia deriuantur.

Illinc	Illic
Illuc	Illac uel Illa
Illorsum	Illucusque.

Ab is ea id.

Ibi	Eo
Inde	Ea
Eorsum	Eousque.

¶ Ab hic hæc hoc.

Hic	Huc.
Hinc	Hac
Horsum	Hucusque.

¶ Ab iste ista istud.

Istinc	Istic
Istac uel ista	Istuc
Istorsum	Istucusque.

Ab alius alia aliud

Alibi	Aliunde
Alia	Alio
Aliorsum	Aliousq;

Hic hæc hoc iste ista istud ille illa illnd quō differūt? Hic significat hoiem uel rem ꝓximam loquenti: iste ꝓximam audienti: ille remotā ab utroq;. quēadmodū & aduerbia eoꝝ: hic significat locū proximū loquenti uel scribenti: istic locum ꝓximum audiēti uel ei ad quē sermo aut litteræ dirigunt: illic locū remotū ab utroq;: Iste tamen aliquando ponitur pro hic. Cicero cum isto tempore stent cū gladiis armati. Ille quoq; nonnunq; per dignitatē quandam atq; eminentiā accipit: indicans esse quod omnes nosse debeant: ut Alexander ille magnus Architas ille tarentinus.

Is & hic quomodo differunt? Is spacio longiore accipitur: hic ꝛo propinquiore. multis tamen in locis confundunt: ut qui præfert uirtutem diuitiis hic sane prudens est: uel is sane prudens est. Poetæ tamen aliquādo capiunt ille pro is: ut Horatius. Qui didicit patriæ quid debeat & quid amicis: Quo sit amore parens quo frater amandus & hospes: Quod sit conscripti quod iudicis officium: quæ Partes in bellū missi ducis: ille profecto Reddere personæ scit conueniētia cuiq;. Nam quod in sacris litteris legit: non qui se ipsum cōmendat sed quem deus commendat ille probatus est: equidem non probo.

Relatiuū discordat ne aliquando ab antecedente? Discordat. In quibus accidentibus? In genere & numero. Quomodo ī genere? Vt apud Salustiū: Est locus in carcere quod tullianū appellatur. Quomodo in numero? Vt oēs tenues atq; humiles quæ maxima in populo multitudo est: sibi præsidium paratum putat.

DE Patronymicis.

Quod est nomen Patronymicum? Est illud quod significat filiū uel filiā nepotem uel neptem aut aliū descendentem. proprie tamen a propriis nominibus patrū deriuantur.

Quot sunt terminatiōes patronymicoꝝ? Quattuor in des uel ī as uel ī is uel ī ne: ut hic priamides hoc ē filius Priami: hæc priamis priamidos hoc ē filia Priami: hæc pelias peliadis uel peliados hoc est filia Pelei: hæc adrastine nerine acrisione hoc est filia uel

neptis Adrasti Nerei Acrisei.

¶ Patronymica cuiꝰ generis? Fœmnini præter ea quæ desinũt ī des. Patronymica cuiꝰ declinatiõis sũt? Quæ desinũt ī des uel ī nes sũt primæ declinationis: quæ uero desinũt in as uel in is sunt tertiæ. Patronymica qualia nomina sunt? Substantiua ut priamides Helenæ raptor causa fuit excidii troiani.

¶ Quæ noīa sunt quæ īterdũ ꝓ patronymicis ponũt? Possessiua ut Iuno saturnia .i. Saturni filia & Scipio æmilianus .i. Aemilii filius. Quomodo formãtur patronymica? Patronymica masculina quæ fiunt a nõinibus primæ declinationis formantur a genitiuo singulari mutata e in des: ut Maia Maiæ maiades Ilia Iliæ iliades Aeneas Aeneæ æneades Hippotes Hippotæ hippotades Anchises

¶ Anchisæ proprie anchisades: quanq̃ usus obtinuit ut anchisiades diceretur Butes Butæ butades corinetes Corinetæ corinetades q̃ uis magis sit in usu corinetides.

¶ Patronymica masculina a nominiꝫ secundæ declinatiõis formãt a datiuo singulari addita des: ut Priamus Priami Priamides: sed quæ duplex ii habẽt in genitiuo mutata ultima i in a & additades faciunt patronymicum: ut Antonius Antonii antoniades Menœtius Menœtii menœciades.

¶ Patronymica masculina a nõibus tertiæ declinationis formantur a datiuo singulari addita des: ut Nestor nestori nestorides Antenor antenori antenorides: licet poetæ aliquando addant a causa metri: ut amphitryoniades & laertiades. dicunt etiam deucalides pro deucalionides & scipiades pro scipionides.

¶ Patronymica fœmnina a masculinis formant remota de: ut a priamides priamis a dardanides dardanis. dixerunt tamen poetæ atlantiades & phaetontiades in plurali hoc est atlantias & phaetontias in singulari pro atlantis & phaetontis: a peliades pelias ab æneades æneis cũ deberet fieri æneas.

¶ Multa tamẽ patronymica abusiue ꝓferũtur: ut a Tydeus tydides a Peleus pelides a Prometheus prometides a Theseus thesides ab Achilles achilleides ab Orpheus orphides a Coroneus coronides penultima ꝓducta. Illiades filius Illiæ Romulus recte formatur. Patronymica aliquando sumũt loco patrioꝝ noīum: ut romulidæ idest romani thæsidæ .i. athenienses æneadæ .i. troiani.

cecropidæ athenienſes. Thimarchides ꝓpriū eſt & thimarchides Thimarchi filius.

Pauca inueniuntur patronymica in ne fœminina: ut Nereus nerine Adraſtus adraſtine Acriſius acriſione ex quo acriſioneus. Virg. Acriſioneis Danae fundaſſe colonis. quod dicit Priſcian⁹ ēē poſſeſſiuū ab Acriſione: Seruius ⁊o patronymicū fœmininū. Reperiuntur patronymica ꝑproprie formata: & a nōib⁹ matrū ut Romulus iliades. i. Iliæ filius: & maiades Mercurius. i. Maiæ filius. & ab auis maternis ut atlantiades. i. Mercurius Atlantis filiæ filius & inachides. i. Epaphus Iouis Inachi filius: & a regibus uel conditoribus ut cecropidæ. i. athenienſes: ab Aenea æneadæ id eſt troiani uel romani. item a noīe fratris. Virg. Tū phaetōtiadas muſco circūdat amaræ Corticis. i. ſorores phaetontis.

DE Comparatiuis.

COmparatiuū qd̄ ē? Quod cū ītellectu poſitiui uel aliquo participe ſenſu poſitiui magis aduerbiū ſignificat: ut liberalior magis liberalis fortior magis fortis & doctius magis doct⁹ Comparatiua cuius generis? Communis præter unum duntaxat quod eſt maſculini ſenior.

Cōparatiua quē caſum exigūt poſt ſe? Ntūm cū q̄ uel abltm̄ ſine q̄: cū alio ablatō ſignificāte exceſſum: & cū oībus calib⁹ quos habere poſſet poſitiuū ſuum: ut hoc dolium eſt plenius olei illo uel quā illud tribus digitis. uel⁊ relatiua & negatiua ſemꝑ ſine q̄ ablatiuo iunguntur: ut nemo ē doctior Platone.

Comparatiua unde formant? A nōibus adiectiuis ſignificantib⁹ accidens q̄d incrementū dīminutionēq; ſuſcipiat: ut ab albo albior uel a ⁊bis ut a detero deterior: quod ⁊bum teſte Seruio minus bonū ſignificat nō peiorē. Virg. cū duo ſunt apib⁹ reges alterum deteriorē hoc ē minus bonū iubet necari. Deterior qui uiſus eū ne prodigus adſit Dede neci: a potior hic & hæc potior & hoc potius. a participiis quæ tunc in nomen tranſeunt ut amās amantior. a præpoſitionibus ſiue aduerbiis ut extra exterior ultra ulterior: q̄q̄ exter quoq; nomen reperiatur: ut Virgilius. Fas extera quærere regna. Antiqui aliquando a ꝓnominibus & nominibus propriis cōparatiua & ſuperlatiua protulere: ut ipſe ipſior ipſiſſimus Nero neronior neroniſſimus.

Quomodo formãtur comparatiua? A primo casu desinente in i ut albus albi albior fortis forti fortior.

Quæ sunt cõparatiua anomala quæ contra hãc regulã formant? Bonus melior optimus malus peior pessimus: magnus maior maximus: paruus minor minimus: dexter dexterior dextimus: siniſter siniſterior siniſtimus.

Senex senior sine superlatiuo: iuuenis iunior sine superlatiuo multum plus in numero singulari generis neutri: in plurali omnis. A nominibus quæ habent uocalem ante is uel ante us cõparatiua non formantur: sed accipitur magis aduerbiũ: & dicitur magis arduus magis tenuis magis pius: q̃uis tenuior apud ueteres reperitur: & Iuuenalis egregius dixit pro egregiũ: Egregius cœnat meliusq; miserrimus horum.

Nequam cõmune trium generum nequior format cõparatiuum & superlatiuum nequissimus.

Ab aduerbiis siue præpositõib⁹ in ra fiũt comparatiua in erior: ut extra exterior intra interior ultra ulterior citra citerior infra iferior supra supior post posterior ante anterior ꝑpe ꝑpior: a sæpe cõparatiuũ non iueniť: Cato tamen suplatiuo usus ẽ sæpissimam discordiã fuisse dicẽs. Pridẽ prior cuius suplatiuũ ẽ primus: cum gtõ iũgať & ad plures sui generis cõparet. Virgilius. Primus se danaum magna comitãte caterua: Androgeus offert nobis. Ergo prior de duobus: primus ꝏo de pluribus dicit. Magnificẽtior & magnificẽtissim⁹ munificentior & munificẽtissim⁹ beneficentior & beneficentissiũs: q̃uis a magnificens munificens & beneficens deriuari uideãť tamen hæc ĩ usu nõ sũt: sed ꝑ his utimur magnificus munific⁹ beneficus. Cato de rege Ptolemæo dixit optimo atq; beneficissimo: & Actius magnificissimo atq; excelẽtissimo honore. Terẽtius ĩ phor. atq; mirificẽtissimũ. Cõparatuũ sæpe ꝑ positiuo accipiť ut senior ꝑ senex: nõnunq̃ significat minus positiuo: ut Tristior & lachrymis oculos suffusa nitentes: ꝑ subtristis. Et quãdo ad cõtraria cõparať minus positiuo significat: ut si dicã mare põticũ ẽ dulcius q̃ cætera: hic ostẽdit parũ aliq̃d dulcedinis habere plus q̃ cætera. Cõparatiua sæpenumero dĩminutiuoꝝ formã accipiũt a neutris addita culus: ut maius maiusculus & regimen seruãt cõparatiuoꝝ. Terẽtius. Thais q̃ ego maiuscula est.

Magis aduerbiũ non ſolũ poſitiuo ſed etiã cõparatiuo aliquando iungit̃: cũ uel ad ſe uel ad aliũ cõparat̃. ut Achilles fortior Aenea magis q̃ iuſtior: & Aiax Vlyxe fortior magis q̃ Diomede.

Nota q̃ quẽadmodũ dicimus ego ſum fortior q̃ tu in noĩnatiuo caſu: ita dicimus etiã ĩ obliquis: iudico te doctiorem q̃ illũ: amo te magis q̃ illũ: inſeruio tibi magis q̃ illi: indigeo te uel tui magis q̃ illo uel illius. Quando cõparatiuo iungit̃ multo: uidet̃ plus ſignificare q̃ ſuperlatiuũ. Cicero de officiis. Vale igitur mi Cicero: tibique perſuade eſſe te q̃dem mihi cariſſimũ: ſed multo fore cariorem: ſi talibus monumentis præceptiſq; lætabere.

Cõparatio quotiẽs fit apud græcos ad unũ ſui generis coparatiuo utuntur: quotiẽs ̃o ad plures ſui generis ſuplatiuo. in quo nos cũ illis cõuenimus: & hoc ab eis factũ eſt ut ſenſum comparatiui ſenſu ſuperlatiui diſtinguerent: q̃ utriq; hoc eſt cõparatiuo & ſuperlatiuo gtũm tribuũt cũ careãt ablt̃o. Apud nos uero illa ãbiguitas non ẽ: q̃ cõparatiuo ablatiuũ damus ſiue ad unum ſiue ad plura diuerſi generis referat̃. tamen illa græcor̃ ratio tãti ẽ momẽti: ut iã latini ad formã græcæ cõſtructiõis imitati cõparatiuo genitiuum addiderint: utiq; inter duo ſic. Aiacum fortior fuit Thelamonius: & manuũ melior ẽ dextera. Si tres fuiſſẽt Aiaces: non fortior ſed fortiſſimus diceremus. ſicut digitor̃ medius eſt longiſſimus. Vnde non licet dicere: Pyrrhus eſt doctior ſentinatibus: ſed doctiſſimus ſentinatũ. Virgilius. Huic coniũx Sicheus erat: ditiſſimus agri phœnicũ: & Horatius ĩ ſermonib⁹: O maior iuuenũ inq̃t: ad duos enim Piſones filios patrẽq; ſcribebat. Ouidius ĩ ꝑſona Medeæ quæ duos filios habuit. Cum minor e pueris iuſſus ſtudioq; uidendi Conſtitit ad geminæ limina prima foris. & Cæſar in cõmentario decimo. in teſtamento Ptolemæi patris hæredes erant ſcripti ex duobus filiis maior. hinc Cato maior & minor: Scipio maior & minor de duobus dicitur: de plurib⁹ uero Fabius maximus & Valerius maximus. Cõparatiuũ igitur inter duo ponit̃: ſuperlatiuũ inter plura: quod manifeſtiſſime oſtendit Cicero cum ait in Piſonem: me ædilem priorem prætorẽ primum. quippe ædiles duo tantũ erãt: ſicut duo cenſores & duo conſules: cæteri autem magiſtratus plures erant.

Nota hoc ẽt intereſſe inter cõparatiuũ & ſuplatiuũ: q̃ dubitando

uel interrogãdo : cõparatiuo utrũ dicaũs ſuplatiuo uero q̃d. cuius rei ratio eſt q̃ cõparatiuũ de duobus dicit̃ : ſuplatiuũ de pluribus. Quintilian⁹ : ita nõ tãtũ utrũ ſit melius : ſed q̃d ſit optimũ quærit̃ . & Cicero : utrũ potius aut q̃d potiſſimũ dicaũs . lũgit̃ tamen q̃d etiã cũ cõparatiuo ſed ĩproprie : utrũ uero nunq̃ cũ ſuperlatiuo .

Quot modis fit cõparatio? Quattuor aut ab una ſubſtãtia ad aliã ut ego ſũ maior te . aut ad ſe ipſam ut ego ſum ditior ſolito : uel ditior hodie q̃ heri : aut ab uno accidẽte ad aliud : & tũc ſemper fere utimur aduerbio magis : ut ego ſũ magis fortis q̃ doctus : aut ab uno actu ad aliũ : ut ego malo uitã q̃ mortẽ : & magis lego q̃ diſco.

Quot modis nõ põt cũ ablatõ iũgi cõparatiuũ? Quinq; aut cum cõparatiuũ ad duos fit tũc enim eget genitiuo : ut duor̃ fratrum maior eſt Marius . aut quando nõ inuenit̃ ablatũs : ut dulcius eſt mare ponticum q̃ cætera maria . aut quando inter ipſa adiectiua fit cõparatio : ut ego ſum magis albus q̃ niger & non nigro : uel cũ ĩter ipſa v̈ba fit cõparatio : ut plura audio q̃ credo : uel cum dictio a qua fit exceptio fuerit ĩ noĩatiuo : ut Diomedes fuit fortior quã troiani omnes præter quam Hector . coniunctio enim exceptiua copulare debet ſimiles caſus .

Quot modis nõ poteſt cõparatiuũ regere ntũm cũ q̃? Similiter q̃nq; aut cũ cõparatio fit inter duos tunc enĩ omĩno req̃rit gtm̃ . ut duor̃ fratrũ maior eſt Marius : aut cum nõ inuenit̃ ntũs : ut nihil eſt crudelius nece : & nihil eſt ipſi ſe ipſo carius : aut quando relatiuum ẽ termin⁹ cõparationis : ut uirtus qua nihil ẽ homini melius : aut quando ponit̃ cum dictione negatiua : ut nullo hoĩe ſis tardior : aut quando dictio aqua fit exceptio fuerit in ablatõ : ut Diomedes fuit fortior omnib⁹ troianis præter q̃ Hectore .

DE Superlatiuo .

QVod eſt nomen Superlatiuum? Quod ad plures ſui generis comparatum ſupponit̃ omnibus : uel per ſe prolatum poſitiui intellectum habet cum ualde aduerbio .

Quot ſunt terminatiões ſuplatiuor̃? Octo duæ frequẽtiſſimæ ĩ rimus & in ſimus : & ſex perraræ in limus ximus timus remus fimus nimus . Superlatiua in rimus deſinẽtia qũo formant̃? A poſitiuis in r deſinentib⁹ ſiue ſecũdæ ſiue tertiæ declinationis fuerit addita rimus : ut pulcher pulcherrimus pauper pauperrimus .

excipiũt dextimus & ſenixtimus ꝓ dexterrimus & ſiniſterrimus.

Superlatiua in ſimus deſinentia quomodo formãtur? A genitiuis ſecũdæ declinationis addita ſ & ſimus: & a genitiuis tertiæ addita ſimus: ut locluples locupletis locupletiſſimus: Excipiunt a ſecũda quæ ſunt anomala: bonus optimus malus peſſimus magnus maximus paruus minimus multus plurimus: & quæ a facio cõponũt: ut magnificus magnificẽtiſſimus munificus munificẽtiſſimus maturus maturrimus. Cicero tamen ad Herẽnium: in ætate inqt uelit cõpare maturiſſima: nupus nuprimus. Plautus: captũ hominẽ nuperũ & nouiciũ: uetus ueterrimus: A tertia ꝓo excipiuntur facillimus difficillimus gracillimus humillimus ſimillimus diſſimillimus. Excipiuntur etiã quæ in bris deſinunt: quæ ris mutata in er accipiũt rimus: ut ſalubris ſaluberrimus celebris celeberrimus. uetus a ueter quod olim in uſu erat ueterrimus facit.

In ximus quot ſuperlatiua deſinunt? Duo tantum: maximus & ꝓximus. quod uocabulũ dum pro cognato accipit: ſignificatum habet poſitiui: ideoq; a ſcriptoribꝰ legũ ſæpe cõparatiue ꝓfertur: ut proximiores. i. propinquiores cognati.

In timus quot deſinunt? Vnũ dũtaxat anomalũ optimus: & hæc deriuata ab aduerbiis ſiue præpoſitiõibus: inter interior intimus: ultra ulterior ultimus: citra citerior citimus: extra exterior extimus quod etiam pro poſtremo ponitur. Plautus in truculento. Bona perdidi: mala repperi: factus ſum extimus a uobis.

Hæc ſunt ab aduerbiis ſiue præpoſitiõibus: ſupra ſuperior ſupremus: extra exterior extremus: quia ſi eſſent a noĩatiuo ſuperus & exter ſeruaſſent regulam.

In nimus quot ſuperlatiua deſinunt? Vnum dũtaxat anomalum minimus.

In rimus quot ſuperlatiua deſinunt? Vnũ a ꝓbo detero deterior deterrimus: & unum anomalum multum plus plurimus: præterea quæ ſecundum regulam formantur.

Nouiſſimus licet a nouo ſuperlatiuum ſit: tamen pro poſitiuo ponitur: & ultimum ſignificat.

A pene Plautus ſuperlatiuum formauit peniſſime in ciſtellaria: ita mea conſilio peruertit peniſſime.

A penitꝰ penitiſſimꝰ ſuplatiuũ format: ut ex penitiſſimis ædibꝰ.

Copiis
ſ. ſcoccinſſima
At illa ſemtiſſimo rorde
tenet

Superlatiua quæ a præpoſitionibus ueniũt : ipſaꝝ præpoſitionũ exigũt caſus : ut arbor illa eſt proxime littus .

A nequam ſicut ſupra de cõparatiuis dictũ eſt : fit ſuperlatiuum nequiſſimus .

Illud aĩaduertendũ diligenter eſt : q̃ q̃ pro ualde ſemper iungitur ſuperlatiuo nũq̃ poſitiuo : ut q̃fortiſſimus & q̃celerrime : quãdo ℞o q̃ accipit̃ ꝓ quantũ : nunq̃ iungit̃ ſuperlatiuo niſi addantur ℞ba poſſũ queo ualeo : & quæ eiuſdẽ ſignificatiõis ſunt : ut dicam q̃breuiſſime potero : feci q̃optime quiui . Per ℞o nunq̃ iungitur ſuperlatiuo : nec dicere poſſumus ꝓptimus ꝓdoctiſſimus . E cõtrario aũt q̃ quando ualde ſignificat nunq̃ iũgitur poſitiuo nec ẽt comparatiuo : niſi forte cũ per uel oppido uel ſane uel admodum uel ualde uel nimis : tunc eĩm poſitiuo iungitur . ut Seruius Sulpicius . Sane q̃grauiter ac moleſte tuli ut debui . A . Gellius uoce admodum q̃ſuaui oppido q̃libens nimis q̃impium . Et Brutus in epiſtola . Suos ualde q̃paucos habet : & iterũ : ſane q̃gauiſus ſum . Perq̃ tamen uſitatius eſt : ut ꝓq̃ bonus perq̃ pulcher ꝓq̃ doctus . ualde bonus ualde pulcher ualde doctus .

Per ℞o ꝓ ualde iungitur ſemper poſitiuo : ut ꝓpulcher ꝓdoctus . Cum uero q̃ pro quãtum accipitur iungit̃ poſitiuo : ut Terẽtius : Reiecit ſe in eam flens q̃familiariter . i . quãtum familiariter . & in eunucho . Tu ſcis q̃intimũ te habuerim : ꝓ quantum . ſumit̃ . n . hic intimus pro poſitiuo quemadmodũ ꝓximus : ſic etiã iungitur comparatiuo : ut q̃doctior eſt Ariſtotele Plato . i . quãto doctior . At qui dicunt narraui q̃breuius potui errant : dicendũ eſt enim q̃breuiſſime potui .

Quod eſt cõparatiuum ſeu ſuperlatiuum huius poſitiui ꝓdoct⁹ ? Multo doctior cõparatiuum : & q̃doctiſſimus ſiue multo doctiſſimus ſuperlatiuum .

Perq̃ nunq̃ iungitur cum ſuplatiuo . Nam quod legit̃ apud Q . Curtiũ . Beſſum quoq; bactrianoꝝ ducẽ ꝓquã maxĩe poſſet exercitu coacto deſcẽdere ad ſe iubet : error potius librarii dicẽdus eſt : cũ alia quoq; cõplura apud eundẽ auctorẽ corrupta ſint .

Multo ẽt ꝓ ualde tã cõparatiuo quã ſuplatiuo adiũgit̃ : ut multo doctior & longe doctior : multo doctiſſimus & longe doctiſſimus . Superlatiuum genitiuo iungit̃ & ablto & accuſatiuo : ut Hector

fortiſſimus troianoꝝ: & multo maximus: & proxime domum.

Cum ſuperlatiuo iūgitur ſemper q̄ſq̄: omnis aūt nō iungit̄: neq̄ enim dicendū eſt omnis optimus omnis peſſimus: ſed optimus quiſq̄ & peſſimus q̄ſq̄. Et ſimiliter ſi ſuperlatiua in diuerſo caſu ponāt̄ ſic: maxīa q̄ſq̄ fortitudīe debet hoſtibus reſiſtere: maximo q̄ſq̄ aīo calūniatores deſpicit: ualidiſſimi q̄ſq̄ corporis paret arma.

cōparatiuo ꝝo e contrario nō q̄ſq̄ conuenit ſed omnis. ut Quintilianus. Seruulos penates & omnia utiliora. nec licet dicere boni q̄ꝫ & ſapiētes q̄ꝫ: ſicut non licet dicere oēs optimi & oēs ſapientiſſimi. Excipiūtur ex poſitiuis quæ ſuplatiuo carent: ut pius & ſtrenuus: diciūs n. oīs pius & pius q̄ſq̄. Saluſtius. Nam ſtrenuus quiſq̄ aut occiderat ī prælio aut grauiter uulneratus diſceſſerat.

Itē numeralia: ut tertius quiſq̄ quartus, quiſq̄: nam primus & ultimus ſuplatiua ſunt. Cicero. Primo quoq̄ die cōſules ad ſenatū referāt. ergo nō ē dicendū omni q̄nquageſimo āno faciūs iubieleū: ſed quīquageſſimo q̄̄oq̄ āno. & hinc factum eſt ut dicamus unus q̄ſq̄ ſingularis q̄ſq̄: nam ſingulariſſimus quo pleriq̄ utuntur non reperitur: ſicut ab unico nō reperitur uniciſſimus. Quotus etiā iungit̄ cū quiſq̄: ut quotus quiſq̄ eſt. i. quotcunq̄ ſint

Illud quoq̄ notandū eſt q̄ quiſq̄ gtūm pluralem non habet cum adiectiuo duntaxat iunctum: ideo utimur genitiuo ſingulari pro plurali: ut optimi cuiuſcūq̄ aīus: ꝓ bonoꝝ omīum animus.

Fa al meglio & al piu preſto che tu poi.

Fac quamoptime & quamcelerrime potes.

Io ſon aſſai piu grande de tutig li uiterbeſe che ſono minori di me: e anche ſono minori de quelli che ſono magiore di me.

Ego ſum maximus omnium uiterbienſium minorum me: & omnibus maioribus me.

Eſſendo io nato a roma ſon magiori di quelli che ſono minori di me: e minori di quelli che ſono magiore di me.

Ego cum natus ſim Romæ: ſum maior omnibus minoribus me: & maioribus me.

Io ſon piu indocto di quelli che ſono piu docti di me: e piu docti di quelli che ſono piu indocti di me.

Ego ſum īdoctior oībꝰ doctioribꝰ me: & oībus īdoctioribus me.

Io ſon minori di tutti quelli che ſon magiori di me: e anche ſono

magiori de quelli che ſono minori di me.
Ego ſum minor omnibus maioribꝰ me: & ōnibus minoribꝰ me.
Io ho doi deti in le mano li quali ſono e piu lōghi de gli altri:e due orechie in capo:de le quale luna e magiore.
Ego habeo duos digitos in manibus cæterorꝝ longiſſimos: & duas aures in capite:quarꝝ altera eſt maior.
Tuti gli homini fortiſſimi debeno cō grāde animo uīcere quelli delecti del corpo:che ſono piu brutti de gli altri tutti.
Debet fortiſſimus quiſq; magno animo ſuperare eas uoluptates. quæ ſunt cæteris fœdiores omnibus.
In ogni diece anni ſe refa el buſolo a Viterbo.
Decimo quoq; anno fiunt comitia Viterbi.

DE Aduerbiis.

ADuerbia localia aut in loco ſignificāt: aut de loco: aut p locū: aut ad locum: aut ꝯſus locum: aut uſq; ad locum:
Quæ ſunt aduerbia ſignificātia in loco? Hic illic iſtic intus foris ibi ibidem alibi alicubi uſq; nuſq; ſicubi necubi nuncubi ſuperius inferius ubiq; ubicumq;.
Quæ ſunt aduerbia ſignificātia de loco? Hinc illinc iſtinc intus foris unde aliunde ſicunde necunde alicunde & inde ſuperne infer ne celitus funditus utrinq; undecumq;
Quæ ſunt aduerbia ſignificantia p locū? Hac illac iſtac ea ſiqua nequa aliqua: & qua & utraq; & quacunq;.
Quæ ſunt aduerbia ſignificantia ad locum? Huc illuc iſtuc intro foras uſq; nuſq; eo eodem ſiquo nequo alio aliquo & quo ſupra infra utroq; & quocumque.
Quæ ſunt aduerbia ſignificātia ꝯſus locum? Horſum illorſum iſtorſum dextrorſum ſiniſtrorſum & quorſum ſurſum uel ſuſum ꝯſus: deorſum uerſus: utroq; ꝯſus: & quoq; ꝯſus.
Quot ſunt aduerbia ſignificātia uſq; ad locū uel uſq; ad tempus? Hucuſq; iſtucuſq; illucuſq; quouſq;.
Nomina urbiū ponuntur pro aduerbiis in loco in genitiuo caſu: ſi primæ uel ſecūdæ declinatiōis ſint: ut ſum hic fui illic: ſum Romæ fui Romæ ſum Tarenti. q; ſi pluraliter tm̄ declinent ponuntur i ablatiuo: ut ſum Baiis fui Thebis. tertiæ ꝯo declinationis noīa in ablatiuo ponuntur: ut fui Carthagine Tybure Neapoli.

Ponimus etiã loco aduerbioꝝ humi domi belli militiæ & ruri in datiuo: ut ſum humi ſtratus: dormio domi: eram ruri: belli ſiue militiæ fortis ſum. reperitur etiam ueſperi & luci aduerbialiter ſumi: ut ueſperi ad te ueni: ueſperi ad te ueniã: & luci ſimiliter. Cicero in philippicis. Quis enim audeat luci & ĩ militari uia.

¶ Pro aduerbiis uero de loco & per locũ ponuntur noĩa urbium in ablatiuo caſu cuiuſcũq; declinatiõis & numeri ſint: ut uenio illĩc: aut tranſeo illac: uenio aut tranſeo Verona Patauio Carthagine: Thebis: & ſic domo humo rure militia bello.

¶ Pro aduerbiis ꝺo ad locũ nomina urbium ponũtur in accuſatiuo. ut eo Romam Tarentũ Carthaginem: eo illuc: uenio iſtuc: & ſic eo domum humum. rus militiam bellum.

Si fiat interrogatio per quorſum quõ reſpondetur? Dextrorſum ſiniſtrorſum: uerſus Venetias ꝺſus Thebas uerſus Romam.

Si fiat interrogatio per qua quomodo reſpondet? Hac illac iſtac: Roma Venetiis per urbem.

¶ Si fiat interrogatio per quo quomodo reſpondet? Huc illuc ĩtro foras: Venetias Romam Thebas rus.

Si fiat interrogatio per quouſq; quomodo reſpõdet? Hucuſque illucuſq;: uſq; ad annũ: uſq; Venetias uſq; Thebas uſq; Romam: uſq; ad urbem: uſq; rus uſq; domũ bellũ militiam humum.

¶ Noĩa uiroꝝ ac mulieꝝ propria: itẽ noĩa appellatiua hoĩum aĩaliũ locoꝝ & aliaꝝ quarũcunq; reꝝ quærunt præpoſitionẽ: ut ſum in urbe ĩ agro a Socrate: eo in urbem ad agrũ ad Socratem: uenio ab urbe ab agro a Socrate uel de Socrate: tranſeo per urbẽ per agrum per locũ in quo eſt Socrates: eo uerſus urbẽ uerſus agrũ ꝺſus Socratem: eo uſq; ad urbẽ uſq; ad agrũ uſque ad Socratem Interdũ tamen poetæ omittunt præpoſitiões: ut Italiã fato ꝓfugus lauinaq; uenit Littora. Item Deuenere locos.

¶ Interdum etiam propriis nõibus addit præpoſitio: ut Cicero. Ea die Verres ad Meſſanã uenit. Aliquando ſubauditur præpoſitio nõibus urbium: ut Virgilius. Non Libyæ nõ ante Tyro deſpect? Hiarbas. nominaliter ponitur tyro: nam ſi aduerbialiter ponere uoluiſſet: dixiſſet Tyri in caſu genitiuo.

¶ Supina etiã præpoſitione nõ egent: ut eo cubitũ: & hoc ẽ dignum relatu: pro eo ad cubandũ: & hoc eſt dignũ quod referatur.

Versus semper postponitur: ut Italiam ℞sus Megarã ℞sus. Salustius. Quem locum Chartaginiẽses Aegiptũ ℞sus finem ĩperii habuere. Cicero de diuinatione. q cum exercitu lustrato Aretiũ ℞sus castra mouisset. Interdum huic aduerbio iungitur ad: ut ad orientem uersus ad occidentem uersus.

DE nominibus Heteroclitis.

QVe sunt noĩa Heteroclita? Quæ nõ seruãt declinationẽ aliorum nominum. Vt

Pascua pascuæ	Pascua pascuorum.
Epulum epuli	Epulæ epularum.
Delitium delitii	Delitiæ delitiarꝝ. A delitium fit delitiolũ: quo utitur Seneca in epistolis.
Carbasus carbasi	Carbasa carbasorum.
Arbutus arbuti	Arbuta arbutorum.
Intubus intubi	Intuba intuborum. Virgilius. & amaris intuba fibris.
Pergamus pergami	pgama pgamorꝝ ædificia sublimia troiana.
Cælum cæli	Cæli cælorum.
Altilis altilis	Altilia altilium.
Supellex supellectilis	Supellectilia .lium.
Tartarus ri	Tartara rorum.
Suparus ri	Supara rorum;
Tænarus ri	Tænara rorum. promõtoriũ Laconiæ circa finẽ maleæ: unde ad inferos dicitur esse descensus: ostenditur n. ibi quædã prærupta uorago: per quã dicũt Herculẽ emersisse.
Menalus li	Menala lorum: mons Arcadiæ.
Auernus ni	Auerna norꝝ: lacus prope puteolos. dictus ab auibus quæ superuolantes nimio fœtore decidant: ut Virgilius. Graue olentis auerni.
Didimus mi	Didima orum: mons Phrygiæ.
Pileus pilei	Pilea orum.
Garganus ni	Gargana orum: mons Apuliæ.
Gargarus ri	Gargara orum.
Pax caret plurali	Horatius dixit paces. Bella quis & paces
Pelagus	longum diffundit in æu um.
Vulgus	Vulgus neutrum caret plurali numero.

Tellus — Virg. Scindit incertũ ſtudia in contraria
Humus — uulgus. Sed hic uulgus habet pluralem.
Pus — Cicero. Saturnũ maxime colũt uulgi: raro
Fas — tamen utimur maſculino. Virgilius.
Ir — In uulgum ambiguas ſpargit uoces.
Fors
Tabi — carent
Nemo — plurali.

Duo ambo & tria declinantur tantum in plurali: a quattuor ad centum ſunt indeclinabilia.

Ilia — Compitalia — carent ſingulari.
Mœnia — Neptunalia
Manes — Nundinæ
Proceres — Calendæ
Penates — Nonæ — carent ſingulari.
Tenebræ — Idus
Exta — Athenæ
Arma — Thebæ
Inſidiæ — Mycenæ
Artus — Venetiæ — carent ſingulari.
Sponſalia — zizania
Diuitiæ
Minæ
Indutiæ
Piſces pro ſigno cæleſti
Manes — carent ſingulari.

Cæſares Aiaces Fabios Scipiones pluratiue dicimus: ſed ſic non ſunt propria nomina: ſed appellatiua & æquiuoca.

Soles & lunæ a poetis duntaxat pluratiue ponuntrr: quia interdũ plures uidentur ad ſenſum oculorum.

Sanguis & puluis uſu carẽt plurali. Mel frumentum ordeũ far uinum auctoritate habent pluralia.

Aurum argentũ ferrũ oricalcum plumbum ſtannum electrum uitrum carent plurali: tamen æs habet æra in plurali in tribus caſibus. Metallũ quod eſt nomen generale: habet pluralem numerum per omnes caſus.

Triticū caret numero plurali. frumenta tamen ordea pisa fabas lentes in pluratiuo numero inuenimus.

Acetum mulsum oleū & similia carent numero plurali: mulsum est uinum mellitū: inuenit etiā aqua mulsa hoc ē mellita.

Piper zinziber fel in usu communi non habent pluralia. Mel tres tm̄modo casus habet noīatiuū accusatium & uocatiuū mella.

Thus rus thuris thura ruris rura.

Balneū balnei habet plurale balnea balneorꝝ & balneæ balnearum

Locus loci facit in plurali loca locorum & loci locorꝝ: utrunq; idē significant: tamen loci in masculino significant etiam sedes argumentorꝝ apud rhetores.

Iocus etiam ioca & ioci habet in plurali.

Balteus similiter baltei & baltea habet in plurali.

Rastrum neutrū: rastri & rastra habet in plurali. addunt quidā porrum frenum claustrum filum capistrum.

Rabies sanies caries pernicies scabies carent numero plurali cum similibus nōibus quintæ declinationis: res tamen & dies acies facies ꝓgenies species materies habent numerum pluralem.

Spes tres tantū casus in plurali habet. Iuuenalis. post damnum tēporis & spes Deceptas. a quo noīe cōpositum est expes: habēs ntūm duntaxat & uocatiuum. Cato facierū dixit secundum anologiam: sed non est in usu.

Verua ē plurale huius nominis quod ē ueru: & reperiūt dūtaxat duo casus: uerua & uerubus. Virg. uert busq; tremētia figunt.

Fors non habet nisi forte: ut fors fortuna: & Forte sua libycis tēpestas appulit oris.

Tabi & tabo duntaxat reperitur. Frugi indeclinabile est.

Vicem dicimus & uice: aliis casibus singularibus raro utimur: plurale integer est.

Precis preci precem & prece: pluralis est integer.

Nex reperitur apud Ciceronem & alios probos: unde seminex.

Pontus aer æther carent numero plurali.

Sal neutri generis pluralem nō habet: masculini habet sales & salibus pro quadā urbanitate dicendi: tractum ꝟbum a sale q; sicut salciborꝝ: ita sales condimentum sint orationis. & dicit etiam in singulari. Terētius. Qui habet salem quod in te est.

Laterem accuſatiuus eſt non habens alios caſus in ſingulari: raro tamen reperitur latere.

Sponte ablatiuus ſolus eſt: ut ſponte ſua.

Macte ī uocatiuo tantū inuenit̄: dicit̄ tamen macte uirtute eſto.

Ador genus farris eſt aptū ſacrificiis deorum generis neutri: & indeclinabile: ab adorando dictum Priſcianus affirmat: at Feſtus Pompeius ab edendo uel ab adurendo dicit appellatum: igne n. toſtum fiebat.

Vis omnes caſus habet ut ſentit Priſcianus.

Interrogatiua relatiua infinita diſtributiua' carēt uocatiuis: ideo ābo nō habet uocatiuū qa ē diſtributiuū & ſecūdum Priſcianum relatiuum. duo uero collectiuum habet. & omnia pronoīa carent uocatiuis præter tu meus noſter & noſtras.

Os oris ora tantū habet in plurali: q̄q̄ Virgilius uſus ſit oribus.

Os oſſis in utroq; numero omnes habet caſus.

Ops ē dea terræ: quæ & tellus dicitur: ſed opis opi opē ope auxiliū ſignificāt & facultatē: ut affer mihi opē .i. opitulare mihi. & Virgilius. grates perſoluere dignas Nō opis ē noſtræ. i. facultatis. Hæc Opis nympha quædā fuit: cuius poetæ faciūt mentionem: opes uero pluraliter ſignificant diuitias

Suppetiæ in plurali tantū auxilia ſignificāt: & iungit̄ hoc ῥbum fere ſemper cum fero: frequentiſſimumq; ē apud hiſtoricos: ut ſuppetias tulit: hoc ē præſidium attulit uel miſit.

Quidā putant ego quoq; pronomen heteroclitum eſſe: q̄ rectus nullam habeat cum cæteris caſibus ſimilitudinem.

Heſperus ſeu ueſperus ē ſtella quæ ante noctē apparēs heſperus ſeu ueſperus ſeu etiā ueſper dicit̄. Virgilius. Ante diē clauſo cōponet ueſper olympo: ante lucē ῥo lucifer dicitur. unde fit ut extrema pars diei ſeu malis noctis principium ueſpera dicatur in fœminino ueſperū in neutro. Veſper etiā ueſperis in maſculino utit̄ Virgilius. unde q in principio noctis ſalutare uolūt: bonum ueſperū dicere cōſueuerūt: quod magis cenſeo ꝓbandum q̄ quod a pleriſq; dicitur bonū ſero: cum n. ſero aduerbiū ſit & tarde ſignificet: mala īprecatio eſt: optatq; ut bonū tarde euēiat: melius ſane & elegantius diceretur bonū ſerū ſiue felix ſerum: nam ſerum diei apud ꝓbatiſſimos hiſtoricos reperit̄ pro extrema parte diei.

Liuius. Erat iam diei ſerum. ego morē noſtræ religionis ſequēs dicere ſoleo noctem quietam.

¶ Penu etiam aliquando indeclinabile reperitur: ut apud Actium. Penu aūt optimū eſt & nihil deſit. dicit̄ tamen hæc penus penus quartæ & penus penoris tertiæ. Verba A. Gelli ſunt hæc. Scæuolam ad demonſtrandam penum his ꝟbis uſum. Penus eſt inquit quod eſculentum aut potulentū eſt familiæ: quæ opus non facit cauſa paratū & penitus reconditū: unde a penitus penus dicitur. Nā quæ ad edēdum bibendūq; in dies ſingulos prandii aut cœnæ cauſa parantur penus non ſunt: ſed potius ea quæ longæ uſionis cauſa recōdunt̄. Seruius Sulpicius ait Sacco Helio placuiſſe: non quæ ad eſum & potū ſpectāt: ſed thus quoq; & cæreos ī penu eſſe. Maſſurius Sabinus quod iumentoꝝ cauſa apparatū eſſet: quib⁹ dnūs uteretur penori attributū dicit. Penu igitur ea omnia cōtinent̄ quæ ad uictū pertinent: ſed priuatū ſi modo domi repoſita ſunt: nam locus ubi iſta reponūt̄ Varrone teſte penariū dicitur. quæ ꝟo ad uictum publicum ſpectant commeatus uocantur: ſed fere nihil aliud cōtinet q̄ annonam: non enim eſt annona tantū furmentaria: ſed carnium ſalitaꝝ & aliaꝝ huiuſmodi reꝝ. Cicero de diuinatione. putaret annonam in macello cariorem fore.

¶ Repetundaꝝ dūtaxat in genitiuo plurali inuenitur: de quo ꝟbo ſuperius diſſeruimus cū de participiis tractaremus.

¶ Indoles nunq̄ fere niſi numero ſingulari inuenitur: ſignificat aūt in pueris & adoleſcētib⁹ ſignū futuræ uirtutis. Cicero. ut enim adoleſcētibus bona indole prædītis ſapientes ſenes delectantur. Quintilianus. in primis ānis laudaretur indoles. Cicero tamē ēt de uiris indolē dixit de officiis. In qbus ē uirtutis indoles cōmouent̄. Idē p Cælio. Si qs iudices hoc robore animi atq; hac indole uirtutis & cōtinentiæ fuit. Liuius de Lauinia iā matre & īperium adminiſtrante. Tanta inqt in ea uirtutis indoles fuit. Lucanus. Indole ſi dignū latia: ſi ſanguine priſco Robur ineſt animis. Indole quaſi generoſitate quadā uirtutis atq; animi. Liuius etiā in malā partē accipit. Nā loquēs de Hānibale cum inqt indole uirtutū ac uitioꝝ triēnio ſub Haſdrubale īperatore meruit.

¶ Copiæ quādo militum multitudinē ſignificāt tantum pluratiue declinat̄: ut copiæ Cæſaris copiæ Pōpeii: reperitur tamen etiam

in ſingulari ſed praro. Pōpeius ad Domitiū. Atq; etiam hortor ut cum omni copia ad me uenias. Saluſtius. Poſtremo ex omni copia Catilinæ: neq; in prælio neque in fuga quiſq̄ ciuis īgenuus captus. Virg. ii. æneidos: & quæ ſit circū me copia luſtro. proprie aūt in ſingulari copia ſignificat facultatē poteſtatēq; : ut faciā tibi copiā inſpiciēdi libros meos .i. dabo tibi facultatē : nec iungit̄ cum alio ῥbo q̄ cū facio apud oratores apud poetas uero cum aliis uerbis : ut cū do das. Virgilius . Poſtq̄ ītrogreſſi & corā data copia fandi . accipitur etiam plerunq; copia pro abundantia : ut copia oratio- nis copia frumēti . Barbare oīs fere ætatis noſtræ uſi ſunt copia pro exēplari : quod nuſq̄ apud doctos reperitur .

¶ Excubiæ & uigiliæ tantum pluraliter dicuntur : hoc autē inter ſe differunt : q excubiæ diurnæ & nocturnæ : uigiliæ uero duntaxat nocturnæ ſunt .

¶ Tenebræ quando noctē ſignificāt pluratiue tantū dicūtur: ut luce & tenebris ſcribo : pro die & nocte ſcribo . Differt aūt prima luce & prima die : nā ibi intelligit̄ prima pars diei & quaſi diluculo : hic autem prima dies . ita primis tenebris & prima nocte : ibi de parte noctis loqmur: hic de ipſa nocte. Si diluculū uolumus ſigni- ficare ante lucē dicimus non ante diē : nā ante diē ſignificat ante tēpus : præter q̄ ſi de certo die loquamur : ut ante diē decimum calen. nouēb. hoc ē decimo die ante calen . nouēbris . Vbi notandū eſt præceptū Pauli q aīt: ante diem decimū calendaῥ & poſt deci- mū diē calen. æque utroq; ſermone undecimus dies ſignificatur : ante noctem ῥbo pro crepuſculo optime dicimus .

Lues & ſtrues nunq̄ fere pluratiue dicuntur .

¶ Præſto a pleriſq; inter noīa ponitur : & nullum habet caſum: nec aliter q̄ cū ſubſtantiuo ῥbo conſtruit̄ : ut præſto ſum : nā præſto adſum magis poeticum eſt .

¶ Inſtar quoq; nōnulli nomen eſſe exiſtimant indeclinabile: & ſimi- litudinē ſiue æqperantiā ſignificat: ut inſtar montis .

Scalæ & ſcopæ tantum pluraliter dicūtur : & licet aliquando ſcala īueniat̄: q ita ῥfert barbariſmū (ſi Quītiliano crediūs) cōmittit . Liberi ῥ filiis pugillares nuptiæ litteræ ῥ epiſtola carēt ſīgulari. Inimicitiæ duntaxat in plurali repitur .

¶ DE Figuris .

Figuras quas græci ſchemata uocãt quomodo diffiniunt?
Figuram eſſe dicunt uitium cũ ratione neceſſitatis ornatuſue gratia permiſſum.
Quomodo diuidũt figuras ſiue ſchemata? Alia dicũt eſſe lexeos alia dianœas: ſed dianœas ad oratores duntaxat pertinere: lexeos uero ad grammaticos.
Rurſus figuras ſiue ſchemata lexeos quæ ad grãmaticos ptinent quomodo diuidũt? Alias dicũt eſſe dictionis alias locutionis alias conſtructionis.
Quid eſt barbariſmus? Eſt pars orõnis uitioſa quæ uel ſcribẽdo uel loquendo uitiũ cõtrahit: apud poetas metaplaſmus dicitur.
Quid eſt ſolœciſmus? Eſt uitiũ in cõtextu partiũ orationis cõtra regulã artis grammaticæ factum: quod apud poetas uocatur: ab Aſinio Capitone imparilitas dictus ẽ: & a uetuſtioribus ſcribiligo: ut A. Gellius teſtatur.
Cauenda ne ſunt hæc uitia? Profecto elaborandum eſt ut prima barbariſmi ac ſolœciſmi fœditas abſit: ſed ꝙa aliquando excuſantur hæc uitia uel conſuetudine uel auctoritate uel uetuſtate uel uicinitate uirtutum: magna in his diligentia adhibenda eſt.
Quomodo adhibenda ẽ diligentia? Docendi ſunt pueri quæ oĩno uitanda ſint ut: guerra treuga multotiens ꝓſtabit ſingulariſſimus & ſimilia: itẽ quæ apud ſcriptores duntaxat carminum uenia aut laude digna ſint: ut cantus ploxenus mapalia: poſtremo quæ in ſoluta quoque oratione ab doctis recepta ſint: ut Cicero canopitaꝝ exercitũ dicit cũ urbẽ canobon dicãt: & duapõdo & trepondo quæ in uſu ab omnibus recepta ſunt: cum tamen nec dua nec tre apud auctores reperiantur.
Quot modis cõmittitur barbariſmus? Vno & uiginti: primo cũ orõni latinæ uocabula barbara cõmiſcemus: quẽadmodũ Cicero illudẽs maſtrugã qđ ſardũ eſt uocabulũ orõni inſeruit ꝓ Scauro. Quẽ purpura inqt regalis nõ cõmouit: eũ ſardoꝝ maſtruga mutauit? Itẽ fit barbariſmus addictione detractione ĩmutatione & tranſmutatione litteræ ſyllabæ tẽporis toni & aſpirationis.
Per additionẽ quomõ fiunt barbariſmi? Per additionẽ litteræ ut Relliqas danaum ꝓ duplicem l cum per ſimplicem ſcribi deberet: & redintegro ꝓ reĩtegro: ꝓ additiõem ſyllabæ: ut nos abiiſſe rati:

& ĩduperator. per additionem tẽporis: ut Italiam fato profugus: cũ Italiã correpta prima syllaba scribere ac proferre deberemus.

¶ Per detractiõem quomodo? Per detractionẽ litteræ ut immitis Achilli pro Achillis: per detractionẽ syllabæ ut repostum pro repositum: per detractionem tẽporis: ut Vnius ob noxã: pro unius.

¶ Per immutatiõem quomodo fit? Per ĩmutatiõem litteræ nt olli ꝓ illi: per ĩmutationẽ syllabæ ut quom ꝓ cũ: immutatiõe tẽporis ut Feruere leucatem: cũ feruere ꝓducta penultĩa dici debuisset.

¶ Per transmutatiõem quomodo fit? Per trãsmutationem litteræ: ut Euandre pro Euãder: per trasmutationem syllabæ: ut si quis disciplinã pro disciplina dixerit: per transmutatiõem tẽporis ut faciũt nõnulli indocti: q dicũt Maria prima correpta & secunda producta: itẽ Iacobus prima syllaba ꝓducta & co correpta: cum plane contrariũ sit: nã Maria primã syllabã ꝓductã habet secundam correptam: Iacobus ꝟo quadrisyllaba dictio est: habetq; primas duas correptas & productam penultimam.

Nota: Maria: Iacobus

¶ Toni quoq; per has quattuor species commutantur: nam & ipsi adiiciuntur detrahuntur immutantur & transmutantur: quoꝝ exempla ultro se offerunt.

¶ Totidem etiã modis depræhendit̃ barbarismus: per aspirationem quã tã in ꝓnũciando quam in scribẽdo & adhibere possumus & tollere: q̃q̃ nõ sit littera sed aspiratiõis nota: ut ueteres sine aspiratiõe ædos ircosq; dixerunt & Graccos & triũfos: erupit deinde nimius usus: ut choronæ chenturiones præchones dicerent̃: & mehe ꝓ me ut qbusdam adhuc in scriptionibus uideri potest.

¶ Possunt ne aliis modis fieri barbarismi? Possunt secũdum quosdã per malas cõpositiones quæ dicunt̃ cacosyntheta: in quibus sunt iotacismi metacismi laudacismi hiatus collisiões: & q̃cumq; plus æquo minusue sonãtia ab eruditis respuũt̃. Sũt p̃terea q absurdum putant barbarismũ quod ẽ unius ꝟbi uitiũ: fieri ꝑ numeros aut genera sicut solœcismũ: uerũ tamen scala & scopa cõtraq; ordea & mulsa licet litteraꝝ mutationem adiectionẽ detractionem nõ habeãt: nõ alio uitiosa sunt q̃ ꝙ pluralia singulariter & singularia pluraliter efferũt̃: & gladia q dixerunt genere exciderunt.

scala scopa

¶ DE Solœcismo.

DE solœcismo multi errant qui eum putant in una parte

rationis fieri posse: ut si uirũ ostẽdentes dicamus illã: aut ostendentes mulierem dicamus illũ: aut interroganti quo pergamus Respondeamus Romæ: aut obuiũ unũ salutantes dicaũs saluete: siquidem hæc omnia uim perfectæ orationis obtinent: intelligimus enim illum uel illam uideo: Romæ pergo: tu saluete.

Quot modis fit solœcismus? Duobus modis: aut per partẽ orõis: aut per accidentia partium orationis.

Per partes orationis quomodo fiũt solœcismi? Cũ pars pro parte ponitur: ut toruũq; repẽte clamat: pro torue nomen ꝑ aduerbio positũ. Fit etiã in ipsa parte orationis hoc uitiũ: cũ ipsa pro se nec in suo loco ut conuenit ponitur: ut Cui tantum de te licuit? ꝑ in te: & apud amicũ eo ꝑ ad amicũ: & intro sum: pro intus sum

Per accidẽtia partium orationis quot modis fiunt solœcismi? Tot modis: quot sunt ipsa accidentia. uerbi gratia.

Per qualitatem nominum fiunt solœcismi: ut Hauriat hũc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus: pro dardanius: proprium pro appellatiuo posuit.

Per genera: ut ualidæ salices & amaræ cortices: q̃q̃ supra dixeriũs hic potius barbarismum esse q̃ solœcismum: pro ualidi salices & amari cortices.

Per comparationem: ut Respondit Iuno saturnia sancta dearum: pro sanctissima.

Per casus: ut Vrbem quam statuo uestra est: pro urbs.

Per modos ✠bo✠: ut itis paratis q̃primũ uiri: pro itẽ parate: indicatiuum pro imperatiuo.

Per significationes. Vt spoliãtur eos & corpora nuda relinquunt: pro spoliant.

Per tẽpora: ut cecidit q; superbum Ilium: & omnis humo fumat neptuma Troia: pro fumauit.

Per personas: ut Danai qui parent atridis q̃primũ arma sumite: pro qui paretis.

Per aduerbia: ut uenio Italia pro ab Italia: & ad Romam eo pro Romam. & intus eo pro eo intro.

Per cõiunctiões: ut subiectisq; urere flãmis: pro ue aut uel.

Per præpositiões cũ alia pro alia ponitur: ut sub lucẽ pro ãte lucẽ: aut necessaria subtrahitur. ut Siluis te tyrrhene feras agitare

putaſti: pro in ſiluis.

¶ Fiunt præterea ſolœciſmi pluribus aliis modis: quos repræhẽdẽdo potius quam imitando poſſumus notare.

Quot ſunt uitia quæ cũ barbariſmo & ſolœciſmo cõnumerant̃? Duodecim: barbariſmus ſolœciſmus acyrologia cacophaton pleonaſmos periſſologia macrologia tautologia eclipſis tapinoſis cacoſyntheton amphibologia.

¶ Acyrologia eſt impropria dictio: ut Hunc ego ſi potui tantũ ſperare dolorem: ſperare dixit pro timere.

¶ Cacophaton ẽ obſcura enũciatio ĩ cõpoſita dictiõe uel ĩ uno ꝟbo: ut numerum cũ nauibus æquat & arrige aures Pamphile.

¶ Pleonaſmos ẽ additio ꝟbi ſuperuacua ad plenã ſignificationem: ut ſic eſt ore locuta.

¶ Periſſologia eſt ſuperuacua ꝟboꝝ additio ſine ulla ui rei: ut qua poterant ibant: & qua non poterant non ibant.

¶ Macrologia eſt ſententia longa & ſuperuacua res non neceſſarias compræhendens: ut imperator cum exercitu re infecta retro ũde uenerat regreſſus eſt.

¶ Tautologia eſt eiuſdem rei uitioſa repetitio: ut egometipſe.

Eclipſis eſt neceſſariæ dictiõis defectus quam deſiderare uidetur perfecta ſententia: ut Hæc ſecũ: deeſt enim locuta eſt.

¶ Tapinoſis ẽ alicuius magnæ rei extenuatio: ſententia non id quod oſtendit agente: ut penituſq; cauernas Ingentes: uterũq; armato milite cõplent. & Dulichias uexaſſe rates in gurgite uaſto.

¶ Cacoſyntheton ẽ uitioſa cõpoſitio dictionum: ut ꝟſaq; iuuencum terga fatigamus haſta.

¶ Amphibologia ẽ ambiguitas dictionis: quæ fit aut per accuſatiuũ ut ſi quis dicat audio Socratẽ amare Platonem: Aio te æacida romanos uincere poſſe: aut per cõmune ꝟbũ ut ſi quis dicat: Cato iniuſte criminat̃: & nõ addat quẽ uel a quo: aut per diſtinctionẽ: ut uidi ſtatuã auream haſtã tenentẽ. fit etiam per omonyma: ut ſi qs dicat aciẽ: nec exprimat oculi uel gladii uel exercitus. poteſt etiam fieri aliis modis: quos recenſere ſuperuacuum eſt.

¶ DE Metaplaſmo.

Q Vid eſt metaplaſm⁹? Eſt trãſmutatio quædã recti ſolitiq; ſermonis in alterã ſpeciẽ: metri ornat⁹ aut neceſſitatis cã.

Quot ſunt ſpecies metaplaſmi? Quattuordecī: protheſis epēthe ſis paragoge aphæreſis ſyncope apocope ectaſis ſyſtole diæreſis epi ſynaliphe eliplis ſynaliphe antitheſis metatheſis.

Quid eſt protheſis? Eſt appoſitio quædam ad principia dictionis litteræ uel ſyllabæ: ut gnato pro nato.

Epentheſis eſt appoſitio ad mediū dictionis litteræ uel ſyllabæ: ut induperator.

Paragoge eſt appoſitio quædam ad finem dictionis: ut dicier pro dici. hanc alii paralipſin uocant.

Quid ē aphæreſis? Eſt ablatio litteræ uel ſyllabæ de prīcipio dictionis cōtraria protheſi: ut temno pro contemno mitte ꝑ dimitte.

Syncope ē ablatio de media dictōe cōtraria epētheſi: ut audacter pro audaciter & commorat pro commouerat.

Quid eſt apocope? Eſt ablatio litteræ uel ſyllabæ a fine dictionis contraria paragogæ: ut Achilli pro Achillis & potes pro poteſtis.

Quid eſt ectaſis? ē extēſio ſyllabæ cōtra ꝟbi naturā, ut Italiā fato ꝓfugus: cū Italiā primā ſyllabā correptā habere debeat.

Quid ē ſyſtole? Eſt correptio ſyllabæ cōtra ꝟbi naturā contrariæ ectaſi: ut aquoſus orion: cum orion dici debeat prima producta.

Quid eſt diæreſis? Eſt unius in duas ſyllabas facta diuiſio: ut eſt Aulai in medio libabant pocula bacchi: pro aulæ.

Quid ē epiſynaliphe? ē cōglutinatio duaꝝ ſyllabaꝝ ī unā cōtraria diæreſi: ut phæton ꝑ phaeton: & æripedem ceruā: ꝑ aeripedem.

Quid eſt ſynaliphe? ē ꝑ interēptionē cōcurrētiū inter ſe uocaliū lubrica quædā leuiſq; colliſio: ut Atq; ea diuerſa penitus dū parte gerūtur. ſic quādo abiicit̄ s: ut Autouiū fœtus aut urētes culta capellas. hæc a quibuſdā ſinereſis uel colliſio nominatur.

Elipſis ē conſonantium cū uocalib⁹ aſpere cōcurrentium quædam difficilis ac dura colliſio: ut multū ille & terris iactatus & alto.

Antitheſis eſt litteræ pro littera poſitio: ut olli pro illi.

Quid eſt metatheſis? ē tranſlatio litteraꝝ in alienū locū: nulla tamen ex dictione ſublata: ut Euandre pro Euāder.

DE Schematibus Lexeos.

Schemata lexeos quot ſunt? Multa qdē ſunt ſed magis neceſſaria ſunt decē & ſeptē prolepſis zeuma hipozeuxis ſillepſis anadiploſis anaphora epanalepſis epizeuſix paranomaſia

Scheſonomaton paranomeon homotoleuton homoptoton polyptoton hyrmos polyſyntheton Dyaliton

Prolepſis quid eſt? Eſt præſumptio ſecutaꝝ reꝝ ordinē antecedēs uel cōturbās: ut Cōtinuo reges īgenti mole latinus Conturbant.

Zeuma quid eſt? Eſt unius uerbi cūcluſio diuerſis clauſulis apte coniuncta: ut Troiugena interpres diuum: qui numina phœbi: Qui tripodas clarii lauros: qui ſidera ſentis.

Hypozeuxis qd ē? Eſt figura ſupiori cōtraria: ubi diꝛſa ꝛba ſingulis clauſulis adiūgūt: ut Regē adit: & regi mēorat nomēq; genꝰq;.

Syllepſis quid eſt? Eſt diſſimilium clauſulaꝝ per unū ꝛbum conglutinata conceptio: ut hic illius arma: hic currus fuit item ſunt nobis mitia poma: Caſtaneæ molles: & preſſi copia lactis.

Anadiploſis quid eſt? Eſt congeminatio dictionis ex ultimo loco præcedentis ꝛſus & in principio ſequētis: ut ſeqr pulcherrimus aſtur: Aſtur equo fidens.

Anaphora qd ē? Eſt relatio eiꝰ dē ꝛbi p̄ principia plurimoꝝ ꝛſuū: ut Nate meæ uires: mea magna potentia ſolus.
Nate patris ſummi: qui tela typhœa temnis.

Epanalepſis quid eſt? Eſt ꝛbi in principio uerſus poſiti in eiuſdē fine repetitio: ut Ante etiam ſceptrum dictæi regis: & ante.

Epizeuxis quid eſt? Eſt eiuſdē ꝛbi in eodē ꝛſu ſine aliq̄ dilatione congeminatio: ut Meme adſum qui feci: in me cōuertite ferrū.

Paranomaſia eſt quotiens de nomine aliud ſcribit nomen ueluti quædā cōgeminatio: ut nā inceptio ē amentium haud amātium.

Scheſonomaton uel ſynthiſienomaton ē multitudo noīum ſimul cōiūctoꝝ quodā habitu copulādi: ut Marſa manus peligna cohors feſtiua uiꝝ uis: & iterū Nubila nix grādo p̄cellæ flumīa uenti.

Paranomeon quid eſt? Cum ab eiſdem litteris diuerſa uerba incipiunt: ut O tite tute tati tibi tanta tyrannæ tuliſti.

Homotoleuton quid ē? Cū ſimili mō diuerſæ dictiōes ſumūtur: ut eos reduci q̄ relinqui: deuehi q̄ deſeri maluī: item abiit exceſſit euaſit erupit. Fit etiam hoc ſchema quotiens media & poſtrema ꝛſus finem cōſimili modo ſententiæ finiuntur: ut eccleſiaſtes. Melius ē uidere quod cupias: q̄ deſiderare quod neſcias.

Homoptoton quid ē? Cum in caſus ſimiles exeunt ꝛba diuerſa: ut mœrentes flentes lachrymantes cōmiſerantes.

Polyptoton qd ē? ē multitudo casuū uarietate distīcta: ut Littora littoribus contraria: fluctibus undas Imprecor: arma armis pugnent ipsiq; nepotes.

Hyrmos quid ē? Est series dictionū quæ tenorem suum usq; ad ultimū seruāt: ut Principio cælum ac terras camposq; liquentes: Lucentemq; globum lunæ titaniaq; astra Spiritus intus alit.

Polysintheton qd ē? Est multis connexa coniunctionib⁹ dictio: ut Athamasq; Thoasq; Pelidesq; neoptolemus: primusq; Machaon.

Dyaliton uel asyntheton quid ē? Est figura supiori cōtraria cōiūctionibus carens: ut Ferte citi flāmas: date tela: īpellite remos.

DE TROPO.

TRopus quid est? Est dictio translata a propria significatōe ad impropriam necessitatis aut ornatus causa.

Quot sunt tropi? Tredecim: metaphora catachrisis metalepsis metonomia antonomasia epitheton synecdoche onomatopeia periphrasis hiperbaton: hiperbole allegoria homœosis.

Metaphora quid est? Est rerum uerborumq; translatio.

Quot modis fit metaphora? Quattuor: ab animali ad animal: ab in anīali ad inaīale: ab aīali ad inaīale: ab īanīali ad animale. ab animali ad animale: ut Tiphin aurigā celeres fecere carīnæ: nam auriga & gubernator aīam habent. ab īanimali ad inanimale: ut pelagus tenuere rates: nam pelagus & rates aīam non habent. Ab aīali ad inanimale: ut Atlantis cinctū assidue: cui nubibus atris Peniferūq; caput uento pulsat & imbri: nam ut hæc aīalia sunt: ita mons aīam non habet: cui mēbra hōis ascribunt. ab inaīali ad animal: ut tantū pectore robur concipis: nam ut robur aīam non habet: sic Turnus cui hæc dicūtur aīam habet.

Sciendū est alias metaphoras esse reciprocas: alias unius partis: reciprocas: ut altū mare cælūq; profundū: possumus enim conuertere altū mare cælūq; ꝓfundū. unius partis sunt: ut germīare uites: fluctuare segetes: & uolitare nubes. in his rebus alas fluctus & germina non inuenimus.

Catachrisis qd ē? Est usurpatio alieni nominis: ut sæpe parricidā dicimus qui patrem non occidit: & piscinā quæ pisces nō habet. hæc enim nisi extrinsecus sumerent: suū uocabulū nō haberent.

Metalepsis qd ē? Est dictio gradatim ꝓgens ad id quod ostendit:

ut At pater omnipotens ſpeluncis abdidit atris. & poſt aliquot mea regna uidens mirabor ariſtas.

¶ Metonomia quid eſt? Eſt tranſmutatio quædã: cuius multæ ſunt ſpecies: aut enim ponitur quod continet pro eo quod continet̃: ut Nũc pateras líbate Ioui: aut cõtra: Crateras magnos ſtatuunt & uina coronant: aut per inuentorẽ oſtendit̃ id quod inuentum ẽ: ut Sine cerere & baccho friget uenus: aut contra: ut uinumque precant̃: nã deus eſt præſens: aut per efficientẽ effectũ: ut pigrũ frigus pallída mors: aut per effectũ efficiẽs: ut frena ſpumant.

¶ Antonomaſía quid ẽ? Eſt figura uice nominis poſita: quæ a trib⁹ fit: ab animo ut magnanimus anchiſiades: a corpore: ut ipſe arduus altaque pulſatꝫ ſidera: extrinſecus: ut Infœlix puer: atque impar congreſſus Achílli.

¶ Epitheton quid eſt? Superuacua dictio cũ proprio nomine; nam antonomaſia uicẽ nominis ſuſtinet: epitheton uero nunq̃ eſt ſine nomĩe: ut Hos mihí prædixit luctus harpia celeno. & dia Camilla. Fit etiã trib⁹ modis epitheton: ab animo a corpore & extrinſecus. His duob⁹ tropis uel laudaũs aliquẽ uel uitupaũs uel oſtendiũs.

¶ Synecdoche ẽ pleni intellectus capax: cũ plus minuſue ꝓnunciet; aut enim a parte totũ oſtendit: ut puppeſq; tuæ pubeſq; tuorum: aut contra: ut Ipſius ante oculos ingens a uertice pontus In puppim ferit. & fontem ignemq; ferebat. cum autẽ a parte totum fit: ab inſigniori parte faciendum eſt.

¶ Onomatopeía quid eſt? Nomen de ſono factũ: ut tinnitus æris: clangorq; tubarum.

¶ Periphraſis qd ẽ? Eſt circũlocutio: quæ fit aut ornandæ rei cauſa quæ pulchra eſt: aut uitandæ quæ turpis ẽ: ut Et iã prima nouo ſpargebat lumĩe terras Titõi croceũ lĩquẽs aurora cubile. & ne nimío luxuq; obtuſior uſus Sit genitali aruo: & ſulcos oblimet inertes.

¶ Hypbaton qd ẽ? Eſt traſgreſſio quædã ὑπερβατὸν ordinem turbans: cuius ſpecies ſunt quinque: hyſterologia anaſtrophe parentheſis temeſis ſynchiſis.

¶ Hyſterologia uel protyſteron eſt ſententiæ cum uerbis ordo mutatus: ut Et torrere parant flammis: & frangere ſaxo.

¶ Anaſtrophe quid eſt? Verbo⁹ tãtum ordo præpoſterus: ut Italiã contra: pro contra Italiam.

¶ Parenthesis qd est? Interpolita oratio diuersæ sententiæ: ut Aene
as(neque enim patrius consistere mentem passus amor)rapidum
ad naues præmittit Achatem.
¶ Temesis qd ē? Vnius cōpositi uel simplicis vbi sectio:una dictōe
aut pluribꝰ interiectis:ut septē subiecta trioni: idest septētrioni.
Synchisis hypbaton ē obscurū & ex omni parte cōfusum: ut Tris
notus arreptas in saxa latentia torquet: Saxa uocant itali mediis
quæ in fluctibus aras. est enim hic ordo:notus tris arreptas ī saxa
torquet: quæ saxa in mediis fluctibꝰ latentia Itali uocant aras.
¶ Hypbole qd est? Dictio quædā fidē excedens augendi mīnuendi
ue causa: ut It clamor cælo: candidior niue: testudine tardior.
¶ Allegoria quid ē? Tropus quo aliud significat q̄ dicitur: ut Et iā
tēpus equū fumātia soluere colla: hoc est carmen finire. Huius
multæ sunt species. ex qbus eminent septem: ironia antiphrasis
ænigma charientismos parœmia sarcasmos & astismos.
¶ Ironia quid est? Tropus ostendens quod conat̄ per contrarium
superioris: ut Egregiam uero laudem & spolia ampla refertis:
Tuq; puerq; tuus. hanc nisi grauitas pronūciantis adiuuerit cō-
fiteri uidebitur: quod negare contendit.
¶ Antiphrasis est unius uerbi ironia: ut bellum quia minime bo-
num: & parcæ quia nemini parcunt.
¶ Aenigma est obscura sententia per occultam similitudinem rerū:
ut Et quæ me genuit mater mox gignitur ex me. significat enī
aquam in glaciem conuerti: & ex eadem rursus effluere.
¶ Charientismos quid ē? Est tropus quo dura dictu gratius ꝓferūt:
ut interrogantibꝰ nobis nūqd nos quæsiuerit aliquis: respōdemus
bona fortuna: ut ex hoc intelligatur neminem nos quæsisse.
¶ Parœmia quid est? Accomodatum rebus temporibusq; prouer-
bium: ut lupus est in fabula.
¶ Sarcasmos quid est? Plena odio hostilisq; derisio:ut En agros &
quam bello troiane petisti Hesperiam metire iacens.
¶ Astismos quid est? Est tropus multiplex numerosæq; uirtutis:nā
astismos putatur quicquid rustica simplicitate caret: & faceta sa
tis urbanitate expolitū est: ut illud Qui Bauium non odit:amet
tua carmina Meui: Atq; idem iungat uulpes & mulgeat hircos.
¶ Homœosis quid est? Est minus notæ rei per similitudinem eius

quæ magis nota est demonstratio: cuius species sunt tres: icon parabola & paradigma.

Icon est personarum uel eorũ quæ personis accidunt cõparatio: ut Os humerosque deo similis.

Parabola ẽ rerũ genere dissimiliũ comparatio: ut Qualis mugitus fugit cũ saucius arã Taurus: & incertã excussit ceruice securim.

Paradigma quid ẽ? ẽ ueneratio exẽpli hortantis uel deterrentis. hortantis ut Antenor potuit mediis elapsus achiuis: Illyricos penetrare sinus. deterrentis ut At nõ sic phrygius penetrat Lacedæmona pastor: Ledæamq; Helenam troianã uexit ad urbem.

Endiadis fiat resolutio in mobile fixi.
Veteris endiade si dixeris arma uirumque.
Trade rati uentos dicas hyppallage fiet.
Emphasis cum dicimus scelus pro scelerato.

Prosopopeia cũ sermo rebꝰ mutis tribuit: ut cũ cælũ aut tra loqt.

Chronographia cum tempus describitur: ut Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris Incipit.

Antipophora cum occurrimus tacitæ quæstioni.

Aposiopesis cũ partem silemus orationis: ut Quos ego.

Quot sunt figuræ cõstructiõis? Octo: prolepsis sylepsis zeuma sinthesis euocatio appositio synecdoche & antiptosis.

Quid est plepsis? Prolepsis quæ præsũptio latine dicit: ẽ cũ toti in suas partes diuiso una pprietas attribuit: in qua si ordo incipit a toto: tũc totũ & partes in eodẽ casu ponunt: ut nos legimus: ego bene & tu male. si uero a ptibꝰ icipiũt tũc totũ ponit in gtõ: & pprietas iter ptes: ut aqlæ altera uolat ab oriẽte: altera ab occidẽte

Sylepsis quæ conceptio dicit quæ ẽ? ẽ cũ dignius concipit minus dignũ: & una pprietas subiectis diuersorũ accidẽtiũ tribuit: una ppter alterius dignitatẽ: ut Scipio & Lucretia pudici. est aũt aut diuersi generis ut Pyrrhus & Faustina potiti: ubi masculinũ cõcipit fœmininũ: aut Faustia & mãcipiũ potitæ ubi fœmininũ cõcipit neutrũ: aut diuersi numeri ut Scipio & milites pugnãt: aut diχsiæ psonæ ut ego & tu legimꝰ: ego & Socrates scribiũs: tu & Plato studetis: aut diuersi casus: ut Remo cũ fratre qrinꝰ iura dabunt.

Zeuma ẽ cũ una pprietas subiectis diuersorũ accidẽtiũ tribuitur: uni p prius alteri p posterius: quæ fit aut a supiori, ut scribo ego

& tu aut a medio ut ego scribo & tu: aut ab inferiori ut ego & tu lego: licet potius legimus sit dicendum. similiter in genere & numero fieri potest.

Synthesis quid ē? Cum aliqua proprietas tribuitur uni subiecto: aut pluribus copulatis: nō gratia uocis sed significati: sub diuerso genere aut numero: ut Triste lupus stabulis: anser fœta: pars ī frusta secant: & Scipio & Lælius admirantur.

Euocatio ē cum prima uel secūda persona tertiam euocat: ut ego Cicero scribo: uos romani omnia subiecistis imperio uestro.

Appositio ē cum una ꝓprietas duobus subiectis sine copula atribuit̄ uni notiori aut magis cōmuni alteri minus: ut aīal hō loqt̄ canis stella lucet. Virg. Ignauum fucos pecus a præsepib⁹ arcēt.

Synecdoche quid ē? cū toti tribuit̄ ꝓprietas partis: ut homo albus dentes: Aeneas os humerosq; deo similis.

Antiptosis quid ē? cū casus ꝓ casu ponitur: ut Vrbē quā statuo uestra ē. Terentius: quas credis esse has nō sunt ueræ nuptiæ.

DE PVNCTIS Quibus Oratio Distinguitur.

Quot sunt pūcti quib⁹ ī præsentiarū utimur? Nouē: suspēsiuus colus coma periodus semipunctus geminuspunctus interrogatiuus exclamatiuus seu admiratiuus & parenthesis.

Suspensiuus est simplex uirgula quæ solet quietis gratia poni: ante quā sensus aliquis clausulæ haberi possit. hoc modo: Arma

Geminuspūctus ē quo utimur: ubi clausula maiorē quādā qtē habet & tamen sensum īpfectū: hoc mō. Arma librosq; meos:

Coma est quo utimur ubi clausula uidetur esse cōpleta & tamen īpfecta ē: & ponitur planus in superiori parte lineæ. hoc modo. Arma: librosq; meos: diripuerūt milites.

Colus ē pūctus qui ponitur in fine clausulæ quādo pfectus ē sensus: & ponitur planus ī iferiori parte lineæ. hoc mō. Arma librosq; meos: diripuerūt milites: q̄q̄ eos nūq̄ existīaui huc uenturos.

Periodus ē pūctus q ponit̄ in fine clausulæ: quādo nō mō pfectus est sensus sed etiam ipse sermo: ut quod sequtur quasi de nouo incohari uideatur. ponit̄ in inferiore parte lineæ adiecta uirgula. hoc modo. Arma librosq; meos: diripuerūt milites. q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc uenturos. uerum æquo animo ferēda sunt hæc.

Semipūctus dicitur uirgula quā in fine lineæ ponimus: cū dictio impfecta ē & pars in sequentem transit lineam: hoc modo /

Admiratiuus siue exclamatiuus ē q̄ ī tali ordine ponit̄: O hoīem fortē: o integrū: o omīb⁹ q̄ ætate nostra sunt præponendū. te ne incepto desistere unq̄ aliqs uidit: te ne fortunæ succumbere:

Interrogatiuus ē qui interrogationem significat: & fit hoc mō: De te uero quid dicam?

Parenthesis ē ubi diuersa oratio ipfectæ adhuc oratiōi īterponit̄: hoc modo: Te ne (dicam enim quod sentio) calamitatibus cedere. Hoc igitur exemplo oīa punctoꝝ genera notabis. Arma libroſq; meos: diripuerūt milites / q̄q̄ eos nunq̄ existimaui huc uenturos. uerum æquo animo ferenda sunt hæc. de te uero quid dicam? O hominem fortem: o integrum: o omnib⁹ qui ætate nostra sunt præponendum: te ne incepto desistere nunq̄ aliquis uidit: te ne fortunæ succūbere: te ne (dicam enim quod sentio) calamitatibus cedere.

DE COMPONENDIS EPISTOLIS.

Quare inuentæ sunt epistolæ? Vt eos cum qbus siue propter absentiā: siue propter ruborem: seu ob aliā quāuis causam loqui non licet: certiores facere possemus: si quid sit qđ eos scire oporteat: siue nostra siue illorum siue aliorum causa.

Vnde dicitur epistola? Epistola græcū sane uocabulū ē: dicitur q; :hoc ē a mittendo: quod ad absentes mittatur. Vnde etiā quod similiter significat dicuntur apostoli. Titus Liuius apostolos suos fregit in senatu hoc est epistolas. & nunc libelli qui a iudicibus a quibus prouocatum est ad magistratus mittuntur: dicuntur apostoli cū sint instar epistolarū. latino autē uocabulo epistolas litteras dicimus dūtaxat in numero plurali: nam in singulari numero littera significat elementum: ut a uel b: significat etiam manum scribentis: ut Cicero ad Atticum: nam Alexidis manum amabam: q; tam prope accedo ad similitudinē tuæ litteræ.

reperitur quoq; aliquando pro epistola apud poetas duntaxat: ut Ouidius Quam legis a rapta Briseide littera uenit.

Quot sunt genera epistolarū? Multa sunt: aliæ enim sunt dūtaxat de reb⁹ diuinis: ut sūt Platonis epistolæ ad Dionysiū: & ī religiōe

noſtra Petri & Pauli & Iacobi & Ioānis epiſtolæ. aliæ ſunt de moribꝰ ut epiſtolæ Senecæ epiſtolæ Aurelii Auguſtini Hieronymi Ambroſii Cypriani & aliorum: quæ multa etiam de rebus diuinis cōtinent. aliæ ſunt de rebus quæ quotidie accidunt tamē ſeueris & grauibꝰ: ut pote quæ uel belli uel pacis tēpore: aut ex caſtris ad urbem aut ex urbe in exercitū ſcribunt̄: fere ſimiles hiſtoriæ. aliæ quæ de rebꝰ nouis qualeſcūq; acciderint certiores faciunt abſentes. aliæ conſolatoriæ ut ſi uel ꝓpinqui alicuius uel amici mors aut calamitas ĩteruenerit. aliæ cōmēdatiuæ ut cū amicū aliquem aut familiarē aut alioq̄n notū ſiue ignotū litteris cōmendamus. aliæ hortatoriæ: ut cum filios affines familiares diſcipulos principes aut quoſuis alios: ad mores ad ſtudia ad laudem ad decus ad gloriā cohortāur. aliæ amatoriæ quæ magis poetarꝝ ſunt: ut ſunt epiſtolæ Naſonis Tibulli Propertii cæterorumq; huiuſmodi. aliæ de rebus familiaribus atq; domeſticis: ut de prædiis pecore uino frumento ſeruis & reliquis id genus. aliæ poſtremo iocoſæ quæ duntaxat animi gratia ſcribunt̄: ut cum deficiente etiam materia ſcribit̄ qcquid in buccam uenit. ad hæc cætera fere omia ſi qua ſunt epiſtolarum genera reduci poſſunt.

¶ Quid ī primis obſeruandū ē in epiſtolis ſcribendis? Vt ſtilus ĩferior ſit & quaſi familiarior: q̄ cū uel oratiōes uel hiſtorias ſcribiūs: & tamen ſit ſubiectæ materiæ cōueniēs. nā ut ī cæteris tres ſunt dicendi caracteres: amplus medius & infimus: ita etiā epiſtolæ tres ſuos caracteres habent: ab illis tamen diuerſos hoc eſt illis ĩferiores. nā q̄ in aliis mediocris ē hic ē ſummus: q̄ in aliis infimus hic mediocris: infimus uero in epiſtolis (quo dicendi genere ī familiaribꝰ utimur) erit ab infimo illo omīno diuerſus: hoc ē leuis facilis ℞bis quotidianis & quaſi ℞naculis cōtextus: in quo tamen nihil barbarū ſit aut ĩeptū. Amplo igit̄ illo atq; ſublimi utemur cū de rebꝰ altis atq; diuinis epiſtolas ſcribemus: ut Plato facit. mediocri cum de maioribus de rebus geſtis de bello de pace de conſilio capiēdo: aut rebus aliis ſeueris & grauibus tractabimus. infimo cum materia erit de rebus familiaribus atq; iocoſis.

¶ Quid amplius obſeruandū? Vt quoad eius fieri pōt breues ſint: propria eīm & q̄ſi peculariſ epiſtolarꝝ ē breuitas. cauēdū tamen ne nimio breuitatis ſtudio ſqualens & ieiuna & conciſa ac plane

ſicca oratio fiat: q̃lis ē Annei Senecæ: a cuius lectiõe adoleſcentes omnino auertendi ſunt: ne paruũ ac uitioſum dicendi modũ ībi bãt: q̃q̃ paulo poſt quaſi iactis tã fundam̃tis idē auctor ſummo ſtudio legendus ſit: in quo magni alioquin uirtutes fuerunt: multũ ingenii plurimũ eruditõis: cũ præſertim ſit uitioꝝ diligentiſſiũs īſectator. Quis maxime præponẽdus ē quẽ ſtudeant adoleſcẽtes imitari? Marcus Cicero. hic in omni dicẽdi genere omĩum optimus fuit: hũc ſolum præceptores legãt: hunc diſcipuli imitẽtur: nec mõ ꝟba eius hauriãt ſed etiã clauſulas: q̃n etiam partes ipſas epiſtolaꝝ interdum furentur & ſuis inſerãt. ita eĩm fiet ut ſucco Ciceronis quaſi lacte nutriti: ueri illius imitatores euadãt.

Quomodo exordiẽdæ ſunt epiſtolæ? In primis tã ſcribẽtis q̃ eius ad quem ſcribitur præponendum ē nomen: & is ad quẽ ſcribitur ſalutandus ē hoc mõ. Pyrrhus Perottus Nicolao Perotto ſalutẽ p. d. Vel ſi græce ſcribas

hic ē eĩm græcoꝝ mos ut bene agere dicãt: ubi latini ſalutem dicunt. In fine aũt epiſtolaꝝ ponendum ē uale: in quo græci cum latinis conueniunt dicentes

Cuius nomen præponit: ſcribentis ne an eius ad quem ſcribitur? Scribentis etiã ſi ad põtificem maximũ ſiue regẽ aut imperatorẽ ſcribat hõ infimus: ſtulta eſt eĩm obſeruatio quorũdã q̃ dignioris nomen dicũt præponẽdũ eſſe. Cauẽdũ præterea ē ne unq̃ dnũm honoris cauſa nõibus ꝓpriis præponamus: ut domino Pyrro & domino Nicolao: barbara ē enim ea locutio & nup inuẽta: non hoc latini: non græci ueteres fecerũt. Poteſt tamen addi nomen dignitatis ſiue magiſtratus poſt ꝓpriũ nomẽ: ut ſi ita ſcripſeris Sixto põtifici maximo: Frederico ĩperatori: Beſſarioni cardinali: Ferdinãdo regi: Nicolao perotto: Thuſciæ ꝓpape: Ioãni perotto: Florentiæ prætori. Illud etiã ſũmo ſtudio fugiendũ ē: ne ad unũ ſcribens pluratiuo numero utaris. in quẽ errorẽ oẽs fere noſtræ ætatis hoĩes ĩcurrerũt: putãtes ſe magis honorare eum ad quem ſcribũt ſi barbare loquant̃: in qua re nõ tam ignorantiam hoĩum admiror q̃ ſtulticiã. nam ſi id honoris cauſa nõ faciũt cur barbare loquũtur? ſi uero id honoris cauſa agunt: cur eo quoq; ſermone deũ nõ honorãt: quem ſingulari numero affantur? an maſor in loquendo reuerentia regi aut põtifici debetur q̃ deo?

Atq; si barbare loqmur cū aliquē unū alloquētes plurali numero utimur: cur etiā non dicamur barbare loqui: cū de nobis ipsis loquentes pro singulari pluratiuum numerū usurpamus: dicentes nos ꝓ ego: & quod mirabilius est in eodē loco modo singularem mō pluralem numerū adhibētes. ut Virgilius: O Melibœe deus nobis hæc otia fecit: Nanq; erit ille mihi semper deus: illius aram Sæpe tener nostris ab ouilib⁹ ībuet agn⁹. Ille meas errare boues: ut cernis: & ipsum Ludere quæ uellē calamo ꝓmisit agresti. Hic enim Tityrus de se loquens nūc nos nūc me ait. & Quīctilianus: Vtinā hoc fata mihi præstarēt: ut residuū laborātis animæ ī tuo poneremus āplexu. optinuit certe usus: ut ī prima ꝑsona loquētes mō singulari mō plurali nūero utamur: ī secūda uero persona nemo unq̄ doctus ad unū dirigēs sermonē pluraliter locutus est. cuius rei hæc uidet̄ ratio fuisse: q̄ decet hoīes de se ipsis modeste & ut ita dicam humiliter loqui: de aliis uero honorifice potius & cū dignitate conuenit habere sermonem. minueremus enim quo dāmodo dignitatē alterius: si ei in reb⁹ gestis aliū quasi sociū adiūgeremus: ut si Cæsarē alloquētes diceremus: uos Pōpeium superastis: uestra ē gloria: ꝓ tu Pōpeiū superasti: tua ē gloria. ita e cōtrario uidemur nescio quo modo modestius loqui: si quæ nos soli egimus plurali numero exprimaūs: hoc modo: multa scripsimus multa gessimus: magnā sumus gloriā apud nostros hoīes cōsecuti. quasi nō soli sed aliis adiutorib⁹ ea egerimus. Initium igit̄ huiusmodi loquēdi modestia fuit atq; humilitas: sed tantum paulatim īualuit cōsuetudo: ut etiā ubi hic respectus non ē: mō singularem modo pluralē numerum proferamus.

Solemus etiā in principio epistolaꝝ præsertim familiariū ad aīcos scribentes hæc uerba ponere: Si uales bene est: ego ualeo.

Qui modus cōpositionis in epistolis seruatur? Vt ✗bū frequēter in fine clausulæ colloces: hoc modo: ego te cōmēdare nō cesso: q̄ lōge pulchrius ē q̄ si diceret̄: ego nō cesso te cōmendare. & spem maximā habeo: potius q̄ habeo maximā spem. interdū tamen in medio ponitur ut spem habeo maximā: interdū in principio ut scripsit ad me Cæsar. in quo & imitationi attendendū & auribus consulendū est: dari enim alioquin certa regula non potest.

Circūlocutionibus quas græci periphrases uocāt raro utendū est

in epistolis: fugienda sunt etiam uerba noua affectata & obsoleta structura quoq; ipsa facilis esse debet & minime implicita: ut ad manus parati esse sensus uideantur.

¶ Est ne utendum artificio dicēdi in epistolis? Sæpe qdem utendum artificio est: ut quod cupis absenti persuadeas: adhibēda exordia sunt: quibus animum præpares legentis. Adhibendæ rationes quibus permoueas.

¶ Vtendū est interim confirmatione: confutatione: diuisione. excitandi sunt affectus: & reliqua facienda: quæ etiā oratio exigeret. sed hoc non in omnibus epistolis faciendum: sed ubi suadendum aliquid aut dissuadendum est: & præceptum illud quod supra de caracteribus diximus obseruandum. ut etiam artificio dicendi inferiores sint oratiōibus epistolæ. & eo artificio cōponendæ sunt: ut nullum in is artificium esse uideatur.

¶ Licet ne in epistolis aliquando ponere uerbum pro uerbo? Licet profecto ad maiorem uehementiam sermonis. ut Cicero Vnum ostēde in tabulis aut tui aut patris tui emptum: & uitestin prouiteris. Plinius. dedisses huic aīo par corpus: fecisset quod optabat: hoc ē si dedisses.

¶ Licet ne aliquando prætermittere ῥbum in epistolis quēadmodum faciunt poetæ: ut Virgilius Me ne incepto desistere uictā: Nec posse italia teucrorum auertere regem? Licet: ut Cicero ad Terentiā: Me miserū: in tātas te calamitates mea culpa īcidisse. ubi intelligitur ῥbum principale uerum ē. ut est ne uerum te in tantas calamitates incidisse?

¶ Deficit ne aliquando in oratione suppositum? Deficit certe: ita ut uix etiam intelligi possit. Cicero ad Herennium ob finē plurimū eo tēpore rei. pu. consulum siue stultitiam siue malitiam dicere oportet: siue potius utrunque.

¶ Quomodo eleganter dicemus: Io ho receuuta la tua littera? Multis id modis dici potest. Accepi litteras tuas. accepi abs te litteras. Reddite mihi fuerunt litteræ tuæ. reddite mihi fuerunt abs te litteræ. Reddidit mihi Helius Perott⁹ litteras tuas. Accepi quas ad me Helio Perotto dedisti litteras. Accepi epistolam quam ad me scripsisti. E tusculano reddita mihi est epistola tua. Attulit mihi Helius Perottus epistolam tuam.

¶ Quid in his notandum est? Animaduertendū primo est: q dare alicui litteras siue epistolam: ē tradere ei: ut alii consignet. dare uero ad aliquem: ē mittere: ut legat. ut dedi Helio Perotto: dedi tabellario ad te litteras: id est dedi Helio perotto uel tabellario litteras: quas ad te scripsi.

¶ Vnde rescribentes postea dicimus. Accepi litteras: quas Helio Perotto ad me dederas.

¶ Quid interest inter litteras & epistolam? Significatio eadem est: differunt in elegantia. Dicimus enim unam epistolā: & unas litteras. Ideo enim pluratiuum numerū habet unus una unum. ut iungi possit cū nōibus carentibus singulari. ut reliqui filio meo ternas ædes. unas in foro: alteras in ianiculo: tertias ī suburra. nā si diceremus unā ædē: non domū sed templū significaremus. Itē dicimus duas: tres: quattuor: quinq; sex: decē epistolas. Et binas ternas: quaternas: qnas: senas: denas litteras. Nec licet dicere duas litteras: nec binas epistolas. In hoc tamen q cōueniūt dicīus dedi singulis singulas litteras: siue singulas epistolas: uel unicuiq; uel utriq; singulas litteras uel epistolas. In maiori uero numero nō cōueniunt. ut dedi singulas duas litteras uel binas epistolas: sed binas litteras: & duas epistolas. ternas litteras: & tres epistolas. Vbi ēt obseruandum ē: ut si dicis litteras: nō subiūgas: quaꝝ alteri respondi: sed quaꝝ alteris. ita si dicis epistolas: non dicas quarum alteris iam respondi: sed quaꝝ alteri.

¶ Cur potius dicim? accepi litteras abs te q ab te? Quia ab cū duabus liquidis: & cū i quando consonans est iungit: & cū omnibus dictionibus incipientibus a uocali. ut ab lege: ab legatis: ab rege: ab re: ab Ioue: ab ianiculo: ab hominibus: ab hostibus. Abs uero cū t. ut abs te: ab Tito. interdū cū q: ut Terentius. abs quis hoīe beneficium accipere gratum est. Cum cæteris uero iūgitur a. ut a nobis: a bello: a foro.

¶ Cur non ita dicimus rettulit mihi epistolā tuā: sicut attulit mihi epistolā tuam? Quia afferre & referre differunt. Afferre enī est aliquid ad aliquē ferre. ut attulit mihi litteras: attulit librū: tpūs multa affert nobis. Referre uero ē aliquid ferre. ut si remitterē litteras quas accepi ita dicerē. Rettulit tibi Helius Perottus litteras quas mihi abs te attulerat. In quo notandū ē: rettulit dicendū

esse: & non refert. Vbi omnes fere nostræ ætatis errant dicentes lator præsentium. in quo non modo barbare loquuntur: sed etiam falso. Non enim lator est nec cũ scribuntur litteræ: nec cũ leguntᷣ. sed cum scribuntur laturus est: cum legũtur attulit. Inspiciendũ autem a nobis est tempus quo leguntur: non quo scribuntur.

¶ Cum igitur litteras legit is ad quẽ scripsimus: non referuntᷣ: sed iam relatæ sunt litteræ. itaq; rettulit dicendum est non refert: ut Cicero ad Valeriũ. Publius Cornelius qui tibi has litteras dedit: & alibi. Amo eum qui ad te cum his litteris profectus est mirũ inmodum. Sed ut eo unde discessimus reuertamur: referre est retroferre. ut Quintilianus Arma non rettuli: idest reportaui.

¶ Differt ne aliqd cũ dicius rettulit mihi: & rettulit ad me: & rettulit Senatui: & in senatu: & ad senatũ? Differt sane. Nã cũ dicius rettulit mihi uel rettulit senatui: significat uel reportauit: ut rettulit litteras: & referentẽ signa camillũ. uel enarrauit. ut Ti. Liuius Postq̃ legati consulibus & in senatu quæ gesta erant rettulerũt.

¶ Cũ uero dicimus rettulit ad me & ad senatũ: significat in cõsultationem tulit. ut Quintilianus: nõ rettulit ad matrem: nõ amicos cõsuluit: nõ propĩquos. Cicero in Catilinam. refer inqs ad senatũ: idest fer in cõsultationẽ senatus. Virg. Delectos populi ad ꝓceres primũq; parentẽ: Monstra deum refero. & ne forte dubitares de sensu subiunxit: & quæ sit sententia posco. Sed nota q̃ quemadmodũ dicimus referre ad senatũ: ita dicimus ferre ad populũ: ut Põpeius ad populũ tulit. ex illo fit senatusconsultũ: ex hoc rogatio: quæ est instar legis. Dicimus præterea refero tibi acceptum: pro eo quod est: fateor me abs te accepisse. Cicero pro Deiotaro.

¶ Omnia quæ postea uidimus (qd aũt mali non uidimus) si recte rationabimur uni accepta referemus Antonio. Itẽ fero tibi acceptũ: est hẽo abs te ꝓ recepto id qd̃ mihi debebas: ẽt si nulla solutio iteruenerit. Referre uero ĩpensum est rationẽ reddere de expẽsis factis. Io te ho renduta rasione de le spese che io ho facte. Rettuli tibi expẽsum. Ponitᷣ etiã aliquando referre ꝓ cõferre. Cicero si ad unũ omnia referẽda sunt dignissimũ esse Põpeiũ: hoc est si in unũ omnia conferenda sunt. Notandũ est q̃ cum refero significat in consultationẽ fero: accusatiuũ habere põtᷣ: & ablatiuũ cum de. ut hec omĩa referã ad senatũ: & de omĩbus his referã ad senatum:

Error.

Referre.

Rettulit mihi: rettulit ad me: rettulit senatui: & in senatu: & ad senatum.

Referre ad ꝑplm

Refero tibi acceptũ

fero tibi acceptũ

Referre ꝓpensum

Rettuli tibi expẽsum

Referre ꝓ conferre

Nota

hoc tamen & frequẽtius & elegantius ẽ. Quid cætera cõpoſita a fero habent ne eandẽ aut uariã ſignificationẽ? Variã ꝓfecto pro uarietate cõpoſitiõis. Nã anteferre ẽ præponere. Circũferre ẽ per oẽs partes rẽ aliquã ſiue ſermonẽ aut rumorẽ ferre: ut circũfert camelũ: circũfert nouũ. Offerre ẽ dedicare ſeu tradere. ut optulit deo ſacrificiũ: optulit mihi librũ. Perferre eſt tolerare: ut multas pertulit calamitates. Proferre ꝓnunciare: ut ne ꝯbũ qdẽ ꝓtulit. eſt in medium ferre: & quaſi reuelare: ut protulit tabellas quas in ſinu habebat. proferre ẽ etiam ꝓ rogare: ut profert negocia ĩ longũ. Præferre eſt anteferre: ut pudica uirgo præfert cõmodo pudorem: qđ ſi inter præ & ferre interponatur me aut te aut ſe: ſignificat oſtendere: & quaſi ſignum atq; argumentũ quoddam præbere. ut præ me fero magnã humilitatẽ: ideſt oſtendo magnã humilitatẽ & ſignũ quoddã atq; argumentũ præbeo magnæ humilitatis. Auferre ẽ uꝫ furto uel ui aliqd tollere. ut abſtulit mihi librũ: abſtulit enſem. Deferre interdũ ẽ deorſum ferre. ut detulit nauẽ in mare: hoc eſt deduxit. ĩterdũ ẽ accuſare ſiue maledicere. ut pleriq; iniuſte detullerũt me ad pontificẽ: hoc ẽ accuſauerunt: & male de me dixerũt pontifici. Vnde dicunt delatores: hoc eſt clãdeſtini accuſatores: & ꝓ ĩprobitatẽ ſiue ĩuidiã mala referentes. Efferre ẽ extra ferre: ut effer hanc rem ex ædibus noſtris. ẽ etiã funus ferre: ut extulit defunctũ ſine ſumptu: hoc ẽ funus fecit. Tranſferre eſt tranſportare: ita tamen ut quod trãſfert ſæpe remaneat. Cicero: hũc morẽ ſparciatæ tranſtulerũt in fœminas. Idẽ de officiis: qđ in una re ab Ennio poſitũ trãſfert ĩ multas. Lucan⁹. Nondũ tranſlatos romana in ſæcula luxus. Inferre eſt ĩmittere: ut infer digitũ in plagã. eſt etiã deducere: ut ex maiori & minori extremitate intulit cõcluſionẽ: hoc eſt deduxit. Sufferre ẽ tolerare & pati. Differre ẽ ꝓtrahere: ut diſtulit negociũ: hoc ẽ protraxit. ẽ etiã differens eſſe: ut multũ differt probus ab improbo. unde dicit differentia. Conferre aliquando ẽ cõparare: ut confer hanc rem illi uel cũ illa: hoc eſt cõpara. interdũ ẽ coniũgere: ut cõfer oĩa ĩ unum. nonnunq; ẽ ire. ubi notandũ qđ ſi cum re inanimata iungitur poteſt habere in & ad præpoſitiones. ut confero me in templũ: & confero me ad templũ. confero me in uillã: & contuli me ad uillã. ſi uero cũ re animata: duntaxat ad: ut contuli me ad

Platonem: & non in Platonẽ. Confero me ad pontificẽ: & non in pontificẽ. Non enim potest habere duos accusatiuos animatos: sed si habeat alterum actũm rei inanimatæ: põt iungi cũ animato cũ præpositione in. & habet significatiõem quandã doni siue beneficii. ut multa cõtuli ĩ te: & multa cõferã: idest multa donaui: & multa donabo. multis te affeci beneficiis: multis afficiam.

¶ Est ne aliud hic notãdũ? Illud maxime notandũ ẽ q̃ primæ p̃sonæ ꝟbi raro additur ego: & secundæ p̃sonæ raro additur tu. cuiꝰ rei ratio ẽ q̃a sola hæc duo p̃nomina: intelligi possunt. cũ enĩ dicimus scripsi intelligit̃ ego: & cũ dicimus scripsisti intelligit̃ tu. Frustra itaq; sæpe ponerentur hæc p̃noĩa: ponuntur tamen aliquando ad maiorẽ expressionẽ. eadem ratio est primæ & secundæ personæ numeri pluralis: ubi nos & uos p̃nomina intelliguntur.

ego & tu

¶ Quomõ latine & elegãter dicimus. De laquale littera io ho preso gran piacere? Id quoq; multis modis exprimimus. Quæ magnã mihi uoluptatẽ attulerũt. quæ mihi gratissimæ fuerũt. quæ me nõ mediocri uoluptate affecerũt. quæ mihi mirũ ĩmodũ iocundæ fuerũt. Ex quibus non mediocrẽ lætitiã percepi. Quæ uix exprimere possem quantũ mihi uoluptatis attulerũt. Quibꝰ nihil mihi iocundius accidere potuisset. quibus nihil mihi poterat gratius afferri. quæ me singulari lætitia affecerunt.

¶ Quid interest inter gratũ & iocundum? Iocundũ p̃prie in rebus secũdis dicit̃: gratũ in aduersis. In iocundo enim est quædã gratia delectatiõis tantũ. ut flumina: fontes: nemora: rosæ: flores iocunda sunt. In grato uero ẽt cõmodi. ut aspectus messis: oleæ: fructicũ: uineæ gratus est. Dicimus aũt hoĩem iocundũ: non qui lætus ẽ: sed qui lætitiã alteri affert. Vnde põt aliqs mœstus tristisque esse & tamen iocundus. ut mœstitia inimicoꝝ iocunda ẽ nobis. Vnde non recte locutus est: q̃ dixit iocundos nos faciat suæ interesse commemorationi: iocũdos dixit pro lætos. Exprimit autem hanc differentiã optime Cicero ad Sulpitiũ consolantẽ de morte filiæ: Seruius inq̃t tuus omnibus rebus interfuit. cuius officia & si aliquãdo iocundiora: nunq̃ tamen gratiora. Idẽ: Amor tuus gratus & optatus: dicerẽ iocundum: nisi id ꝟbũ omne tẽpus pdidissem. Cõiungunt̃ etiã hæc duo adiectiua in ea quã diximus p̃prietate: hoc mõ. Litteræ tuæ gratissimæ mihi ac iocũdissimæ fuerunt.

. Gratũ. Iocundũ.

Afficere quid proprie significat? Afficere ẽ affectionem quãdam siue dispositionẽ inducere. ut hæc res afficit me dolore .i. inducit in me dolorem. afficit me molestia: idest inducit mihi molestiã. afficit me lætitia: afficit me cõsolatiõe. i. affert mihi lætitiã: affert consolationem. Reperitur etiam absolute positũ hoc ῥbum. ut multa sunt quæ afficiunt hoĩem: hoc est affectiones siue affectus inducunt. Hincq; & affectio dicitur & affectus. quãq; Cicero solo affectiõis uocabulo utat̃: nunq̃ affectus: quo Quintilianus & posteriores oẽs utunt̃. Est autẽ affectio sicut Cicero diffinit animi & corporis ex tẽpore aliqua de causa mutatio. ut lætitia: gaudiũ: dolor: molestia: & similia. Animaduertendũ aũt quod dicimus facio tibi iniuriã: & afficio te iniuria. facio tibi contumeliam: & afficio te contumelia. Non aũt dicimus: facio tibi molestiã: facio tibi lætitiam: facio tibi uoluptatẽ: facio tibi gaudium: facio tibi iocunditatẽ. sed afficio te molestia: afficio te lætitia: afficio te uoluptate: afficio te gaudio: afficio te iocunditate.

Quid facio: ex quo hoc ῥbum cõponitur: quot modis capitur ĩ oratione? Multis modis. sed illud in primis notandũ est quod in epistolis frequẽtissime ponimus: Facio te certiorẽ & nunq̃ certũ: dicimus etiã facio tibi gratũ: facio ludos: facio rem diuinã: facio sacrificium. Item illud diligenter attendendũ ẽ: q̃ dicimus: feci damnũ: feci iacturã: feci naufragiũ: quali passus sum damnum: iacturam: naufragium. ut respublica fecit iacturã: & damnum Ciceronis ĩteritu latinæ litteræ fecerũt. & Quintilianus in portu naufragiũ fecimus: quemadmodum etiã dicimus: fregi brachiũ pro eo quod brachium meum fractum est. & fregi nauem: pro nauis mea fracta ẽ. Item dicimus facio tibi copiam rerũ mearum: facio lucrum: facio urinam: & similia.

Quomodo cõponit̃ afficio? Ex ad & facio. Cõponit̃ etiam cũ aliis præpositiõib⁹: ut interficio hoc est neco. efficio idest noceo: cuius passiuũ est officior. perficio: quod ẽ absoluo. Deficio qd̃ interdũ significat deesse: & exigit accusatiuum. ut tempus me deficeret: hoc est tẽpus mihi deesset. interdũ significat desistere: ab uno ad aliũ: & quasi rebellare: & habet accusatiuũ cum ad: ut deficit a Cæsare ad Pompeiũ. hinc fit defectio: ut per defectionem oppidanorũ: præsidium se in arcem recepit. Defectus aũt fit a deficio

quando ſignificat deſum: ut deficiunt mihi pecuniæ: non poſſum incũbere litteris. & ꝑpter defectũ pecuniaꝝ: nõ poſſum incũbere litteris. defectu medicoꝝ multi pereunt: hoc ẽ qa deſunt medici. non aũt ſignificat culpã ſiue uitiũ: ut multi per ĩperitiam capiũt defectus: hoc eſt uitia. unde eleganter dicere poſſumus. Plures pereunt culpa medicoꝝ q̃ defectu: ideſt plures pereũt qa malos habent medicos: q̃ quia nõ habẽt. efficio idem quod facio: unde officiũ dicit̃ id quod facere unuſquiſq; debet: unde etiam factio a facio dicitur: qđ oppidanos ãbiendo facimus unius aut alterius partis. proficio ideſt fructũ & quaſi ꝑfectũ facio: ut adoleſcentes diſcẽdo ꝑficiũt. propter quod barbare loquuntur q diſcũbentes ita ſalutant: proficiat uobis: dicendum potius eſſet: proficite aut ꝑficiatis. præficio id eſt præpono alicui rei agendæ: unde præfecti uigilum: præfecti ærarii: qui aut uigiliis aut ærario præfecti ſunt. inficio hoc eſt tingo ut lanæ ĩfectæ: interdũ maculo: ut ea lues finitima etiam loca infecit. ſufficio quod interdũ ſignificat ſatis ſum: ut ſufficiat mihi beniuolentia prĩcipis: ĩterdũ ſubſtituo: ut in locũ defuncti conſulis ſuffectus ẽ alius. reficio qđ eſt rurſus facio ſiue inſtauro: ut reficit domũ reficit templa. conficio quod interdũ pro facio interdũ pro perficio ponitur: ut cõfeci negociũ tuum hoc eſt perfeci. reperitur etiã cũ nõibus compoſitum: ut ſupra cum de uerbis tractaremus oſtendimus.

Officiũ de quo paulo ante mentionem feciſti: qd eſt? Eſt ea uirtutis actio quã græci prepon uocant: hoc eſt quod hõi loco tempori dignitati conuenit. unde recte dicitur: in familia noſtra omnes officiũ exercent: id eſt oẽs agũt quod debent: & eo legatis obuiã officii gratia: ideſt quia ſic debeo. unde factũ eſt ut officia ſignificent etiã beneficia: ut non ſunt exprobranda officia. & Quĩtilianus. Duxit me ſimilis ætas: effecerũt officia: cœpit fides: amãtem odiſſe nõ potui. Magiſtratus quoq; aliquando officiũ dicitur: ut artes bonæ ſuum officium habent: unde dicimus officiũ grãmatici officium medici officium architecti.

Quomodo eleganter dicemus: Perche da la dicta littera io ho facilmente compreſo che tu ſei ſano: e che tu non ſolamente mi uoi bene: ma me ami grandamẽte. Ex his eĩm facile perſpexi te & ualere: & nõ modo me diligere: ſed etiã uehemẽter amare.

item:quãdoqdẽ ex his intellexi & tibi bene esse: & me abs te non solũ diligi:sed etiã uehemẽter amari. itẽ: cũ ex his facile cognouerim te & incolumẽ esse: & me non uulgariter:sed etiã mirifice amare.item q̃ siue quando siue nam siue nanq; siue quoniam siue quia siue qppe ex his p̃spexi & ualere te: & non modo me diligere: sed etiã mirifice amare:uel quin etiã mirifice amare.

Notatu dignissimũ

Quid ĩ primis notandũ est? Quod ea quæ per subiũctiuũ ꝟbum cũ coniunctione q̃ dici possunt: longe elegãtius sine q̃ p̃ infinitũ dicũtur.uerbi gratia. Io so che tu legi. scio q̃ tu legis: scio te legere. Io o cognosciuto che tu me ami. perspexi q̃ tu amas me: perspexi te amare me:uel me amari abs te.Spero che q̃sto ouero e ouer sera. spero quot hoc uel est uel erit: spero hoc uel esse uel fore. Io ti prometto sopra la mia fede: che tu p̃donerai a me e io p̃dono a te. do tibi fidem q̃ & tu mihi & ego tibi ueniam dabo: do tibi fidẽ & te mihi: & me tibi ueniã daturũ. Certa cosa e che queste cose si douerianno scriuere: nõ in charta ma in marmore o uero in metallo. certum est q̃ hæc nõ in mẽbranis scribi deberẽt: sed uel in marmore nel in æs. certum est hæc non menbranis: sed uel in marmore uel in æs scribi debere. uel potius: certũ est hæc nõ in mẽbranis:sed in marmore uel in æs scribenda esse.

Esse & fore

Quid interest ĩter esse & fore? Esse p̃sentis tẽporis significationẽ habet: fore uero futuri: idẽq; est fore q̃ futurũ esse: licet forem fores foret idem sit q̃ essem esses esset.unde barbare loquunt̃ qui dicuut amaturũ fore: quod perinde est ac si diceretur amaturũ futurũ esse: quæ duo futura latina lingua non patit̃: itaq; cum nõibus iungit̃ fore nõ cũ participiis:ut spero te amatorem fore. nã cũ dicimus spero te amantẽ mei fore: nomen est amantẽ non participiũ: nõ enim diceremus spero te amantẽ me fore. Cicero spero amiciciam nostrã notam posteritati fore. posteritati dixit nõ a posteritate: ut nomen sit non participiũ.dicimus autẽ spero te admirandũ fore cũ adoleueris: hoc ẽ dignũ admiratione: nam pro noĩe ponit̃.Cõposita uero a fore absolute ponũtur. Virgilius affore cernetis: hoc ẽ affuturos uidebitis:uel uidebitis q̃ aderũt. Cicero.ue. arbitrantur non defore q̃ illã restituant: hoc est non defuturos:uel q̃ non deerunt.

Confore & profore apud poetas leguut̃.Horatius. Quæ nocuere

ſequar : fugiam quæ profore credam : hoc eſt profutura eſſe.

Nonne imperfecta eſt oratio illa ſuperior:do tibi fidem q̄ tu mihi & ego tibi ueniam dabo? deficit enī quod tu mihi ueniā dabis:nā dabo illud poſtremū nō poteſt referri ad tu qđ eſt p̄nomē ſecūdæ perſonæ. Perfecta ē oratio & nihil deeſt : nā cum in oratione plura ſunt ſuppoſita :x̄bum ſequi debet ultimū ſuppoſitū: ut ego te de grāmatica tu me de epiſtolis p̄cūctaris:ſubintellīgit enim in prīa parte p̄cūctor:ſic e cōuerſo tu me de epiſtolis ego te de grāmatica percūctor:ſubintellīgit ī prima parte p̄cunctaris. Sed aīaduertēdū diligenter q̄ hoc non fit quādo per cōparatiōem aut ſimilitudinē loqmur:ut longe melius ego q̄ tu id dixiſſem nō pōt dici dixiſſes : Hector ita eleganter hoc ut tu dixiſſet non pōt dici dixiſſes : tu melius q̄ ego diceres non pōt dici dicerem.

Do fidē qd ſignificat? Dare fidē non eſt adhibere fidē ut fere oēs loquunt : des fidē x̄bis illius ideſt credas:non eſt dāda fides x̄bis illius.i.non eſt credendū illi : imo ſoleo ego per iocum uernacula lingua dicere contrariū : & cū uideo aliquē infidū atq; mendacem aſſererе:a coſtui ſi uole dare fede: & quærentibus perche reſpondere:pche nō ha niente. Eſt ergo dare fidē aliqd ſancte p̄mittere: quēadmodū x̄nacula lingua dicimus : io ti p̄metto ſopra la mia fede. Virgilius. Accipe daq; fidē : hoc ē accipe ſanctā p̄miſſiōem ame : & da mihi uiciſſim tuā Quod aūt x̄nacula līgua dicimus dare fede ad altri latine dicimus habere fidē. Quītilianus. Fidem habes hōibus quos mentiri alius affirmat. Illud quoq; notandum q̄ a fides fit p̄fidus penultima breui hoc ē his q fidē uiolat : a fido uero x̄bo fit infidus penultima longa hoc ē cui nō ē fidendū.

Quæ ē lingua x̄nacula? Eſt lingua uulgaris & illitterata quam īperiti maternā uocant : & dicit x̄nacula quaſi pecularis patriæ noſtræ & in patria noſtra nata : nam x̄naculus. la.lum. ſignificat qđ ē domi noſtræ & in patria noſtra natū : & dicit a x̄na q ē ſeru? domi noſtræ natus : hoc eſt ex noſtra ancilla.

Dare ueniā eſt ne qđ dicimus īdulgere? an aliud ſignificat? Lōge hæc diuerſa ſunt:īperiti capiūt īdulgentiā p ueniā:ut īdulgentiā & remiſſionē peccatoꝝ tuoꝝ tribuat tibi omīpotēs & miſericors dnūs:ſed hoc barbare non latine dicit:indulgere enim eſt concedere & cum quadā quaſi ſuauitate p̄mittere : ut indulgent gulæ

indulgẽt uẽtri. Quintilianus. Mollis illa educatio quã ĩdulgentiã uocamus. nõ ergo indulgentia ꝑ uenia accipienda ẽ: nec dicendũ ẽ eo Romã ꝑ ĩdulgẽtia: sed eo Romã ad ĩpetrãdũ ueniã: uel gratia ĩpetrandæ ueniæ. Sed e cõtrario uenia aliquãdo quasi ꝑ indulgentia ponit̃: ut da mihi hãc uenia̅m: hoc est indulge mihi & concede aut ꝑmitte mihi: quasi ueniã daturus postq̃ id fecero: & cũ uenia tua ibo: hoc ẽ dabis mihi ueniã si ibo: qđ ĩperiti dicũt cũ licentia. in qua re errãt omẽs fere grãmaticæ præceptores: ꝑ bonis litteris docẽtes discipulos suos barbariẽ. idcirco diligẽter notãdus est hic locus. El maestro de la schola ha data licẽtia a li soi scholari. Non ẽ dicẽdum ludi magister dedit licentiã discipulis suis: licentia. n. ẽ libertas quædã potius ad male agendũ: & dicit̃ a ℞bo licet: hoc est cũ licet qcq̃ libet: sed ludi magister dimisit discipulos suos: uel ludi magister ĩdulsit discipulis suis ut abirent: uel ludi magister dedit discipulis ueniã abeundi: uel ludi magister dedit discipulis cõmeatũ. Quippe tria significat cõmeatus annonam locũ ĩ quo annona publica custodit̃: & facultatem abeũdi: ut petii ab ĩperatore cõmeatũ accepi ab ĩperatore cõmeatũ dedit mihi imperator cõmeatũ. itẽ el maestro me ha data licentia de andare a far mio dextro. præceptor ĩdulsit mihi: ut eã ad curãdũ corpus: uel præceptor fecit mihi potestatem eundi ad curandũ corpus: uel dedit mihi ueniã abeũdi: & corpus curãdi. licet. n. curare corp⁹ generale ℞bũ sit ad omĩa quæ ad curã corporis pertinẽt: utputa euacuare uentrẽ lauari pectere esse potare quiescere: capit̃ tamen præcipue (honor sit aurib⁹ tuis) ꝑ metere & egerere: & caue ne dicas dedit mihi potestatẽ sed fecit: dare enim potestatẽ: est rẽ alicuius arbitrio cõmittere lõge plus q̃ facere potestatẽ. El maestro ce ha data licentia che noi andiamo a merẽda. concessit nobis præceptor noster ut eamus meridiatũ: indulsit nobis ut eamus meridiatũ dedit nobis ueniã: fecit nobis potestatẽ eũdi meridiatũ. Meridiare eim aliquando significat cibũ meridianũ capere q & merenda dicit̃: aliquando somnũ. unde dicit̃ meridianus cib⁹ & meridianus somnus: postmeridianus cib⁹ & postmeridianus somnus: dicit̃ etiã meridiana exercitio & postmeridiana exercitio. Vt igit̃ breuiter cõcludã ĩdulgere est cũ q̃dã facilitate cõcedere: dare ueniã aliq̃ndo ẽ ignoscere: aliq̃ndo ꝑmittere & q̃si ĩdulgere.

certum est qd ꝓprie significat? Aliquando manifestũ est explo ratũ ē: ut nos hoc loco cepiũs: aliquãdo deliberatũ & constitutum ē: quo loco frequẽter iungit̃ datiuis: ut certũ ē mihi potius mori q̃ hanc ignominiã subire. i. decretũ & deliberatũ a me est. Virg. Certum est in siluis inter deserta ferarum Malle pati.

Quare dicimus in marmor uel in æs scribẽda: & nõ potius ĩ marmore & in ære? Quia ita obtinuit usus eruditoꝝ: dicimus enim in marmore ĩcisæ sunt litteræ ĩ gẽmis ĩ ligno: non aũt in marmor in gẽmas in lignũ: e cõtrario uero dicimus ĩ ære ĩcisas litteras & nõ in æs. nõ est necesse afferre exẽpla: qa nusq̃ aliter reperitur.

Differũt ne ĩter se hæ cõiunctiones qbus in eodẽ loco uteris: enim quãdo qdẽ quãdo cũ ꝙ nã nanq; quoniã qa qppe? Eadẽ certe est oĩum istoꝝ significatio quando accipiunt̃ ꝓ quia: sed differunt in elegãtia. enim nunq̃ in oratiõe præponit̃: sed semꝑ sortit̃ secundũ locũ aut tertiũ: ut ego enim: ex his enim. nã nunq̃ secundũ locum aut tertiũ habet sed semꝑ primũ: ut nã mlta sunt quæ dici possũt. nãq; aliquãdo primũ locũ sortit̃: a liquando secundũ & tertium.

quãdoqdẽ & quãdo semꝑ præponunt̃. Virgilius Quãdoquidem ausonios nõ fas cõtingere portus. idẽ. Hic tibi (fabor enĩ) quando hæc te cura remordet. quia & qm̃ semꝑ præponũt̃: nisi forte postponãt̃ aduerbiis siue ĩteriectiõib⁹: ut heu qa heu qm̃: & nõ quia heu nõ qm̃ heu: sicut etiã namqđ semꝑ alioqn præponit̃. Heu qanã tãti cĩxerũt æthera nĩbi: & Cicero. Nũ quidnã inquit noui? sed hoc ĩ compositiõe potius est & nõ significat quia cum præter prædictoꝝ morẽ semper subiunctiuũ requirit: ut cũ ex his facile cognouerim. quippe significat quia certe.

Perspexi quid ꝓprie significat? Diligẽter & plane intellexi. Vnde cõponit̃? Ex per & specio. i. uideo quo ꝟbo ueteres utebant̃: ex quo etiã alia plurima cõponũt̃: ut aspicio hoc ē uideo: circunspicio quod est circunlustro oculis: despicio qđ aliquando significat contẽno ĩterdũ deorsum aspicio: ut Quĩtilianus: Nullam ego res humanas respicere ꝓuidẽtiã arbitror. hoc ē suꝑne aspicere. prospicio qđ est a lõge uideo: unde dicit̃ ꝓspectus qđ speculam significat: interdũ significat ꝓuideo si cũ datiuo iũgat̃: ut ꝓspice rebus nostris hoc ē subueni. inspicio hoc ē diligẽter & quasi ĩtus aspicio. suspicio sursum aspicio. introspicio intro aspicio. despicio dili-

Certius est ;

Enim quandoqdem

Naos ;

Nanq ;

Quandoqdem ; quia

Quia Quoniam

Perspexi ;

Aspicio ;

Circunspicio

despicio

Prospicio.

Prospectus.

Inspicio

genter intueor. reſpicio retro aſpicio. conſpicio uideo ſiue ſimul uideo. A ſpecio fit etiam ſpecto ſpecula ſpectaculum ſpecimen ſpeculū ſpecus & auſpicium ab aſpiciendis auibus.

¶ Te ꝑnomen quid habet quod ſit notari dignū? Aduertendum eſt ne ĩcidamus in barbariem aliquoꝝ q genitiuos iſtoꝝ ꝑnominum mei tui ſui idem putant eſſe: quod pronomina ab his deriuata meus tuus ſuus: & æque poſſe dici iſte liber eſt meus & iſte liber eſt mei: iſte liber eſt tuus & iſte liber eſt tui: ille legit librū ſuum & ille legit librū ſui: quod a ueritate multum abhorret.

¶ Hoc ut facilius intelligatur: ſciendū eſt genitiuos oēs aut actiue aut paſſiue accipi: actiue ut prouidentia dei bonitas dei: paſſiue ut timor dei & cultus dei: q ꝑpe deus timetur & colitur. tria igit̃ iſta ꝑnoĩa ego tu ſui ſola omnium binos gtōs ſortita ſunt: unos mei tui ſui: alteros qui iam exoluerūt mis tis ſis: loco quorū fere nūc ponuntur deriuatiua illa meus tuus ſuus ideſt quotieſcunq; actiua oratio ē: ut hic liber ē meus uel mis. Plautus da diem hunc ſoſpitē reb⁹ mis agēdis. mei uero tui ſui nūq ponūt̃ niſi paſſiue. Quintilianus amore mei uicit eſſe matrem ſuā. Cicero q deſiderium tui ferre non poſſet: & me tui pudet. Virgilius Quinq; ſui memores alios fecere merendo. ita etiā in plurali: nā noſtrum & ueſtrū quæ ſuccedūt loco mis & tis utimur actiue tātū: ut nemo noſtrū & nemo ueſtrū: noſtri uero & ueſtri quæ ſuccedunt loco mei & tui utimur tātū paſſiue: ut habet curā noſtri habet curam ueſtri. nec diceret̃ nemo noſtri & nemo ueſtri: nec habet curam noſtrū & curā ueſtrū. Vnde ſunt quidam modi dicendi habētes utrunq; ſenſum: ideoq; utroq; modo dicunt̃. ut tu habes poteſtatem meam actiue. i. omnē poteſtatem quā ego habeo: & poteſtatē mei paſſiue. i. poteſtatē de me faciendi quicquid libet. Octauius omnib⁹ faciebat ſui cōueniendi poteſtatem: ſic copia mea & copia mei: utilitas mea & utilitas mei: amor meus & amor mei: uſus meus & uſus mei: nō aūt fortitudo mei ſed fortitudo mea: nec doctrina tui ſed doctrina tua. Cuius rei certiſſimū argumentū ē q diciūs mea unius cauſa & non mei unius cā: qđ certe diceretur ſi mei poni actiue in gtō poſſet: ſicut unius in genitiuo ponit̃. Cicero in Gabiniū & Piſonem: Dico mea unius opera rēpublicam eſſe liberatam. idē ad Atticū: Solius enim meū peccatū corrigi

nō pōt. idem pro Murena: Ex tuo ipſis aīo coniecturam ceperis. Item in plurali Quintilianus. Suæ ipſorum fiduciæ dimittunt. Quin etiam apud noſtros recentiores hoc idē reperitur: ut ī pſalmis: Exaudi uocē meā clamātis ad te: & alibi. Audi uocem meam loquentis: & alibi. Memorabor iuſticiæ tuæ ſolius. ſolius. n. maſculini generis eſt & ad deū referť: ut ex græco apparet. itē libro regum ſecundo: Suſtulit de latere meo ancillæ tuæ dormientis. & in euangelio Lucæ: Tuā ipſius animam ꝑtranſibit gladius. & Boetius. Solantur mœſti nunc mea fata ſenis.

Illud quoq; notandū de his tribus pronōib⁹ eſt: q; præter cæteros uſum ſolēt aliquādo geminari: ut Meme adſum qui feci ī me cōuertite ferrū: & uerte oēs in tete facies: & cōtulit ſeſe ī templū. Valere qd ꝑprie ſignificat? Bene eſſe: & ſanū atq; incolumē eſſe. & licet ualitudo ꝛbū mediū ſit: & tā bonam q̄ malā ualitudinem ſignificet: tamen ualeo ſemper capitur in bonā partem: niſi aliud ꝛbum addatur: utputa male ualeo uel non recte ualeo: ſicut e contrario ualitudinarius ſemper capitur pro infirmo nam quod apud Terentiū eſt: Valeant qui inter nos diſſidiū quærunt: non eſt exponendū pereant ut aliqui uolunt: ſed abeant & diſcedant. Quod inde tractū eſt: quia ſemper ſolemus abeuntes hoc uerbo ſalutare uale: ſicut abeūtes hoc ꝛbo ſalue. q̄q̄ id ꝛbum aliquando etiam in diſceſſu ponatur: ut Cicero Vale mi Tiro uale & ſalue. Simile huic terentiano eſt illud Ciceronis: Si deus ē talis: ut nulla gratia nulla hoīum caritate teneatur ualeat. qđ ſi ſignificaret pereat: profecto Cicero non diciſſet de deo. ſed hunc ipſum locū Lactantius ita exponit: quid contemptius inquit potuit in deum dici? ualeat inquit. i. abeat ac recedat. Cū ergo dicimus ualeant q̄ inter nos diſſidium quærunt: ualeant q̄ de nobis mala dicunt: ualeāt q̄ aliter ſentiūt: perīde ē ac ſi diceremus diſcedāt a nobis: ſiue eos cū ſuo odio & maledicentia & inſitia relinquamus.

Te & ualere & nō modo me diligere. Nū ſatis ē dicere te ualere: & non modo me diligere? & ita una ex his cōiunctionib⁹ ſupuacua ē? Poſſet qdem altera ex his cōiunctionib⁹ dimitti: ta men non inelegāter ſæpenumero duæ ponunť ubi una ſufficeret: qđ fit ad maiorē rei expreſſionē: ut ego quotidie lego aliqd & ſtudeo: ego quotidie & lego aliquid & ſtudeo: ego te diligo & amo ego te &

Valere ; Valitudo ..

diligo & amo: ego dilexi te & quantum in me fuit tibi benefeci: ego & dilexi te & quantū in me fuit benefeci.

¶ Facile ꝑspexi: qd ꝓprie hoc loco significat facile? Significat nō dubie & manifeste. Cicero: uirū oīum totius Græciæ facile doctissimū Platonem: & nota q̄ tam longe q̄ facile amant secum iungi cōparatiuū. Virgi. At pedibus lōge melior Lyc⁹: & relatiuis siue aduerbiis significantia diuersitatē: quēadmodum sunt alius alter secus: ut lōge ante lōge post: & cōpōsita a præ ut lōge præstat & lōge præstās: Quīctilianus sed eū lōge præcedūt īgenia uiuentiū: & cætera quæ quandā suꝑlationē habent & proxima ad suꝑlatiua accedunt: ut longe superat longe uīcit: & noīa quæ diuersitatem significāt: ut longe dissimilis lōge alienus & longe diuersus.

¶ Princeps licet adiectiuū qdem sit: tamen qa suꝑlatiōem quādam significat asciscit sibi longe: Quīctilianus Nouem lyricoꝝ longe Pindarus princeps. facile eodē modo: Cicero Porro scio regionis illius uirtute existimatiōe nobilitate facile prīceps. præterea cum primus secundus & similib⁹: cū non respicimus ordinē sed dignitatem: ut facile secundus a Cæsare: hoc ē post Cæsarē primus. iūgitur tamen facile cū aliis pleriscꝫ nōib⁹ & ꝟbis quod longe non facit: neq; enim diceremus lōge intelligo & lōge ꝓspicio: ꝓ ualde intelligo & ualde perspicio: sicut dicimus facile perspicio & facile intelligo: pro haud dubie ꝓspicio & ītelligo. Hoc igit̄ inter longe & ualde differt: q̄ lōge & ualde ꝓpriū ē cōparatiui & superlatiui exceptis paucis: ualde aūt positiui: ut ualde bonus ualde malus: ualde laudat ualde uituperat: nec diceretur longe bonus longe malus: longe laudat longe uituperat.

¶ Inter facile & manifeste similiter hoc interest: q̄ facile cū his quæ supra diximus ponitur: ut facile præstat facile perspicit: manifeste passim cum omnibus.

¶ Non modo quid ꝓprie significat? Non solū: modo eīm aliquando significat solū ut hoc loco: aliquādo ē datiuus siue ablatiuus huius nominis modus modi: nonnonquā significat aliquando: ut modo ais modo negas: aliquando ponit̄ pro dummodo: ut modo me uocaueris ueniam: idest dūmodo me uocaueris.

¶ Magna aūt differētia est inter nō tantū & nedū. nedū. n. duobus dūtaxat modis in oratione accipimus: uno cū utranꝫ sententiam

eodem claudimus ✕bo:ut ꝓ te uitã exponerem nedum fortunas: alterũ cũ utriq; ſententiæ ſuũ ✕bũ damus:ut pro te uitã exponerem:nedũ fortunas meas effunderem. Ponitur etiã negatiue hoc mõ:nõ perderẽ pro te quadrantẽ nedũ uitam. itẽ non perderem ꝓ te quadrantẽ: nedum uitã exponerem. Vbi notandũ eſt q; in affirmãdo:id qđ plus ẽ in prima parte ponit̃ & qđ minus in ſecũda:ut uita ĩ prima parte ponit̃ ut pecunia ĩ ſecũda:ĩ negãdo uero e cõtrario qđ minus ẽ in prima parte ponit̃ ut pecunia: & quod plus in ſecũda ut uita.atq; ĩperiti hãc dictionẽ capiũt ꝓ non ſolum dicẽtes:nedũ pecuniã ꝓ te exponerẽ ſed etiã uitã: qđ dicendũ eſt uitã ꝓ te exponerẽ nõ ſolũ pecuniã:aut per nõ ſolũ ſic: non ſolum pecuniã pro te exponerẽ ſed etiã uitã:item nõ ſolũ fortunas meas pro te effunderẽ:ſed etiã uitã ipſam exponerem: & negatiue:non mõ ꝓ te nõ exponerẽ uitã uer̃ ne pecuniam qdem: & non mõ pro te nõ exponerẽ uitã uer̃ ne pecunias qdem meas effunderẽ. Vbi notandũ q; quãdo per nõ mõ uel non tm̃ uel non ſolũ loquimur: affirmãdo qdem qđ minus eſt in prima parte ponimus & qđ plus in ſecunda: negando uero quod plus eſt in prima & qđ minus in ſecũda. Item notandũ q; ubi ponit̃ nedũ põt etiã poni non modo: ſed addita altera negatiõe: ut ego nõ ponerem pro te obolũ nedũ exponerem uitam: ego non ponerem pro te obolum non modo non exponerem uitam:ſed hoc perraro reperitur.

¶Quid ĩtereſt inter diligere & amare? Amare plus eſt q̃ diligere: Cicero:quem & ſi ante hac dilexi:nunc amo.

Sed aut uero differũt ne inter ſe? Significatiõem qdẽ fere eãdem habent:uer̃ ſed ſemꝑ in principio clauſulæ ponit̃: niſi aliquando apud poetas:ut Arma ſed arripuit. uero & aũt ponũt̃ ſemꝑ ãtecedẽte aliqua dictiõe: & diſtĩguunt ſnĩam a ſnĩa:ut ego ſcribo tu aũt legis:ego uigilo tu aũt dormis.habent tamen aliquãdo neſcio qd differentiæ: nã cũ neq; nõ ponimus aũt dicentes neq; aũt: ſed diciũs neq; uero:item tũ ꝓpter hoc tũ uero ꝓpter illud: non tum autem ꝓpter illud:e contrario nõ dicimus nõ uero ſed non autẽ: ut ſum amicus eius nõ aũt æmulus.mutemus ad uerbiũ: & habebit locũ uero ſic:ſum eius aĩcus æmulus uero nõ:uel æmulus aũt nõ. item uero aliquando in prĩcipiis ſiue orationũ ſiue epiſtolar̃ ponit̃:aũt nõ. Virg. Egregiam uero laudẽ & ſpolia ampla refertis

Tuq; puerq; tuus: & ad Sulpicium ſcribēs Cicero ita epiſtolam incipit: Ego uero Serui uellem (ut aīs) in meis doloribꝰ affuiſſes. præterea nō dicimus ſane autem iā aūt eīm aūt age aūt at autem: ſed ſane uero iā uero enim uero age uero at uero. Illud magnopere notandū: q; hæc duo aliquādo elegātiſſime & cum maxima gratia dimittuntur. Cicero: Tu cū principē ſenatorem auunculū domi habeas: ad eū nō referes ad cæteros referes. lōge pulchrius dicit̄ q̄ ſi addita autem diceremus: ad cæteros autem referes. ſed quando x̄bū ponitur ſine cōtrarietate omnino neceſſe eſt addere aūt: ut incūbes litteris quantū poteris: poteris aūt quātum uoles. Porro licet eandem ſignificationem habeat quam uero & autem: tamen nunq̄ poſtponit̄ niſi cum dicimus age porro aut aliquid ſimile: cum ſcilicet hanc ſignificationem habet: ſed apud quoſdam præſertim poetas ſignificat longe certe poſtea ultra: ideoque ſæpe in medio non in principio ponitur.

¶ Quin etiam ſignificat ne idē quod ſed etiam. Aliquādo ſignificat ſed etiā ut hoc loco: aliquando maiorē quandam uim habet: & ſignificat imo etiā. quin uero aliquando ſignificat quin etiam: ut Virgilius: qn aſpera Iuno Quæ mare nūc: terraſq; metu cælumq; fatigat: Conſilia in melius referet: aliquando ut non: ut idē. Hic tibi ne qua more fuerint diſpendia tanti: Quin uatem inſanam aſpicias: aliquando cur non: ut qn potius imus cubitum.

¶ Rurſus & cōiunctio cuius mō fecimꝰ mentionē differt ne ab atq; coniunctione. Cum ambæ copulatiuæ ſunt non differunt: ſed & aliquādo caſualis cōiunctio ē & ſignificat nā: magnāq; in epiſtolis gratiā habet: ut ſi dicā: El ſi uole cum ogni ſtudio attēdere a le lettere: pche a pena tutta la eta de lhomo baſta a q̄ſto. Sūmo ſtudio incūbendū ē litteris: & uix omnis humana ætas ad id ſufficit. Quītilianus: has primū audiet puer: hax x̄ba effingere imitādo conabit̄: & natura tenaciſſimi ſumus eox quæ rudibꝰ ānis pcepimus. hoc ē nā tenaciſſimi nat̄a ſumus. Martialis. Quod nūmos cernis: mitti nos credis amicæ: Falleris & nūmos iſta tabella rogat Similiterq; cōiūcto p eodē accipit̄: Cicero: non ſolum nobis nati ſumꝰ: ortuſq; noſtri partē patria uēdicat partē aīci. cōpetit ēt & prīcipiis ſentētiax. Quītilianus: & finitæ qdē ſunt partes duæ. interdum habet etiā affectum. Cicero & quis eſt qui de me loqui

possit: interdum significat tamen: ut si dicam superaui te saltu & sum ita senex. significat præterea etiam: ut Virgilius: Natus & ipse dea: hoc est etiã ipse. Quintilianus: Inter omnes cõstat: nisi inter eos qui & ipsi insaniunt. Atq; uero aliquando pro aduerbio ponit: ut cum dicimus aliter ego feci atq; tu: pro q̃ tu: aliquando ponitur pro statim: ut apud Virgilium: sic omnia fatis In peius ruere: ac retro sublapsa referri: Non aliter q̃ qui aduerso uix flumine lembum Remigiis subigit: si brachia forte remisit: Atq; illũ in præceps prono rapit alueus amni: idest statim.

¶ Est ne idem ualere & bene esse? ualere quẽadmodũ supra dixiũs est incolumẽ esse: bene esse est bene habere: ut bene est idest bene se res habet. Se tu stai bene: o uero se tu sei sano: la cosa sta bene. Si uales bene est. & fere semper ponit absolute. qđ si addat mihi uel tibi idem significat quod ualere uel incolumẽ esse: ut si tibi bene est gaudeo mihi bene est. i. si uales gaudeo ego ualeo.

¶ Quot modis possumus dicere: io te amo? ũmamẽte. Amo te multum: amo te ualde: amo te plurimũ: amo te maxime: eximie amo te: amo te uehemẽter: amo te summe: amo te mirifice: amo te magnopere: amo te supra modũ: amo te plus æquo: amo te supra q̃ dici possit: incredibilis est meus erga te amor: incredibili te beniuolẽtia cõplector: exprimere nõ possum quantus ẽ amor erga te meus: ardentissimio amore te ꝓsequor: dici nõ posset quanto tui amore cõflagrem: nemo unq̃ uehementius aliquẽ amauit q̃ ego te amo: ardentissima te caritate cõplector: nõ possum mei erga te amoris magnitudinem exprimere: ardeo te uehementer: q̃q̃ hoc nouissimũ potius poeticum sit amo te mirũ in modum.

¶ Quomodo eleganter dicimus? io anchora Pyrrho mio ti rendo el cãbio del bene che tu mi uoi: & hotti caro cõme la uita mia propria: e parmi chio sia senza il mezo de lanima mia quando tu non mi sei apresso: che se non fosse che io ho rispecto a la dignita mia io me ne uería uolando in la tua uilla: e dariami piacere insieme cũ questi tuoi cãpecelli e giardinetti e pecorelle.

¶ Ego quoq; mi Pyrrhe mutuo amo te: teq; nõ sec9 ac uitã ꝓpriã carũ habeo: & cum sine te sum dimidio animæ meæ carere uideor: quod nisi dignitatis meæ rationem haberem: aduolarem mox in suburbanũ tuum: meq; una tecũ cũ prædiolis tuis & pomariolis

& ouiculis oblectarem.

¶ Multa hic digna ſunt quæ notentur: primo q̄ hic mos ē alloquēdi abſentes cū quadam ſuauitate: mi Brute mi Cicero mi Pyrrhe: interdū etiā ad oſtendendam maiorem uim amoris aut deſiderii repetuntur eadem ꝟba cum additione alicuius adiectiui: ut M. Tullius: mi Cicero mi inq̄ ſuauiſſime Cicero.

¶ Mutuo amare eſt amantem te amare: qđ ꝟnacula līgua dicímus rendere el cābio. latine aūt redamare dicitur: dicitur autem quaſi meo tuo: unde dicitur mutuus amor mutua beniuolētia mutua caritas mutua officia mutua beneficia mutuæ lachrymæ mutuæ quærelæ: hoc eſt quæ abs te ad me prodeunt & a me ad te. ideo poſſumus dicere ego quoq; mi Pyrrhe amo te mutuo: ego quoq; redamo te: ego quoq; non minori te amore cōplector: ego quoq; tibi ī amore reſpōdeo: ego quoq; nō ſino me abs te in amore ſuperari. itē inter nos uehemēter amamus: quod perīde eſt ac ſi diceremus: amamus nos īter nos: ſed illud nos elegātiſſime dimittit. itē mutuo nos amamus: ē quod aliqui dicūt īuicē nos amamus: uel uiciſſim nos amaūs. inuicē aut uiciſſim aliqd facere ꝓprie eſt per uices id facere: ut cantamus uiciſſim. i. quando ego canto tu ſiles: & quādo ego ſileo tu cātas. itē legimus inuicē uel uiciſſim: id ē quando ego lego tu nō legis: & quādo tu legis ego non lego. unde fit adiectiuū uicarius uicaria uicariū: ut dedi tibi uicariam operā. i. dedi tibi operā uice illius. itaque ſiquis diceret amamus nos inuicem: perinde eſſet ac ſi diceret: amo te dum tu non amas me: & tu amas me dū ego te non amo. ¶ Vbi cauendū eſt diligenter ne dicas: hac uice tantum uolo tibi morem gerere ſed nunc tantum: nec una uice tantū ſed ſemel tantum: nec duabus tribus aut quattuor uicibus ſed bis ter quater uel ſecundo tertio quarto uel bis tertio quarto uel bis ter quarto: nec da mihi ueniam ꝓ hac uice tantum: ſed da mihi ueniā nunc tantū: nec quot uicibus ſed quotiens: nec multis uicib⁹ ſed plerūq; ſæpe ſæpenumero.

¶ Vbi cauendum eſt ſimiliter ne multotiēs dicas: quod nō minus barbarum eſt quā multis uicibus: nec ueniam ad te alia uice ſed alias: nec prima ſecunda aut tertia uice ſed primo ſecundo tertio: nec ultima uice ſed demum uel denique uel ultimo uel tandem uel poſtremo uel nouiſſime. Sed quomō dicemus? per la prima

uolta che tu fallerai io ti ꝑdonaro:ma per la ſecõda io tí ſpogliaro nudo e darotti de le botte.Pro primo quoq; errore tuo ignoſcam tibi:pro ſecundo te nudũ cædam. Itẽ: Per la prima uolta che tu mi farai ſeruitio:io nõ te ne ſero ingrato: Pro primo quoq; tuo erga me beneficio nõ ero ĩ te ingratus. Per la pria uolta che niſſuno di mei ſcholari ſe partira ſenza mia licentia glie daro una ſpalmata cũ la bachetta:la ſeconda uolta cũ la ſcoriata el battero tutto.

¶Si quis primum e diſcipulis meis iniuſſu meo e ludo diſceſſerit uirga manũ ꝑcutiã:ſi ſecũdo id fecerit loro totum cædam.

¶Io ti tengo caro come la uita mia propria:multis modis dici põt. Aeque te ac uitã meã carũ habeo: ĩſtar uitæ meæ apud me es: inſtar uitæ meæ te carũ habeo:non ſecus te amo q̃ uitam meam: nõ ſecus te ac uitã propriã carũ habeo: haud aliter te amo quam propriam uitam: ita te amo ut uitã meam: perinde te ut uitam meã carũ habeo:uel perinde ac uitã meam uel uitã propriam: & perinde mihi carus es atq; uita propria. ubi notandũ eſt q̃ proprius propria ꝑpriũ cũ tribus ꝑſonis cõiungit̃: & idẽ ſignificat quod meus tuus ſuus:ut proprio commodo hoc facio ideſt meo cõmodo:ꝑprio cõmodo facis hoc ẽ tuo cõmodo: ꝑprio commodo ille hoc facit hoc ẽ ſuo cõmodo. Proinde uero ſignificat q̃propter uel ergo uel ideo: Lucretius tamen accipit ꝑinde pro perinde & eã dictionẽ diſyllabã ponit. Subinde aliquando ſignificat ſtatim poſt ut Horatius.Si dicet:recte primũ gaudere:ſubinde Præceptum auriculis hoc inſtillare memento. capit̃ etiã ꝑ frequenter cũ quodã interuallo:ut ſi ſæpe retro aſpiciã an aliqs me ſequatur dicam ſubĩde reſpicio: hoc ẽ ſæpe cũ quodã interuallo reſpicio.

¶Deinde uero ſignificat dehinc uel deĩceps:q̃q̃ deinceps ſignificat etiam gradatim. Cicero:quos uideo deinceps tribunos plebis per triennium fore: hoc eſt unum poſt alium: in qua ſignificatione capitur aliquando etiam ſubinde.

¶Prima ua il maeſtro: dapoi li ſcholari gli uãno drieto a uno a uno o uero luno de po laltro. Primo it ludi magiſter: poſtea diſcipuli eum deinceps uel ſubinde ſequuntur. Illud hoc loco prætermittendũ non eſt:q̃ perinde exigit poſt ſe ac ſi uel atq; ſi cum ſignificat ita: ut lege perinde ac ſi præceptor adeſſet:uel perinde atq; ſi præceptor adeſſet.

ſed quando negacio præcedit exigit etiam q̃:ut Suetonius: nulla tamen re perinde motus q̃ reſponſo mathematici. Aliquando tamen ponitur abſolute hoc eſt ſine ac ſi & ſine negatione: & modo ſignificat ira. Plinius. Funus Ruffi clariſſimi uiri: & perīde fœlicis mō multū. Suetonius de Galba:q̃re aduentus eius nō perīde gratus fuit.i.multū gratus.Secus aūt ſiue negatio præcedat ſiue non hēre pōt ac & q̃: ut longe ſecus ac ego fecit: & longe ſecus ꝓ ego fecit:nō ſecus ac ego fecit: nō ſecus q̃ ego fecit.

¶E parmi che io ſia ſenza el mezo de la mia uita: quando tu nō mi ſei apreſſo. Et Cū ſine te ſum:dimidio animæ meæ carere uideor. itē:dimidio animæ meæ mancus eſſe uideor:quādo tu nō es apud me.itē:nec dimidium aīmæ meæ habere uideor:quando te careo. item: & cum te careo:uideor dimidio animæ meæ eſſe priuatus. itē: & cum tu mecum nō es:deeſſe mihi dimidium animæ meæ uidetur.item: facitq; diſiunctio noſtra: ut ne dimidium quidem animæ meæ uidear habere.uel:facitq; diſiūctio noſtra: ut diſiūctū eſſe animæ meæ dimidiū uideatur.

¶Hic notandū eſt in primis q̃ modus iſte loquendi: uidetur mihi q̃ quando ſine te ſum dimidio animæ meæ caream: uidetur tibi q̃ ego ſim doctus: uidetur illi q̃ tu legas: uidetur nobis q̃ male faciatis:ruſticanus eſt & plane puerilis. Qua ꝓpter ſic dicēdū ē: uideor mihi dimidio animæ meæ carere: uideor tibi ēē doctus: uideris ille legere: uidemini nobis malefacere.

¶Cū aliquando eſt aduerbiū & ſignificat quādo: ut cū ad te uenio ſemper te inuenio ſcribentē: ideſt quando ad te uenio: & hoc loco: cū ſine te ſum: ideſt quando ſine te ſum. aliquando ſignificat partim & tunc ſemper ſequit̃ tum: ut amo te tū propter neceſſitudinem noſtrā: tū propter ingeniū tuum: ideſt partim propter neceſſitudinem noſtram: partim propter ingenium tuum.

¶Vbi notandū eſt: q̃ ſemper cū præcedit & in eo ē qddam minus: in tum quiddā maius: & hoc duobus modis: ut generale aliquid præcedat ſequat̃ ſpeciale ut apud Quintilianū: qđ cū omnibus conficiendū eſt tum nobis præcipue: aut ambo ſint ſpecialia ut apud eūdem: quod opus Marcelle tibi dicamus: quē cū amiciſſimū nobis: tū eximio litterarū amore flagrantē digniſſimum hoc mutuæ inter nos caritatis pignore iudicauimus. i. multū ꝓpter

amorem tuum in nos: plus tamen propter amorem litterarum.

¶ Aliquando cū ſubiūctiua coniūctio ē: ut cū in Aphricā ueniſſem. aliquādo ſignificat q̄uis iuncta cū tum: & tum ſignificat tamen: ut Cicero: Cū in oībus cauſis grauioribꝰ Caii Cæſar initio dicendi cōmoueri ſoleam uehementius: q̄ uel uſus uel ætas mea uidetur poſtulare: tū in hac ita me multa ꝓturbāt. tū ꝓ tamen ponitur & cū ꝓ q̄uis. Notandū q̄ quādo tū & cū ſignificāt partim: ſemp fere indicatiuo adiunguntᵉ: quando aūt ſignificāt q̄uis ſubiunctiuo.

¶ Reperitur etiā tum pro partim aliquando duplicatū: aliquando triplicatum: aliquando etiā multiplicatū: cum in rebus paribus ponitᵉ: ut tum ingenio meo tū ſtudio tū diligentia factum eſt.

¶ Cum præpoſitio ablatiuo caſui ſeruit: ſed nunq̄ iungitᵉ ablatiuo ſignificante inſtrumētum. neq; enim dicimus cū gladio percuſſi q̄d imperiti faciūt ſed gladio: nec cū pugno te impuli ſed pugno: nec cū calce te ꝓſtraui ſed calce: nec cū oculis te perterrui ſed oculis: nec cū lachrymis litteras deleui ſed lachrymis: nec cū igni aquā tepefeci ſed igni. Quando aūt ablatiui ſignificāt coniunctionem quandam & non inſtrumentū: tunc requirit cū præpoſitionē: ut conor cū quāta poſſum facilitate ſcribere: cum labore hæc ſcribo: cū facilitate diſcis: cū tēpore omnia fiūt: cū ætate creſcent mores. Qui autem ita loquūtur cū baculo percuſſi: cū haſta uulneraui: inepte ſane & præter omniū antiquoꝝ morem loquuntur.

¶ Apud & penes quomodo differunt? Apud minus ē q̄ penes: nam apud te ē qualitercūq; res tenetᵉ: penes te ē quodāmodo poſſidetur. Feſtus uero Pōpeius dicit apud & penes in hoc differre: q̄d apud perſonā cum loco ſignificat: ut apud Platonē id ē in loco in quo ē Plato: & apud templū: penes uero ꝓſonam & dominium ac poteſtatē: quod trahi dicit a penitus: ut penes te eſt ſalus & uita mea quaſi in manu tua & arbitriū uitæ meæ penes te eſt. tamen aliquando penes requirit perſonam ſine dominio: ut fides penes auctores eſt ideſt apud: nōnunq̄ etiam loco ſeruit. Cicero ad Herenniū: Ita petulans eſt atq; acer: ut ne ad ſolariū quidē (ut mihi uidetur) ſed penes ſcænā & in eiuſmodi locis exercitatus ſis.

¶ Ma ſe nō foſſe che io ho reſpecto a la dignita mia: io me ne uerria uolādo ī la tua uilla. Quod niſi dignitatis meæ rationē haberem: aduolarem mox in ſuburbanū tuū. uel: ueꝝ niſi dignitatis meæ

ratio me retraheret: q̃ primũ ad te in ſuburbanũ tuum uenirem. Quod aliquando ſignificat uel ſiue ſed ut hoc loco: poniturq; in prĩcipio clauſulæ quæ nullã hẽat cũ ſuperiori clauſula cõnexionem. Niſi aliquando indicatiuo iungitur præſertim quãdo ẽ principiũ ſententiæ. Cicero. niſi forte putamus dementẽ Publiũ Scipionẽ Aphricanũ fuiſſe. aliquando cũ ſubiũctiuo: ut qđ niſi dignitatis meæ rationẽ haberẽ: quãdo ſcilicet nõ eſt in principio ſententiæ: nã hic verbum principale eſt aduolarem. nota quantam uim habet hæc parua dictio duarum ſyllabarũ: quando ſignificat ſe non che: uel ſe non foſſe che.

Rationem habere quid propríe ſignificat? Reſpectũ habere ſed capitur in bonã partem: ut habenda eſt ratio ſalutis & ratio dignitatis: ideſt reſpectus ad dignitatẽ & ſalutem: nõ aũt diceretur habenda eſt ratio ægritudinis & infamiæ. Et nota habere rationẽ ſemper reqrere genitiuum in hoc ſignificato: quando autẽ habet ablt̃um cũ præpoſitiõe cũ: ſignificat negotiũ & quaſi cõmercium habere. Cicero de ſenectute. Rationem habet cũ terra quæ nunq̃ recuſat imperium: ideſt negocium habet.

Aduolarem per metaphorã dictũ: hoc eſt q̃celerríme uenirẽ: ſiue accelerarem ſiue properarẽ: nam maturarẽ non auſim dícere: maturare enim ꝓprie dicit̃: cũ neq; citius neq; ſerius aliqd fit: ſed media quædã uia & tẽperata tenetur: ut in pomis matura dicunt̃ quæ neq; cruda neq; ĩmitia ſunt neq; caduca neque ſqualléntia: ſed tẽpore debito adulta ac matura: ut ſit maturare celeriter qdẽ ſed ſine ĩpetu & cũ moderatiõe aliqd agere. Vnde Virgilius cum deũ faceret uentis iubentẽ ut e mari diſcederẽt: inqt. Maturate fugã: hoc eſt cũ quadã moderatiõe & quaſi maturitatæ diſcedite: alioqn facto ĩpetu maiorẽ maris ꝓcellã excitaſſent. Hoc uerbum Cæſar Auguſtus duob⁹ græcis uocabulis elegantiſſime exprimebat :hoc ẽ ꝓpera tarde: quaſi monere uolens in rebus agendis: & celeritatẽ induſtriæ adhibendã eſſe & diligentiæ tarditatẽ. Elegãtiſſime uidet̃ Maro noſter hæc duo uocabula in georgicis dixiſſe: ĩquit aũt. Frigidus agrícolã ſi quando cõtinet imber: multa forent quæ mox cælo ꝓperanda ſereno: Maturare datur: quaſi dicat: Poſſunt coloni inſtante tẽpeſtate multa maturare: quæ alioquin ſereno tẽpore properarent.

Suburbanū qd proprie ſignificat? Suburbana in plurali tantum & ſuburbanū dicit̃ domus coniūctæ inſtar urbis & urbi ꝓpīquæ tamen extra muros. ſuburbanū uero ſignificat prædiū in ſuburbanis: & hēt pluralē numerū ſuburbana .i. prædiū ī ſuburbanis: quemadmodū dicimus tuſculanū & cumanū: hoc eſt prædium in tuſculano & cumano: ut eramus in tuſculano meo: phormiano tuo: pōpeiano Neronis. Frequentes uero domus extra ſuburbia dicūt̃ uicus: q; ſint inſtar uici urbani. uicus ℞o urbanus pars urbis ē. quippe diuiſa ē urbs in uicos quaſi in mēbra minora: ſicut ſuburra carinæ æſqliæ uici Romæ fuerunt. nā diuiſa fuit urbs in regiones circiter uiginti: in uicos aūt ſupra mille. A uicis uicinia & uicinus & uicītas dicunt̃: quaſi ex eodē uico. Vicus extra urbē q; paganus dicit̃ muris caret. nā ſi haberet muros: eſſet caſtellum quod a caſtro dīminutiuū eſt: ſignificat aūt locū muris munitum inſtar oppidi uel urbis. Caſtra in plurali ſunt loca: in qb⁹ milites tentoria fixerunt: ut illic recipiat̃ maneatq; exercitus. Oppidū ē oīs urbs præter Romā: quæ prīo urbs dicta eſt: fecitq; ut cætera oppida eodē noīe appellarent̃: diciturq; oppidū ab ope danda.

Vrbs uero dicta eſt (ut Varro ait) ab urbo: urbum autem inquit appellari curuaturam aratri: q; aratro deſignatus ſit locus in quo Roma condita eſt. & Pomponius iuriſconſultus: urbs inquit ab urbo dicta eſt: urbare ē aratro diffinire. Municipia ſunt oppida quor̃ ciues municipes dicunt̃: & ſunt ciues romani ex munipiis: legib⁹ ſuis & ſuo iure utētes: muneris tantū cū populo rōano honorūq; participes: a quo munere capeſſendo appellati ſunt municipes nullis aliis populi romani legib⁹ aſtricti. primi autē municipes facti fuerunt cerites: cōceſſumq; eis ut ciues roāi eſſent ꝓ ſacris bello gallico cuſtoditis. Coloniæ uero ſunt quæ non extrinſecus ueniūt in ciuitatē: nec ſuis radicib⁹ nituntur: ſed deducuntur e ciuitate & iura atq; īſtituta populi romani habēt. quæ conditio licet minus libera ſit: tamen dignior exiſtimat̃ ꝓpter maieſtatem populi romani: cuius ipſæ coloniæ quaſi quædā effigies uidentur.

Villæ dicunt̃ domus extra urbē & ſuburbia: quæ cōſtitutæ ſunt habitandi cauſa. Prædia ꝓſcribit Vulpian⁹ dici nō ſolū ea quæ ſunt in oppidis: ſed etiā in ſtabula aut alia meritoria: in uillis & in uicis agri cōtinent fundos non cōtinent̃ a fundis: ſuntq; ſimul cū uillis.

unde multi ſenatores in agris uixerunt. differt aũt ager ab aruo: quod aruum eſt in quo aliquid ſeritur. Saluſtius. Quia numidæ pabulo pecoris magis q̃ aruo ſtudent. Fũdus ut dixi minus ē quã ager. Nam prata uineæ horti oliueta ſalicta arbuſta pomaria paſcua nemora loca aucupatoria uenatoria piſcatoria: ſunt partes agri: & ſingula ſinguli fundi ſunt. In urbe autem ſiue oppido ſiue uico ſiue caſtello tantummodo prædiũ eſt: quicquid his quæ diximus ſimile eſt. eadem etiã in agro prædia ſunt. unde dicere poſſumus q̃ fũdus ē poſſeſſio ruſtica: prædiũ & ruſtica & urbana. Fundus autẽ (ut aliq̃ putant) dicitur a funda: q̃ tantum cõtineat quantũ funda lapidẽ iactaret. dicit̃ aũt fundus & fundum. hinc fundamentũ dicitur: & fundo fundas. Differunt autẽ fundare & fundamẽta iacere: ſi qdẽ fundare eſt firmare aliq̃d & ſtabilire: ut recte funda domũ tuam: iacere autem fundamenta eſt qualecunq; principium ædificii facere.

Eſt ne differentiæ aliquid inter una & ſimul? Simul aliquãdo geminatũ reperitur apud bonos auctores excepto Cicerone: & hẽc fere eã ſignificatiõem quã habet tũ: de quo ꝓbo paulo ante diximus. Quintilianus. Simul & pleniori obſeqo demererer amantiſſimos mei: ſimul ne uulgarem uiam ingreſſus alienis demum ueſtigiis inſiſterem. Cicero ſemel tantũ quantũ ego inueni una ꝓ ſimul uſus eſt in Verrẽ. Vna & id quod facio probauit: una & in hac cauſa profecto neminẽ præponendum mihi eſſe exiſtimauit. Simul quando non eſt geminatum ponit̃ aliquando pro pariter. Quintilianus. Homo fortis ſimul & ſapiens. i. ac pariter ſapiens. Cicero ꝓ Roſcio. Perditiſſimi ē igitur hõinis ſimul & amicicias diſſoluere: & fallere eũ q̃ lætus non eſſet niſi credidiſſet. Cum aũt ſimul ſignificat inſimul: nihil differt ab una aduerbio.

Prædiolum quale nomen ē? Dĩminutiuũ. Ponunt̃ aũt aliquando dĩminutiua neceſſitatis cauſa: ut ſi uelĩ exprimere paruũ puerũ dicã puerulũ: ĩterdũ humilitatis: ut ſi uelim dicere res meas dicã reculas: interdũ cã contẽptus: ut cũ hoĩem uocamus homũtionẽ aut homullum aut homullulum: interdum etiam utimur: dĩminutiuis quaſi blandientes: ut ego hoc loco feci cum dixi prædiolis & pomariolis & ouiculis: pro prædiis pomariis & ouibus. Sic Cicero blandiculam ſpem uoci tat. ſic Plautus ſæpe corculũ dicit

& animulã & molliculũ caſeum: pro corde & aĩo & molli caſeo.
¶ Hic notandũ eſt: q̃ ſunt aliqua nomina quæ dĩminutiua uidentur & non ſunt: dĩminutiua eĩm ſunt quæ dĩminutiõem ſignificant: ut corculũ corpuſculũ paſſerculus mendaciunculũ lucubratiũcula recula & ſimilia: quæ uero nõ ſignificant dĩminutionẽ ſunt iſta. auunculus q̃ ẽ non paruus auus ſed frater matris: cuniculus animal: muſculus non paruus mus ſed oſſis genus in iuncturis: pediculus ſiue pedõculus animal: cuculus auis: cicercula nomen leguminis: nouacula culter tõſoris: anniculus annicula anniculũ ut ãniculus puer annicula puella anniculũ mãcipiũ. i. unius anni: ſicut bimus trimus quadrimus: duo⁊ triũ quattuor ãno⁊. nec de aĩalib⁹ tantũ dicunt̃ ſed etiã de inanimatis: ut ãniculũ uinum bimũ oleũ. ridiculus ridicula ridiculũ. i. dignum riſu: & uernaculus ⁊nacula ⁊naculũ. i. domi noſtræ natum. Sũt præterea multa neutra ut umbraculũ cœnaculũ crepuſculũ uinculũ amiculum pro quodã genere amictus inſtar pallii: curriculum pro curſu & pro loco in quo curritur: nonnunq̃ etiam pro curſu. ut Curtius. Alio⁊ tamen acti equi non modo in uoragines lacunaſq̃: ſed etiã in amnem præcipitauere curricula. cubiculũ quod non ẽ dicendũ dĩminutiuũ eſſe cũ in cubiculo ſit cubile. cõuenticulũ p cõuẽtu: ut Cicero. Tum conuẽticula hoĩum quæ ciuitates noĩauerunt. baculus quod nõ ẽ dĩminutiuũ ſed habet dĩminutiuũ bacillum. reperitur etiã baculũ neutri generis. ut Ouidius libro decimoquinto: Eſſe ſolet baculũq̃ tenẽs agreſte. ¶ Notandum q̃ ſunt aliqua dĩminutiua recte formata quæ tamen in ſignificatiõe diſſentiunt a ſuo primitiuo: ut a menta quæ eſt herba reddens odorẽ: fit mẽtula quæ ſignificat uirilia: ab os oris: oſculũ quod ſignificat baſium: ab acu qua ueſtes ſarciuntur fit acicula: q̃ mulieres utunt̃ ad capitis ornatum: ab angue ſerpẽte fit anguilla piſcis: ab aure fit auricula: q̃ non ſignificat aurẽ brutо⁊ ut qdã indocti dicunt: ſed cartilaginẽ illã quæ eſt circa auriũ concauitatem: & fidicula hoc eſt cordula ſiue neruulus citharæ fit a fide: quæ ut Feſt⁹ Põpeius inqt ẽ genus citharæ ita dicta: q̃ tñ inter ſe cordæ eius quantum inter hoĩes fides concordẽt. Quia mentio facta eſt de conuentu: ſciendũ eſt non abſurde uocari a noſtris conuentus religioſorum: utputa: conuentus mino⁊ conuentus heremitarum. uerum id

uocabulū non domū siue habitaculū significat ut uulgus sentit: sed ipsam cōuentionem & cōgregationem religiosoꝝ: hoc est ipsos religiosos. ut ego habui orationē in conuentu religiosoꝝ hoīum: hoc est in cōgregatione & quasi corona religiosoꝝ: qđ significatū habet ecclesia apud græcos: sed ignari hoīes quēadmodum nomē cōuentus trāstulerūt ad habitacula religiosoꝝ uiroꝝ: ita nomen ecclesiæ quod concionem significat ad templa: templum .n. siue ædes sacra in singulari dicitur locus deo dicatus non ecclesia: sed errāt in hoc ut ī aliis plerisq; ꝙppe claustrū barbare dicūt ꝓ atrio: sacristiā ꝓ sacrario. beneficiū ꝓ sacerdotio: de iure patronatus pro gentilitio: obseruantiā ꝓ obseruatiōe: missam ꝓ sacrificio: cōfiteor pro audio cōfessiones: cōfessorē ꝓ auditore confitētiū: indulgentiam ꝓ uenia: præterea isopum pro isopo eremum ꝓ heremo sine aspiratione: carcterem pro caractere: Iacobū pro Iacobo Mariā pro Maria Luciā pro Lucia: ydolum pro idolo ydoliū pro idolio: Ioseph̄ pro Iosepho Salamonem pro Salomone: adamatinum pro adamantino chrystallinū pro chrystallino: cedrinū pro cedrino: myrrhinū pro myrrhino: & alia huiusmodi permulta.

Pomariolū similiter dīminutiuū est a pomariū. est aūt pomarium locus pomis consitus: siue locus in quo poma reponuntur. ꝙ sit locus pomis consitus testatur Ouidius. Id metuēs solidis pomaria clauserat Atlas mœnibus. ꝙ aūt significet locū ad reponendū poma certum est: sic enim dicimus tabulatū in quo tabulæ hoc est instrumenta & litteræ sacræ ponuntur: ærariū repositorium æris: armarium ubi reponuntur arma: librarium ubi reponuntur libri cæteraq; huiusmodi

Pomœrium est ne idem quod pomarium? Miníme: si quidem T. Liuius scribit pomœriū esse locū apud muros urbis siue oppidi tam intra q̄ extra: in quo ædificare non licet: dictum pomœrium quasi post mœnium hoc est post mœnia.

Ouiculæ similiter dīminutiuum est hoc ē paruæ oues. ubi cauēdū est ne incidamus in errorem aliquoꝝ: q̄ dicūt pecudes & oues idē significare: & hanc differentiā inter pecus pecudis fœmininū & pecus pecoris neutrum: quia pecus pecudis est quæ dat nobis agnos lanā & lac: pecus ℞o pecoris significat oīne aīal qđ humana caret facie: pecus pecudis & pec⁹ pecoris nihil differūt: significāt

aũt oñe aĩal quod ſub ĩperio hoĩum e pabulo terræ paſcitur: ut bos equus aſinus mulus camelus: & hæc omnia armẽta faciunt: q̃q̃ aliqui dicãt armenta duntaxat boum eſſe ab arando dicta armẽta: deĩde ablata tertia littera armẽta. Præterea ouis quæ marẽ fœminãq; ſignificat: capra cũ qua caper uel hircus: porcus & porca unde fiũt greges. Ouidius. Mille greges illi totidẽq; armẽta p herbas Paſcebãt. Virgilius. Hoc ſatis armẽtis ſuperat pars altera curæ Lanigeros agitare greges. Idẽ tamẽ de ceruis dixit: hos tota armenta ſequuntur. & de bobus greges: Aut aliquam in magno ſequtur grege. Cicero etiã in phillipicis dixit cecidit greges armẽtoꝝ: q̃ſi grex ſit generalius nomen: armentũ ẋo ſpecialius. Hæc igitur oĩa & pecudes & pecora dicũt. ſignificat tamen nonnunq̃ pecus pecoris multitudinẽ pecudũ gregaliũ potius q̃ armẽtaliũ. Virgilius. Dic mihi dameta cuium pecus? an Meliboei? Infelix o ſemp ouis pecus. & alibi. Caprigenũq; pecus nullo cuſtode p herbã. Significat tamen pecus pecoris oues. Quĩtilianus: Cur in uſũ ueſtiũ ſæpe pecoꝝ lanæ detrahũtur? præter pecudes q̃drupedes feræ ſunt: licet ꝓprie dicant feræ quæ manſuefactæ nõ ſunt: quæ uero ſunt manſuefactæ dicunt cicures: ut canis elephas ſiue elephantus ad bella domitus: aper onager ceruus capreolus dama caprea leo: & qcq̃d deniq; cicurari põt. Cicurare ut Varro inqt ẽ manſuefacere. quod eĩm fero contrariũ eſt cicur dicitur: & ideo dictũ eſt cicur ingeniũ habeo hoc eſt manſuefactũ. A cico autem dictũ cicur uidet. cicũ dicebãt ueteres mẽbranã tenuẽ: quæ eſt in malo punico. Cicero in Tuſculanis hanc Varronis opinionem cõfirmat cũ ait. Nã aliæ ſunt feræ aliæ cicures aliæ natantes aliæ uolucres. Illud poſtremo notandũ q̃ bos cõpræhendit etiã taurũ & uaccã. Equus & caballus differunt q̃a caballus dicitur potius qui aſinariã artem exercet. Mulus ꝓprie dicitur q generatur ex aſino & equa: nam qui ex equa & aſino gignitur hinulus appellatur: q̃uis aliqui burdonẽ nominẽt. Camelus cõmunis generis eſt: & tamen nunq̃ ĩ fœminino reperitur: quẽadmodũ bos: ut Virg. Ille meas errare boues. quod non eſt mirandũ cum lupus apud ueteres in fœminino genere reperiatur: q̃uis fœmininũ lupa.

Quomodo eleganter dicetur. Coglieria cõ teco de le herbette: coglieria de luua: recoglieria de pomi: ſeria præſente a la

uindemia:ueria a uedere el torchio: guſtaria el uino nouo del canale: ne me guarderia da quelle coſe che ſole fare cõmunamente ogni homo in queſto tempo. Legerem tecũ oluſcula:decerperem uuas; colligerẽ poma: adeſſem uĩdemiæ:inuiſerẽ torculũ:muſtũ de lacu deguſtarẽ:nec a cæteris quæ agere fere oẽs hoc tẽpore conſueuerũt abſtinerem. Legere interdũ ſignificat ut lego librũ lego Priſcianũ:unde fit frequẽtatiuũ lectito. interdũ legere ẽ colligere ut hoc loco. & Virgilius. Qui legitis flores & humi naſcẽtia fraga. Legare ℞o ẽ mittere ſiue ĩ teſtamẽto relĩquere: unde dicunt legati hoc ẽ oratores: & legata hoc ẽ quæ in teſtamento relinquunt: & legatarii qui relinquunt.

Quando cõponitur cũ ꝑ fit perlego: eſt aũt ꝑlegere uſq; ad finẽ legere. Lactãtius. Nõ iniuſte uideor petere: ut ſiqs erit q ĩciderit in hæc: ſi legit perlegat. ſic differunt ſcribere & ꝑſcribere: unde dicimus ab initio ſcribã: & ab initio ad finẽ uſq; ꝑſcripſi. ſic perferre ẽ uſq; ad cõſtitutũ ferre. Cicero. Sed nũcius ille q litteras cepit ut ferret non pertulit. Seneca in tragœdiis: leue ẽ miſerias ferre: ꝑferre ẽ graue .i. leue ẽ ꝑ aliquod ſpatiũ tẽporis eſſe ĩ miſeriis:ſed in his uſq; ad uitæ finẽ ꝑſeuerare ĩtolerabile eſt. Sic Martialis: Nã uigilare leue eſt: ꝑuigilare graue. hoc ẽ partem noctis uigilare leue ẽ:totã ℞o inſomnẽ ducere graue. unde idẽ ẽ ꝑuigilare & pernoctare: niſi q illud & noctu & interdiu fit hoc tantum noctu. agere reũ eſt accuſare: peragere reũ eſt condẽnare:dicitur aũt accuſator reũ cõdemnaſſe: quando eũ condẽnandũ curauit. perorare ẽ orandi finem facere:unde ꝑoratio dicit. Perſuadere ẽ ſuadendo in opinionẽ ſiue ſententiã tuã inducere. ſuadere enim & diſſuadere in actu eſt:perſuadere in affectu. unde male dicunt qdã diſſuaſi hoc illis ꝑ reuocaui eos ab opinione: debet enim dici ꝑſuaſi eis ne facerẽt:ſicut e cõtrario diciũs ꝑſuaſi eis ut facerent. ũre & ſuaſor dicit q aliqd ſuadet aut diſſuadet: & ſi nihil perſuadeat. permanere eſt ad finẽ uſq; manere. Plinius:tũc demũ lente cunctanterq; ueniũt nec tamen ꝑmanent:ſed ante finẽ recedunt.

Cõponitur etiã lego primæ coniugatiõis cũ ab & fit ablego qđ ẽ expello ſiue trãſmitto. cõponit etiã cũ de & fit delego: eſt autem delegare aliqd faciendũ adminiſtrandũ ue iniũgere: ut pontifex delegauit mihi hãc ꝓuinciã: ĩperator delegauit mihi hãc curam.

quando aũt lego est tertiæ coniugationis fit deligo quod est eligo: quod similiter ex e & lego componitur.cũ di etiã compositum fit diligo qđ idẽ significat. relego si a lego tertiæ cõiugatiõis cõpositum sit significat rursus lego:si a lego legas significat in exilium mitto.ut Galba multos ex ciuib⁹ relegauerat.cum con lego legis cõpositũ fit colligo ut colligo poma.si ℞o lego legas cũ con ponat̃ fit collego.i.simul mitto.unde q in eandẽ legatiõem simul mittunt̃ uel qb⁹ aliqđ munus simul delegatũ ẽ:collegæ dicunt̃.

Quæ differẽtia est inter eligo & deligo? Deligere ẽ magis idoneũ ad rem agendã secernere:ut populus romanus delegit hunc sibi imperatorem: imperator delegit sibi hos milites:non aũt elegit. quia uiri ad bellũ gerendũ secernuntur. eligere ℞o est ad nostrũ emolumentum uel ad eius qui elígitur dignitatẽ: ut eligo mihi domũ eligo mihi equũ. & notãdum q deligo actũm requirit sine præpositiõe: ut populus romanus delegit Cæsarẽ imperatorem: eligo ℞o regit duos accusatios alterũ cũ præpositiõe: ut populus romanus in principẽ elegit sibi Octauiuum.Cicero.Quos Cæsar ĩ senatũ elegerat.inter pares siue collegas eligere dicit̃ cooptare. T. Liuius M. furius Camillus dictator magistrũ eqtum Luciũ Aemiliũ cooptat.Cicero in Bruto.a quo in collegiũ augurũ fuerã cooptatus.Dicimus autem agere delectũ & facere delectũ & habere delectũ:quæ a deligere hoc differũt: q deligimus etiã unũ: facere ℞o uel habere delectũ semper ad multa refertur.

Tecũ cur dicimus potius q̃ cũ te:ita etiã mecũ secũ nobiscum & uobiscũ? Illa tria pronomina mei tui & sui ita in pleriſq; similia sunt:ut q̃cq̃d uni cõuenit alia duo exigere uideant̃:ũde cũ tecum non sine ratione dicat̃ potius q̃ cũ te:cætera etiã quasi quadã societate eodẽ modo in oratione collocari uoluerũt. Tecũ autẽ ideo dicitur:qa si huic ꝓnomini præponeretur cũ in genitiuo plurali fieret cacophaton:qđ uitiũ in epistolis & in omni oratione soluta maxĩe uitandũ ẽ: esset̃q; lõge turpi⁹ cacophaton q̃ illud Virgilii numerũ cũ nauib⁹ æquat.cæter℞ obtinuit usus ut etiã quicũ dicerẽus ĩ ablatõ casu ꝓpter supradict℞ monosyllab℞ similitudinẽ. Vua & poma qđ ꝓprie significãt? Quid uua significet manifestũ est:illud aũt notandum: q inter acina & baccas & poma & nuces differẽtia ẽ. acina ĩter fructus minores arbor℞ fructuũ ue dẽsiue

nascũtur : ut sunt uua : quæ cũ acerba est omphaciũ dicit̃ : unde oleũ omphacinũ hoc est ex uua acerba factũ : item grana hederæ grana sambuci grana ebuli grana malimoꝝ : & qcqd ẽ simile. inter baccas ꝟo sunt fructus lauri oliuæ myrti lentisci : & similiũ. quæ supra hæc sunt poma dicuntur qbus dũtaxat uescimur : ut sunt cerasum siue cerasium prunũ maspilum . castanea ꝟo in nuces refert̃ : ut Virgi . Castaneasq; nuces : sicut pinus corylus amigdalus iuglãs : & his similia .

Mustum qd ꝓprie significat ? Mustus sta stũ idẽ ẽ qđ nouus noua nouũ . Plautus mustã iuuencã appellat : ideo dictũ ẽ uinũ mustum . i . nouũ : postea ĩualuit usus ut mustũ sine uino diceremus : q̃si mustũ substãtiuũ esset nõ adiectiuũ . quẽadmodũ merus mera merũ significat solum : unde merula dicta est q̃si auis solitaria : & merũ uinũ dicit̃ quãdo solũ est hoc ẽ sine aqua . obtinuit tamen usus ut quãdo merũ diciũs uinũ ĩtelligaũs : ut mero ĩgurgitatus hoc ẽ uino ingurgitatus . quin etiã cũ dicaũs uinũ meratius : hoc ẽ magis purũ qđ ꝟnacula lĩgua diciũs piu mõdo : & uinũ lymphatius in quo plus aquæ ẽ : qđ eadẽ lĩgua diciũs piu adaquato . nihilominus etiã sine uino utrũq; diciũs & uinũ intelligimus : ut ego meratius bibo q̃ tu : hoc ẽ magis purũ uinũ q̃ tu : & tu lymphati⁹ bibis q̃ ego : hoc ẽ uinũ magis aqua temperatũ q̃ ego bibis .

De lacu hoc est ex lacu : dicit̃ . n . de uia te allocutus sum hoc ẽ ex uia : de lacu ad me aqua defecta ẽ hoc ẽ ex lacu . dicit̃ autem lacus locus ille ĩ quẽ tortis uuis uinũ decidit . item audiui de patre meo . i . audiui ex patre meo : quæsiui de ianua hoc est ex ianua . Sed notandũ ꝙ de uia in aliũ quoq; sensũ accipit̃ . Cicero . cũq; de uia languerem & mihimet displicerẽ . & alibi . nisi de uia fessus eẽt : quasi de labore uiæ . hic . n . uia significat iter hoc est actionẽ ãbulandi : illic significat locũ quo ambulamus .

Nec a neq; dicit̃ apocopen : q enim idẽ est qđ c u : itaque ablatis ex fine u & e remanet nec . significant aũt hæ duæ cõiũctiones & non : ut ego non scribo : nec uel neq; tu scribis : hoc est & tu non scribis . interdũ nec capitur pro non etiam : ut Quĩtilianus . Persolui gratia non põt : nec malo patri : hoc est nec etiã malo patri . Nota quatenus ad elegantiam spectat : ꝙ & et neque aliquando cõfundũtur : ut & discere uis nec tamen studes : itẽ nec studes &

tamen uis discere: itē & discere non uis tamen studes: item & studes nec discere tamen uis: Nec & neq; sequente enim aut ꝟbo pro simplici nō præposita negatione accipiunt̄: idē enim sunt: nec eīm lego & nō enim lego: neq; uero dixi & nō autem dixi.

Cōmunamente ogni homo. caue ne dicas cōmuniter omnes sed fere omnes: cōiter eīm non significat fere ut uulgus accipit: sed pariter ita omnes: ut cōmuniter in hāc rem cōcurrerūt. i. pariter omnes in hanc rem concurrerunt.

Fere quid proprie significat? Aliquando idem quod pene: hoc est paululū abfuit quin: ut fere cecidit. i. parū abfuit quin caderet. aliquando significat quādam uniuersitatē rei uel tēporis uel loci: ut fere homines ita loquuntur. i. fere oīes homines ita loquūt̄. fere utor hac ueste. i. quasi omni tempore & omni loco utor hac ueste. romani fere orbem subegerunt: hoc est romani quasi totū orbem subegeruut.

Temere omnes fere docti post Ciceronem pro fere acceperunt: Quītilianus. Illud ingenioꝝ uelut præcox genus nō temere unq̄ puenit ad frugem: pro non fere unq̄.

Omnis distributiua dictio est: & cōplectit̄ qcqd substantiuo est cui cōiungitur: ꝟbi gratia oīs hoīes. i. quicquid hominum est: oīne pecus. i. quicquid est pecoris. sed diligenter aīaduertēdū ē ne incidamus in multorum errorem: qui dicūt quilibet omnem significare: & similiter dictiōem distributiuā esse: uolūtq; qlibet homo currit & nullus homo currit cōtraria esse: sed oīs homo currit & nullus hō currit non esse contraria: eo qđ plus significet omnis hō currit: q̄ nullus hō currit: si qdē oīs hō currit tā mares q̄ fœminas hoc ē oīne humanū genus cōplectit̄: nullus hō currit dūtaxat mares. ī utroq; sane pueriliter fallunt̄ q ita sentiūt: nā & oīs hō & nullus hō plane contraria sunt: nec obstat qꝺ oīs cōis generis sit nullus tantū masculini: si quidem nullus homo omne genus humanū cōplectitur: & nullus bos omne genus bouinum: cū homo & bos cōmunis generis sint: & dictio distributiua non impediat quo minus tā mares q̄ fœminas significet. eodē. n. modo dicit̄ nullus hō currit ac si diceretur nullus hō siue mas siue fœmina currit: nullus bos siue mas sit siue fœmina arat.

Quilibet ꝟbo nō distributiua dictio est sed particularis: significat

enim unū ex multis indeterminate: ut si multi sint hic mecum pugnaturi: dicā ꝑdeat qlibet & mecū certet: hoc est ꝑdeat unus qcūqꝫ ille sit. Quintilianus. quarꝫ nos una res quælibet nihil iter mittentes fatigaret: adeo facilius est multa facere q̄ diu. Hieronymus: Ad unum quēlibet filiorꝫ Aaron.

¶Hic similiter notandū est qꝫ aliquis & quidā differūt: aliquis enim particularis dictio est & significat aliquem incertum: ut si dicam aliquis pulsauit hostium: hoc est homo aliquis quem nescimus. quidā ꝟo est dictio potius singularis: & significat aliquē certum & distinctum hoīem licet non noīatum: ut si dicam uenit ad me quidam amicus meus: hoc est unus quem scio & non nomino. nec licet dicere uenit ad me aliquis amicus.

¶Abstinere & continere differūt ne inter se. Differūt sane: nā cōtinere fit cū quodā labore: cum scilicet ratio obsistit sensui: hoc est sensus trahit hoīem in unam partem ratio in aliam. abstinere ꝟo sine aliquo labore fit: cum scilicet ratio dominat sensui: & ab his temperat quæ uitiosa sunt: firmato iam habitu & sine aliqua difficultate: unde cōtinētia nō ē uirtus sed dispositio ad uirtutem & principiū uirtutis: & sic diffinitur ¶Continētia ē per quā cupiditas animi ratione ac consilio gubernatur. ¶Abstinentia uero est perfecta & absoluta uirtus: & sic diffinitur ¶Abstinentia ē rōnis ad libidinem atqꝫ alios nō rectos īpetus animi firma & moderata dominatio. tamen hæc duo uocabula aliquando apud scriptores indifferēter capiunt: quæ res quēdā nostra ætate uirū doctissimū traxit ī errorē: ut ī expositōe eorꝫ ꝟborꝫ longe a ꝟitate discesserit.

¶Quomodo latine diceret & eleganter. Io giocaria anchora alcuna uolta cō teco a giochi piaceuoli: non in cāpo a saltare o a la balla o a scrimire o ad altri giochi che sogliono affatigare o straccare gli corpi nostri: ma caminando con teco per le silue e colli e ualle e boschi: e portando le tue operette in seno: commoueria anchora le muse a giocare con noi. nel qual loco nō seria alcuno che ce reprehēdesse di troppo liberta. e sē alcuno ce fosse noi se scusaressemo ꝑ essere in loco solitario. Luderem etiā interim tecū ludis non ĩiocūdis: nō scilicet in cāpo saltu aut pila aut gladiatoriis ludis: siue aliis quæ lassum ac defatigatū reddere corpus cōsueuerunt: sed per siluas & colles & saltus & nemora tecum deambulans: ac

lusus tuos sinu gerens: ipsas etiã camœnas ad ludum excitarem: ubi nemo esset q̃ nos licẽtiæ accusaret: & si quis esset facile ipsam solitudinem excusaremus.

¶ Ludere & iocare differunt: ludimus. n. re: iocamur uerbis. unde ludus in facto est: iocus in ℞bo. ideo dicimus ioco ne an serio loqueris? Interdũ tamen hæc duo ℞ba cõfunduntur: ut Iuuenalis. quotiens uoluit fortuna iocari: pro ludere posuit. Ouidius. Hos ignara iocos tribuit fortuna puellis: Materia ludũt uberiore uiri: Mille fac esse iocos: turpe est nescire puellã ludere: ludendo sæpe parat̃ amor. Cicero ioca p̃ iocos scripsit ad Atticũ. Itaq; ioca tua plena facetiar℞. e contrario ludus p̃ ioco ponitur: Horatius. Sed tamen amoto quæramus seria ludo. hĩc ludere p̃ iocari frequenter inuenitur. Plinius. ludere me putas: serio peto. Cicero. qui ita dicit ludere uidet̃. unde & cõposita a ludo: potius ad uerba q̃ ad actionẽ ptinent: ut eludo. Cicero. Sed & uos ab illo irridemini: & ipsi illũ uicissim eluditis. ludere etiam dicimus ℞sibus scribere. unde & opuscula poetar℞ siue alior℞ ℞su scribentiũ lusus dicunt̃. alludere est cũ aliud dicimus ad aliud latenter referre sentẽtiam: ut Virgilius dũ narrat ludos Aeneæ alludit ad Augusti uictoriã: Actiaq; iliacis celebramus littora ludis. ludum etiam appellamus scholam unde ludi magister dicit̃: & est ludus litterarius schola grãmaticæ. dicitur etiam ludus cæterar℞ artium sicut musicæ: ut apud Terentiũ de fidicina: quæ quotidie discebat in ludo. item ludus armorum qui ludus quoq; gladiatorius dicitur: ludos tamen gladiatorios frequentius q̃ ludum dicimus: quotiens unum plura ue paria gladiatorũ ad spectaculũ pugnatura p̃ducuntur: quæ res munus gladiator℞ dicit̃. & q̃ id spectaculum populo facit munerarius: & qui gladiatores domi exercet & postea uendit lanista. uocantur autem ludi gladiatorii: sicut ludi circenses & ludi apollinares: & reliqui.

¶ Interim nonnunq̃ significat interea: ut iterim uenit ad me Socrates. i. interea dũ hæc agerentur: nonnunq̃ significat aliquando. Quintilianus. Barbarismi ac solœcismi fœditas absit: sed quia interim excusantur hæc uitia: hoc est aliquãdo excusantur.

¶ Nota q̃ eleganter dicimus ludo ludis & ludo ludos: sed ludere ludis est ludere ad aliqđ genus ludi: ut ludo pila ludo palæstrã.

Iudere ludos est ludere: quēadmodum dicimus uiuo uitam non morior mortem. In quo modo dicendi multū inest suauitatis: & significāt uiuo & morior. secus dicitur acta age: hoc enim prouerbium est quod dici solet: cum superuacuo dicimus aut facimus aliquid quod notum actum ue sit.

Non iniocundis hoc ē iocūdis. ubi aīaduertendū est q̄ cū positiuum exprimere uolumus longe elegātius cū positiuo sibi cōtrario præposita negatione exprimimus: q̄q̄ aliquādo minus aliquid significet q̄ positiuuū: ut si dicā homo non improbus hoc est satis probus & philosophus haud ignobilis. i. satis nobilis. interdum plus q̄ positiuum significat: ut si dicā nō illepide inquit poeta significat lepidissime: & non insulsa oratio dicit̄ in qua plurimum sit salis: & nō semel. i. sæpius: q̄q̄ nō semel significare etiā possit nunq̄: ut nō semel ad me uenit. i. sæpe ad me uenit: & non semel ad me uenit. i. nunq̄ siue ne semel quidem ad me uenit. ita eadem aliquādo .xx. ba duo plane inter se cōtraria significant. ut fit etiam si dicā adolescens cui acutum est ingeniū nullo labore fit doctus. & adolescens cui obtusum est ingenium: nullo labore fit doctus. prima quippe oratio affirmatiua est: & significat adolescentem boni ingenii sine aliquo labore fieri doctū. secūda .xx. o negatiua ē significatq; adolescentē obtusi ingenii cū quantocunq; labore non doctū fieri. ita hæc uerba nullo labore discis duo contraria significant: hoc est sine aliquo labore discis: & cū quouis labore non discis. Tu impari senza alcuna fatiga. tu nullo labore discis. Tu non īpari etiādio cū qualunq; fatiga. tu nullo labore discis. Item io mi maraueglio grandissimamēte: duobus modis inter se contrariis exprimit̄: hoc est nō possum satis mirari: & nō possum nō satis mirari. eadē enim utrobiq; sententia ē: & mirari me uehemēter significat. Quanq̄ illic dicat̄ nō posse me tantū admirari qn magis etiā admirādū esset: hic nō posse me facere qn admirer. Sic etiā dicimus nō possum satis deflere calamitatē nostrā: & non possum non satis deflere calamitatē nostrā. nō possum satis queri & nō possū nō satis nō queri hoc est lamentari: & alia huiusmodi pmulta quæ nō ueniūt mihi nūc in mentē: ut ē ueni in opinionē: quæ oratio aliquādo actiue accipit̄ & significat opinor: aliquando passiue & significat uenio in æstimationem. i. alii opinant̄ de me.

Nota q̃ elegãtissime dicimus: non memini huius rei nõ uenit mihi ĩ mẽtem huius rei: & hæc res non uenit mihi in mentẽ: & excidit mihi memoria huius rei ĩ noĩatiuo: & hæc res excidit mihi memoria ĩ ablatiuo. Dicimus etiã non occurrit mihi nõ succurrit mihi: nõ subiit mihi. Virg. Subiit cari genitoris imago. Q. Curtius hoc Vbũ cum actõ cõiunxit: sera pœnitentia subiit regem.

Scilicet significat certe hoc loco quẽadmodum apud Virgilium: Scilicet is superis labor est: ea cura quietos Sollicitat. Scribit̃ ãt cum c quia compositũ fere est ex scire & licet. interdũ significat quod dicimus id est siue hoc est: ut si dicã homo animal scilicet mortale hoc est homo id est animal mortale. easdem significationes habet uidelicet & componitur ex uidere & licet.

Campus quid proprie significat? Campus est grãde atq; amplũ spatiũ terræ quæ plana sit: unde aliquando spatiosas plateas campos uocamus: ut Romæ cãpus martius dicit̃: nam locus huiusmodi angustior area uocat̃. Differt ãt cãpus ab agro: nam ager si cum nomine urbis iũgatur territoriũ significat: ut ager uiterbiensis ager faliscus ager sentinas: & tunc caret plurali. alioquin ẽ locus ruri sicut supra dictum est quem colimus siue arando siue serẽdo arbores. nã si terrã seramus frugibus aruum nominatur: & in hoc secũdo significato habet pluratiuũ numerũ: ut omnes agros uiterbienses & faliscos & sentinates depopulati sunt hostes. priore ãt modo nõ recte diceremus hostes depopulati sunt agros uiterbienses & sentinates: non enim intelligeretur de territorio: sed dicendũ ẽ agros uiterbẽsem & sentinatẽ. A cãpo autem dicta sunt campestria hoc est brachæ: q̃ ludentes in campis omnibus uestibus. exuebãt̃: & nudi ludebãt solis cãpestrib⁹ tecti uirilia. unde & campestrati dicũtur sicut tunicati & manicati. Dicunt̃ etiã femoralia siue feminalia a femoribus siue feminis: nam femora partem illam exteriorẽ significãt: femina anteriorẽ. Coxa autẽ pars illa est quæ est supra femora: unde coxa uitiata seu fracta dicit̃: quando os illud quod ĩ uertebro uoluit̃ fractũ seu uitiatum ẽ. Saltus a saltãdo dicitur: saltare autẽ siue eius frequentatiuum saltitare interdũ significat choreã agere: & qđ uulgo dicũt tripudiare: unde & saltatio dicitur & saltatiuncula: ut puellæ egregie saltant: & Plato aliquando saltauit. scripsit autẽ Plato in libris de

rep. de diuersis generibus saltationis modestis tamen: & nō q̄lia his tēporib⁹ cernim⁹. interdū significat salire. & tūc ab eo fit saltus qualis est ceruor̄. ponitur tamen aliquando salire pro saltare hoc ē tripudiare. sed saltus pro saltatione nunq̄ ponitur.

Lassus laxus & lapsus quō differunt inter se? Lassum dicim⁹ tam animo q̄ corpore defatigatū. laxus uero nō significat largum ut q̄dam putāt: sed lentum molle flexibile: nullā duriciem nullam rigiditatē habens: & ad animata magis refertur: ut laxi rudētes laxæ funes laxæ uestes. lapsus a labendo dicitur ut lapsus in errorem: hoc est qui cecidit in errorem. Fessus idē est q̄d fatigat⁹ siue aīo siue corpore: defessus defatigatusq; is dicit̄ qui ita fessus ac fatigatus est: ut ab opere desistat quod instituerat: Cicero de oratore: Equidē nunq̄ quiescā neq; defatigabor donec perfecero.

Collis & mons in hoc differunt: q̄ mons ē maior collis minor ē: & quasi mōticulus q̄dā: siue a mōte separatus sit siue pars montis. lugū ē ipsa summitas mōtis siue etiā collis. cliuus ē paruus collis & facilis ut cliuus capitolinus. promontorium mons est in mare ꝓminens quot græce dicitur: unde Sicilia dicta ē trinacria q̄ habeat tria ꝓmontoria. Saltus autē dicuntur q colles & sparsi interpositis uallículis a saltando dicti. uallis dicitur quæ introitum ab una parte & ab altera exitum habet latum & patentem. conuallis uero quæ introitū habet arctū & difficilem: qualis est introitus ad lacū trasumenum uenientibus ex Tuscia. quē locum per metaphoram fauces dicimus.

Accusare est reū arguere uel repæhendere: & semper iūgit̄ cū genitiuo: ut accuso te insolentiæ accuso te parricidii. excusare ℞o significat in excusationem adducere & requirit accusatiuū: ut excusat morbum excusat imbrem. .i. in accusationem adducit uel morbum uel imbrem. Quintilianus. Tu tamen si interpellatus tempestatibus serius uenisses: excusares mare & ambiguos flat⁹.

Excusares dixit hoc est in excusationem adduceres. item excusare aliquando est purgare: ut excusamus crimen obiectum. quod cū uidetur satis purgatum dicimus accipio excusationē: pro eo q̄d uulgus dicit habeo excusatum.

Nemo nō dicitur quasi nullus homo ut aliqui existimant: nam si ita esset non iungeretur cum homo: ut Cicero dixit hoīem adhuc

uidi neminẽ. uerũ est qđ de hõibus solum dicitur: & apud poetas de diis siue deab⁹. Apte aũt aliquando ponit̃ in fine clausulæ: ut homo adhuc uisus est nemo: hoiem adhuc uidi neminem.

Quomodo eleganter dicemus? Ma da poi che io non posso uenire a te: e condecente cosa che tu torni a noi. Laqual cosa se tu farai: io hauero in tutto el desiderio mio. Concio sia cosa che io nõ posso da hora inanzi nõ stare in melãconia de facti tuoi: e non dubitare di te: essendo tu anchora giouenetto o uero piu tosto fãciullino. Sed postq̃ uenire ad te ipse nõ possum: par ẽ ut tu ad nos reuertaris. Quod si feceris: omnia nobis ex sententia succedent.

Neque enim possum de te absente posthac esse non sollicitus: & adolescenti tibi ne dicam puero aliquando non timere.

Postq̃ anteq̃ dicimus & posteaq̃ & anteaq̃. Iungitur aũt plerunq; elegantissime cum indicatiuo: ut anteq̃ ad rem uenio: & posteaq̃ ad hoc ueni.

Ipse oĩum personaꝝ est si cũ prima ꝑsona ꝟbi iũgat̃ idẽ significat qđ ego: ut quæq; ipse miserrima uidi: hoc ẽ quæque ego uidi. si cũ secunda persona ꝟbi iungatur significat tu: ut Sed celer ipse redi: ideste tu redi. cum tertia uero persona proprium habet significatũ. Sed notandũ q; ipse aliquãdo cum ego & tu & ille uel cum nomine ꝓprio simul ponitur: & habet maiorem expressionem: significatq; me te uel illũ non per alium sed per nos aliquid agere uel egisse uel acturos esse: ut ego ipse interfui: & tu ipse uidisti: ille ipse sentit: Plato ipse testat̃. quã uĩ habẽt hæc ꝓnoĩa: quando met syllaba eis adiicitur: ut egomet tumet ipsemet. huic uero ꝓnomini tu iungit̃ etiã te: ut tute id feciſti. i. tu ipse. Reperitur apud ueteres etiã ipsus ipsa ipsum: unde fit ipsior & ipsissimus.

Par est ꝓ decẽs ẽ elegantissime dicit̃. Quĩtilianus. Si ꝓpter matrimonia uiolata urbes euersæ sunt: qd quæri adulterio par ẽ? Sed nõ minus eleganter parẽ esse pro sufficere ponimus alicui operi siue resistẽdo siue exequẽdo: resistendo ut repugno fletui quoad possum: sed adhuc pares nõ sumus. item. nunc infelix par non est dolori: nunc non inuenit ulla solatia: in exequendo sic aspicio par laboribu⁹ corpus. Paria facere ẽ quod nobis aliunde præstitum ẽ aliunde cõpensare: multũq; habet elegãtiæ. Quintilianus. Paria tecum facio resp. quæ ꝓpter me unũ ciuem perdideras. & alibi.

Sic paria faciemus: tu illic eris uicarius meus. Seneca. Vt ſtatī ſoluam quod debeo: & quantū ad hāc epiſtolam paria faciamus. Reuertor ſiue reuerto (utroq; enim modo Cicero utitur) interdū ſignificat redeo ut hoc loco: interdū ſignificat uenio: multūq; in eo ῥbo elegātiæ eſt: Cicero de fato. Ad Chryſippi laqueos reuertamur: cū nihil de Chryſippo locutus fuiſſet: In eadē ſignificatione accipitur reddo. Quintilianus. Si uerū ē poſt uetuſta ſæcula & innumerabiles ānos reddi rurſus aliis corporibns aīas. reddi dixit pro dari: ſicut Cicero reuertamur pro ueniamus.

Ex ſententia ſignificat pro deſiderio noſtro & ad uotū: additurq; aliquādo animi & dicimus ex animi ſententia. ubi notandum eſt q̄ aliud ē ex aīo aliud ex animi ſententia: nam ex animo ſignificat quot græci dicūt :hoc eſt ex corde: ut ex animo loquor: q̄q̄ in animo eſt & cordi eſt ſint diuerſa: nam in animo eſt ſignificat in animo habeo: uel animus eſt mihi: uel uolo atque conſtituo. Cicero. In animo mihi erat mittere ad Dolobellam. at cordi eſt ſignificat placet & delectat. Terentius. Si tibi he nuptiæ ſunt cordi: id eſt ſi tibi iocundæ ſunt. & alibi. Quia uterq; utriq; eſt cordi: id eſt uterque alterum amat. ex animi uero ſententia eſt ex uoto uel ad uotum: ut duxi uxorem ex animi ſententia.

Notādum eſt huiuſmodi præpoſitiones e & ex magnam habere elegantiam: ſi recte in oratione collocentur. dicimus eīm e rep. id ē pro rep. uel ad utilitatē reip. Quintilianus. Nemo dubitabit ut ſaluos eſſe eos magis e rep. ſit q̄ puniri. e regione. i. ex oppoſito: e diuerſo. i. ex contrario: e re tua & e re noſtra. i. ad tuam & ad noſtram utilitatē. Liuius. Perinde ac non poſtulauerint quæ e re ſua eſſent: ſed ſuaſerit quæ nobis ſenſerint utilia eſſe. Similiter dignitate & utilitate ex uſu. Cicero. Ex tua ac reip. dignitate facies. & alibi. Legē ut æquū ē ex dignitate reip. cōſiderare. Cæſar Vtrū prælium cōmiti ex uſu ſit. Ex tēpore dicere eſt īprouiſum & īpræmeditatū dicere. hinc dicit extēporalis oratio: quæ nō eſt domi præmeditata: quæ etiam extēporaria dictio appellatur. ex tempore uiuere dicit Perſius: hoc ē tēpori ſe accōmodare: Item dicit Cicero ex tēpore agere: & ex tēpore cōſiliū capere: & ex tēpore officiū quærit: quaſi ex tēporis cōditiōe. itē Cicero e renibus laborabat inq̄t: hoc eſt in renib⁹ morbū patiebat. ex uīculis cām

dicere est uictū respōdere. ut ex equo pugnare est equo insidentē pugnare. ¶ Operæpretiū est cōmemorare quantā ēt elegantiā in oratione habeat pro præpositio. siqdē ut A. Gellius refert aliter dicimus pontifices ꝑ collegio decreuisse: aliter quēpiam testē ītroductū ꝑ testimonio dixisse: aliter prælīū factū depugnatumq; pro castris: aliter pro æde Castoris aliter pro rostris aliter ꝑ tribunali aliter ꝑ cōcione aliter tribunū plebis ꝑ potestate ītercessisse: quæ oīa neq; paria sunt neq; usq; quaq; diuersa.

¶ Succedere qd ꝓprie significat? Succedere ē euenire & capitur tā in malam q̄ in bonam partem: ut bene successit & male successit. hinc dicīt successus: hoc ē rex. euētus. Componīt aūt succedo ex sub & cedo b mutata in c: quēadmodū etiā cū aliis præpositiōib⁹ cedo componīt: ut cū ad accedo quod interdū significat aduenio: interdū appropinquo: interdū capitur pro additur: ut ad hoc accedit. i. ad hoc addit: unde accessus aliquādo significat augmētum.

¶ Cū ante antecedo: hoc ē præeo. cū inter ītercedo: qđ ℞bū multum elegantiæ habet. significat. n. interdū intercedit: hoc est necessitudo quædā inter nos ē: quæ nos inuicē conciliat: ut intercedit mihi tecū affinitas: ītercedit tibi cū illo amicitia: ītercedit illi cū utroq; necessitudo. interdum intercedit significat medium se ℞bis & ui opponit: ut tribuni intercesserūt hoc ē opposuerūt. Cū abs abscedo. i. recedo: ut abscede a me scelerate. cū de decedo qđ interdum est discedo siue recedo: ut cū domo decederē: uel cū ex urbe decederē hoc est discederem. sed magis ꝓprie decedere est a mandato custodiæ suæ recedere: ut cōsules prætores cæteriq; magistratus dicunt e prouincia decedere. itē præsidia ex urbibus & milites ex castris. Differt aūt decedo quādo discedo significat a migro. Migrare. n. ē mutare domicilīū: & alio se ad habitandū cōferre: cui similia sunt emigrare demigrare & cōmigrare. Remigrare autē significat reuerti in pristinū domicilīū. transmigrare ℞o ē in locū magis remotū domicilīū mutare: ut transmigrauit in Syriā. Immigrare in domū aliquā habitādi gratia se cōferre. ꝓpter hoc qui moriūt migrare dicūt sed cū appositō. ut Cicero. Ante q̄ ex hac uita migro: Quintilianus. Seu cum ad iferna sedes aīa migrauit. decedo aūt sine appositiōe potius significat morior: & eo mō dicitur decessit q defūctus ē. nō eīm ponīt. sed intelligitur uita. Cū

ex excedo:quod aliquando ſignificat diſcedo: interdū morior: ſed ſemp cū appoſitiōe. Cicero. Subito exceſſit e uita. Cū pro procedo quod ē ꝓſequor & ꝓfectū facio:ut ꝓcedat opus. Cū præ præcedo: qđ eſt antecedo. Cū in ĩcedo:qđ eſt ābulo: unde inceſſus dicitur ꝙcunq; & qualiſcūq; ſit: ꝓprie tamen grauior quidā atq; ſublimi or dicit̃. Virgilius. & uera inceſſu patuit dea. Optime omnium Seneca hoc declarat dicens. Tenero ac molli paſſu ſuſpendimus gradū. nec ābulamus ſed ĩcedimus. Vt liceat diffinire: Incedere ē tenero ac molli paſſu ābulare. Cū diſ diſcedo: hoc ē abeo. Cum re recedo:quod ſimiliter ſignificat abeo. Cū ſe ſecedo. i. deorſum cedo:ut ſecede parūper. Cū con concedo:quod aliquando ſignifi/cat do ſiue ꝓmitto. ut cōcedo tibi librū: cōcedo quod petis. aliquā do indulgeo. ut cōcedo hoc lachrymis uiduæ. Nonnunq̄ concedo ē eo. ut cōcedo in forum. i. eo in forum: ſicut cōuenio eſt alloquor: ut conceſſi in forū: & cōueni hoĩem: hoc eſt iui in forū: & allocu/tus ſum hoĩem: q̄q̄ cōuenire alia quoq; ꝓmulta ſignificet. Eſt eĩm ſimul uenire: ut oēs in unū locū cōuenimus. ē decens aut cōue/niens eſſe: ut conuenit hoc mihi: conuenit hoc tibi. Conuenire eſt conſtare: & controuerſia carere: ut cōuenit hoc inter nos: cōuenit hoc mihi tecum.

¶ Nota q; plurimū elegantiæ habet hic modus nō poſſū nō legere: hoc eſt nō poſſū facere qn legā. nō poſſū nō eſſe ſollicitus: ꝓ non poſſū facere qn ſim ſollicitus. nō poſſū nō admirari. nō poſſū non dolere: ꝓ nō poſſū facere qn admirer: nō poſſū facere qn doleam.

¶ Quid ꝓprie ſignifieat ſollicitus? Sollicitus hō ꝓprie dicit̃ ĩqetus: anxius: curis plenus: inter ſpem merūq; cōſtitutus. Vnde ſollici tare aliquē dicimus: cū ſpē metūq; oſtendimus. ut apud Ciceronē reperit̃ ſollicitare plebē. i. inquietare: curamq; iniicere.

¶ Abſens & præſens ſūt ne contraria? Quādo præſens ſuā ꝓpriā ſi gnificatiōem habet: ſignificatq; qđ adeſt: contraria ſunt. ut modo præſens ē: mō abſens. interdū præſens ſignificat īminētē rē & iā inſtantē ac nō dilatā in aliud tpūs. ut Virgilius. Præſentēq; uiris intentāt oĩa mortē. Iuuenalis. Pœna tamen præſens: & præſens ultio. Vnde præſentiſſimū piculū: præſentiſſima medicina: præ ſentiſſimū remediū: præſentiſſimū uenenū: qđ etiā præſentaneū dicit̃. Hæc ideo præſentiſſimū dicuntur: qa ſtatim aut ſanāt aut

occidunt. Præsens etiã aliquando idem est qđ præstans. ut dicitur præsens aĩus: præsens cor. In rẽ præsentem non tempus sed locũ significat. ut Cicero. Si cõstitueris cupiã te in rẽ præsentẽ esse uẽ turũ .i. ad locum de quo controuersia est. Valerius. Qui. Fabius Labeo arbiter a senatu cõstituendoꝝ ĩter Nolanos & Neapolitanos fiñũ datus: cũ in rem præsentem uenisset: utroſq; separatim monuit. Sed illud ĩ primis notandũ q̃ præsens non mõ significat qđ ẽ huiꝰ tẽporis: sed ẽt alterius. ut Cicero. Ego ĩcolumitati ciuiũ primũ: & postea dignitati. ille præsenti potius dignitati q̃ futuræ cõsulebat. præsenti dixit nõ quæ nũc est: sed quæ tũc erat. Dicitẽ aũt nõ mõ de præterito: sed ẽt de futuro. ut Horatius. Hæc amet: hæc non: hæc præsens in tpũs omittat .i. in id tpũs qđ tẽpus rei dicendæ erit. Eodẽ mõ in præsentia & ĩpræsentiaꝝ capiuntur: hoc est tã in præterito q̃ in futuro. Quĩtilianus. Quia pauci aderãt nõ putauit ĩ præsentia differendũ esse. Seneca. Sed si calumniator aderit: differendũ ĩ præsentia erit: hoc est tunc differendũ esse: & tunc differendum erit.

Posthac significat post hoc tpũs: sicut ante hac ante hoc tempus. Aliquando tamen reperiũtur significantia post illud uel ante illud tẽpus. Saluſtius. Sic erat accensa libidine: ut sæpius peteret uiros q̃ peteret̃ a uiris. sed sæpe ante hac fidẽ p̃diderat: creditum adiurauerat. Suetonius de Domitiano. Pari arrogantia cũ p̃curatoꝝ suoꝝ noĩe formalem dictaret epistolã: sic cœpit. Dominus & deus noster sic iubet fieri. ũde institutũ posthac: ut ne scripto qdẽ & sermone cuiuſq̃ appellaretur aliter.

Et adolescenti tibi (ne dicã puero) aliquãdo non timere. Hic duo notanda sunt præcipue. primo q̃ timere te & timere tibi differũt. Timere te ẽ formidare te: ne qd scilicet ex te quasi inimico mali mihi cõtigat. ut timeo hostes: timeo naufragiũ: timeo serpentem. Timere tibi ẽ metuere ne qd tibi tanq̃ amico al ũde mali contingat. ut timeo patri: timeo amicis: timeo filiis. Scđo q̃ duobus modis elegantiſſime hoc dicimus: uidelicet adolescenti tibi: ne dicã puero: & adolescẽti tibi: ne dicã puerũ. sed si p̃nomen postponeretur: non liceret dicere in accusatiuo: non enim recte diceremus adolescẽti ne dicam puerũ te: sed dicendũ ẽ adolescenti ne dicam puero tibi. Cicero. Crudelis castor ne dicã sceleratũ & impium.

Sūt tamen q uolūt hāc regulā dūtaxat in recto ſeruari: ut ſi dicam hō ſuperbus: ne dicā crudelis. uel hō ſupbus: ne dicā crudelē. In obliqs ℞o id non accipe. ut hoc uiuo ne dicā cōſule Milone. Diligens tamen lector aliquādo aliter inueniet. Poſtremo etiam illud maxīe animaduertendū eſt: q mihi & tibi interdū non ad unū ſed ad oīs refert: interdū ad nullū. ut ſi dicā: en tibi fores crepuerūt: tu mihi ſemper dormis: oratio ē ſumpta de medio: nec ad me: nec ad te: nec ad quenq̄ refertur: Sicut Cicero. Hic mihi gloriat̄ ſe oīs honores ſine repulſa optinuiſſe. cōtra ℞o cū inqt Virgilius Hei mihi tū molles libeat iacuiſſe per herbas: Ne ue tibi ad ſolē uergant uineta cadentem. Sed prima & ſecunda perſona ad uniuerſos præcipit. hoc frequētiſſimū eſt in omni genere ſcribendi. ut ſi dicā ſtultū eſt laborare: dū nihil proficit: idē ē ac ſi dicerem ſtultū eſt hoīes laborare: dū nihil proficiunt: & ſi tu hic ſis aliter ſentias. i. ſi alii tales eſſent aliter ſentirent.

Quomodo eleganter dicemus. Che tu attendi ogni di piu a li ſtudii de le bone lettere: io me ne piglio gran piacere: e alegromene cō teco: e regratio dio che da piccolino te ha cōceſſo coſi facto aīmo: e ſpero che tu farai p modo che non parerai īdegno di tuo padre e di tuo auo: li q̄li forono hoīni excellētiſſimi e da bene? Quod in dies magis optima⁊ artiū ſtudiis incūbas: gaudeo mirū in modū: & tibi gratulor: ac deo gratias ago: q talē tibi ab ieunte ætate animū præſtiterit: teq; ſpero non cōmiſſurū: ut patre atq; auo tuo optimis & clariſſimus uiris indignus eſſe uideare.

Quid proprie ſignificat in dies? Quotidie. Sed nota q in dies in hoc a quotidie differt: q ſemper fere cū quodā incremēto dicit̄: idecq; plerūq; cum comparatiuo ponitur. ut cum in dies malum arctius premeret: & cū in urbe malum ſerperet. i. manaret ī dies latius. Sine comparatiuo etiam dicitur: ſed per uerbū ſignificans incrementum. Liuius. Creſcente in dies multitudine. Quotidie aūt & hoc modo dici poteſt: & ſine incremento. ut quotidie lego: quotidie ſcribo. nō in dies lego: & in dies ſcribo.

Eſt ne differētia ſi q̄s dicat in dies uel in diē? Maxima differētia ē. Nā in diē aliq̄d agere: eſt præſentis diei habere rationē: nihil cogitādo de craſtino: & fere ſemper iungit̄ eū hoc ℞bo uiuo. ut ego iſtar fera⁊ & uolucrū ī diē uiuo. Saluſtius dixit panem in diem

mercari. Sed qũo differunt in diem & in dies: eodẽ mõ differunt in horã & in horas. Cicero. Nec qui in horã uiuunt: nõ modo de fortunis ac bonis ciuiũ: sed de utilitate quidem sua cogitauerũt. Virgilius. Gallo cuius amor mihi tantum crescit in horas.

Propediem dicitur cum prope ẽ dies: eo modo quo dicimus pro pemodum: quod significat pene uel quasi.

Incumbere est toto pectore alicui rei faciendæ ĩsistere. ut ualidis incũbite remis. Quẽadmodũ e contrario supini dicuntur qui negligenter aliquid agunt. Sed illud notandũ q̃ quando opus aliq̃ manuũ significat: cũ dtõ tm̃ iungitur incũbo. ut incũbite remis. non aũt ad remos uel in remos. Cũ aũt adhibet̃ ingeniũ: dicimus incũbo studiis: & in studia: & ad studia. ac etiã ĩ malã partẽ aliquãdo accipitur. ut incũbit in eius pernicie. Multa aũt v̄ba eodẽ modo diuersam habent constructionem: & elegãter dicuntur. ut inest huic loco: & inest in hoc loco. Comparo hãc rẽ illi: & cũ illa.

Confero te isti: & cũ isto. Sũ similis tibi: & sum similis tui. Hoc ẽ cõmune omnibus: & omnium. Hoc est mihi cõmune tecũ: & cũ cæteris. Ego sum particeps laboꝝ tuoꝝ: & sũ tibi in laboribꝰ particeps. Accedit huic rei: & ad hanc rẽ. & huc eo: uel eodẽ. Respõdeo tibi: & ad te. Rescribo tibi: & ad te. Cælo te hãc rẽ: cælo tibi hanc rem: cælo te de hac re. Impẽdo curã: uel operã: uel laborem: uel studiũ huic rei: & in hanc rẽ: & ad hanc rem. Audiui a patre meo: de patre meo: & ex patre meo. Tu es natus laudi: & ad laudem.

Ascribo ad ciuitatẽ: ascribo in ciuitatẽ: ascribo in ciuitate: ascribo ciuitati. Meminit uadimonia: meminit ĩiuriaꝝ. Veꝝ in hoc v̄bo notandũ est q̃ aliquando meminit capitur pro mentionẽ facit: & tunc omnino recusat actũm: exigitq̃ gtũm uel abltũm cum præpositione de. ut neq̃ huius rei meminit Plato. itẽ de qua re multi meminerũt. hinc (ut nonnulli putant) deriuatur mentio: & mens quæ omnium recordatur: & mentũ qa in mentione facienda hac parte præcipue utimur. Oĩa enim aĩalia mouent duntaxat partẽ inferiorem: solo crocodillo excepto: q̃ mouet dũtaxat superiorem. Mentẽ tamẽ Aurelius Augustinus uel a mene quæ græce significat lunã dictam esse ait: q̃ sicut luna crescit & decrescit: & uaria uicissitudine cõmutatur: in id tamen quod fuit pfecta quadam nouitate se restituit. sic mẽs nũc caput summis ĩserit: nũc decidit

in infima:modo ad corporalia deflectit:mō ſublimib⁹ atq; æternis rationibus adhæreſcit:uel ab eminēdo: q̄ præſtantior uis aīæ ſit.

¶Quid intereſt īter gaudere & gratulari? Gaudere eſt lætari. Gratulari eſt uerbis oſtendere gaudiū:quod ex alicuius cōmodo aut fœlicitate ſuſcipias: apud eū ipſum q̄ cōmodo ſiue fœlicitate affectus eſt.ut gratulor tibi ob conſulatum adeptū: gratulor mihi q̄ ſub tali principe educatus ſum: quod Xnacula lingua dicimus Io me alegro con teco:io me alegro cō meco.Gratari uidet idē ſignificare: ſed duntaxat poetis atq; hiſtoricis permittitur. Virgilius. Inueni germana uiam:gratare ſorori. T.Liuius. Tuū ſequentes currū Iouis optimi maximi templum gratantes ouanteſq; adire.

¶Quidā exiſtimant gratulari aliquando accipi pro gratias agere: cū ſcilicet diis īmortalibus gratulamur.Ego cēſeo potius ī priori ſignificato accipi: quaſi ſignificatio ſit uoluiſſe illos nobis bene facere: idq; aſſecutos eſſe. Neq; hoc mirū eſt: cū etiā deos ſalutemus: de hominibus conuenit non diis Quin etiam in religione noſtra lignum ſacratiſſimæ crucis: quod ſenſu caret ſalutamus: duntaxat in ſignificationem reuerentiæ. Gratū facere Xo & gratificari licet idē plane eſſe uideantur:niſi quod alterū cōpoſitū eſt: alterū nō: tamen differunt.nā gratū facere eſt aliquid minus: & ſignificat obſequi: hoc ē q̄d Xnacula lingua dicimus Cōpiacere.

¶Gratificari uero ē aliquid maius: & ſignificat benefacere:ſiue beneficia cōferre: quēadmodū dii gratificantur hominibus. Vnde poſſumus dicere.Se tu me farai del bene:mi farai coſa grata. Si mihi gratificatus fueris: gratum facies.Et fieri poteſt ut gratificemur alicui: & tamen diſpliceamus potius q̄ gratum faciamus. ut ſi ægroto aquā negemus gratificamur quidem: & tamen moleſti potius ſumus: q̄ gratum faciamus.

¶Quid īntereſt inter agere gratias: & habere: & referre? Agimus gratias Xbo q̄d Xnacula lingua dicimus Regratiare.Habemus gratias animo: cū ſcilicet memores ſumus accepti beneficii.Referimus Xo ſiue reddiūs gratias facto.ut ſi tu a me beneficio aliquo honeſtatus fueris: aut malo aliquo affectus: uiciſſim mihi aliqd boni mali ue retribuas:ut quaſi ſit quod ſuperius diximus paria facere: & quod Xnacula dicimus. Io te la rendero: & in bonam & īmalā partē.Seneca tamen uult malo reddi gratiā: nō referri.

Bonoꝝ uero e contrario referri non reddi: Sed hanc differentiam ſolus ipſe & cogitauit & fecit. Cicero nunq̃ fere aliter dixit q̃ referre gratiam: ſiue in bonum: ſiue in malum.

¶ Quod aũt hæc differẽtia ſit ĩter gratias agere & referre aptiſſime declarat Plãcus in epiſtolis Ciceronis: Immortales ĩquit ago tibi gratias: agamq; dũ uiuam. nã relatu⁹ me affirmare non poſſum. Tantis enim tuis officiis non uideor mihi reſpondere poſſe. Ecce q̃ reſpõdere officiis: hoc ẽ ſatiſfacere beneficiis: ẽ gratiã referre: quod aliqui & præſertim poetæ dicunt perſoluere.

¶ Illud aũt quo ad elegantiã notandũ eſt: q̃ dicimus ſemper agere gratias: habere gratiam & gratias: & referre gratiã. Raro enim & fere nunq̃ reperies referre gratias. Apud Ciceronẽ certe & Quĩtilianũ plane nunq̃. Item illud animaduertẽdum eſt: q̃ diis nunq̃ referimus gratiam dicimus. Quis eĩm referre diis gratiã poſſit?

¶ Agimus gratias diis dicimus perraro. habemus aũt frequenter: quotiens ſcilicet agnoſcimus: & nobiſcum fatemur beneficium nos ab illis accepiſſe. Ago gratias nunq̃ fere niſi apud poetas uel hiſtoricos inuenitur.

¶ Ab ineunte ætate quid proprie ſignificat? A principio ætatis: hoc eſt a pueritia. Maximam enim gratiam atque elegantiam habet hoc uerbum ineo: a quo fit participium iniens ineuntis. Dicimus enim ineo fœdus: ineo pacem: ineo ſocietatem: ineo bellum: ineo pugnam: ineo uiam: quaſi ingredior & incipio. Vbi nota q̃ ſemp fere dicitur de re aliqua graui & magna. non enim recte dicere⁹ mus ineo opus: ineo librum: ineo prandium: ineo cœnam. Hinc fit initium quod eſt principium alicuius rei maioris, ut initium libri: initiũ orationis. quod aperte teſtatur Quintilianus. Quod latine inquit principium uel exordium dicitur: id maiore quadã ratione Græci uidentur procemium nominaſſe: quod a noſtris mõ initium dicitur. Propterea etiam huius ⁊bi participium quando poſt ſe caſum non habet: cum maioribus quibuſdã rebus poni⁹ ſolet. ut ineunte pueritia: ineũte ætate: ineũte adoleſcẽtia: ineunte uere: ineunte æſtate: ineunte hieme: ineũte nouo anno. Nõ autẽ diceremus ineunte die: ineunte nocte: ineunte conuiuio: ineunte prœlio. ſed ineunte bello: & ineunte belli tempore. Rurſus aĩad⁹ uertendũ eſt: q̃ ineo aliquando ſignificat comparo ſiue contraho:

ut dicimus ineo gratiam :nō autem diceremus ineo amorem uel beniuolentiam. ſicut e contrario dicimus concilio mihi amorem : concilio beniuolentiam : non autem concilio gratiam . Et tamen reconciliari & in gratiam redire idem ſunt.quando qui fuerant ex amicis facti inimici : iterum in priſtinam redeūt beniuolentiam. ¶Dicimus aūt redire in gratiam etiam cū inanimatis . ut cū agello meo redii in gratiā . Cicero . In gratiam cū uoluptate redeamus. Præterea conciliamus nobis famam : honores : non autē inimus. ¶Componitur autem ineo ex eo & in præpoſitione : quēadmodum cum ad adeo. ut adeo Socratem :ideſt eo ad Socratem .Cum ante anteeo:quod eſt præcedo: & iungitur tam cum datiuo q̄ cū accuſatiuo . ut anteeo te: & ātеeo tibi.Cum circū circueo quod īterdū ſignificat ire circum aliquid.interdum circundare : & quaſi obſidere . ut circuiuit militibus oppidum : hoc eſt circūdedit .Cū obeo:quod aliquando ſignificat exequor & perago . ut obeo legationem : obeo munus mihi commiſſum .Aliquādo ſignificat morior:q̄ qui moritur quaſi exequat̄ & pagat mortē:quēadmodum etiam dicimus obiuiſſe aliquem diem ſuum : pro peregiſſe diem ſuum : & obiiſſe uitam:ideſt peregiſſe uitam . Interdū reperitur ſine accuſatiuo obiit : ideſt mortuus ē ¶Quemadmodum etiam oppetiit dicimus : & ītelligimus mortem . & defunctus eſt: & intelligimus uita . Dicitur etiam defunctus a defungor:q̄ppe fungor eſt officium ac munus aliquod ago . ut fungor magiſtratu : fungor prætura : fungor munere iudicis.unde fungor uita:ideſt fungor munere & adminiſtratiōe gubernandi corpus & ſeruandi uitā ¶Qua ꝓpter defunctus officio dicitur : qui finiuit officium: nec amplius eam adminiſtratiōem habet.unde dicitur defunctus munere prætorio : defunctus cura tribunitia .i.qui finiuit officiū prætorium: & tribunitium munus.Item defunctus periculis qui finiuit & iam eſt extra pericula .Virgilius .O tandem magnis pelagi defuncte periclis . & corpora defuncta morbis nō mortua:ſed quæ iā finierunt morbos : & ſana ſunt . T.Liuius . Defuncta morbis corpora ſalubriora eſſe incipere . Sic itaq; dicitur defunctus uita .i. qui finiuit adminiſtrationem uitæ : & mortuus eſt . Cum inter ſimiliter cōponitur eo : & fit intereo:ſignificatq; morior: ūde interitus mors . Cū per pereo:q̄d etiā ſignificat morior.ut periit:

ideſt extīctus ē. Itē in magnā aliquā calamitatē incido. ut perii: niſi me adiuues: quod uernacula lingua dicitur Io ſum diſfacto. Virgilius. Vt uidi: ut perii: ut me malus abſtulit error: qđ uerbū ſi cū de componatur fit depereo: & exigit accuſatiuū: ſignificatq; flagro amore alicuius ut eam puellam deperibat .i. uehementer amabat. Cū ab abeo: hoc eſt recedo. Cū ex exeo: cuius ſignificatio manifeſta eſt. Cū præ præeo: quod eſt antecedo: & īterdum apud poetas ſeparatur. Terentius. I præ: ſequar. Cū ſub ſubeo: quod ſignificat ſuppono me alicui rei. ut ſubeo hanc ꝓuinciam: ſubeo hoc onus. Interdū ſicut ſupra dictū eſt ſignificat in mentē uenio. ut Subiit cari gēitoris imago. Cū re redeo: d īterpoſita euphoniæ gratia: quēadmodū fit in redītegro. ſignificat aūc redeo reuertor. Cum con coeo abiecta n: quod aliquando ſignificat coniungo. ut Inter ſe coiſſe uiros: hoc eſt inter ſe coniunctos & quaſi cōmixtos eſſe. Aliquando ſignificat ita miſceri: ut ex duobus aut pluribus fiat unum. ut duæ uocales coeunt inter ſe. i. ex duabus fit una. ut reprehendo reprendo. Interdum coire concūbere: unde dicitur coitus: quod ex duobus corporibus unum quaſi fiat coeundo. Iūgitur præterea eo cū inficias: & dicitur inficias eo: quod eſt nego. Item cum obuiam: ut eo obuiam: quod multis modis dicitur. eo tibi obuiam: obuius tibi ſum: obuio tibi. Fero me tibi obuiam: obuium me tibi fortuna optulit: obuiā tibi proceſſi.

Inter animum & animam quid intereſt? Anima ē qua uiuimus. Animus ē quo ſapimus. Sæpe tamen alterum ꝓ altero ponitur. Plautus animā ponit pro flatu cū inquit. Fetet aīa uxoris tuæ.

Præſtare quid ꝓprie ſignificat? Præſtare aliquando eſt dare ſiue concedere. ut præſta mihi opem. i. da mihi opem. & hoc loco deus præſtitit talē aīum: hoc eſt conceſſit. Aliquando præſtare ē exhibere. ut præſta te uirum bonum: præſta te fortem uirum: hoc eſt exhibe te uirū bonū & fortē: qđ Vernacula lingua dicimus Fa che tu ſia uno bono homo: Fa che tu ſia uno ualente homo. Interdum præſtare eſt antecellere. ut Terentius. Dii boni homo homini qđ præſtat? hoc ē quantū homo homini antecellit. & habet nōnunq; ablatiuum poſt datiuum. ut præſto tibi doctrina ideſt ātecedo te doctrina. & doctrina tibi ſuperior ſum: hoc eſt doctior te ſum.

Interdum præſtare apud iuriſconſultos eſt prohibere: ne alicui

fiat aliqd incõmodi: & si non ꝓhibuerit satisfacere: ut uenditor debet præstare uitiũ rei quã uendit: hoc ẽ ꝓhibere atq; efficere: ne emptor dãni qd faciat: alioquin satisfacere. Neq; id in alterũ modo: uerꝝ etiam in nos ipsos. Cicero. Cũ id quod ab hoĩe non potuerit præstari: euenerit .i. quod non potuerit caueri & ꝓhiberi. ꝓpria aũt huius ꝟbi significatio est præstat: hoc est melius & præstantius est. Vnde fit præstans & præstantia. Præstat mori q̃ in seruitute uiuere: hoc ẽ melius ẽ. Cõponit᷑q; præsto ex præ & sto. significat ãt præ ualde: sicut ĩ præpotẽs: præcelsus: præclarus: p̃ lõgus: prævalidus: & similib'. & præcox fructus q̃ ualde coctus ac maturus ẽ ante tpũs. Vbi notãdũ ẽ q; præ maiorẽ in cõpositiõe uim habet q̃ per. Plus eĩm ẽ præpotens q̃ si diceremus ꝓpotens: q̃q̃ aliquando nullam hæc præpositio a suo positiuo diuersitatem faciat. ut præcludo: præmorior: præcingo: hoc ẽ claudo: morior: cĩgo. Cõponit᷑ aũt sto cũ aliis præpositionibus: cum ad asto: quod significat assisto. ut asto tibi .i. assisto tibi: præsens sum: ut astat: hoc ẽ adest & stat. ut arrectisq; auribus astat. Cum ante anteasto: cuius significatio nota. Cũ circũ circunsto: quod similiter notam habet significationem. Circunsto enim ẽ circundo: & facit præteritum circũsteti: sicut facit etiã circunsisto: quod significat ĩuado & cũ terrore quodam aggredior. Virgilius. Circunstant animæ dextra lævaq; petẽtes. Nõnunq̃ e contrario hortãdi causa ponit. Cæsar. Si quis grauiori uulnere accepto deciderat circũsistebant: hoc ẽ hortabãtur tela hostiũ arcentes. Cum ob obsto: quod ẽ cõtrauenio & impedio. ut illud mihi obstat: idest illud me impedit. Cũ per persto .i. fixus sto. ut perstat in opinione .i. fixus stat: & permanet in opinione. Cũ ex exto: quod ꝟbũ plurimum elegãtiæ habet in oratione. Quippe existit atque extat unum atque idem præteritũ habent: & significant eminet siue supereſt: sed primũ cum motu dicitur: quasi prodit uel exurgit. hoc uero sine motu quasi superstat. Cicero. Submersus equus uoraginibus nõ existit adhuc. Itẽ nec diu ulla uox extitisset. Idem anguem ab ara extitisse. De rebus quoq; quæ ad mentem pertinẽt existere dicimus. Cicero. Existit hoc loco quæstio difficilis. De extare Virgilius Stant circunfusa pruinis Corpora magna boum: cõfertoq; agmine cerui Torpent mole noua: & summis uix cornibus extant.

Hinc dicimus extant pauci libri Varronis:hoc ē ſupſunt.Et ſicut de hoīe dicimus ſupeſt: uel ſupſtes eſt:ſic de rebus extat: ut memoria non extat:extat oratio Ciceronis ¶Cū pro ꝓſtat: hoc eſt in ꝓpatulo ē.unde dicunt meretrices ꝓſtare:hoc ē in propatulo eſſe ad ſe omnibus proſtituendum. Cum in inſtat:quod aliquando ſignificat īminet.ut inſtat uer:inſtat hiems.aliquando urget: ut inſtat Pyrrhus:ut ſcribam:hoc eſt urget.Cū ſub & ſuper ſubſtat & ſuperſtat:quoꝝ ſignificatiōes manifeſtæ ſunt. Cum di diſtat: hoc ē differt:ſiue remotū eſt:Cū re reſtat:hoc ē ſupereſt. Cū con cōſtat:hoc ē manifeſtum eſt:uel cōſtat in ꝓprio eius ſignificato. ut tantum conſtat:quantum ualet.

¶Siſto neſcio an a ſto cōpoſitū ſit. Significat aūt ſiſtere repreſentare: & habet præteritū ſteti: & ſupinū ſtatū. Dictūqꝫ ab eo ē:qꝫ non tantū cōparare quis debet:ſed etiā manere.unde de iudicio ſiſti: hoc ē deſiſtendo aliquem in iudicio.Cicero ad Atticū. Des operā id quod mihi affirmaſti: ut ne ante calendas ianuarias ubicunqꝫ erimus ſiſtas.Proprie tamen ſiſtere ē retinere: & quod uernacula lingua dicimus Fermare. ut Siſte gradū:ſiſte fugā:ſiſte lachrymas. Vnde fit ſtator. & Iupiter ſtator dictus eſt:qui Romulum rogantem ut fugam ſuorum ſiſteret:exaudiuit.

¶Spero quot modis dicitur? Multis.Spero:nō deſpero: magna ſpe ſum:noñ parua ſpe ſum: capio ſpem de hac re: concipio ſpem de hac re:ducor in ſpem huius rei:uocor in ſpem:ingredior in ſpem: colloco ſpem: repono ſpem.Spes fixa eſt: ſpes mihi eſt: non deeſt mihi ſpes:non deſino ſperare:ſpem habeo. Nec nulla nec magna ſpe ſum inquit Cicero. Sed notandum hoc loco diligenter qꝫ hæc duo ꝟba ſpero & cōfido uſurpantur frequentiſſime a doctis uiris pro credo: & ideo capiuntur non ſolū pro tempore futuro:ſed etiā pro præterito & præſenti.Pro futuro: ut ſpero ita fore: & confido ita fore.Pro præterito:ut forti(ut ſpero)animo mortem tulit: & facile(ut confido)eum laborem tolerauit.Pro præſenti: ut ſcribo rem(ut ſpero)non inutilē neque indignam: & laboro in re(ut cōfido)non inutili.

¶Commiſſurum quid ꝓprie ſignificat? Committere aliquando eſt iniungere aliqd faciēdū: & quaſi cōmendare.ut commiſi tibi hoc negocium:hoc eſt mandaui & commiſi tibi:ut ad me uenires.

Aliquãdo cõmittere præcedẽte negatiõe & ſequẽte ut uel q̃obrẽ ſignificat ꝓmittere: & ſemper capit̃ in malã partẽ. ut nõ cõmittã ut aliquis me laceret: Cicero. Non cõmittas: ut cũ a nobis omnia ſuppeditata fuerint: tu tibi defuiſſe uideare. Idẽ alibi. Nihil tibi eſſe commitendum cõſiderare debes: q̃obrem eoꝝ quos laudas te non ſimillimum præbeas.

¶ Vt qd ꝓprie ſignificat: Vt aliquando eſt cõiunctio cauſalis: quẽadmodũ ſi dicamus cõparo mihi diuitias: ut alere familiã poſſim: hoc ẽ ꝓpter hanc cauſam & hunc finẽ cõparo diuitias: ut poſſim alere familiã. Aliquando nullã talẽ uim habet: ſed ponitur duntaxat elegantiæ cauſa. ut Cicero. Inuitus feci: ut. C. Flaminiũ de ſenatu eiicerẽ. nihil enim aliquando ſignificat hæc oratio inuitus feci. ut eiicerẽ: niſi inuitus eieci. Et Quũtilianus. Quis credat me feciſſe: ut ſtipẽ filio negarẽ: ideſt quis credat me negaſſe filio ſtipẽ: Sic hoc loco ſpero te non cõmiſſurũ: ut indignus uideare idẽ eſt ac ſi diceretur ſpero q̃ nõ uideberis indignus.

¶ Vt nõnunq̃ ſignificat poſtq̃. ut apud Virgilium. Vt uidi. i. poſtq̃ uidi: uel q̃primum uidi. Nonnunq̃ quõ: ut apud eũdẽ. Vt uidi: ut perii: ideſt poſtq̃ uidi: quõ perii: Vnde amicos ſiue hoſpites iter rogamus: ut uales: hoc eſt quõ uales: Aliquãdo etiam ſignificat ſicut. ut ego loquor ut rex. i. loquor ſicut rex loqtur. Aliquando uelut: ut loquor ut rex. i. perĩde ac ſi eſſem rex. Aliquãdo ita ut: ut ſi dicã quotidie ad me hoſpites ueniunt: ut incipiã iam ſtomachari tantã frequentiam: hoc eſt ita ut incipiam ſtomachari: uel propter quod: uel qua propter incipio ſtomachari. Aliquando ſignificat q̃: ut non eſt opus ut fugias. i. q̃ fugias.

¶ Hic notandum q̃ uelut ueluti & tanq̃ differunt a ſicut ſicuti & uti: q̃ illa imaginem ſignificant: hæc ſimilitudinem. Vnde illa reſoluuntur per ſubſtantiuum: hæc per idem uerbum. Nam ſi dico tu incedis uelut rex uel tanq̃ rex: ita reſoluitur tanq̃ ſi eſſes rex: uel quaſi eſſes rex. ſi uero dico tu loqueris ſicut rex & uti rex: reſoluitur: ſicut rex loquitur: uel uti rex loquitur.

¶ Clariſſiũs qd ꝓprie ſignificat: Clarus: præclarus: ſplẽdidus: luculẽtus: & ſimilia: ĩproprie & ꝑ metaphorã dicunt̃: pro eo q̃ tanq̃ fulgore quodã gloriæ reſplẽdeat. ut clarus poeta: ſplendidus eques: præclarus orator: luculẽtus hõ. i. celeber & magni nõis ac gloriæ.

Præclarus tamen aliquando pro bonus a Cicerone accipitur: & luculẽtus pro magnus. In philippicis. Luculentũ uulnus accipit: hoc est maguũ. & alibi. O præclarũ custodẽ ouiũ: ut aiũt lupũ: præclarũ. i. bonũ. In custode enim bonitas potius q̃ fama req̃rit. & in Lælio. Cũ illo ꝯo qs neget actũ esse præclare? hoc est optime: quod ipse paulo post declarat: cum inquit. Cum illo quidem: (ut supra dixi) actum optime est. Nobilis autem & clarus in hoc differt: q̃ clarus semper capitur in bonam partem. Nobilis uero aliquãdo etiam ĩ malam: & a nosco dicitur quasi notus. unde & nobilis meretrix dicitur: & nobile scortum: & nobilis iniuria: quo mõ etiã famosus accipit̃: aliquando scilicet in bonam partem. ut apud Iuuenalem. Famosos equitum cum dictatore magistros. Aliquando in malã ꝑ infami & turpi: ut famosa mulier & ĩpudica. Gloriosus ẽt aliquando significat plenum gloriæ: ut gloriosa mors: gloriosa uictoria. Aliquãdo ostentatorem gloriæ: ut apud Plautũ & Terentiũ miles gloriosus dicit̃. Item ĩperiosus q̃ forti aĩo exercet ĩperiũ: & qui est ostentator imperii. Vnde Torq̃tus dictus est ĩperiosus: q̃ filiũ ob imperiũ contẽptũ occidit. Hoc loco notãdũ q̃ a uirtute nõ dicit̃ uirtuosus: quo ꝯbo ĩperiti utũt̃: quẽ admodum ẽt græci non faciunt adiectiuũ: sed cum uirtute prædituũ dicere uolũt: dicunt̃ .i. studiosum: quos Cicero imitat̃ multis ĩ locis: ut ĩ libris ad Herennĩũ. Ideoq̃ bonis uiris & studiosis aĩcus erat. i. uirtute prædítis.

Videare cur potius dixisti q̃ uidearis? Aĩaduertẽdũ ẽ: q̃ nõ mõ ĩ epistolis & soluta orõe: sed ẽt ĩ carmine ubi maior licẽtia ẽ: conari debẽt scriptores q̃ntũ fieri põt euitare freq̃ntiã litteræ s. nã ĩ orõe qdẽ r littera sonoritatẽ quandã & pulchritudinẽ affert. ut si dicam Fundatorẽ romani imperii Cæsarem: & apud Virg. Tãtæ molis erat romanã cõdere gentẽ. Vnde graui aĩo Demosthenes orator q̃ r litterã ꝑferre naturæ uitio nõ posset: cũ ꝯo industria & exercitatiõe naturã superasset: lætus exclamauit:

:quod latine dicit̃. En tibi affero r rerorizatũ. E cõtrario ꝯo s littera dehonestare (si frequens sit) orationẽ uidetur. nã si humili & summa uoce ꝑferatur: sibylũ generat: quem ut euitaret Virgilius dixit immitis achilli: ꝑmitis achillis. Sic hoc loco si diceret̃ optimis & clarissimis uiris indignus esse uide-

aris:nimia esset huius litteræ iculcatio:ideo uideare potius dicēdū fuit. Sæpenumero tamen cōtinget: ut ēt nulla causa intercedente doceare potius q̄ docearis: & intelligere q̄ intelligaris dicat. i. qua re standū est soli auriū iudicio: quemadmodū a principio diximus.

Quomō latine dicēs & elegāter. Qui horamai laere e sano. Gia tre meli non glie morto niuno di peste. Quasi tuti gli citadini son tornati a la cita. solo Mario el quale io amo de po dite e anchora a phalera. Ma pur lo aspectiamo domane o laltro. Coli me auiso hoggi e tre di il suo maestro: hauendo mandato in quel di li suoi cagnoli e le sue bestiolette a casa. ma questo non aptene a te: Hic iam saluberrimus est aer. nemo iam trib⁹ mensib⁹ pestilentia periit. diues fere oms in urbē redierūt. dūtaxat Mari⁹: quē ego secūdū te diligo adhuc phalerios icolit: eū cras aut pēdie expectamus. Ita mihi nudiustertius pædagogus eius nūciauit: cū eo die catulos eius & pullos domum misisset. Sed hoc nihil ad te. Hic .i. in hac urbe. Significat .n. hic quemadmodū supra cum de grāmatice tractaremus diximus: locū ꝓximū dicēti: Istic locum ꝓximū audiēti: & illic locū remotū ab utroq;. Vnde si uolumus dicere: Qui laere e bono: dicemus hic uel in hac urbe salubre ē cælū. Li sono piaceuolissimi prati. Istic uel in suburbano isto sunt amœnissima prata. De phaleriis uero ubi Marius est loquentes. Coli e sēpre grā copia de uceli e de bestie. Illic siue in illo oppido magna semp multitudo ē auiū atq; ferar⁹. In hoc plurimi nostræ ætatis scriptores errāt ꝓpiste ista istud uel istic: scribentes ille illa illud uel illic. Misi ad illā ciuitatē dicentes ꝓ misi ad istā urbem. Vrbs .n. locū significat: ciuitas multitudinem ciuium.

Iam qd ꝓprie significat? Aliquādo nūc primū: & quod χnacula lingua dicimus Horamai. ut hic iā saluberrimus est aer. Aliquā do accipitur pro nunc. Cicero. Ipsa χba compone: & quasi coagmenta: quod ne græci quidem factitauerūt: iā neminem anteponēs Catoni. Aliquādo significat præterea: Cicero. Iā qs parētis tui singularē erga me beniuolentiam explicet? qđ idem efficit iunctū cū χo. ut iā χo urbibus cōstitutis. Iā iā de futuro tantū dicit̄ .i. mox. & licet reperiat̄ cū præsenti: ut iā iāq; manu tenet: & premit hasta: resoluitur tamen ad futurū .i. Iam iā tenebit & premet. Aliquādo ꝓ īdignatiōem dicitur. ut apud Virg. Iā iā nec

maxima Iuno. Nec Saturnus hæc oculis pater aſpicit æqs. Item p cõmiſeratiõem. Saluſtius. Iã iã aĩo meo cariſſime frater. q̃q̃ tibi imaturo: & ũde minime decuit: uita erepta ẽ: tamen lætandũ magis q̃ dolendũ puto. Itẽ p exhortationẽ: ut Liuius. Iã iã erigite aĩo tela ſumite: obuiã ite hoſtib⁹: habetis in manib⁹ uictoriam.

¶ Quæ differẽtia ẽ inter ſalubrẽ & ſanũ? Saluber ſiue ſalubris dicit̃ qđ ſaluti cõducit. ut aer: cib⁹: potus: exercitatio: & ſimilia. Sanus ẽ cui ſalus ineſt. ut hõ: & aĩalia. Salubre ẽ qđ dat. ſanum quod accipit ſalutẽ. quẽadmodũ differũt p̃ſper & fœlix: qa p̃ſper dicitur q dat p̃ſperitatẽ: fœlix q accipit. ut ſidus proſperũ dicitur ſub quo natus ẽ q fœlix ſignificat̃ futurus. Fœlix igit̃ hõ dicit̃. dii aũt potius p̃ſperi. ſimiliter loca: actiones: ſucceſſus p̃ſperos dicimus. Aliquando tamen cõfundũtur: ut Suetonius p̃ſperã Cæſaris ualitudinẽ dicit. & Virg. Sis fœlix: noſtrũq; leues q̃cũq; laborẽ. Sic etiã dicimus interdũ ſanũ cibũ: ſanũ potum. & Saluſtius dicit. Genus hoĩum ſalubri corpore. In epiſtolis tamẽ ſeruãda ĩ primis ẽ x̃boꝝ p̃prietas. Notandũ aũt q̃ capit̃ cælum aliquando pro aere. unde dicere poſſumus hic iã aer eſt ſaluberrimus: hic ſaluberrimum eſt cælũ: hic ẽ cæli ſiue aeris ſalubritas. cælũ ẽ clæmentius ſolito: & ſimilia.

¶ Nemo iã trib⁹ menſib⁹ peſtilẽtia periit. Liceret ne dicere: nemo iã tres mẽſes peſtilẽtia periit? An ẽ aliqua differẽtia ſi tẽpus ĩ ablatiõ & ĩ accuſatiuo ponat̃? Ineruditi dicũt p ablatiuũ ſignificari tẽpus interruptũ & nõ continuatũ. ut ſi dicamus magni æſtus fuerunt hoc ãno: cũ non toto ãno ſed aliqua anni parte fuerint. Per actũm x̃o ſignificari tẽpus cõtinuũ ſine interruptiõe. ut Cicero. Quãq̃ te Marce fili annũ iã audientẽ Cratippũ: q̃ Marcus ĩtegrũ annũ hoc eſt ſingulis diebus & ſine intermiſſione Cratippum audiſſet. Fruſtra excogitata ẽ hæc differẽtia cũ falſa ſit. Nã ſi in accuſatiuo ſignificaret̃ tp̃us cotinuũ: nõ oporteret addere: uel potius nõ liceret addere cõtinuos. At Cicero p lege mãlia inqt. At hercule aliquot ãnos cõtinuos ante legẽ gabiniã ille populus rõanus: cuius uſq; ad noſtrã memoriã nomen inuictũ in nauallibus pugnis permanſerat: magna ac multo maxima parte nõ modo utilitatis: ſed dignitatis atq; ĩperii caruit. & Virg: Hic iã tercentũ totos regnabitur annos. Si p actũm tp̃us minime interruptũ ſignificaret̃: nõ

oportebat addere totos. dicēdū ē igit̄ ꝙ īdifferēter utimur abltō more latino: & actō īstar græcoꝝ. nihilq; differt si dicaūs audiui Platonē decē ānis: & decē ānos audiui Platonē. Sed illud fortasse uerius præciperet̄: cū de parte nō de toto tēpore loqmur: nō licere ꝑ actūm loqui: sed per abltūm: quale ē ego hoc āno ad te ueniā: idest aliquo tēpore istius anni: qd̄ non recte diceres hunc annū.

¶ Illud præterea notandū: ꝙ dicimus ꝓximis dieb⁹ ueni ī aphricā. & Cicero: q his paucis diebus pontifex factus est: & in futuro paucis diebus erā domesticos tabellarios missurus: & triduo aut ad sumū quatriduo perituꝝ. & Salustius. Legati triduo nauī cōscēdere. Hæc omīa nō ꝑ superiores dies & ꝑ triduū & ꝑ paucos dies exponēda sūt: sed ītra suꝑiores dies: ītra paucos dies: ītra triduū aut quatriduū. Illud quoq; aīaduertēdū ꝙ aliquādo ī hoc genere sermonis omittimus postq̄ uel āte. ut triduo q̄ ad te ueni confeci om̄e negociū .i. triduo postq̄ ad te ueni cōfeci om̄e negocium. & decē dieb⁹ q̄ ad te uenirē acceperā a Cæsare litteras: hoc ē decem dieb⁹ āte q̄ ad te uenirē. In urbē redierūt: hoc ē reuersi sunt. Possumus etiam elegantissime dicere reuerterunt.

¶ Secūdū te qd ꝓprie significat? Post te. Secūdū.n. multa significat Primo habet notissimū illū sensū: ut scd̄m Platonē loquor: scd̄m Pythagorā disputo. Aliquādo significat iuxta. Virg. Dulcib⁹ illa qdē illecebris & plena secūdū Flumina. Sulpicius. Duo uulnera accepisse unū ī stomaco: alteꝝ in capite: scd̄m aurē & scd̄m flumina .i. iuxta aurē & iuxta flumīa: qd̄ ea rōne fit: qa qd̄ scd̄m a primo ē: iuxta ē. aliquādo significat post ob eandē rōem. ut hoc loco scd̄m te .i. post te. Quintilianus. Nā qd̄ unū mihi scd̄m patrē fortuna uidebat̄ parasse præsidiū: id ego suꝑare in illa sorte non poterā. Cicero. Proxime aūt scd̄m deos hoīes maxīe utiles esse. Scd̄m ēt accipit̄ ꝓ eo qd̄ ē ꝓ. ut scd̄m te litē do: scd̄m me iudica .i. do litē ꝓ te: & tu iudica ꝓ me. & ꝓ inter. ut scd̄m qetē .i. īter dormiēdū. Cicero. Secundū qetē uisus ē repēte adesse .i. in qete. Incolit .i. habitat: & de exteris duntaxat dicitur. Hinc dicuntur inquilini & incolæ. Sunt aūt incolæ & inqlini qui in alieno habitant oppido. oppidani ꝟo qui habitant in suo.

¶ Eū cras aut perēdie expectamus: qd significat perēdie? Id quod uulgares dicūt post cras. Dicit̄.n. perēdie de die sequēti crastinū

Incolit: Inquilinus; Oppidani.

dia: dictūq; ē: ut qdā putāt q̄si pempto die uno. Cicero ad Atticū. Facies igitur cras aut ad summū perēdie. hinc dicit̄ dies perēdinus: hoc est dies ab hīc tertius. Cæsar in cōmentariis. Quod si p te liceat perendino die cum ꝓximis hibernis cōiuncti cōem cum reliqs belli casum sustineant. Vnde cōperendinare apud aliquos reperit̄ .i. in longū de die in diem differre. Pridie ꝯo & postridie quasi idē significant qđ heri & cras. dictūq; est pridie quasi priori die: & postridie quasi posteriori die. Sed notandū q; magnā elegantiā habēt hæc duo uocabula. pridie .n. nō significat heri a die præsenti: neq; postridie significat cras a die præsenti: sed ab altero quodā die. Vnde pridie dicit̄ nō solū de tēpore præterito: sed ēt de futuro. & postridie nō solū de futuro: sed etiam de præterito. hoc est utrūq; dicitur tam de præterito q̄ de futuro. De præterito sic. Pridie q̄ Cæsar urbem intraret: ꝓfecti sunt ei obuiam patres. De futuro sic. Pridie q̄ iter īgrediamur: petamus a Cæsare cōmeatū .i. die præcedenti quo Cæsar urbem intrauit: & nos iter īgrediemur. Item postridie de præterito sic. Postridie q̄ Cæsar urbē ītrauit: oēs legati discesserūt. Et de futuro. Postridie q̄ Cæsar discesserit: mihi quoq; erit abeūdū. Iungunt̄ hæc aduerbia aliquādo cū gtō: ut pridie eius diei: & postridie eius diei. aliquando nec q̄ habent nec gtīm: sed intelligit̄ gtūs uel q̄. ut Venit ad me Chremes postridie clamitās: hoc est postridie eius diei quo hæc gesta sunt: uel postridie q̄ hæc gesta sunt. & cū domū tuā ueniſſem: ut te cōuenirem: audiui te pridie discessisse. i. pridie eius diei quo ad te ueni uel pridie q̄ ad te ueni. Dicimus tamen pridie calendas & pridie nonas: & pridie ludoꝝ circensiū: & postridie nundinaꝝ. Essendo io andato a casa per parlarglie: mi disse torna domane da me. Cū domū: ut eū cōuenirē iuissem: dixit mihi postridie redeas. male dicit̄. debet .n. dici cras redeas. nūq̄ .n. dicimus postridie uel pridie huius dici: sed cras uel heri: sicut cras & heri non dicimus ut diebus iam præteritis aut futuris ante uel post ꝓximū. Dicendum itaq; fuit: dixit mihi cras redeas: uel mihi ut postridie redirē dixit: & nō ut cras redirē dixit. Intelligit̄ .n. cras de die hunc quo loquor sequenti: & nō de crastino illius diei quo domū iui. Ex pridie fit denoīatiuum nomen pridianus ana anū: qđ dicit̄ nō modo de die præsenti hodiernū: sed de quolibet die aliquē diē præcedenti. in

quo ſignificato accipit etiã heſternus heſterna heſternũ. Terentius. Iure heſterno panem atrũ uorent. nõ de heſterno die dixit: ſed de quouis die alterũ præcedente. Suetonius in uita Tiberii. Solẽnibus ipſe cœnis & pridiana ſæpe & ſemeſa obſonia appoſuit. Idem ĩ uita Caii. Marcente iã ſtomacho pridiani cibi ponere. Iuriſcõſulti noſtri tẽporis multũ a ueteribꝰ illis differẽtes exponũt poſtridie poſt tertiũ diẽ: & pridie ꝓ eo qđ eſt nuper ſiue ꝓximis diebꝰ. Atq; huius tã inſignis erroris multos ſequaces habet: cuius erroris auctor fuiſſe uidet cõterraneus noſter & fere ex matre gẽtilis Bartholus. Atq poſtridie nõ format denoĩatiuũ poſtridianꝰ ſicut pridie pridianus. Sed pro poſtridiano utimur hoc uocabulo craſtinus na nũ: qđ ſignificat nõ mõ diem ſequentem hodiernũ: ſed etiã quẽlibet alium diem ſequentem. Virg. Si uero ad ſolem rapidũ lunaſq; ſequentes Ordine reſpicies: nunq̃ te craſtina fallet Hora: neq; inſidiis noctis capiere ſerenæ.

¶ Nudiustertius qd ꝓprie ſignificat? Nudiustertius dicit de die antecedente diem craſtinũ: ſicut nudiuſquartus de die antecedente diem tertiũ. ut ſi hodie calendæ ſint: & ſi dicã nudiustertius ad te ueni: ĩtelligit tertio calendas. & ſi nudiuſquartus: q̃rto calẽdas. Cur ita dicuntur nudistertius & nudiuſquartus? Dicta ſunt q̃ſi nunc de die tertio: & nunc de die quarto.

¶ Procedimus ne ãplius: & diciũs nudiuſq̃ntus: nudiusſextus: & reliqua? Minime. licet Plautus ꝓ licentiã aliquãdo uſus fuerit. nã q; in philippicis legit: nudius & tertiuſdecimus error eſt. Dicimꝰ itaq; nudiustertius & nudiuſquartus tantum: ſicut biduo triduo quatriduo tantũ: & binoctio trinoctio quadrinoctio tantum.

¶ Cur non diciũs & nudiusſecũdus quẽadmodũ tertius & quartus: ſicut diciũs biduo triduo q̃triduo: binoctio trinoctio q̃drinoctio? Quia pro nudiusſecundus habemus heri. Ideo nec ſcđo calendas dicimus: qa ꝓ ſecundo habeũs pridie: & dicimus pridie calendas. Pædagogus dicit nõ ludi magiſter: ſed his quẽ domi tenemus ad ſeq̃ndos atq; erudiẽdos pueros noſtros. Eſt aũt græcũ uocabulũ dictũ :hoc ẽ a pueroꝝ educatione.

Nunciare qd ꝓprie ſignificat? Nũciare eſt ꝛbis alicuius abſentis aliqd ſignificare: & quod triuiali lingua dicitur Mandare a dire. Verbi gratia. Mario ti manda a dire che preſto ſera qua. Marius

nunciat tibi se ꝓpediē affuturū. & tam is qui nūcio rē cōmittit: q̄ ipse nuncius nūciare dicitur. ut si Helius perottus libertus noster nūcius a Mario ueniēs dicat: nūcio tibi Pyrrhe ꝟbis Marii: & Marius nūciat tibi ꝟbis meis: A nūcio nūcias dicitur nūcius. & tā eū q nunciat significat q̄ id qđ nunciat̄. ut uenit ad me nuncius tuus Helius Perottus libertus noster. Et nō potui nō commoueri ob infœlicem nūcium de obitu Camillæ sororis tuæ: hoc ē ob infœlix nouū. Seruius grāmaticus scribit ꝓ nouo nuncium ī tertio genere dici. Sed ubi id repperit: ipse si potest dicat.

¶ Catuli & pulli qui proprie sunt? Catuli licet a canib⁹ dicti esse uideantur: significant tamen nō solū filios canū: sed omnium ferarū. unde & murium catulos legimus. Pulli ꝟo pecudū dicuntur. ut pulli equoꝝ: muloꝝ: asinoꝝ: & similiū. & fœtus auiū siue pisciū: q̄q̄ hoc ultimū generalius nomen sit. Vnde fœtificare accipimus pro parere: & fœturā pro partu: quæ ad omnia aīalia muta pertinent. ut ceruorum: capreaꝝ: capreoloꝝ: dāmaꝝ: leporūq; & similium hinulos dicimus. Serpentū catulos: ut Virg. de colubro. Catulos tectis atq; oua relinquens. Dicuntur etiam catuli īmaniū pisciū q oua nō edunt. Reperit̄ tamen aliquando pullos de auib⁹ dici. A. Gellius pullis iā plumantibus. Idem pulli etiam tunc in uolucres erant. Vnde pullastra apud Varronem dicitur: quæ est parua adolescensq; gallina.

¶ Nomina in aster diminutiua sunt sæpenumero. ut surdaster: qui male audit: non tamen omnino surdus est. & recaluaster q non toto capite: sed sola fronte caluus est.

¶ Nihil ad te qd ꝓprie significat? Aliquādo ītelligit̄ ꝑtinet: sicut h⁹ loco: & significat nihil ad te ꝑtinet. Aliquando significat nihil est in cōparatiōe tui: & quod ꝟnacula lingua dicimus. Nō ha a fare niente cō teco: ut si dicā: Quintiliano e eloquēte: ma nō ha a far niēte cō Tullio. Quītilianus est eloquens: sed nihil ad Ciceronē. Helia Perotta e bella: ma nō ha a fare niēte cō Penelope Perotta. Helia Perotta ē pulchra: sed nihil ad Penelopen Perottā. Cicero: Lucium uolo: quē cognouimus uirum bonum: & nō illitteratū: sed nihil ad Persium. i. nihil in comparatione Persii. Terentius. Est ne Thais ut fertur forma? Sane. Sed nihil ad nostram hanc hoc est nihil fere ad comparationem nostræ.

Quomodo latine dicemus. Attẽdi a ſtar ſano: & apparechiati a tornare. O beato e iocũdo quel di nel qual ti poremo abraciare e baſiare? Cura ut ualeas: teq; ad reditũ para. O fœlicẽ illũ & uere iocũdũ diẽ: quo te amplecti oſculariq; poterimus. Vale. Cura ut ualeas: hoc ẽ da operã: ut ualeas. Interdũ dicimus cura ualitudinem tuã. Dicimus ẽt Curæ tibi ſit ualitudo tua: & curã habeas ualitudinis tuæ. Curare aũt a cura dicitur: q; ea quæ curamus cũ quadã animi ſollicitudine agere uideamur. Eſt.n.cura animi ſollicitudo: dicta quaſi coruta: q; ſcilicet cor urat. Ponitur tamen cura p ſtudio & diligẽtia: ut ſtudiis litterar; oĩ cura atq; induſtria incũbo. O fœlicẽ illũ & uere iocũdũ diem: Cur potius in accuſatiuo dicimus q̃ in uocatiuo: cũ aduerbio ſemp ſoleat iungi utũs? Multis modis ſolemus ponere o aduerbiũ. Aliquãdo cum noĩatiuo. Virgilius. O fortunati quor; iã mœnia ſurgũt. Aliquãdo cũ accuſatiuo. ut O fortunatos nimiũ ſua ſi bona norĩt Agricolas. lũgimus ẽt o cũ prima & ſecũda p ſona. ut O me miſerum: O te infœlicem. Aliquãdo cũ noĩatiuo. ut O ego infœlix: q alior; culpa huc redactus ſum. Aliquãdo o prætermittit̃: & tamen ſermo eandẽ uim habet. ut indignũ facinus: p eo q̃d ẽ o indignum facinus. Et Cicero. Hominem neq̃: pro o hominem neq̃.
Et notandum q; non eſt aduerbium uocandi in his locis: ſed uel miſerandi: uel indignandi.

Oſculari ab oſculo dicitur. Oſculum aũt interdũ ſignificat paruũ os. Eſt enim dĩminutiuum huius noĩs os oris. Interdũ ſigificat quod baſium dicimus: eo quod baſiantes reſtringuunt labia: & os dĩminuũt. hoc aũt inter oſculũ & baſiũ intereſt: q; oſculũ pii amoris ẽ & caritatis ſine aliqua cogitatione libidinis. ut patris in filiũ: & filii in parẽtes. Baſiũ ẽ: & inter amantes. Eadẽ quoq; differentia ẽ inter baſiare & oſculari. q̃q̃ oſculari & oſculum aliquando etiã in laſciuiã capiãtur. Suauiare etiam & diſſuauiare ſignificat oſculari: & in utranq; partem accipitur. & ſuauiũ dicit̃ baſium a ſuauitate (ut opinor) dictum: & ideo magis proprie in laſciuam partem accipiẽdum eſt. Plautus. Meũ ſuauiolũ dixit: Meum ſuauiolum: mea ſuauitas.

Quomodo latine dicemus: Dat a Viterbo a dì uintinoue di octobre mille quatrocẽto ſeſantaocto. Viterbii q̃rto calẽdas

Nouẽbris Anno salutis Millesimo quadrīgẽtesimo sexagesimo octauo. Cur potius Viterbii q̃ Viterbio scribendũ est? Vtroque modo scribi potest recte. Et præponitur aliquãdo hoc ꝟbũ datæ: subintelligiturq; litteræ. Quod si datæ non ponat̃: nihilominus intelligitur id ꝟbum. Itaq; litteræ traduntur tabellario in urbe Brundusii in castris in littore apud ephesum ī tusculão. Et sicut dicere possumus accepi litteras quas Romæ siue in urbe liberto meo dedisti: ita possumus in calce litterarꝫ scribere Romæ: hoc est datæ sunt litteræ Romæ in urbe in castris: & reliqua: sic etiã quemadmodum dicere possumus. Accepi litteras quas liberto nostro ad me ex urbe siue ex castris siue Brundusio dedisti. Ita possumus dicere. Datæ ex castris ex urbe Brundusio Roma. Itaq; potes si uelis ponere datæ siue scriptæ: & potes etiam omittere. Nomina etiã oppidorꝫ unde scribuntur in genitiuo siue ablatiuo ponere potes: hoc est cũ significant in loco aut de loco: uel in dtõ & ī abltõ si sint tertiæ declinatiõis. q; si tantũ pluraliter declinãt̃: in abltõ tantũ. Si ꝟo cõposita sunt in abltõ cũ præpositione in uel apud uel ex. ut in mõte alto: apud montẽ altũ: ex monte alto. Potes ẽt scribere domi ruris militiæ belli & domo rure militia bello.

Quarto calẽdas nouembris quid proprie significat: aut quæ sunt calendæ & unde dicuntur? Quarto calendas nouẽbris significat antepenultimũ diem octobris. Vnusquisq; enim mensis diuidit̃ in calendas nonas & idus. Primus itaq; dies uniuscuiusq; mensis dicitur calendæ in numero plurali. dictæ autem sunt calendæ quod est uoco: q; eo die minor põtifex calata: hoc est uocata in capitolium plebe iuxta curiam calabram quæ ædibus Romuli propinqua erat: quot dies a calendis ad nonas supessent pronunciabat: unde & ipsa curia calabræ nomen accepit: & classis appellata: q; omĩs in eam populus uocaretur. Dies ꝟo qui est ante calendas hoc ẽ ultimus dies præcedentis mensis dicitur pridie calendas. Qui uero ante hunc diem est dicitur tertio calendas: q; tertius sit a calendis. sic præcedens hunc quarto calẽ. & hunc rursus præcedens quinto calendas: quousq; ad idus perueneris. Nonæ uero q dies sunt aut unde dicuntur? Ex duodecim mensibus in quo ãnus distribuit̃: quattuor nonas habent octauo die mensis: scilicet martius maius iulius & october: reliqui uero

menſes nonas habent quinto die . unde & quattuor menſib⁹ ſu-
pradictis primus dies ẽ calendæ . Secundus ſexto nonas : tertius
quinto nonas : quartus quarto nonas : quĩtus tertio nonas : ſex-
tus pridie nonas : ſeptimus nonis . in cæteris ℞o menſib⁹ primus
dies calẽdæ : ſecundus quarto nonas : tertius tertio nonas : quar-
tus pridie nonas : quintus nonæ. Notandũ enim ꝙ quẽadmodum
non dicimus nudiusſecundus ſed heri : nudius tertius & nudiuſ-
quartus : ita nõ dicimus ſecũdo calendas ſecundo nonas ſecundo
idus : ſed pridie calẽdas pridie nonas pridie idus : & poſtea tertio
calendas tertio nonas tertio idus : & ſic de reliquis . Dicunt autẽ
nonæ uel quaſi nonæ : ꝙ ideo minor pontifex numerum dieꝝ q ad
nonas ſuperãt calãdo : hoc eſt uocãdo populo ꝓdebat : ꝙ poſt nouã
lunã oportebat nonaꝝ die : populares q in agris erant in urbem
confluere : cauſas feriaꝝ a rege ſacroꝝ accipere : & quid eo mẽſe
faciendũ eſſet intelligere : unde nonæ dictæ quaſi nouæ initiũ ob-
ſeruationis : uel ꝙ ab eo die ad idus ſemꝑ nouẽ dies cõputantur .
Idus qui ſunt aut unde dicuntur ? Vnuſquiſq; menſis habet octo
idus : unde in ſuperioribus quattuor menſibus martio maio iulio
& octobre : qui ſex habent nonas : idus eſt quintodecimo die mẽ
ſis . in cæteris uero qui quattuor habent nonas : die tertiodecimo .
Vnde in illis quattuor octauo die incipimus dicere octauo idus :
& ſequenti die ſeptimo idus : & ſic deinceps ſexto quinto quarto
tertio idus pridie idus & idibus . In cæteris ℞o mẽſibus a ſexto die
incipimus dicere octauo idus : & ſeptimo die ſeptimo idus : &
octauo die ſexto idus : & ſic deinceps .

Finitis idibus ſi ſint mẽſes ianuarii uel auguſti uel decembris : q
hi menſes habent unũ & triginta dies : & duntaxat quattuor no-
nas : dicimus ſtatim . xix . calendas ſeptembris ſi augutus ſit : uel
ianuarii ſi ſit menſis decembris : uel februarii ſi menſis ianuarii
ſit : Quippe is dies ẽ decimuſoctauus ante calẽdas : & cũ ultimus
dies dicat pridie cal . penultimus tertio cal . antepenultimus ꝗrto
cal . & ſic de cæteris : merito hic erit . xix . cal . Si uero ſit menſis fe-
bruarii : ſtatim poſt idus dicimus ſextodecimo calen . martii : niſi
forte ſit biſextus : tũc eĩm ꝙa februarius habet nouẽ & uigĩti dies
& quattuor nonas duntaxat : ſtatim poſt idus dicimus . xvii . cal .
martii . Si aũt ſint mẽſes aprilis iunii ſeptẽbris & nouẽbris ; qui

trigita dies habēt: & dūtaxat quattuor nonas: ſtatim finitis idib⁹ dicimus.xxvi.cal.iunii uel auguſti uel nouēbris uel decembris. Quod ſi reliq mēſes fuerint: hoc ē martius maius iulius & octo/ber: q dies unū & .xxx. habent: & nonas ſex: ſtatim poſt idus dici/mus.xviii.cal.aprilis aut iunii aut auguſti aut nouēbris. Quod ut ſummatī colligat̄: ſit hæc regula. Mēſes q unū & .xxx. dies ha bent: ſi quattuor nonas habeāt incipiunt a.xix.cal. ſi ſex habeant nonas.xvii.cal. Februarius ſemp a.xvi.cal. incipit: niſi ſit biſextus. Reliq mēſes a.xviii. icipiūt. Idus aūt nomen a tuſcis tranſlatū eſt. Dicūt.n. illi itē: qđ ☧bū īterpretant̄ Iouis fiduciā. Nam cū Iouem accipiamus ꝑ lucis auctore: ūde Lucretius a ſaliis uocat̄: & cretē/ſes uocitāt. Romani quoq; dieſpitrē diei patrē appel lauerūt: optimo iure is dies itis hoc eſt Iouis fiducia uocat̄. cuius lux nō finit̄ cū ſolis occaſu: ſed ſplendorē diei & noctis continuat ꝑpter claritatē lunæ: qđ ſemp in plenilunio: hoc eſt medio menſis fieri ſolet. Alii exiſtimāt idus quaſi uidus a uidēdo dictas eſſe: u littera detracta: q tunc plena luna uideat̄. Melius tamen diceret̄ deriuari: qđ ſignificat uidere: & hinc tractum eſt uideo addita u cōſonante. Sunt q exiſtimant idus dici : hoc ē a ſpecie: q eo die luna pleniſſimā ſpeciē oſtēdat. alii cenſent ab Ioue idus dici: quīa omībus idibus Ioui īmolatur. hanc idulā tuſci uocant. Nonnulli quod ueriſimilius ē opinantur idus uocari: q is dies diuidat menſem. iduare.n. hetruſca lingua ē diuidere: unde uidua dicta ē q̄ſi uiro diuiſa. Hoc loco notandū ē q hac mēſiū diuiſiōe ſoli latini utunt̄. cæteræ. n. natiōes dunta/xat ī dies & ſeptimanas mēſes diſtīguūt. ūde Cæſar Aug. ut erat faceto īgenio cū aliquos non ſolut̄os exiſtīabat: ad cal: græcas ſolu turos aiebat. i. nūq̄ ſoluturos: cū nullæ ſint apud græcos calendæ. Illud quoq; notandū eſt: q dicimus tertio calendas idus & nonas. tertio calēdaꝝ. iduū & nonaꝝ. item pridie calendas & pridie calen/daꝝ. poſt ridie calēdas & poſtridie calendaꝝ. item tertio cal. & ad tertiū cal. quarto cal. & ad q̄rtū cal. Hoc tamen ītereſt īter tertio cal. & ad tertiū cal. & ſimilia: q ꝑ tertio cal. q̄rto cal. & huiuſmodi: determinatus dies & certus ſignificat̄: q ē tertius aut q̄rtus a cal. Per illud ☧o qđ dicit̄ ad tertiū aut ad q̄rtū cal. nō intelligi ipſum tertiū diē aut quartū a cal. nec aliquē tertiū diē: ſed diem aliquem

illi propinquũ: & perinde est dicere ad tertiũ cal. ac si diceremus circiter tertium cal. Potest tamen aliquando poni ad tertium siue quartũ cal. pro ipso die tertio aut quarto calendarũ: ut si dicam ab hoc die usq; ad quartum idus decem dies intersunt.

Nec illud prætermittendũ est q; dicimus calendas ianuarii & ianuarias: februarii & februarias: martii & martias: aprilis duntaxat & nõ aprilias: maii & maias: iunii & iunias: iulii & iulias & quintilis: augusti & augustias & sextilis: septembris septembrias & septẽbres: octobris octobrias & octobres: nouẽbris nouembrias & nouembres: decembris decembrias & decembres.

Cur iulius & augustus dicunt quĩtilis & sextilis? Rogare potius debuisti cur quintilis & sextilis iulius & augustus dicantur. Illa enim hor̃ mensium ꝓpria noĩa fuere: hæc postea imposita sunt. ueteres duntaxat decem menses habuere: eratq; apud eos annus trecentor̃ quattuor dierum. sex. n. menses. i. aprilis iunius sextilis september nouember decembr singuli. xxx. dies habebant reliqui uero quattuor: hoc est martius maius quintilis octobres unũ & trigĩta dies singuli cõtinebãt. Hãc ãni ordinatiõem primus Romulus fecit: & primũ mensem genitori suo Marti dicauit: & ab eius noĩe martiũ appellauit: scdm uocauit aprilẽ uel a spuma quã græci uocãt: unde Venus dicitur: q; ex ea orta credat: & sic cũ aspiratiõe scriberet haprilis. quippe ex Venere natus est Aeneas: & ideo primi duo menses ãni iure uidentur dicati Marti & Veneri gẽtis rõanæ ꝓcõditorib⁹: uel aprilem dixit quasi aperilem: eo q; hoc mense & cælũ qd nubibus obductũ fuerat: & mare qd clusum fuerat nauigãtib⁹: & terræ q̃s ĩbres niues glacies cõtexerant aperiãt: qn etiã arbores frugesq; parturiãt. Vnde Virg. ĩqt. Et nũc oĩs ager nũc oĩs parturit arbos: Nũc frõdent siluæ: nũc formosissimus annus. Tertiũ mensem & quartũ Romulus maium & iuniũ appellauit: q; cum populũ romanũ in maiores iunioresq; diuisisset: ut illi cõsilio & armis remp. tutarẽtur in honorem utriusq; partis duos menses censuit nominandos esse. aliqui tamen putant Maium a Maia Mercurii matre dict: q; hoc mense mercatores oms Maiæ Mercurioq; sacrificabant. Iunium ꝙo dictũ esse primo iunoniũ: deinde post lõgũ tpũs detracta no iuniũ dictũ: siue q; ædes Iunoni monetæ cal. iunii dedicata ẽ: siue

q̃ hic mensis Iunoni sit sacer. alii tamen existimãt Iunium a Iuno Bruto appellatum esse: qui primus Romæ cõsul fuit: q̃ cal. Iulii expulso Tarqnio sacrũ in mõte ælio fecerit. Calendæ iuniæ dictæ sunt fabariæ: qa hoc mẽse adultæ fabæ sacrificiis adhibẽtur. Hic seqt̃ quintilis: sic dictus: q̃ in ordine quintus sit. Deĩde sextilis: q̃ sit sextus. Postea septẽber: october: nouẽber & december. q̃ sint septimus: octauus: nonus: & decimus. Cæterꝝ quintili Iulii nomẽ ĩ honorẽ iulii Cæsaris positũ fuit: legẽ ferẽte. M. Antonio cõsule: q̃ eo mense ꝓcreatus esset Iulius Cæsar. Similiter sextilis appellatus ẽ Augustus: senatu ei hũc honorem decernẽte: q̃ eo mense primũ cõsulatũ iniuisset: triũphos tres ĩ urbẽ ĩtulisset: & ægyptũ in potestatẽ populi romani redegisset. Statuerat ẽt Domitianus ut noĩe suo October uocaret̃: sed post mortẽ eius id nomen tanq̃ infaustũ ex omni ære & saxo deletum est. Post Romulum Numa Põpilius aliquanto peritior: huic ãno qnquaginta dies adhibuit: qb⁹ adiecit alios sex retractos ex singulis illis sex mẽsib⁹: q. xxx. hẽbãt. & ex his cõstituit duos alios mẽses: quos his. x. præposuit: uocauitq; primũ Ianuariũ: tãq̃ bicipitis diei mẽsem respiciẽtẽ ac ꝓspiciẽtẽ transacti anni finẽ: & futuri principiũ. Scd̃m dicauit Februo deo lustrationũ: uocauitq; februarium: q̃ ciuitas eo mense lustrabatur. Postremo Caius Cæsar. ccclxv. dierꝝ ãnum cõstituit: quo spacio: addito quadrãte sol Zodiacũ circuit. & ne q̃drans deesset: cõstituit: ut quarto quoq; ãno sacerdotes q curã de mensib⁹ ac dieb⁹ hẽbãt unũ intercalarẽ diẽ ãte qnq; ultimos menses februarii dies. idq; bisextũ noĩauit. Vnde dicit̃ mẽsis? Græcũ uocabulũ ẽ. Illi. n. dicũt. Annus ũde dicit̃? Quidã existimãt ab an dictũ esse: qd̃ Xbũ antiq dicebãt ꝓ circũ. ũde dicit̃ ãbio. i. circundo & Cato an terminũ dixit ꝓ circũ terminum: q̃ annus in se ipsum reuoluatur: qa sol semp ab eodẽ ad eundem terminũ reuoluitur. Vnde Virgilius. Interea magnũ sol circũuoluitur annum.

¶ Annũ salutis dicimus: quo deus optimus maximus humanum genus legato filio suo: a perpetuo exitio liberauit: & quẽadmodũ ueteres olim per olympiades: & romani per cõsules tẽpora distĩguebãt. ita nos per ãnos q annũ salutis sequunt̃ distinguimus. a quo tẽpore agitur nunc annus millesimus quadringentissimus sexagesimus octauus.

Da nunc totã Epiſtolã. Nicolaus Perottus põt. Sypontinus Pyrrho Perotto fratris filio Sal. Plu. d. Redditæ mihi fuerunt litteræ tuæ: quæ magnam nobis uoluptatem attulerunt. Ex his enim intelleximus & tibi bene eſſe: & me abs te: non mõ diligi: ſed etiam uehementer amari. Ego quoque mi Pyrrhe amo te mutuo: teq; non ſecus ac uitam propriam carum habeo. & cum ſine te ſum: dimidio animæ meæ carere uideor. Quod niſi dignitatis meæ rationem haberem: aduolarem mox in ſuburbanũ tuũ: meq; una tecum cum prædiolis tuis & pomariolis & ouiculis oblectarem. Legerem tecum holuſcula: decerperem uuas: colligerem poma: adeſſem uindemiæ: muſtum de lacu deguſtarem. nec ab his quæ agere fere omnes hoc tempore conſueuerunt abſtinerem. Luderem etiam interim tecum ludis non iniocũdis: nõ ſcilicet in campo ſaltu aut pila aut gladiatoriis ludis: ſiue aliis quæ laſſum ac defatigatum corpus reddere conſueuerunt: ſed p ſiluas & colles & ſaltus & nemora tecum deambulans: ac luſus tuos ſinũ gerens: ipãs etiam camœnas ad ludum excitarem. Vbi nemo eſſet qui nos licentia accuſaret. Et ſi quis eſſet: facile ipſam ſolitudinem accuſaremus. Sed poſtq; uenire ad te ipſe non poſſum: par eſt: ut tu ad nos reuertaris. Quod ſi feceris: omnia nobis ex ſententia ſuccedent. Neque enim poſſum de te abſente poſthac nõ eſſe ſollicitus: & tibi adhuc adoleſcenti ne dicã puero aliquando non timere. Quod in dies magis optimarũ artiũ ſtudiis ĩcumbas: gaudeo mirũ in modum: & tibi gratulor: ac deo gratias ago: q; talem tibi mẽtem præſtiterit. Teq; ſpero non cõmiſſurum: ut patre atq; auo tuo optimis ac clariſſimis uiris ĩdignus eſſe uideare. Hic iam aer ſaluberrimus eſt. Nemo iam tribus menſibus peſtilentia perii t. Ciues fere omnes in urbem redierunt. Marius duntaxat quem ego ſecũdũ te diligo adhuc Phalerios incolit: eũ tamen cras aut perendie expectamus. ita mihi nudiuſtertius pædagogus eius nunciauit: cum eo die catulos eius & pullos domũ miſiſſet. Sed hoc nihil ad te. Cura ut ualeas: teq; ad reditũ para. O fœlicem illum & uere iocundum diem: quo te amplecti oſculariq; poterimus. Vale. Datæ uiterbii quarto calen. Nouẽbris. Anno Salutis. M. CCCC. LXVIII.

Fratris filius poteſt ne recte nepos appellari? Nepos ꝓprie dicit filii aut filiæ filius. unde auus & nepos ſunt relatiua. & ſicut nepotis filius dicitur pronepos: & ꝓnepotis filius abnepos: Ita aui pater dicitur proauus: & proaui pater abauus. Tamen Aurel Auguſtinus & Hieronymus & alii recentiores alioquin docti & excellentes uiri uſurpant nepotem pro filio fratris: eūq; ex frati ſiue ſorore nepotem uocant. quos ego: ut in aliis pleriſq; : ita i hoc libenter ſequor: cū id nequaq; alienū eſſe a ratione uideatur? quandoquidem patrui fratrū filios diligunt inſtar nepotū: ſuntq; quaſi auoꝝ loco. unde fratres matrum dicuntur auunculi: quod uerbum certe ab auo dimminutiuum eſt. q; ſi parentum fratres auunculi ſunt: profecto ſoroꝝ filii ſunt nepotes. Licet itaq; mihi te appellare modo fratris filium: modo ex fratre nepotem.

Illud poſtremo Quintiliani in calce operis ponendū exiſtimaui: plurima a nobis per mutationem figurari debere. Vt Scio: non ignoro: non me fugit: non me præterit: quis neſcit: nemini dubiū eſt: etiam ex proximo mutari licere. Nam & itelligo: & ſentio: & uideo: & perſpicio ſæpe idem ualent quod ſcio.

PERORATIO.

Ed ſatis ſuperq; euagata eſt oratio noſtra. Tempus eſt: ut receptui canamus. Habes Pyrrhe fili: quē maxime omīum & quomodo imitari debeas. Habēt tua quoq; cauſa præceptores quā in erudiendis pueris atq; adoleſcētibus uiā tenere: quomodo eos docere: quomodo examinare: & quæ meliora ſunt in primis tradere: debeant. Supereſt: ut conſilium meum toto animo ſequaris: & quantū fieri pōt: nitaris ad optima. Quod ſi (ut ſpero) feceris: non dubito te breui tēpore ſuperis iuuantibus in ſummū uirum euaſurum. Vale.

t ſpero)
ſummū

Nicolai Perotti Sypontini Ad Pyrrhum Perottum Nepotem Ex Fratre Suauiſſimum Rudimentorum Grammatices.

Impreſſum Mediolani Mcccc°. Lxxviii.

FINIS.

Hain 12658

	in masculino		Infermino		in Neutro	
Nto	hic	hy	hec	hee	hoc	hec
gto	huius	horum	huius	harum	huius	horum
Dto	huic	his	huic	hys	huic	his
acto	hunc	hos	hanc	has	hoc	hec
ablto	hoc	abhis	abhac	abhis	abhoc	abhis

[Alexander Gallus]. Maximiani

CRIBERE clericulis
paro doctrinale nouellis.
Pluraq; doctorum sociabo scripta
meorum .
Iamque legent pueri pro
nugis maximiani
Quæ ueteres sociis nolebant pandere caris
Præsens huic operi sit gratia pneumatis almi
Me iuuet & faciat complere quod utile fiat .
Si pueri primo nequeant attendere plene:
Hic tamen attendat qui est doctoris uice fungens:
Atque legens pueris layca lingua referabit
Et pueris etiam pars maxima plana patebit

Tu Oces in primis: quas per casus uariabis:
Vt leuius potero te declinare docebo.
Istis confinem retinent hetheroclita sedem.
Atque gradus triplicis collatio subditur istis
Cuiq; sit articulo quæ uox socianda notabo .
Hinc de præteritis Petrum sequar atq; supinis
His defectiua suberunt & anomala uerba.
Verborum formas ex inde notabo quaternas
Hinc pro posse meo uocum regimen referabo.
Quo iungenda modo constructio sit sociabo.
Post hæc pandetur quæ syllaba: quanta locetur .
Accentus normas exhinc uariare docebo.
Tandem grammaticas pro posse docebo figuras.
Quanuis hæc non sit doctrina satis generalis:
Proderit ipsa tamen plus nugis maximiani .
Post alphabetum minus hæc doctrina legetur
Inde leget maius mea qui documenta sequetur

De prima declinacone

Iste fere totus liber est extractus ab illo.

¶ De declinationibus Nominum.

Rectis as es a dat declinatio prima: De nto
Atq; per am ꝓpria quedā ponūt hebrea
Dans ae diphtōgō genitiuis atq; datiuis De gto & datiuo
Am seruat quartus: tamen an aut en reperimus De acto
Cum rectus fit in as uel in es: uel cum dat a græcus
Rectus in a græci facit an quarto breuiari.
Quintus in a dabitur. post es tamen e reperitur De vto
A sextus tamen es quandoq; per e dare debes. d' ablto
Am recti repetes quintum sextum sociando.

PRimo plurali decet e quintoq; locari. d' nto & vto pli
Atq; secundus habet arum: nisi sicopa fiat: De gto
Tertius aut sextus habet is. tamen excipiemus De dto & ablatio
Quando mas fit in us in a femineum sine neutro:
Femineis abus sociābitur: ut dominabus:
Sexum discernens. istis animas superaddes.
Accusatiuis pluralibus as sociabis. De actio
Versibus his nota fit declinatio prima.

¶ De secunda declinatione.

ER uel ir ur aut um us aut eus pone secunda d' nto
I genitiuus erit. sed quando rectus habebit d' gto
Ir aut ur aut eus: genitiuus eum superabit.
Vm par fiet & us. sed quod fit in er uariamus vm vs er
Er sp iuncta superabit: & er sine muta.
St si præsit: genitiuus non superabit.
Huic norme suberit: ternamue sequester habebit.
Par est. cum mute subit er per a dans muliebre.
Hinc tamen excipias. quæ de gero uel fero formas
Crescunt quæ dant us. & adulter erit superandus
Celtiber atq; lacer liber socer ac iber adde.

Presbiteri cum mulcibero memor esse memento
Dexter format eri: poteris quoq; dicere dextri:
Cætera cum muta dic esse frequentius equa.
Vnus & ullus uter & nullus solus & alter
Totus dant in ius genitiuos addis alius:
Nanq; tenent normam pronominis ista secundam.
Cum datur i bina: iacitur quandoq; suprema.
Eus dat ei uel eos genitiuo more pelasgi.
De dto et ablatiuo Tertius o posuit: sextumq; sibi sociabit.
Sed dabis i terno: cum feceris us genitiuo.
De actio Vm retinet quartus. sed neutris prouideamus.
Primum cum quarto quintoq; sono dabis uno.
Cum tenet eus rectus: aliquando fit per a quartus.
On iunges græcis: Menelaon erit tibi testis.
De vtio z vm ez Rectus in r uel in um facit similem sibi quintum.
Ex er quandoque per methatesim reperis re.
eus Recti diphthongus dabit eu quinto quasi grecus.
ius Cum proprium dat ius: tenet i quintus iaciens us.
vs Vs mutabis in e: si formas cetera recte.
Quintus habet casus fili deus agne uel agnus.
Et ulgus pelagus populus fluuiusq; choruſque.

De ntio et vtio pli Primo plurali quinto simul i sociabis.
Hos casus neutris quartũq; decet ꝑ a poni.
De gtio Dic nisi concisis horum fieri genitiuis.
De dto et ablo Tertius is finit: sextumque sibi sociabit.
De actio Os faciet quartus. nisi neutris a damus illis.
Excipis ambo: duo tamen hæc hetheroclita pono.

De tertia declinatione.

De ntio o c a t l Dabit e que uel a tibi declinatio terna.
C iunges a uel e d uult i sola præesse.
L cum uocali patietur qualibet addi.

ALEXANDER DE VILLA DEI: DOCTRINA=
LE. MILAN, T. JACOBUS DE MARLIANO
1478.
DRUGI ZNANI IZVOD ZGODNJE INKUNA=
BULE.

De nõtio tercie declinacõnis

Nu non iunges reliquis uocalibus addes
Cuilibet r iungis. s insuper omnibus addis.
B quoq; præposita datur omnibus s sotiata.
Vls ut puls sequitur. sed & iens ut hiemns reperit.
Non u sed reliquis s p præeunte locabis.
Non i sed relique præeunt r s sociante.
Dicimus aes ut praes: aus ut laus iungere debes
Irps ut stirps iunges: u solam t sociabis.
X cum uocali pacietur qualibet addi.
Alx dabit anx arx unx ut calx lãx arx quoq; cõiũx

De gtõ singulari

Format nomen in a genitiuum tis sibi iũcta
Is facies ex e ueluti mare siue cubile.
Onis habes ex o. sed inis do perficit & go.
Femineo genere. nemo sociatur homoq;.
Ordo uel margo cardo cum turbine uirgo.
S si præpones n omnibus addere debes.
Sic & apollo facit britonisq; brito caro carnis.
Lac lactis ponit: allec allecis hababit.
Is post l pone. sed lis mel felq; dedere.
Al alis longam dat neutrum: cetera curtam.
Curtam pone salis. longam dãt elis & olis.
Vl dat ulis. il ilis: pugil & consul tibi testis.
An erit is iuncta fietq; penultima longa
E super n dat inis curtam. sed deme lienis.
Renis sirenis splenis. sed in dabit inis.
On sibi copulat is. sed quedam propria dant tis.
Quod nomen proprium: quod nõ ita: sit tibi notũ
Id proprium dices: quod non notat uniuoce res:
Plures namq; duo sensu non signt in uno.
Non licet uniuoce proprium tibi plura notare.
Appellatiuis uarias res uniuocabis

Is post ar pone. sed far facit r geminare.
Quæ primaria sunt: nisi naris: curta manebunt.
Inderiuatiuis neutris producitur aris.
Primitialis erit uox in qua dicitur esse
Primum proposite data significatio secte.
Est deriuatiua uox quæ dascendit ab illa.
Simplicium norma formabis compositiua.
Dictio compositam dicetur habere figuram:
Quam licet in geminas partes distinguere quarum
Significata gerit uox designanda per ipsam.
Non poteris tale sub simplici scisma notare
Et dices epatis: iubaris cum nectare ponis.
Asparis usus habet & bostaris additur istis
Er tibi prebet eris. cer mobile uertitur in cris
Ter per tris forma. sint iupiter & later extra
Et linter stater
Eter & crater. per bris formabitur imber
Et sua composita. uer & crater dabit eris.
Ir breuiabit iris: martir fiet tibi testis.
Is post or iunge. cor cordis debet habere.
Mas aut commune dabit oris fæmineumq;.
Format oris rhetor memor arbor neutraq; castor
Et quædam propria uelut he & oris sunt adhibenda.
Vr tibi format uris. sed fur subdit tibi furis.
Robur præbet oris ebur & femur & iecur addis.
Ex as est atis. elephas gigasq; dant antis
Et diamas adamas: ueterum quoq; nomina quædam
Mas maris: as assis: uas uasis: uas uadis isti.
Iunges quæ palas sic format lampas & archas.
His similem formam dant patronomica quædam
Sic breuis as format genitiuus græcus & os dat

Mas aut commune ſi fiet in es breuiatam : Es breue
E mutans dat itis : miles ſtipes tibi teſtis.
Vt præpes dat etis diphthongus in ante ſuprema.
Quæ deriuantur a uerbis aſſociantur.
In quibus e curta reperitur in ante ſuprema.
Inquies eſt curta: tamen etis erit ſibi iuncta.
Fæmineum dat etis curtam: ſeges eſt tibi teſtis.
Apede compoſitum dat edis: ſed apes remouebis
Quod præbet ſedeo formabit idis genitiuo.
Es longam mutabis in is. ſed deme quietis. Es longū
Hæredis cereris mercedis uel locupletis
Magnetis iunges agnetis dicere debes.
Cum preit i formabit etis: paries tibi teſtis.
Is correpta ſibi ſimilem faciet genitiuum. Is correptū
Cuſpidis & lapidis & caſſidis excipiantur.
Sanguinis & dices exanguis & aſpidis addes:
Egidis atq; notes ſic patronomica formes.
Sardis inis. dat iaſpis idis. ſic ibidis ibis.
Iſidis adiunges: indeclinabile ſemis
Eſt pro dimidio: pondus ſemiſſis habeto.
Thethios & thethidis dices. Paris is dat idiſq;.
Et tibris tibridis tigriſq; quiriſq; quiritis.
Quod dedit er dat eris uomis puluiſq; ciniſq;:
Et cucumis pariter prædictis aſſociantur.
Is itis producta dabit. tamen excipiantur Is longū
Glis gliris gliſſis. glis glitis non cadit extra.
Oris formabit os pro mare. deme nepotis. Os
Cætera dant otis: ſed de potis o breuiabis.
Sed bouis & gloris demantur & oris & oſſis:
Cuſtodiſq; ſimul herois ſociabitur iſtis.
Vs curtam dat oris neutro: ſed eris damus illis: Vs curtū

De gto ſingulari tertie declinatois

Quæ dant lus nus dus: ſed oris præbet tibi fenus
Et facinus pignus. intercus utis tibi præbet.
Dat pecus hæc pecudis: pecus hoc pecoris ſibi iũgit
Hæc formas in eris: quæ ſunt confinia uerbis:
In quibus e curta reperitur in ante ſuprema
Neutrum declina quod comparat ut duo prima:
Dant aceris leporis acus & lepus addito tempuſ.
Vs producta dabit utis. ſed deme paludiſ
Et quæ dant tellus incus demenda tenebis.
Formabunt uris monoſyllaba: grus gruis: & ſus
Dat ſuis.
Es eris dabitur: praes praedis. laus quoq; laudis
Fraus fraudis iunges.
Si preit s b uel m uel p faciens genitiuum
Interpones i. tamen e ſi b preit aut p:
E mutatur in i: ſi non monoſyllaba fiant.
Aucupis excipitur: quod ex auceps reperitur.
L s aut ns r s s remouebis
Tis iungens. frondis lendis glandiſq; remotiſ:
Quæ cor uel pendo componit eis ſociando.
Semper iens cum prole ſua formabit euntis.
Ambio lege caret: unciſq; quod uncia format:
Vt tibi format utis: ſic per caput eſſe probabis.
A uerbis in go ueniens x gis tibi formt.
Coniugis n remouet cum rectus n ſibi ſeruet.
Ciſiungunt alia: tamen x prius inde remota.
E ſuper x niſi ſint monoſyllaba compoſitumue
Ex ipſis e per i mutant quæ uult breuiari.
Lodicis demes: ueruecis dicere debes.
Si mas fiat in x dat icis: maſtix dabit icis:
Fenix fenicis: bombix bombicis habebit.

Cætera quæ dant x producunt ante ſupremam.
Sed gregis atq; crucis facis & nucis & picis inde
Excipis atq; ducis trucis & ſalicis filiciſq;.
Nec g nec c tenent quæ dant nix atq; ſuppellex.
Dic ſenis & noctis. ſpingis uel dicito ſpingos.
Crementum duplex debet formare ſuppellex
Ac iter optat eris: ſed non ut regula quærit.
Quæ das a capite uelut anceps iunge bicepſq;.
Per prædicta tibi patet exceſſus genitiui.

De datiuo

Is genitiuus habet. ſed tertius i tibi præbet.
Cum tenet es rectus fit ſæpe per i genitiuus.

De actiuo

Em retinet quartus. ſed in im quandoq; locamus
Maguderim turrim pelum ſitimq; ſecurim
Vim burim reſtim pupim tuſſimq; carybdim
His quædam propria ſociamus paucaq; græca:
Vt tibrim tigrim tripolim ſirthim uel echlipſim
Iris & ipochriſis ſociatur eis & erinys.
Em dat & im turris reſtis pupiſq; ſecuris.
Quin etiam multa per a ponuntur quaſi græca.
Neutra notare decet: ſic nullum regula fallet.

De uocatiuo

Par recto quintus. ſed ſæpe tamen fallit uſus
Ad morem græci ceu thebai palaq; colchi.
Es græci longe ſimul es ſubiungitur eq;.

De ablatiuo ſingulari

Sextus in i: uel in e: quandoq; tamen dat utrunq;.
I dat nomen in e. quædam retrahi decet inde
Gauſape preſepe preneſteq; cepe ſoracte.
Cum preit er aut is per e ſi neutrale ſequatur
Ablatiuus in i debet tantummodo poni.
Quod fit in al uel in ar normam ſeruabit eandē
A longam teneas. dat e far. par i uel e ponas.
Quod fit in as longam gentile per i uel e ponam.

Consona si præit is dupla sextus in i uel e finit.
Testis cum peste per e fit iuncta sibi uestę.
Quattuor imber habet: quibus i tātūmodo prebet
I dant tres menses. solam dant e sospes & hospes
Quidam pro certo reputant e uel i dare sexto.
Cuncta trium generum: sed degener uber e tantū
Ista tamen reperimus in i: sed non nisi rāro.
Ponunt alterutrum si fiat mobile fixum.
Inuenies alia per e sepius esse locata.
Quod dedit im quarto casu solet i dare sexto.
PRimus pluralis dabit es: & ei sociabis
Quartū cū qnto sed a debes ponere neutro
Si sexto dabitur i sola uel i simul e qꝫ
Fit neutrum per ia: quod comparat inde retracta:
Ludicra uel uetera dices amplustraqꝫ iunges.
Cum dedit e solam sextus solam dat a rectus.
Predictis sæpe tribus is ueteres posuere.
Vm uel ium pone genitiuo uel dat utrunque.
Quod dedit i sexto formabit ium genitiuo
Et præbens e uel i: quod comparat hinc uolo demi.
Artificum iunge memorum ueterum uigilumque
Atqꝫ sacerdotum custodum uel locupletum.
C per ium fit & l. fraus & laus um tibi prebet.
Non crescens per ium facit is aut s genitiuum.
Vm dat apis uolucris panisqꝫ canis iuuenisqꝫ
Et soboles heresis cum fruge uel indole uates.
Ons per ium formas. s iunges r præeunte.
Consors atqꝫ cohors demantur quæ faciunt tum.
Simplex compositi normam quandoqꝫ tenebit.
Sic cor opesqꝫ probant si componantur utrinque
Sæpe per um uel ium facit ans aut ens genitiuum.

De utro arto et vro plurali.

De gto plurali

nō crescens

Glans dat ium gens dens & mens ſociabitur illis.
Calx plebs puls ſeps ſtirps ꝑ iū dāt arx ſimꝫ & lāx
Dempta carne per um facies a uel o ſociando.
Il uel ul n ꝙ ſimul r ſolam iungimus irꝙ.
Cor demes or & ur pones as addere debes.
Quæ monoſyllaba ſunt adimes
Si creſcant is & es dant um monoſyllaba demas
Plus dat ium. ſed pes dabit um. pluralia ſola.
Quæ dant es fiunt per ium. ſed deme penatum.
Preter os um faciunt os & us. ſed & s præeunte
Buel p ponis. & t. monoſyllaba demis.
Supradicta notes. ſed ium per cetera pones.
Quæ prebent e uel i ſexto. facit um ſibi ſubdi.
Quod datur a capio: ſic municip.ium tibi formo.
Cumꝙ caput dabit eps formabit ium uelut anceps.
X fixum dabit um niſi nox nix atꝙ ſuppelex.
Vm ſuplex complex ſed ium facit tibi ſimplex.
More metri demit his uſus ſæpe uel addit.
I proceres iacit: u ꝙ boues: u ſuſcipit ales.
Tertius eſt in ibus & ei ſextum ſociamus.
Dicemusꝙ bouum ſeu bobus duplice caſu.

De quarta declinatione.

Qvarta dat us recto: dabit u: ſed nō niſi neutro
V non mutabis donec plurale tenebis.
Vs genitiuus habet/ſed tertius ui tibi prebet.
Vm quarto dabitur/quintus recto ſociatur.
V retinet ſextus. ſed flecte domum ſapienter.
Rimo plurali dabis us binos ſociando.
Neutra notare decet/genitiuus ū tibiꝑbet
Datꝙ datiuus ibus ſextusꝙ. ſed excipiemus
Ante bus u ſeruant ficus tribus arcus acuſꝙ.

Artus cum uerubus portus partuſq; lacuſq;
Et ſpecus & quercus .

De quinta declinatione.

Es rectus quinte dat ſemp: & eſt mulrebre.
Mente diē memori uolo cōpoſitūq; teneri
Ei dicetis genitiuis atq; datiuis . ⁊ dño
Em quarto/ quinto damus es/decet e dare ſexto .
Primo plurali dabis es qui uult ſibi ſubdi
Quartum cū quinto tribuens ex genitiuo.
Tertius & ſextus formantur ſemper in ebus.
Deſunt plurali genitiui ſiue datiui
Et ſexti quinte: niſi res ſpecieſq; dieſq;
Progenies & maneries dic materieſq;
Rectos compone. ſimul inflectuntur utrūq;
Non ſic alterutrum declines nec leopardum
Obliquo rectum componens iūngis in unum.
Ex ſola parte recti decet hinc uariari.
Si componantur obliqui non uariantur.
Patronomica dat tibi declinatio prima.
Quæ dant maribus & in es rectū faciemus
Am quartus caſus aut en gerit e uel a quintus .
Et reperitur in es .
Ablatiuus in e uel in a nec cetera muta .
Tertia femineatibi patronomica format
Is recto prebens genitiuus erit tibi creſcēs
Iſq; uel eos faciet a uel m quartus tibi prebet.
Quintus i ſeruabit : ſed rectum non ſuperabit.
E ſolam ſextus tenet. eſq; uel as reperimus
Plurali quarto nil plus preter metra muto :
Interdum per ias hæc patronomica formas .
As breuis in recto dat adis uel ados genitiuo.

Em uel a dat quartus. in e fit tantummodo sextus.
Dans reliquos terna nil mutat in his nisi metra:
More uides græci tamen s quinto remoueri:
Cum dedit e græcus recto tenet es genitiuus.
Ne plerisq; damus quibus e norma sociamus.
Em dat & en quartus. reliquos recto sociamus.
Cum græci rectus tenet os par est genitiuus.
Vel dabit u græcus delos delu tibi testis.
Quartus on. os quintus o tertius atq; suppremus,
Fit quintus recto par declinante latino.
Dat genesis quintum similem sibi dat genitiuum.
Is uel eos: tenet im quartus: reliquiq; dabunt i.
Dat moises moisi: reliquos terne sociabis.
Dat Iesus um quarto. reliquis u semper habeto

De pronominibus.

Est declinandi pronomina norma quaterna:
Datq; mei uel mis in prima: tuiq;: suiq;.
Recto persone non seruit regula prime.
Debet ius facere genitiuum norma secundæ.
Debes formare per eam pronomina quinque.
His octo species primaria dicitur esse:
Monstrant & referunt hæc & quasi fixa manebūt.
Is suus ipse sui referunt: sed cetera monstrant.
Ille refert monstrat.
Deq; tribus primis septem fit origo supremis.
Personas duplices hæc designare uidentur.
Cum possessore possessio significatur.
Formans quis uel qui donato crede minori.
Tertia per primam fit nominis atq; secundam.
Has tres distinguit donatus sufficienter:
Quarta quidem terne par debet nominis esse.

De etheroclitis.

Hec tibi signabis quæ declinans uariabis:
Pascua sola datur: & pascua plura dabũtur:
Est zizania: sunt zizania plura nie que.
Balnea dic uel eas: ea nonq; prius: sed eum das:
Sic & amigdola dic.
Est locus atq; loci sunt artis: sunt & loca terre.
Sic iocus atq; ioci sunt & ioca plurima genti.
Balteus addatur: neutrum plurale sequatur.
Carbasus una ratis: & carbasa plura uidebis.
Arbutus est similis huic intuba pergama iungis.
Hoc epulum comedis: epuleq; parantur amicis.
Delicium tibi sit mihi semper delicie sint:
Cui celum seruit celos & cuncta creauit.
Sic rastrum rastros porrumq; facit tibi porros.
Frænum datur equo frænos & fræna teneto
Sic claustrum formas filum pariterq; capistrum.
Dicimus altilia si plura. sit altilis una.
Consimiliq; modo sit declinanda supellex.
Tartarus ater habet: plurale ra|uinaq; dant rum.
Sibilus hic dices: & sibila plurima iunges.
Suparus esto comes prius hic tenet us: sed a subdis
Trenarus infernus sic menala sic & auernus.
Didima pileus hismara gargarus his sociabis.
Vas uasis ternam tibi dat plurale secundam:
Ista solent quarta uariari siue secunda.
Cum lauro quercus pinus cornus quoq; ficus
His colus atq; domus penus & lacus associamus.
Is uel us ista suis decet dare compositiuis
Cera iugum limus animus colus arma bacillus
Cum norma neruum cum fræno collige cliuum

Pluralem numerum retinent es atq; metallum:
Raro per reliqua dabitur plurale metala.
Aequor & unda fretum mare uel latex aqua uinū
Pocula fons flumen fluuius pluralia seruant:
Cætera pluralem retinent humentia raro.
Lex mensuratis tamen & pensis datur ista.
Ordea frumenta faba meloneſq; citruli
His plurale damus sic dant far pisa lupinus.
Raro seminibus aliis plurale tenemus.
Raro plurale dat quinta tibi nisi sint hæc
Res pariterq; dies acies facies speciesq;
Progenies & maneries dic materiesq;.
Raro plurale uult pax & sanguis habere.
Neutra facis sine plurali uulgus pelagusq;.
Nescio telluris uel humi plurale geluq;.
Nescit ador normæ contraria norma mouere
Aptota neutra tenet pus & fas irq; nefasq;.
Obliquum de se non format fors nisi forte.
Tabes declino nec dat tabi nisi tabo
Ilia declinat tibi tertia nec nisi plura.
Ipsaq; plurales declinat menia manes.
Dicamus proceres pluraliter atq; penates.
Nec nisi plurali tenebras aut exta notaui
Arma uel insidias artus sponsalia iungas
Diuitias nuptias indutiasq; minasq;.
Cornua mutantur sed cornu non uariantur.
De genibus uerubus normam seruabis eandem
De nece deq; prece dic quod rectis caruere.
Primis: atq; dapem socia uice iungis eisdem:
Vis uim uiq; dabit totum plurale tenebit.
Plus neutrale facit nec dat primo nisi pluris

Casum plurale dat quemlibet & genus omne.
Quæ quærũt: quæ distribuunt: referũtq; negãtq;
Infinita quoq; casu caruere uocante:
Distribuit si uim tribuas: & colligit omnis
Colligit improprie positum non distribuendo.
Quattuor exceptis pronomina nulla uocabis
Tu meus & noster nostras hæc sola uocantur.
Tres in plurali casus os oris amittit.
Aes far ius thus rus illi sociare solemus:
Terra fit ops: sed auarus opes: & opem petit eger:
Lens lendis capiti. lens lentis conuenit ori.
Hic dat & hæc hospes, hæc hospita: suspita sospes
Vesper re ra rum pars est extrema diei.
Noctis uel mundi uesperq; suum tenet etas:
Quamlibet etatem mundi lego uesper habere.
Vesperus est stella ri solos dant tibi psalmos:
Officium tibi re ra rum totaliter implent:
Glis animal: glis terra tenax: glis lapa uocatur
Ris primus: glissis tenet altera tertia glitis.
Cassis idis galea: capitur fera casse retenta
Tignus uel tignum declina: pisaq; pisum:
Cornus uel cornu dices tonitrus tonitru ue.
Est glomus atq; glomi uult & glomeris sibi iungi.
Ambo duoq; mari faciunt neutrum simulari:
Par primo quinus: orumq; tenet genitiuus:
Sæpe duum dabimus neutro si sincopa fiet.
Cum terno sextus facit obus. & os sociamus
Quarto. sed neutrum formabis in o quasi primum
Prorsus femineum datur ad morem dominarum

De tribus gradibus Comparatiuoꝝ.

Hb Vnc gradibus ternis qui cõpat ire notabis .
De primis ãbos debẽs formare ſupremos
Eſt adiectiuis graduũ collatio talis
Dum ualet augeri ſua proprietas minuiue .
Declinat terna poſitiuos ſiue ſecunda
Si tibi declinet poſitiuum norma ſecundæ.
Taliter inde gradum debes formare ſecundum
Ibreuies :quam dat genitiuus : & or ſuperaddes
Ternæ conſimili formabunt more datiui .
Inde ſiniſterior & iunior excipiantur :
Et potis & nequam aliam præbent tibi formam.
Verbum quandoq; uel quæ ſunt præpoſitiue
Voces audiui ſupplere uocem poſitiui
Formæ conſimilis aduerbia ſæpe uidebis
Participans iungis quod tunc pro nomine ſumis
Detero poſt extra ſapiens ultra prope ſupra .
Intra uel citra pridemq; uel ante uel infra
Vſq; ſecunda tenens ſuperantem de genitiuo
Sic formatq; iungis atq; ſimus ſuperaddis .
Cum tenet r rectus rimus eſt illi ſociandus .
Excipias dexter quod dat timus atq; ſiniſter
In terna formo ſimus addens cum genitiuo.
Sed tamen r recti ſibi uult rimus aſſociari .
Dant tibi quinq; limus quæ ſignat nomine fagus
Et ſua compoſita .
Dat remus ſupra:cui poſt ſociatur & extra .
Solus erit minimus:faciunt ximus ꝑpe magnus .
Datq; timus citra bonus ultra iungitur intra:
Infimus eſt ſolus.de pridem fit tibi primus .
Res bona.res melior.res optima.res mala.peior
Peſſima.res magna.res maior.maxima rerum .

Parua minor minima. dic multus plurimus addens
Plus pluris neutro totum plurale teneto.
Iuel u ſi preit us ſequitur magis & poſitiuus.
Aut u ſi preſit is tenuis fiet tibi teſtis.
Voce gradus medii ſuperant primos: niſi quini
Iunior & maior peior prior & minor iſta.
Et non plura ſuis æqualia ſunt poſitiuis.
Credo gradus ſummos collatis connumerandos
Si gradibus ſummis fiet collatio: debet
Rebus in exceſſis excedens participare.
Congrua non eſt hæc: fortiſſimus eſt leo lyncū.

De generibus nominum.

IN q̃tum potero de noīe quolibet in quo
Ponatur genere præſens eſt cura docere.
Sed quia per ſexum mulierum ſiue uiroꝝ
Noſcuntur propria non eſt mihi dicere cura.
Attendas hominum que nomina ſiue locorum:
Hæc ſexu gemino ſua deriuata locato.
Et ſic diuiſim tibi declinatio monſtret
Vt græcus græca tanto leuius tibi fiet.
Quædam ſunt opera ſolis maribus adhibenda:
Quædam fæmineis: quædam dat ſexus uterq;.
Inde genus poterit per nomina multa patere.
Quæ fiunt propria fluuiorum pone marina.
Nominis arborei uis hæc ſibi uult ſociari
Pro mare pone ſiler dumus rubus ac oleaſter.
Angelicum nomen dabit hic. ſed dicito neutra
Plurali numero cherubin ſeraphinq; beata
Eſt cherub et cherubin cherubī ſeraphin ſeraphīq;
Atque ſeraph.
Hæcq; dabit uirtus dominatio ſiue poteſtas.

Idola dicta dei dant hic gerit hæc dea dictum.
Nominibus uolucrum nequit ut credo generalis
Norma dari: tamen est nature sexus in illis.
Hæc nisi gallina uel gallus: sunt epicena.
Articulus nanq; sexum dabit unus utrunq;.
Masq; columbus erit: muliebre columba tenebit:
In triplici genere numeralia nomina pone.
Quæ sunt mobilia per se fiunt manifesta.
Barbara græca genus retinēt quod habere solebāt
Debes in mente generalia dicta tenere.
Et sic excipere quia non licet hæc iterare.
Debent ex omni norma generalia demi.
Sit tibi nomen ī a muliebre. sed excipe plura
Quod declinatum dat tertia sit tibi neutrū
Deriuatiua decet & compositiua notare.
Nomina signari debent simul officiorum.
Si sexu gemino iungunt sua significata.
Omnibus his hic & hæc iungetur: & hac ratione.
Quod colo componit commune locare decebit.
Quodq; facit gigno: pincernaq; lyxa iungo.
Aduena siue scyta. sed si mas presit in illis
Vt græcus tubicen: erit a tantum muliebre.
Si solis maribus datur hic tenet ut patriarca.
Non est uerbigena nisi christus uera sophia.
Mannaq; neutrale cum pasca dicitur esse.
Mamona sic dices neutrum. muliebre polenta.
Cetaq; balena mustellaq; talpaq; dama
Articulo sexum signant utrunq; sub uno
Et panthera simul prædictis annumerabis.
Neutrum nomen in e facis: ut præsepe cubille
Adiectiua notes. hæc barbara græcaq; poscunt.

Neutrum plurale fit cete recollige tempe.
I neutrum ponis: tamen adiectiua notabis.
O sicut cento maribus sociare memento.
Quæ dant do uel go bene signes. si tamen exo
Obliquus facit i quæ poscunt hæc sibi subdi.
Hic recipit cardo margo sociatur & ordo.
Omne dabit pseudo presto dabit hoc tibi pondo
Est cōmunis homo pariter cum uirgine latro.
Hæc dat uerbale per io caro talio iunge.
Articulum mutat & triplicat unio sensum.
Ved uel t neutris debes sociare.
Tot quot ad ōne gēus sunt & quæ de quot hēmus.
Sit tibi nomen in al neutrū sic pone tribunal.
Hic sal: hocq; dabit neutro plurale carebit.
El neutrum pone.
Il dabit hoc demas hic & hæc uigil & pugil ē mas
Ol tenet hic ut sol.
Vl dat hic ut consul hic & hæc dant presul & exul.
Omne genus dabit am sic debes ponere nequam.
Tantumdem neutrum. totidem plurale fit omnis.
Vm neutrum facies. mulierum nomina signes:
Hic dat nomen in an testis fiat tibi titan.
En dabit hoc sed ren dabit hic pecten simul & splen
Atq; lien & eis iungas quæ de cano formas.
His adiungis hymen.
Hæc retinet siren. habet hic faciens sacra flamen.
In dat hic ut delphin.
On maribus iungas. tamen inde localia demas.
Quæ dia siue gera componunt sint tibi neutra.
Ponis nomen in ar neutrum. sotular dant hic & lar
Sed tria dant genera par & sua compositiua.

Er maribus detur . iter hoc uesperq; sequetur
Spinter seu ruder decet his adiungere iuger
Campester uolucer alacerq; pedester equester
Siluester celeber acerq; celerq; saluber .
His in bis quinq; hic er : hæc is : & hoc e .
Datq; sequester idem quod terne siue secunde
Sicq; paluster erit hic & hæc alacris retinebit .
Tertia dans uer ber dabit hoc. tamē hic tenet imber
Et sua composita sunt adiectiua notanda .
Sexum plura notant sicut mater mulierque
Fetibus hoc terre dat tertia. deme cucumer .
Et commune notes sicut sunt puber & uber
Degener & pauper . hoc linter dicere debes.
Pluribus ex istis sociari neutra uidebis .
Ir maribus detur. neutris ir associetur .
Est hic & hæc martir. hoc debes dicere gadir .
Or maribus socia. sed plurima sunt retrahenda
Omne memor iungit. quod cōparat ad duo transit .
Mas tantum senior. hic & hæc sed dicitur auctor .
Equor ador marmor & cor sunt neutra. sed arbor
Hæc tenet atq; soror sexu noscuntur & uxor .
Quæ color atq; decus formant corpusq; notemus .
Nomen quod fit in ur dabit hoc testis tibi murmur
Si t uel x preit ur aut f hic ei societur
Dum sit gentile tamen aut auium speciale.
Hic aut hæc turtur .
Hic aut hæc furfur : tamen adiectiua notentur
Quæ sexu gemino iungunt sua significata
Iungere dicuntur hic & hæc fur ligur & angur.
His datur hæc norma quæ declinat tibi terna .
Hæc dat nomen in as. facit hic as uas uadis & mas

Nomen gentile commune locatur & archas.
Quæ sunt concisa uelut arpinas sociantur.
Omne tenet nugas: nec declinabile credas.
Hic abbas pone elephas boreas primasq; gigasq;
Et diamas adamas. ueterum quoq; propria quædā
Hoc fas atq; nefas retinent. sed dicitur hoc uas.
Es breuis hic ponit. seges & teges hæc sociabit
Et compes triplicat pes cætera quæ tibi format.
Præter apes uel apis.
Quæ duo dant signes ut miles equesq; superstes
Diues hebes sospes prepes teres & comes hospes
Inquies antistes ales. dic per tria deses.
Istorum multa neutris legimus sociata.
Hæc dabit es longe. uerres hic debet habere.
Hic dabit hæc ue dies. dant hi tantūmodo plures.
Cumq; meri dabit hic. & patronomica iungis.
Es quoq; cōmune ceu sunt heres locupleśq;.
Cum tenet i rectus super s & t genitiuus
Suscipit hic iunges. paries fiet tibi testis.
Hæc dicenda quies: hic pes & dicitur hoc es.
Hæc dat nomen in is. tamen hic declino molaris
Caulis & edilis: & quæ erescunt genitiuis.
Xis præposita tenet hic aut consona bina
Vnica dum teneat has. aut n. syllaba. siue
In liquidam faciat penultima syllaba finem.
Vt lapis aut axis piscis cinis unguis & orbis.
Hæc febris pestis neptis uallisq; bipennis
Et cassis iaspis & lactis restis & aspis
Et pellis turris uestis peluis quoq; cuspis.
Glis gliśis glitis & patronomica iungis.
Hic aut hæc finis clunis. dat hæc tibi classis

Et meſſis tuſſis ibis ſic lis quoq; litis.
Hæc tibi græca dabunt. & eis ſe barbara iungunt.
Adiectiua tenent hic & hæc pariterq; tricuſpis:
Iſtius obliquis neutrum quandoq; locabis:
Dis in plurali genus omne uidetur habere.
Eſt hic & hæc teſtis ciuis burgenſis & hoſtis
Et canis & iuuenis.
Hic os præponis. tenet hoc os oris & oſſis
Et chaos atq; melos argos logos annumerentur.
Dant duo bos impos compos cuſtoſq; ſacerdos.
Hæc dant glos cos dos: ſic græca locantur & arbos
Dant hic in us facta tibi declinante ſecunda.
Hæc paradiſus habet nardus domus atq; hyacintus
Et ſinodus coſtus & carbaſus aluus abyſſus
Alnus chriſtallus humus byſſuſq; papyrus.
Hæcq; ſmaragdus habet uanus colus atq; faſellus
Porticus ægyptus diphthongus ad hæc referuntur
Chriſtallum tamen hoc dicemus. & hic paradiſus
Hoc uulgus pelagus: indeclinabile uirus.
Os græcum ſæpe mutamus in us muliebre.
Hoc terne dabit us ſi non tenet u genitiuus.
Dat lepus hic. tenet intercus genus omne uetuſq;
Dant hæc ſi creſcat genitiuus & u ſibi ſeruat.
Hoc monoſyllaba dant ut thus. ſed dicit hæc grus
Hic dat & hæc tibi ſus. epicenū dat genus hic mus
Quarte nomen in us maribus ſociare ſolemus.
Hæc anus atq; tribus & porticus & manus idus.
Hæc acus atq; penus ſocrus nurus & domus addis.
Hic tenet hoc ueſpecus illi penus aſſocietur.
Cum nomen fit in aus hæc illi iungitur ut laus.
S uult hæc iungi ſi conſona preſidet illi.

De generibus

Adiectiua notes quibus omne genus dare debes.
Mōs pōs fōs hic dāt mars seps stirps dens q̊ q̃ drās
Et partes assis torrens sociabitur illis.
Atque calibs.
Dant hic. sp iuncta polisyllaba. sed uariantur.
Hic aut hæc forceps & adeps. sed dicitur hæc seps.
Plura quæ dant hic & hæc celebs infansq; parensq;.
Et princeps efrons.
Hæc x prepones: sed plurima demere debes.
In triplici genere decet adiectiua notare.
Xe si presit maribus polisyllaba iunges.
Est tamen hæc pellex iubex obexq; supellex.
Forpex & forfex. hic aut hæc dat tibi cortex.
Atque silex.
Fetibus hæc terre dabis. hic quæ fructex retinebit
Et dux & coniunx commune notentur & exlex
Hic dant grex & rex fornixq; calixq; cylixque.
Et phenix mastix. hic calx pedis. hæc latomorum.
Trix tenet hæc: tamen obliquis neutrum supaddes
Victrices turbe uictricia tela tulere.

De Preteritis & Supinis Verborum.

UT tibi per metrum formatio preteritorum
Atq; supinorum pateat: p̄sens lege scriptū
Et primo disce quæ sit formatio prime.
Vi uel ui uel di uel ti formatio prime.
As in præterito ui suscipit s remouendo.
Non sic formantur ter quinq;: sed excipiantur
Cre do do mi ui sto pli fri so ne ue la se cuto.
Nam cubo siue crepo domo deinde tonoq; uetoq;
Nexo plicoq; seco sono deinde micoq; fricoq;
Prætereunt in ui diuisas. do dedit. & sto

De verbis prime coniugationis

Dat stetit. & iuuo ui præterit. & lauo laui.
Et neco quod necui facit & quandoq; necaui.
Increpo format ui. sed sæpe tamen facit aui.
Aui præteritum plico dat cum nomine iunctum.
Hoc sine præbet ui: tamen & reperitur in aui.
De Supino Regula quæ formam seruans as mutat in aui.
Recte præteritum formando supinat in atum.
Sed lauo dat lotum uel lautum potoq; potum.
Doq; datũ dat. stoq; statum. format & iuuo iutũ.
Quod dat ui dat itum nisi desinat in co. sed in ctum
Ista supinantur. micat & plicat excipiantur.
Nam plico dat plicitum. mico nescit habere supinũ.
A ui dimico dat uel ui: primumq; supinat.
Sicque neco nectum facit & quandoq; necatum.
More patris nexum faciet tibi nexo supinum

¶ Secunda coniugatio.

DEbes formare post primam uerba secundæ
Vi uel ui uel di si format xi que secunda.
Littera longa uel ar ante deo si facit excipe stridi Deo
Si breuis est e uel i producitur: atq; facit di.
Ante deo ueniens e uel o liquida mediante.
Principium geminat si muta uel m uenit ante
E uel o si iuncta sit mute lex tenet ista.
Continue iuncta si non lex non tenet ista.
Si componantur geminantia non geminantur.
Lex erit hæc cuntis. po sto do disq; remotis.
Curro tamen cum pre geminatur pũgoq; cũ re:
Vocalis longa uel ar. ante deo geminansq;.
Et quæ præponunt e breuem uel i sic patefiunt.
Hæc præter per ui deo præterit. excipe prandi
Pransus sum. iunge neutro passiua secunde. de vbis neutro passiuis
De supinis Dans deo di uel si geminansq; supina dat in sum

De vis scde ꝯiugacoīs

Sic sedeo reddit sessum: tamen s geminando.
Gaudeo gauisum prebet uult regula gausum.
Strideo preteritum stridi priuato supino.
Preteriens in ui dat itum: nullumue supinum.
Geo Si facit l uel r ante geo. xi littera longa:
Vel diphthongus habet per ui geo cetera format.
Prebet ui nullum. si per sum xiq; facit ctum.
Dic tamen indultum. sed procreat urgeo nullum.
Leo Addita muta leo facit eui. uique facit tum.
Sic leo sic oleo de se facit omne creatum.
Et quandoq; tamen oliui reperitur itumque.
Ex oleo per ui uenientia dic & in eui.
Duplex preteritum reddunt duplexq; supinum.
Etum uel per itum dicas adolere per ultum
Hic & adultus erit.
Iuncta muta leo patet hic oleoq; leoque.
Cetera uerba leo per ui facit absque supino.
Sed soleo dat itum doleo ualeoq; supinum.
Cueo Si queo sumq; facit. tamen in tum pleraq; reddit.
Veo Dat ueo ui per tum ui format ubique supinum.
Ex ui nil remouens facies tum nil superaddens.
Excipe pa sca fa se la sol uel ag cog & a se:
Dat caueo cautū. faueo fautum. sed amictum
Ex amicire facis. soluo uel uoluo dat utum.
De sero sume satum. lauo lotum. poscoq; pastum
Ag uel cognosco dat itum: sepelire sepultum.
Ferueo ui dat siue bui. cōniueo ui xi.
Vi tum dante preit uocalis non breuiata.
Qui si ci sa li i demantur & inde creata.
De deo deque geo leo uel ueo uel queo dicta.
Eo Sufficiant in ui diuisas cetera formant.
Dat iubeo iussi maneo mansi neo neui:

De Scda coniugacione

Dans a per i maneo dat ui caretq; supino.
Lucet pollucet faciunt xi. mulceo mulsi.
Hereo si prebet. dat sorbeo psiq; buique.
De Supis Dat si sum. xi ctum. sed itum dat sorbeo uel ptum.
Quæ dant preteritum per ui caruere supino.
Ni faciant in itum: teneo tentum. doceo doctum.
Censeo dat censum. sed itum sua compositiua.
Misceo dat mixtum. sed prebet mereo mestum.
Arceo dat arctum. sed itum sua compositiua.
Pauca supinantur preter sex neutra secundæ.
Sex retinent neutra pla no ca ua pa do supina.
Format itum ualeo doleo placeo noceoque.
Pareo prebet itum licet ac oleo taceoque.
Dat careo carui caritum cassumq; supino.
Cum dat ui pateo passum. dat torreo tostum.
Pando pati pateo passum fecere supino.

Tertia coniugatio.

Versibus his terna formatio fiet aperta.
Vi uel ui uel di ri ci ni dat tertia xi gi
Bi psi li pariter pi si mi qui quoque cum ti.
A breuis ante cio cum compositis facit eci. Cio
Ellicui preter cio cetera format in exi.
Ellicui dat itum. ci uel xi transeat in ctum.
Si presens tenet a: tenet hic & ubiq; supina.
A si composita mutant in i dant e supina.
Hoc probat inficio. sed debes demere do go.
Dat di sumq; dio. gio gi dat itumq; supino. dio gio
Ptum facit omne pio. sapio cupioque remotis. pio
Dat sapio sapui sapitum. cupioque cupitum.
Dat peperi pario paritum partumq; supino. zio
Dat si sumque tio. sed utrolibet s geminando.

De tertia coniugatione

vo Semper uo dat ui debet struo cum fluo demi.
Et pluo dehinc utum producit dando supinum.
Xum fluxi. structum struxi. pluo ui dat & utum,
Atq; plui.
Dat rutum ruo siue rutum. non nullaq; nullum.

bo Bo psi ptumq; facit si littera longa preibit.
Cetera bi faciunt: preter quæ de cubo fiunt.
Et nisi psi faciat: per itum bo cuncta supinat.

co Si co preueniat uocalis longa facit xi.
Nuel s abicitur. hæc si facit: illa facit ui.
Hinc uinco uici sunt testes crescoq; creui.
Excipe conquesti didici compesco poposci:
Gliscо preteritum. conquesti tolle supinum.
Et quæ preteritis caruerunt atq; supinis.
Hæc sunt uerba quibus inceptio significatur.
Ici preteritum prebens ico migrat in ctum.
Preteritum parco dat parsi siue peperci.
Dat parsum parsi. de se nullumq; peperci

De supiis Xi uel ci dat tum. ui tum facit: excipiasque.
Excipienda docet quæ dat ueo norma secundæ.
Dant in itum disco compesco posco supinum.

do In si do uertit si per se longa preibit.
Ante do uocalis. cu si stri ce pe remotis.
Hæc faciunt cudi stridi cessiq; cecidi.
Nullum sido gerit: quod turpe sonat facit edi.
Nulla supina gerens: cessi creat s sibi duplex.
Ado composita formabunt di geminata.
His iunges prendo. diphthongus si tibi format.
Ante do si ueniat i uel u simul n mediante.
In di pretereunt sed in his n demitur ante.
Tu geminas tundo tutudi dat sumq; supino.

Tondeo dat tonſum. ſed prebet tundere tuſum.
Ante do diphthongus productaq; littera uel quæ.
Do dedit aut u uel i ſuper n prændoq; pateſcunt.
Nil aliud mutans prebet per cetera di do.
Diuido ſi demas. & quæ fiunt geminando.

De ſupi

Do ſum prebet in his exceptis a dare natis.
Iſta ſupinantur per itum quotiens geminantur.
A bſcondo dat itum geminans di nō geminās ſum
N quibus eripitur penultima ſi breuiatur.
Additur s duplex. ſi longa ſit: s ſibi ſimplex.
Dans paſſum pando ſubducit n s geminando.
Pando pati pateo paſſum fecere ſupino.
Dat tendo tenſum. tum quedam compoſitorum.
Edi donat edo ſum donans ſtumq; ſupino.
Hæc ſua compoſita cogunt geminare ſupina
Nanq; dat ambeſus eſum. comedoq; comeſtum.

Go

Si facit r go niſi ſint a rego nata. ſed in xi.
Cetera ſunt pun panle t an demantur & a fran.
Hæc cum compoſitis dant gi. tribus a lego demptis
Hæc intelligo negligo diligo quæ faciunt xi
Preteritum triplicat & ſenſum pango paciſci
Dat pepegi. panxi dat cantus. iungere pegi.
Tango facit tetigi. ſed ago uel frango dat egi.
Preterito duplici duo ſignificat ſtimulando.
Pungo facit pupugi: punxi punctos numerando.
Degi dego dabit: quæ dat rego xi ſociabit.

De Supo

Dans go ſ ſum dat per ctum xi giq; ſupinat.
Dat fixi fixum: ſed fit de fingere fictum.
I uel a ſi pre go uenit n mediante ſupino
Semper n eripitur ſtin cin tin an excipiantur:
N retinent ango cingo tingoque ſupino.

De tercia Coniugatio

Dat plango planxi planctum dat degoq; nullum.
Ho xi tumq; facit. dat ui lo ni geminetur.
L ibi tunc per li lo poterit. excipe uulsi.
Dicitur etiam ueli:
L duplex repetit mutam si muta præibit.
Tollo tulli. psallo dat psalli salloq; salli.
L simplex dat tum: sed sum geminata supino.
Psallere nolle caret. alienum dat tibi tollo.
Tum uel itum dat alo. caret omni mallo supino.
Mo dat ui dat itum. præmo præter emo mi sed illa.
Excipias quibus est per se penultima longa.
Nam psi preterito tunc reddunt ptumque supino
S geminat si sum premo dans emo mi dat & emptũ
No dat ui g uel o si præsit. & a cano nata.
Ante no psi facit m preter cano. cetera ui dant.
Dat lino lini uel liui.
No per ui dat itum sine natis a cano: nam tum.
N precedit in his. psi tum dat. uique facit tum.
Po dat ui dat itum breuis e si preuenit. m pi.
Ptumque remota facit. psi cetera ptumque dedere.
Dat linquo liqui. coquo coxi. ctum dat utrunque.
Ro ui tumque tenet. ge cur excipiendo uer u que.
Dat si stumque gero uelut uro curro cucurri.
Cursum. ri uel si uerro uersumque supino.
Quæro quesiui. quesitum redde supino.
Asero composita serui sertumque dedere.
In sero sic format. & consero uique situm dat.
Sic sero formauit prius & sensum duplicauit:
So siui situmque facit: sed deme capesso:
Quod si sumque tenet: sic uiso sicque facesso.
Pinso præteritum per ui formando dat istum.

Ante to c ueniens in xi to mutat & in xum.
Datq; xui pecto pariter xi. sic quoq; necto.
Ante to uerba duo retinent r & absq; supino.
Prebet ui sterto :ti format sum quoq; uerto.
E duo corripiunt: quorum peto ui facit & tum.
S geminando sui format meto deinde facit sum.
Dat si sum mitto tamen s geminando supino.
Dat sisto statui si transeat atq; statutum.
Sed si neutrale steti nullumue supinum.
L uo præueniens de uo ui format & utum.
Longaq; precedens uocalis xi facit & ctum.
Xo dat ui. xum nexo. facit texo quoq; textum.

Quarta coniugatio.

POst predicta uide quæ sit formatio quartæ
Vi uel ui uel ii ri xi dat si quoq; psi ni.
Dat cio xi quotiens n preuenit. hac sine dat si.
Non sine compositis debent dissyllaba demi.
Hæc faciunt in ui. sic format sancio uel xi.
De uerbis quarte quæ dant cio dicta notate.
Cetera preteriti uocem fecere per iui.
Sed legem cassant hanc cassus & inde creata.
Haurio sentio sepio si. ui cambio uel si.
Dat uenio ueni sic quæ componis ab illis.
Dat salio salii salui quoq; siue saliui.
Quæq; parit pario simul excipiantur & aio.
A pario dat nata rui. nisi quod reperire.
Comperioq; peri formando preteriere
In xi preterita per ctum fecere supina.
L præeunte uel r si tum facit. his sine dat sum.
Excipias haustum dans haurio. sepio septum.
Vt uenio sic dant ab eo uenientia uentum.

Et quicquid pario parit r præeunte facit tum.
Iui preteritum ſemper tranſfertur in itum.
Dat ſalio ſaltum: dum ui facit excipiendum.
In quibus eripitur duo deme ſupina ſepultum.
Quod ſepelire facit. amicire figurat amictum:
A queo compoſita uel eo breuiare ſupina.
Conſtat. & ambitum non coripit ambio ſolum.

De verbis deponentalibus

SI reperire cupis ex deponente ſupina.
Actiui finge uo em: formaq; per illam
Sicut letatum ueritum. ſed plurima uerba
Illa creant aliter. probat hoc ratus atq; miſertus.
Dat fateor faſſum. nullum liquor medeorq;.
Et ueſcor & reminiſcor.
Hæc circumloquium non ſeruant preteritorum
Diſce ſupina dare per deponentia ternæ.
Greſſus commentus fructus fruitusq; profectus.
Et fretus lapſus nactus quoq; pactus adeptus.
Vltus & iratus oblitus functus & uſus
Queſtus complexus niſus uel dicito nixus
Ortus & eſt oriturus mortuus & moriturus.
Hinc experrectus. faciunt loquor & ſequor utum
Dat naſcor natum dat menſum metior orſum.
Ordior: & paſſum patior. potiorq; potitum.
Dat tutum tueor. tuitum tuor. ambo tueri.
Credo quod exoſus uerbo caret atq; peroſus.

De uerbis defectiuis & anomalis.

Dd Onatum ſequere per uerba fruẽtia lege
Dic duc fac dicis ſic quæ cõponis ab illis
Cum facit a uertit in i uerbi regula ſeruit
In ui preteritum de ſe data tempora quedam.

Syncopat. hinc deme dissyllaba quodq; fit inde.
Inuenies nosti flesti flasti quoq; scisti.
Cum uerbum quod habet quarto casu sociari
Participis tempus dare præteritum uideamus
Et careant illo quæ non licet addere quarto.
Præteritum uerbi damus istis. participantis
Nunquam preteritum nunquam uel raro supinum.
Ambigo compesco posco disco tremo glisco
Lambo uel lingo metuo timet urgeo caluo.
Linquo uel suggo paueo fugit horeo scando
Mando scabo cerno scalpo.
Accusatiuis poscunt tamen hæc sociari.
Dices de neutris quod raro participantis.
Seruant preterita. sed multis adde supina.
Dicq; fere cuncta per rus formare futura.
In rus par ratio facit illa carere futuro.
Inde tamen tollis ea quæ caruere supinis.
Preteritum neutra dant hæc desuntq; supina.
Estuo sterto mico rudo strido strideo psallo
Conquesti parco.
Vt docui iunge. præter sex neutra secundæ.
Sex retinent neutra pla no ca ua pa do supina.

Audeo cum soleo fio quoq; gaudeo fido.
Quinq; puer numero neutro passiua tibi do
Exulo uapulo uenio fio quattuor ista
Sensum passiui sub uoce gerunt aliena.
Largior experior ueneror moror osculor ortor
Criminor amplector tibi sunt communia lector.
Et bene si numeres istis intrepretor addes.
Bis duo sunt odi noui cepi meminique.
Quæ retinent sensum præsentis præteritiq;.

Quæ formãtur ab his ſenſum pariter duplicabunt
Datq; mementote memini dedit ante memento.
Ex do paſſiua niſi dor ſolum lego dicta.
Aio ſiſto fero tollo ferio furo cerno
Ex his præterita negat uſus habere creata.

Paſſiui ternis imperſonale notabis
Perſonas dabit imperium primas in utroq;
Tempore præſenti ternas quas dat modus optans
Extremo. ternis eſt altera forma futuri.
Quas dedit indicii ſibi præſens has damus illi.
O uel or adicias. uolo compoſitiuaq; demas.
Ante te tote mini minor a dat prima. ſequenſq;
E longam. iq; breuem dat tertia. quartaq; longam.
Præſentis nota ſic fit perſona ſecunda.
A. prior. eq; ſequens. dat e terna. ſed i dabo quarte
Adde re paſſiuo. modus ultimus aſſimulatur.
Tres ri pro re dabunt lego re iacit e q; dat ex e.
Prouideas primis e uel a tetniq; futuri.
Sum paſſiua notant. ſed abeſt modus imperialis.
Sisdabit hinc. ſed ades ex adſum ſume uel adſis.
Sitin & eſte uide. formabis cetera recte.
Tempora terna forem dant & fore cetera ſperne
Rem dat res ret rent remus caretq; foretis.
Normam preterita ſeruant per anomala cuncta.
Dat preſens primi fers fert fettiſq; ſecundi.
Preſens fer ferte. ferto fertote futurum.
Dat terni preſens ferrem: ſocium ſibi iungens.
Dat quinti ferre preſens. eademq; notate.
Tempora paſſiuo. ferris ferturq; notentur.
Ferre dehinc fertor ferrer ferriq; ſequentur.
Ad morem terne ferro cetera debet habere.

Dat uolo uis & uult uolumus uultisq; uoluntq.
Iussio deficiens capit ex optante supremum.
Dat primo uellem dat fine uelim modus optans.
Hæc sociis repete. supremus dat tibi uelle.
Huic finem demas. per ternam cetera formas.
Dic malo primum raro formare futurum.
Iura tenere patris per cetera tempora dicis.
Nolo patrem sequitur tamen imperialis habetur.
Noli nolite nolito dicere debes.
Es est ac esse dat edo. dat cetera terne.
Ad plures edite dic. plures dant tamen este.
Est estur format.
Dat fio fierem fieri dat cetera quarte.
Extremum terni presens dabit imperialis.
Quesumus ex queso retinens nil plus dare quero.
Dat mereor merui. mestus sum mereo flenti.
Explicit expliciunt. dic infit. & inquit & inquam.
Tantum presenris sunt temporis infit & inquit.
Nil plus inueni. nec ab inquio dicitur inquit.
Hoc deffectiuum sed uerbum dicito solum.
Inquam presentis est & quandoq; futuri.
Inquio quis inquit. pluralis imus dat iuntq.
Am tantum dicunt es & donare futurum.
Est presens inqui nil plus uult usus haberi.
Is it declines ausim pluraliter ausint.
Deq; uale quidam dixere ualete ualeto.
Atque ualetote.
Sic formatur aue nil plus poteris reperire.
Processu simili salue formare decebit.
Aio dic is it. iunt plurali sociabis.
Sic per preteritum lector discurre secundum

Inuenitur af.
Et faxo faxis faxit. dic & cedo pro dic.

¶ De quattuor formis uerborꝫ.

Quattuor in uerbis sunt formæ præteritiſq;
Dic inceptiuam meditatiuamq; carere.
Esurit tamen inuenies & parturierunt.
Ex uerbis illas perfectis credimus ortas.
Quæq; frequenter agis etiam formantur ab illis:
Atq; prior sit eis data declinatio uerbi.
Exu supremi decet formare supini
Sic curro curso formabit nectoq; nexo:
Si tamen a longa sit in illis ante suprema.
Hanc in i mutabis formans & eam breuiabis:
Sic rogo dat rogito sic aptito fiet ab apto.
Sed si perfecti sit præteritum retinens gi.
Tunc ex persona præsentis deme secunda.
S: & to iungas. legito sic ex lego formas.
Sciscitor & scitor. dices & quærito sector.
Hanc inceptiue formam ueteres posuere.
Co cum persona presentis ~~deme~~ secunda.
Verbi perfecti. decet hinc exemplificari.
Ferues feruesco dat norma tepesq; tepesco.
Sed dices hisco cum regula formet hiasco.
Hanc declinari faciet tibi tertia uerbi.
In meditatiuis fiet formatio talis.
Verbi supremum perfecti pone supinum.
Et finem breuia cum quo rio sit sociata.
Parturio facere sic debes esurioq;.
Verborumq; data sit declinatio quarta.

¶ De regimine Partium orationis.

Hic iubet ordo libri uocum regimen referari
Vult in transitio rectum supponere uerbo
De ꝑsonali tamen hoc intellige dici.
Sæpe uocans uerbum sibi uult apponere rectum:
Et substantiuum uel quod uim seruat eorum.
Horum consimiles debet coniungere casus
Copula ꝑsonam dum pertineat ad eandem.
Ex ui persone rectum regit initialem.
Rectum qui sequitur uerbi natura gubernat.
Apponens duplices substantiuos sibi iunges
In casu simili: poteritq; genus uariari:
Tunc illos ad rem spectare decebit eandem.
Et plus commune præcedere debet in istis:
Sicut homo sortes. animal capra: consimileq;.
Terne persone generaliter omnis habetur
Rectus sed demas pronomina quattuor inde:
Ista uocant rectos ad primam siue secundam
Pauper ego ludo: cum tu diues mediteris.
Nos tuti loquimur: cum uos timidi taceatis.
Personas sibi dissimiles conceptio iungit.
Ac per & in medio posita conceptio fiet.
Si præponatur conceptio nulla paratur.
Concipiens simile sibi uult uerbum retinere.
Prima duas alias recipit: sed non uice uersa.
Concipiens medie dat ternam: nec retrouerte.
Sic ego tuq; damus: ego te fraterq; rogamus
Tu fraterq; datis.
Per cum: sed nunquam per uel conceptio fiet:
Tu mecum iuste debemus iura tenere.
Sic ego cum petro gaudemus iura tenendo.
Sed non per quintum fiet conceptio casum

Si quintus desit : ut petre tuique rogate.
Cumq; tuis sociis orate sacer dionysi.
Inter personas non fit conceptio ternas
Sed per & aut per cum coniunctio fiet earum
Neutraq; concipitur. dominus seruusq; precantur.
Petrus cum paulo regnant cum rege superno
Pluribus est tanquam sententia certa quod inter.
Personas possit fieri conceptio ternas.
Vt personarum generum cõceptio fiet.
Adiectiua tenent generis conceptio: masq;.
Femineum recipit & neutrum. nec retrouerte.
Hic uxorq; thoro sunt iuncti mente remoti.
Sunt domino grati uirgo cum uirgine iuncti.
Bos & iumentum sunt ad præsepe ligati.
Neutraq; femineis tanquam concepta uidebis.
Per uim sunt leges & plebescita coacte.
Hoc etiam sæpe facies in distribuente.
Pronus uterq; iacet de petro dic elenaque.
Disiungit regimen quod iunxerat ante prolepsis
Hi metuũt alius dominos aliusq; magistros.
Aut quod preposuit extra sumendo reducit.
Hi properant & ego. tu ludis & ille sedendo.
Inuenies rectum quandoq; regente solutum.
Ecce tibi rectum quartumue solet dare casum.

¶ De regimine genitiui.

Est obliquorum regimen quod scire laboras
In primis regimẽ qđ fit ꝑ noĩa. post hæc
Quod fit per uerba : dehinc quod fit ꝑ cætera dicã.
Hinc exempla notes quibus ista uidebis aperte.
Nomen significans possessum da genitiuo.
Dicere si uere possis istud mea res est

Cum nihil adiungas non eſt poſſeſſio pura.
Dentur in exemplum tibi. regis equus. ducis aula
Si petis adiungi non eſt poſſeſſio pura.
Per plures ſpecies huius diuiſio fiet
Pars propriumq; regunt genitiuos atq; reguntur
Dum tamen attendas laudem uel crimen in illis.
Dextra uiri fortis ſpeciem ſuperat mulieris.
Vir fortis dextre. ſpeciei femina mire.
Vir duri capitis & forme femina turpis.
Et debet parti quod pars fuit anumerari
Clauſum ſub parte dices tunc temporis eſſe.
Contentum regit hos & res quæ continet illud
Vt uinum uaſis hæc ſunt duo dolia uini
Contentus ſuberunt ea quæ contenta fuerunt
Tempus qui fiunt in eodem continet actus.
His adiungatur prælatio cum famulatu.
Rex huius populi ueniet regiſq; miniſter.
Proximitas contrarietas genus his ſociatur.
Huius uicinus. hoſtis regis. & pater eius.
Verbum quod tranſit dat in or uerbale uel in trix
Præſens participans pro nomine ponitur. iſtos
Iſta regunt caſus ut amans & amator amatrix.
Cuilibet iſtorum poteris coniungere bini.
Suntq; regendo pares prædictis equiperantes:
Vt cupidus ludi puer eſt: timiduſq; flagelli.
Artifici regimen datur hoc ut epiſtola pauli.
Quodq; fit ob cauſam regit hos ut buſta parentū.
Effectus nomen cauſe iunges genitiuo.
Effectus culpe pudor eſt & pena reatus.
Illud quod regitur & rector idem tibi ſignant
Virtus uera dei nos crimine purget ab omni.

Materiam ſignans iungatur ut anulus auri.
Aut ablatiuum dabis ex de præeunte.
Adde relatiuum. ſunt dupla quaterna duorum.
Sic ſpeciem generis dic atq; genus ſpeciei.
Cum partitiuis numerũ ſeriemq; locabis.
Quilibet alter uter neuter duo quartus eorum.
Pone gradum medium partio quando notatur
Et partium pones ubicunq; locorum.
Sub partitiuis pronomina terna locabis
Vt uolucꝛ canit hæc. gemit illa. tacens manet iſta.
Da gradui ſummo genitiuum plura notantem.
Eſt ſalamon populi ditiſſimus atq; uirorum.
Iſte gradus geminos quandoq; regit genitiuos.
Eſſe ſolet nemorum regum ditiſſimus iſte.
Exemplum poterit regimen tibi notificare.
Idq; quod eſſe ſolet de conſuetudine iunges
Vt caupo piſtor horum ſchola ſiue capella.
Leticiæ cathedram ſub conſuetudine ponam.
Additur excellens. flos florum uirgo beata.
His pretium iunges: ut pſalmo trium ſolidorum
Menſuramq; notans: ut uaſa trium modiorum.
Aetatem iungo: uelut annorum puer octo.
Remq; repreſentans regit hunc aut ſigna figurãs.
In crucis hoc ſigno uel regis imagine ſigno.
Per ſupplementum propriis iunges genitiuum
Dalida Sanſonis probat hoc Iacobiq; Maria.
Multaq; comperies ſi poſſeſſiua reſolues.
Additur oblitus memini memor atq; recordor.
Inter & eſt iunge. demes pronomina quinq;.
Intererit regis ut regum iure gubernet.
Regineq; refert ut uiuat crimine pura.

Est intellectum pro pertinet additur istis.
Est patris matrisq; pie succurrere nato.
Dat regimen simile quod pertinet officiumq;
Vt custos regum sic & custodia rerum
Et rectore caret genitiuis sæpe localis.
Cum nullum motum designas: dum præeuntis
Sic numeri nomen. sit prime siue secunde.
Rhotomagi studeas uel rome: deinde moreris
Militie tamen atq; domi residebis humiq;:
Vespera paschalis hoc poni more uidetur.

¶ De regimine datiui.

Possessum debes sociare genusq; datiuo
Cum uerbo per quod substantia significat
Sicq; relatiue uoces hunc sæpe gubernant.
His contrarietas sociatur proximitasq;.
Isti dissimilis uicinus siue propinquus.
In bilis aut in dus uerbalia iungis eisdem.
Sic nobis christus & amabilis est & amandus.
Damnum significans aut utile ponē datiuo.
Hic patri gratus hostiq; grauis dare debet
Patri si prosit illud quod subtrahit hosti.
Istius regimen dabit acquisitio casus.
Nobis est passus qui nobis cuncta creauit.
Nobis surrexit qui nobis tartara fregit.
Verbo sæpe duos dabis acquirendo datiuos.
Acquisitiua notes quibus acquisita uideto
Sæpe resoluis in ab huic uisus: uisus ab illo.
His præceptiua quartisue potes dare uerba.
Iunges quæ fari signant aut significare.
Hec tibi clarifico signo uel denoto scribo
Erudio iubeo doceo simul instruo disco.

Ac introduco debes coniungere quarto.
Dum tamen acquiris decet hæc ſociare datiuis.
Obuius atq; uiam uioue ſimul heu quoq; iungam.
Contigit accidit euenit & placet adde datiuis.
Et libet atq; licet & liquet & uacat additur iſtis.

De regimine accuſatiui.

Accuſatiui regimen ſubiungitur iſtis.
Sæpe quod eſt partis toti datur & regit illã
Eſt ibi ſynecdoche. quando faciem nigra dentes.
Albet nuda pedem mulier redimita capillos.
Multotiens uerbum fert ſignificata duorum.
Voce gerundiui ſolet unum ſignificari.
Accuſatiuos hoc uerbum dat tibi binos.
Dum manet actiuum: ſed & alter habetur eorum.
Qui ſi iungatur paſſiuo non uariatur.
Infinitiui natura modi ſociatur.
Impерſonalis tamen hinc modus excipiatur.
Hinc datur exemplum triplex tibi. dico magiſtrũ.
Diſcipulos mores placidos de iure docere.
Infinitiui natura regit præeuntem:
Doctrinam capiens regitur ui tranſitionis:
Hoc quoq; gerundiuum tradendo dic ibi clauſum.
Cuius ui regitur caſus qui non uariatur.
Dum per paſſiui uocem uolo dicta reſolui.
Aut illic poſiti regit hunc uis propria uerbi.
Accuſatiuis data per uim tranſitionis
Si uox concordet actiua frequenter habebis.
Verbo compoſito caſum quandoque locabis.
Quem dat componens: ut uis exire penates.
Penitet & tedet miſeret piget & pudet iſta
Accuſatiuos ſibi iungunt & genitiuos.

Natura primum. ſed tranſitione ſecundum.
Accuſanſq; modo damnanſq; locatur eodem
Verba quæ ſumpta foris. chriſti bonus ardet amorē
Quæ ſine perſona ſunt atq; gerundia iungis.
Si tamen a uerbo quod tranſeat illa creabis.
Matheum legitur pſalmos erat ante legendum.
Poſtulo poſco peto doceo rogo flagito celo
Exuo cum ueſtit monet induo calcio cingo
Accuſatiuos geminos hæc uerba requirunt.
Hunc dant paſſiua quem uerba uolunt ibi clauſa
Seu quem uis uerbi ſibi poſtulat aſſociari.
Ornatus uerbum ſpatiiq; moreq; gubernant:
Accuſatiuos uocum quæ talia ſignant:
Sæpe regente caret uite modus: idq; probato.
Te ueſti tunicam iam perges millia ſeptem
Vir bone uiue deum. ſic uiues ſecula cuncta.
His obliuiſcor iunges meminiq; recordor.
His iunges iuuat atq; decet delectat oportet:
O que ſibi quartum ſolet heu quoq; iungere caſum
Hunc gerundiuis caſum ueteres poſuere
Vt ſupponentem. quod multorum tenet uſus.
Per ſimileſq; addes. per uicos itur ad urbes.
Inq; notās contra quarto ſolet eſſe locata.
Sæpe regente loci nomen caret. ut babylonem
Ruſq; domum uel militiam rex uadit humumque.
Nomina quæ uillis ſunt apropriata locoue
Qui minor eſt ſeruant hanc normam. ſunt & eiſdē
Rus & militia domus ac humus aſſocianda.

De regimine ablatiui.

Ablatiuorum regimen ſubiungitur iſtis.
Tres notat ēē gradus qui cōpat. īde notabit

Multimodum regimen qui rem discernet aperte.
Ditior est auro sapiens salomone sibylla.
Est auro diues regina magis salomone.
Per magis expone regimenq; uidebis aperte.
Est ablatiuus demonstrans quantus habetur.
Excessus.regit hunc excessum dictio signans.
Hoc lignum digytis excedit quattuor illud.
Hoc lignum digytis est maius quattuor illo.
Remq; notans fieri regit id quo res ea fiet.
Orator uerbis uincit.uincit uir bellicus armis.
Mobile mensuram designans addere debes.
Lignum sex pedibus longum latumq; duobus.
Verbum materiam causam spatium prætiumque.
Aut tempus signans ablatiuos regit horum.
Quæ predicta notant.ut frenum fabricat ære.
Ista pudore tacet stadiis sex distat ab urbe.
Nocte morans tota panem nummis tribus emi.
Nomen eis adiunge modum quod signat agendi.
Accentu plura proferre solemus acuto.
Sæpe potestatis nomen subiungitur istis.
A rex ierusalem domini dono.b.salutem.
Ornatum subdis:indutus uestibus albis.
Synecdochen iungas:ut uultu uirgo decora.
Toti da partem.subiecto proprietatem.
Sed laudem iunge uituperium uel utrumque
Vir manibus ualidis uel uirgo crinibus albis.
Vel uir forti dextra formaq; decẽte puella.
Dextra uir fragili uel forma femina turpi.
Mobile uel uerbum designans proprietatem.
Sextis construitur per quos ea significatur.
Aut instrumenti uel causę nomina iũge.

Cursu festinus fulget uirtute modestus.
Est uelox pedibus blando sermone facetus.
Viribus est uictus: properat pede: uoce benignus.
Remq; carere notans ablatiuum regit eius.
Vt pena careat homo: purus crimine uiuat.
Inter & est iuncta tibi dant pronomina quina.
Intererit nostra uestraq; meaq; tuaque.
Atq; sua. normam refert seruabit eandem.
Plenus inops casum dant istum siue secundum.
Vini uel uino duo dolia plena uideto.
Paupet egenus inops uino uel panis egebit.
Dignus cum potior fungor uescor fruor utor
Et careo iungo casu tantummodo sexto.
Hos casus de pre coram socieq; gubernant.
Cum super est pro de sexto decet hanc sociare.
Iste datur casus passiuis a præeunte.
Cernitur hic a me quandoq; uidebor ab illo.
Vel si susceptum quid signes siue recessum.
Sic a te disco libros a te ue recedo.
Sunt ablatiui plures rectore soluti.
Discere discipuli debent doctore legente.
Atque loci nomen quandoque regente carebit.
Roma militia uel humo uel rure domoque.
Rex uenit atque means doctrinam seruat eandem.
Seruat idem uerbum sine motu dum sociatur.
Nomen plurale uel cui sit regula ternæ.
Qui modo rure canit uerone canet uel athenis.
Ad nomen positum sic sæpe relatio fiet.
Vt uado romam quæ moenibus eminet altis.
Queris si possit adiectiuum sociari.
Vt debet doctas bonus ire scholaris athenas.

Per quo qua uel ubi fit queſtio ſiue per inde.
Illuc intro foras huc iſtuc iungis eoque.
His illo iunges: hac illac pone meando.
Hic illic intus foris & ubique.
Hinc illinc iſtinc remeat foris intus & inde.

De participiis.

PArticipans quod ī ās ul' ī ēs fit dicito p̄ſens·
Tus uel ſus dat preteritū: rus duſq; futurꝫ
Quere per actiua preſens in ruſque futura.
Quæ dedit actiuum dabit hæc eadem tibi neutrum
Sunt per paſſiua tibi cetera ſignificanda.
Deponens terna tibi dat commune quaterna.
Lex tamen eſt talis: quod quæ caruere ſupinis.
Non poſſunt rectum per rus formare futurum
In uerbi genere quæ ſit ſignificatio quere.
Hinc tibi multimodum credas regimen reſerandū.
Dum mutat regimen fit participans tibi nomen.
Dum perdit tempus. dum comparat aſſociamus.
Iſtis compoſitum. dum ſimplex ſit tibi uerbum

De Conſtructione.

ESt poſt predicta cōſtructio iure locāda.
In geminas partes conſtructio ſcīdit illi
Tranſitio debet intranſitioq; ſubeſſe.
Cum partes per quas conſtat conſtructio plena.
Signant diuerſa conſtructio tranſeat illa.
Iudicium ſit idem tanquam diuerſa notando.
Hanc in membra duo diſtinguere conuenit eius.
Sunt ſpecies ſimplex quæ tranſit quæq; retranſit.
Eſt intranſitio tibi per predicta notanda.
Per ſpecies binas hanc diſtingues quia ſimplex
Hanc intranſitio pariterq; reciproce ſcindunt.

Ecce per exempla res eſt tibi notificanda.
Hic ſocium ſuperat. uel Marcum tullius orat
Exorat marcum cicero quod diligat ipſum.
Tullius eſt marcus: bos eſt leo capra iuuencus.
Se regit hic. ego me. tu te. nos diligimus nos.
Iſti ſe ſociant. uos autem diligitis uos.
Actus tranſitio perſonarumq; notentur
Quando non tranſit actus nec paſſio cuiquam.
Infertur: nunquam tranſit conſtructio plena.
Filius alphei iacobiq; maria quieſcunt.
Conſtrue ſic. caſum ſi ſit propone uocantem
Mox rectum ponis: hinc perſonale locabis
Verbum: quod primo ſtatues ſi cetera deſint.
Tertius hinc caſus & quartus ſæpe ſequũtur.
Aut uerbo ſubdes aduerbia ſubde ſecundum.
Caſum rectori. debet uox prepoſitiua.
Quarto præiungi uel ſexto quem regit ipſa.
Infinitiuum perſone ſiue quibuſdam.
Des adiectiuis ut ſunt habilis piger aptus.
Hanc olim pulchram ueteres dixere figuram.
Verba quæ ſunt debet iubet audet uultq; poteſtq;
Nititur & tentat dignatur ſicq; monetq;.
Incipit & tedet piget ac pudet atq; meretur.
Et properat gaudet delectat peni et urget.
E parat & diſcit decet & ſolet & licet adde.
Quæ predicta notant et quæ contraria ſignant.
Addere multa potes quarto caſu præeunte.
Quæ iunges uerbo iunges & participanti.
Si generi uerbi ſua ſignificatio fiet.
Conſona: debetur ipſi conſtructio uerbi.
Sed perſonale ſuppones rectus habebit.

Aut ablatiui præeunt rectore soluti.
Aut postponuntur: sed uix interseris illos.
Appelans uerbum substantiuumq; uel horum.
Vim retinens post se uerbum quandoq; locabunt
Et substantiui data significatio uerbi.
Passiuus & sæpe solet constructio tradi.
Quis qualis quantus cuius cuias quotus & quot
Missa relatiue penitus preponere debent.
Obliquos uerbo. preiunges missa rogando.
Hinc sua iungendo retinent aduerbia formam.
Quis proprium nomen & quæ substantia querit.
Si proprium noui debet substantia queri.
Qua nota proprio tantum de nomine quero
Communi per quis etiam de nomine queris.
Quis bonus est aratro: bos. quis natat equore. piscis
Questitiua pares optant reddi sibi casus.
Cum qui dum donec quoniam similesq; preibunt.
Nanq; relatiui uix implicitum tenuere.
Cumq; relatiuis de iure uiam parat horum.
Precedens debet obliquos iure preire.
Cum notat hoc rectus ac obliquus tenet illud.
Isti subueniet mater sua uel pater eius.
Verbum multociens substantiuum petis extra.
Mobilis & fixi naturam nosse decebit.
Est adiectiui uocis uel significati.
Solius est generis adiectiuum uariatque.
Cum numero casum. uelut hæc est una sororum.
Est inter fratres bonus aut de fratribus unus.
Cum diuersoꝝ uerbum rectis numeroꝝ.
Interponatur utrilibet equiperatur.
Sermones summi patris est meditatio iusti.

Quando relatiuum generum casus uariorum.
Inter se claudunt qui rem spectant ad eandem.
Per genus hoc poterit utrilibet assimulari.
Est pia stirps iesse: quam christum credimus esse
Sic adiectiuum reperimus esse locatum.
Est coluber facta uel factus mystica uirga.
Ponere suprema duo non debes sine causa.
Occurretq; tibi quandoq; relatio simplex:
Femina quæ clausit uitæ portam reserauit.
Ad partem uocis de iure relatio fiet.
Extra sæpe tamen. queras id quod referantur.
Rex est carnoti patrie quæ preualet omni.
Sæpe relatiuo conformari reperitur.
Precedens illi cum presidet immediate.
Sermonem quem uos audistis uerus habetur.
Vsu communi tamen hoc non debet haberi.
Inuenies iunctum possessiuo genitiuum.
Vt mea defunctæ da molliter ossa cubare.
Sæpe relatiuum pro parte refertur: d ipsum.
Vt mea scripta legas qui sum summotus ad histr ū.
Ponis ob id solum præcedens sæpe quod inde.
Certa relatio sit. tua uirga tuus baculusque.
Ipsa mihi uere prebent solatia uitæ.
Ad uerbum sæpe uel adiectiua relatum.
Inuenies. fugis aut puer es mihi quod procul absit.
Pro solauoce supponit sæpe relatum.
Quanuis precedens supponat significando.
Dat deus aureolam quod nomen habetur ab auro.
Estq; relatiuis precedens materiale
Nomen equiria sic nobis placet illa uidere.
Sæpe relatiuum permutat significatum.

Sunt domini quæ nos fecere manus crucifixe.
Et numerum mutat hominem diuina poteſtas
Plaſmat eoſq; marem factor creat & mulierem.
Inuenies poſitum ſine præcedente relatum.
Ipſa petenda mihi Iuno de pellice dixit.
Flens Magdalena quærit ſi ſubſtulit illum.
Indifinite præcedens ſiue relatum
Sæpe locas nullum deſignans inde uocatum.
Cuncta timent hominem quia præſidet ille creatis:
Et perſonalem permutat proprietatem
Vt domino benedic aqua quæ celis ſuperextas:
Sed non eſt nobis imitanda relatio talis.
Non das ad uocem quandoq; relata ſed ad rem
Nominis. ut bona gens. deus eſt protector eorum.
Adiectiua modo poni reperimus eodem.
Pars hominum ualidi turres & menia ſcandunt.
Sunt adiectiui plures diſtribuenti.
Hinc etiam uerbum reperis plurale locatum
Vtraque formoſe me iudice ſunt uenerande.
Sed non eſt talis conſtructio congrua nobis.
Imperſonalis fit demonſtratio ſæpe.
Sal monſtrans dicis te miſit aquis eliſeus.
Equiualens geminis harum ſi iungitur uni
Dictio pro reliqua tantummodo debet haberi.
Sic uiſu cæcum uiſu dic eſſe carentem.
Quando negatiuum uerbo conſtructio iungit
Obliquum per non exponere conuenit illum
Aut ſimul exponi debet conſtructio tota.
Fiet aſimbaſma ſine recto clauſula plena.
Me tedet uitii: placet illi iura tueri.
Quæſtio fit ſi fiat in his conſtructio duplex:

Huic placet esse probo. nobis placet esse peritos.
Iungere consimiles debet coniunctio casus.
Quam nisi præter quam retinent simile sibi formã
Actum siue pati signare gerundia possunt.
Atq; supina per hæc datur his constructio duplex
Si tamen a uerbis ueniat signantibus actum.
Hæc delectatur in spectando quasi pulchra.
Deque gerundiuis quæ sum gerit esse uidetur
Quæstio: si triplex illis constructio detur.
Presbiter essendi causa uis clerice radi.
Militis essendi causa precor arma parari.
Essendi regem causa me posco iuuari
Infinitiuo primum distingue supinum
Atque gerundiuis primis suprema supina.
Si iungam uerbo per quod motum tibi signo
Fiet de uoce sermo quandoque per illam.
Materialiter hanc dices ibi esse tenendam
Casus per uoces confundes materiales.
Vox cuius pars est apponens præpositiua
Vna potest alii sociari præpositiue
De post fætantes de sub pede de prope montes.
In subter uel tus dant quartum dum sociemus
Verbo signanti motum uel participanti
De motu dici credas tamen exteriori.
Si non designo tibi motum construe sexto:
In campo curro si sis bene dicis in illo.
Si sis exterius in campum sit tibi cursus.
Iungere non poterit coniunctio mobile fixo.
Iungit diuersa coniunctio significata.
Quæris si liceat uoces coniungere binas
Per uel siue per & solam uel non mediate

Cum uoces fuerint tales quod ſignificato :
Vnius alterius comprendes ſignificatum .
Recte dicetur homo grammaticus ſimileſq; .
Et parti iunctum debes reſtringere totum .
Id ſolum preſta quod pars non denotat iſta.
Inde poteſt quæri ſi poſſit idem ſibi iungi :
Aut ſi iungatur quod adeſſe nequit uel abeſſe .
Si iungas recte facies quam participare
Concedo quod tu melior ſis quam plato. recte
Concludes ergo plato participat bonitate .
Deq; relatiuis logice fit regula talis .
Quando relatio fit extrinſeca debet eidem
Dictio ſubiungi quæ rem determinet eius :
Cumq; relatio fit intrinſeca nil petit addi .
Plurali numero. ſimiles ſunt quos ibi cerno .

De quantitate ſyllabarum .

Pandere præpoſui ꝑ uerſus ſyllaba quæq;
Quanta ſit & pauca ꝓponã congrua metris
Quæ doctrina licet non ſit penitus generalis
Proderit ipſa tamen pueris ſi lectio detur .
Per ſe multa ſcient & doctor pace fruetur
Multotiens aliquas quas dat tibi regula longas
Siue breues metri cogit grauitas uariari .
Græca quæ nunc noſtro nunc more ſuo uariantur
Ad placitum poni propriorum multa notaui .
Cum ſim chriſticola normam non eſt mihi cura
De propriis facere quæ gentiles poſuere :
Diſtinxere pedes antiqua poemata plures .
Sex partita modis ſatis eſt diuiſio nobis
Dactylus & ſpondeus exinde trocheus anapeſtus
Iambus cum tribacho poſſunt procedere metro.

Dactylus ex longa breuibuſq; duabus habetur.
Dicitur ex longis ſpondeus conſtare duabus.
Syllaba bina trocheu tibi conſtat longa breuiſq;:
Productam breuibus ſubdes anapeſte duabus.
Terna breuis tribracho. iambo breuis inſita longe
Syllaba quæ breuis eſt unū tempus tenet: in quo
Profertur. longe debes ſpatium geminare.
Sic cuiuſq; pedis quo tempora ſunt numerabis.
Verſibus exametris ſemper debet pede poni
Dactylus in quinto ſextum nunquam retinebit.
In pedibus primis hunc ſpondeumue locabis.
Omnes ſpondeo donare potes niſi quintum.
Sedes nulla datur preter quam ſexta trocheo.
Quarta pentametri quintaue locas anapeſtum.
Pentametri tribracho ſedes patet ultima tantum.
Iambo uel nulla uel tantum tertia detur.
Forte ſibi ſedem tribrachus dare poſſit eandem.
Et proceleumaticum poſuit quandoque uetuſtas.
Nunc nullus ponit breuibus ſonat ille quaternis.

Q Vine uocales ſunt a prior: e q; ſecunda.
I ſuccedit eis: o quarta: ſit u q; ſuprema.
Omnis preter eas tibi littera conſona fiet.
Mutæ ſunt nouem b.c.d.f.g.k.p.q.t.
Sunt l & r uere liquide quia ſæpe liqueſcunt.
M ſimul n q; uel s liquidas quandoq; uocamus.
S nunquam ſed n m q; prius nunc neutra liqueſcit
Conſona bina per i dic ſæpe per u q; notari.
Hoc quando fuerit uocum ſonus ipſe docebit.
Vocali preiungitur u non conſona uimque
Perdit: & hoc ſuauis quæror aut aqua līgua ꝓbabit
Moſq; modernus habet quandoq; quod s præeūte

Sy'llaba diuiditur tunc u uocalis habetur.
Nam diphthongus ab u noſtro non inchoat uſu.
Verſificatores h pro nulla reputabant.
Dum teneant iotam uocales undiq; clauſam
Conſona iota duplex: duplices x z q; fiunt.
Simplex zeta tamen reperitur ut eſt petrizoma
Iotaq; compoſita ſimplex eſt ſæpe reperta.
Dictio uocali finita'uel m ſibi ſubdi
Verſu uocalem nunquam permittit eodem.
Sy'llaba quæ binas uocales uim retinentes
Continet eſt longa diphthongo ſic probat aula.
Quando uocalem duo conſona iuncta ſequuntur
Aut unum duplex producit eam poſitura.
Sed cum finitur uocali dictio curta
Conſona quæ ſubeunt non hanc producere poſſunt
Si faciet curta uocali ſy'llaba finem
Mutaq; cum liquida uocem ſubeunt in eandem
Ex ui nature proprie licet hanc breuiare.
Sed propter mutam liquidamue potes dare longā.
E de pre uel ſe componens non breuiabis.
Sed uocalis eas poterit breuiare ſequela.
Reiicio refert diſtat dant re tibi longam.
Corripies aliis niſi duplex conſona ſubſit.
Bis bi. breues dantur niſi conſona bina ſequatur.
In deriuatis ſua quæ ſit origo notetis
Qua fiet parte deſcenſus apertior inde.
Vt moueo motum mutabile ſiue mouendum.
Et quæ uocalis in origine quantaq; manſit.
Nam deriuatum tantam ſeruare decebit
Subdita uocali ſi conſona non moueatur.
Vocalem ſæpe noua conſona dat uariare.

Mobilis ex moueo datur & mutatur ab illo:
Excipienda ſuæ ponentur in ordine normæ.
Hæc de compoſitis teneas quod ſit tibi tanta
Vocalis quantam ſeruabit dictio ſimplex.
Si mutes etiam uocalem norma tenebit.
Conſona ſi maneat in ſimplice ſubdita uoce.
Excipienda locis quibus eſt opus excipiantur.

OMnia præterita pones diſſyllaba longa.
Quæ breuiãt gemine uocales deme bibitq;
Et dedit atq; fidit ſcidit & tulit & ſtetit hæc ſex.
Præteritum geminans primam facit hanc breuiari
Eſtq; ſecunda breuis: tamen unum cædoq; demis
Atque pedo.
Præteritis pluſquam perfectis atque futuris
Coniunctiuorum ſeruit lex præteritorum
Hæc in paſſiuo ſunt tempora iuncta ſupino
Normam præſentis per cætera tempora dices
Participans ſocia præſens in duſque futura
Debent conſimilem ſeruare gerundia legem.
Longa ſupina dabis diſſyllaba. ſed breuiabis
Qui ſi ci ſa li i da ra ru ſta deque ſupinis
Orta ſequuntur ea: ſi ſtaturus tamen extra.
Nec patrem ſequitur ambitus ſi moueatur.
Quod fit in us uel in o uel in or uerbale uel in trix
Participans quoque præteritum per ruſq; futurum
Ad normam debent ſe conformare ſupini.
Vi tum dante præit uocalis non breuiata.
Qui ſi ci ſa li demantur & inde creata.

QVi rectos ſuperant obliquos creſcere dicas
A pluralis & e crementum protrahit oq;.
Iuel u cremento breuiare iubemus eodem.

Sunt teſtes quorum quarum rerum manibuſq;
Et uerubus rebus dominabus ſiue duobus.

VErbū ꝑſonam quod habet ſuperare ſecūdā
Primi præſentis creſcens hac arte notabis:
Debet ad actiui præſens hæc norma referri
Et ſi non habet actiuum fingere debes.
A creſcens uerbum producere debet ubique:
Ex do fit a breuis cum prime compoſitiuis.
E niſi cum ſubit r debes producere ſemper.
Cum ſubit r curtam dant plurima: plurima longā.
Ac edo diſcutias modo curtans & modo longans.
In ſum ſiue fero crementa uelimq; notato
Omne lego præſens breuiat quartiq; ſecundum.
Longam paſſiuo reris uel rere notato.
Pluſquam perfectū ꝑ quamlibet eſt breuiandum
In coniunctio duo tempora curta notato.
Curta fit in prima beris uel bere ſiue ſecunda.
E uerbum creſcens alibi producit ubique
I tibi producit quartæ creſcentia prima.
Omni præterito reperimus imus breuiando.
Inq; uelim produc crementa priora uel in ſum
I breuies aliis ſi non u conſona ſubdit.
O creſcens uerbum producit & u breuiabit.
Has per crementa normas diſſyllaba ſerua.
Sed tamen has normas dic ad medias ſpeciales.
Compoſitum partis retinens i fine prioris
Hanc breuies mediis ſicut tubicen. ibidem
Excipies. iungetur ei tibicen ibique.
Ex di compoſitum produc. ſed de me diſertum
Et quæ componis ex græco curta locabis.

U Vocalis breuis eſt alia ſubeunte. ſed inde
Demi plura queunt ut dius diaq; dium
Et fio cum ſit diſſyllaba uox breuiatque
Cum poliſſyllaba ſit fiet probat hoc fieretque
E ſuper i longam dat declinatio quinta
Quando uocalis preit e ſed eam breuiabis
Conſona ſi præeat: dic ergo rei ſpeciei
Græcaq; iungentur quia longa frequenter habent
I ſuper a propriis raro breuiatur hebreis
Vt tua metra petunt dabitur genitiuus in ius
Corripis alterius. ſemper producis alius.
Tenditur eous aer corea platea.
Vocalem medie breuiant ſi muta ſequatur
Cum liquida: tamen hanc ꝓductam pone breuēq;
Longa fit adiutrix octobris nomen in atrix.
Cum chiragra podagra quidam breuiant alii non.

A Nte b fit breuis a ſicut ſcabo ſiue ſcabellū
Et ſtabilis ſtabulū dabo l labo ſiue flabellū
Et labor hinc demam labi uel fabula flabam
Scabidus & tabes & ſtabam pabula labes
Et fabor ſtabo nabamq; ſimul ſociabo:
Flabellam uaries potius producere debes:
Ac breuis probat hoc acer arbor acerbus aceſſo.
Cum b preit uel p produc. ſed deme paciſcor
Et placet & baculus: ſpatiū bracos eſt breuiandū
Graculus addatur. ſed hiacintus uariatur
Hic acer thracus facundus machina dacus.
A dcorripies tibi ſint gradus & uada teſtes.
Excipitur radix & clades ſuadeo ſpadix
Trado traduco gradiuus uadoq; rado:

Et gades.
E ſuper f breuis a. ſit zaphirus lapis extra.
A g breuis probat ecce ſagax ſtrages. retrahantur
Vagio uagina magalia ſtragula ſaga.
Lagana producit petrus indago ſociatur.
S p uel f preſit produc. ſed deme flagella.
Additur hinc fragor & fragilis plaga rete uel ora
A ſuper l tardant diſſyllaba. ſed alo uerbum
Ac alit atq; malum pro mobile deme palamque
Atq; falam ſic deme fales his iuncta palumque
Atque ſalum mare.
Hiſque naſcuntur pariterque corripiuntur
Hæc quibus eſt creſcens genitiuus corripe ſicut
Sal ſalis atque palus uaries calo longa ſit ales.
Quæ poliſſyllaba ſunt breuies: baliſtaque tolles
Alea caligo balenaque ſalubra ſqualet
A ſuper m tardant diſſyllaba quæque ſequentur
Sunt damus atq; fames clamis attamē ac amo dēpta
Atque thamos.
Quæ poliſſyllaba ſunt breues. amito ſit extra
Lamina lamentor quibus amentum ſociatur.
A ſuper n longam faciunt diſſyllaba. deme
Hinc manus atq; cano canis hinc anus addis anaſque
Et ano ſiue phanes ſic quæ deducis ab illis .
Ni ſint a longis poliſſyllaba curta notabis.
Ganeo dematur .
A p breuis. niſi papilio uel uapulo papo
Appulus & papa zaphirus crapula lapa
Mapaque cum rapa .
Ante q fit breuis a ſemper. niſi compoſitiua.
Ar breues quod ariſta probat uaricoſus haruſpex

Excipitur carex ac area uarica uarex
Areo narica uel glareo pareo uarix
Carica coniuges.
Produc rus uel ra rum carus tibi teſtis.
Ara dei ſed hara ſuis & para dempta parumque
Cum ſubit s produc diſſyllaba. ſit quaſi dempta
Et caſa ſiue baſis: poliſſyllaba curta locabis.
Caſeus excipitur & baſia longa notentur.
At breuis nato ſit teſtis quater atque quaternus
Atqꝫ ſtater ſtatus & ſtatio latet. ac retrahantur
Vates ſaturnus laternaque mobile latus
Quattuor aut fatum naturaque quatenus ater
Atria catholicus clatros breuiare ſolemus.
Platos cum ſtatim uaries. ſed longa locabis
In quibus m ſuper eſt aut r muta præeunte
Philoſophi matheſim breuiant untesque mateſim.
Vt placet eſt platea uel platea ſiue platea.
A ſuper u breuies. ſed gnauus & auia demas
Gauiſus maius & mauors pauoque nauis
Suauis prauus item ſi preſit la'dita mute.

Ante b fit breuis e ſi non conſona preſunt
Debilitat rebus phebus thebeque notent
Nebrida debilitas & phebes nebula gleba.
E c breuis ſecus eſt teſtis. niſi ſecula mechus
Fecis ſecurus fecundus græcia cecus
Preco me te ſe uecors & ſecius echo
Techaque longantur de qua chiroteca creatur.
Ante d protrahis e ſi ſint diſſyllaba ſicut
Sedes & tedet. cedo pro dic'demis edoque
Pes pedis atque pedum cedrus: ac poliſſyllaba curta
Vt ſedo medicus ſed ſedulus excipiatur.

Seditioq; simul.
Cum subit f breuis e. sed compositiua notabis.
Ante g fit breuis e rego teste legoq; tego
Excipias reges reginaq; regula leges
Eger & egiptus legans & regula dego
Egis & egloceros.
E super l longam faciunt dissyllaba: sicut
Chele deme chelim uelut inde uelimq; geluque
Atq; melos scelus atq; celer melus. ac breuiabis
Quæ polissyllaba sunt spelunca bellua demis
Delibutus & electrum speleaq; græcum
Helisius cum delitiis delubraq; iungam.
E super m breuis est. sed femina semeta deme:
Demoq; produces sed longis addere debes
E super m solam. sed correptis emoq; iungam
Ac emioque themis.
Et cum cremento dissyllaba nomina produc.
Sed memor atq; nemus pariterq; femur breuiabis.
Compositiua notes.
E super n longa: fit enim breuis atque fenestra.
Atque penu penitus penetro penes atque penates.
Et frenesis.
Si b uel g uel s t uel u præiungitur illi.
Fit breuis: ac uenum produci uenaq; debet.
Tenia tene simul & uenor trenera senus.
Ante p fit breuis e ueluti reperire. p duplex
Repperit excipies simul & prepucia prepes.
Ceppaq; protrahit e. sed & hanc producere debes.
S si b preposita breuiato tamen sepelire.
Longa fit epacta cum repo.
Ante q fit breuis e sicut neque: demitur æquor

Equus & equalis nequaquam nequaq; nequam.
E ſuper r breuis ut ſeries hera ſiue ceramon
Sic & herilis herus hereſis. tamen excipis heres.
Hereo feralis erumnaq; cerulus heros.
Meret & heruca ceromaq; ſaria ſeres.
Es eris quero gens ceres ceraque ſero.
Erigoneque.
Serapelina clerus. debeſq; notare.
Longam ue ſuper l. ſed deme ueru uereorque.
Corripis inferias feretrum ueretrum merumque.
P quoq; præpoſita ponas diſſyllaba longa.
Longa ſit e ſuper s. niſi compoſitiua theſiſque.
Atque Ieſus.
Ante t longa fit e ceu fretus. deme metallum.
Ac etiam metuoque fretum meto metaq; retro
Adiungaſq; gethes & ſi p preuenit aut u
Thetys ios thetymq; dabit thetis eſt thetidiſque.
Pre format preter debes producere pretor.
E ſuper u produc ut ſeuus. deme ſeuerus.
Vt leuo ſiue breuis: breuis & leue non honeroſum

ANte b fit breuis i tribulus ꝓbat hoc hiberus
Tribula dematur hibernus fibula ſcribo
Tibia liburnum ue mobile liber & ibo.
Et libum libo & iubex ſicila quibo
Ac ibis.
Ante c fit breuis i fit conuicior tibi teſtis
Atque dicax. demo conuicia ſpicula dico.
Vicus cum mica uel niciteria trica.
Vicenus quoq; tricenus ficedula ficus.
Lycia cum ſpica uel ſicut picaq; picus
C duplicat ſicca ſiccus. ſed ico breuiabis.

Quodq; dicax ponit ut fatidicus breuiabis.
Ante d longa fit i uelut idem pro mare fido.
Et fidus: sed demes idem neutrale fideſque.
His ideo fidis atq; cidonia iunge quidemque.
Addis idoneus his & ſi b uel u preit aut t.
Strideo produces & ſtrido rideo iunge.
Idola dic longa tamen inuenies idolatra.
I ſuper f longa: niſi compoſitiua ciphuſque.
Ante g corripis i ueluti fligo figoq; demi.
Viginti bige triginraq; frigora pige.
Migro pigardus figoq; ſimul ſociamus.
S t ſi preit ut ſtygo longa manebunt
Sed ſtiga cū ſtrigibus breuies: ſtrigilis uariemus.
Longa fit i ſuper l ut millia deme chilindrum.
Et philomena philix hilaris ciliumq; cilixque
Et granum milii bilibris Pilus & pila ludus.
Si preit s aut t tunc debes i breuiare.
I ſuper m tardant diſſyllaba. ſed thima deme.
Et nimis atq; fimus ſimul his & himen ſociabis.
Quæ poliſſyllaba ſunt: niſi ſimia: curta manebunt.
Longa fit i ſuper n: tiniam linio lino demis.
Tinea producit petrus riga.
Quæ c uel s aut m iungitur i ſunt breuianda.
Vt ſinus atq; minor. ſed ſinum minoq; demis.
Ante p fit breuis i uult uipera ripaq; demi.
Sipharum ſipho ciphus cum ſtipite ſtipo.
I q breuis probat hoc liqueo liquor inde liquoris.
Atq; liquor quaris ſit liquor liqueris extra.
I ſuper r longant diſſyllaba lira probabit.
Vult pira ſiue uiri pirus & reſonans lira demi
Quæ poliſſyllaba ſunt breuiantur. ſed tria deme

Pirula pirata ſit piramus his ſociata.
Longa fit i ſuper ſ: niſi deme miſerq; miſertus:
His triſanam iungis. ſed compoſitiua notabis.
I breuis ante t fit iter hoc teſtatur itemque.
Ambitus ambitio demes ambitus & itur:
Nitor dis ditis clitella lis quoque litis.
Pſytacus & titan titilo ſis quoq; ſitis
Italus & phiton glitis pitaſmata iungo.
Littera t duplicat.
M præeunte uel r aut u producere debes.
Sed breuies uitulum britones ouiq; uitellum
V longam facit i: nuis hinc uult regula demi.
Biſque notes & tris & quæ componis ab illis.

A Nte b longa fit u uelut obex obicioque
Excipiatur obex uerbū ſoboles uel obeſus.
Produces etiam ſi duplex conſona ſubſit.
O c corripimus ueluti locus atque iocoſus
Et iocor & ꝓceres oculus uoco. ſed retrahantur
Iocundus uocis procerus & ocior addis
Phocaque uocalis coccitus c duplicabit:
Occulo longa dari decet ocia uocula iunge.
Occo c duplicat ſuffoco debes uariare.
O d producuntur diſſyllaba. ſed modo der[illegible]
Ac odor atq; modus poliſſyllaba curta manebunt.
Proderit eſt longa. ſed proderis eſt uarianda.
O ſuper f breuis ecce ꝓfor ꝓfugus uel offella.
Profugio dempta uel ꝓfero profuit offa.
O g produces. toga deme rogoq; roguſque
Atque logos
L curtam facit o ſicut colit. excipe nolo
Molior & moles ſol ſolis dolia proles

Solor boletus olim colimphia ſolus:
Polipus & ſtola prolixus coloque colas.
Sollemnis ſollers quibus l duplex reperitur
O ſuper m longam facies ut comere comis.
Homentū. ſed homo demas ſtomochū uł omaſum.
Et comedo dominus domus & coma ſiue comare
Et glomus & glomero comes atq; como uel omitto
Et thomos atque uomo.
Eſt ſuper n breuis o. niſi nonus zonaque pono.
Et nonas: monos longandum credo breuemque
Si c uel d uel r precedit longa locetur.
O p breuis ueluti ſopor atque ſoporus oportet.
Atque propago. ſed opilio popiſmaque demo.
Vitis propago uel ſopio populus arbor.
Opportunus & opperior tibi p duplicabunt.
Cum c preit longa: ſcopulos cophinū cophos extra
O q corripitur. ſed compoſitiua notentur.
O ſuper r breuis: excipitur flans chorus & oris
Oroque cum coram uel thorax horaque noram.
Coralum quoniam mos moris morus & horum.
Dōricus & ſorex.
Et cum preuenit l aut r producere debes
O ſuper s longa: roſa demitur atque proſeuca.
Et doſis & poſui. ſed proſa poteſt uariari
O ſuper t breuis eſt totidem quotus ac noto teſtes.
Et nota ſed demis dos dotis potoq; cotis.
Quottidie totus uotum motumque notemus.
Produces etiam. ſi præſit conſona bina.
Sed breuiare pthotos & ab illo ſumpta ſolemus
Atq; proteruus item prothos.
O ſuper u breuies. ouum prouincia demes.

Prouidus eſto comes.

ANte b fit breuis u teſtis rubus rubeuſq;
Excipies tuber rubigo ſuber & uber.
Et puber pubes & ſi b præuenit aut n.
In nuba corripies & pro nuba ſiue bubulcus.
Nubo tamen longum connubia ceu metra requirũt
Ante c longa fit u ceu duco luceo lucis.
Deme lucerna lucror & dux ducis atq; ducenti:
Et ſi preponis n aut c uel r breuiabis.
Ante d longa fit u ceu trudo: deme rudentes.
Et pudet atq; ſudes rudis atq; trudes ſtudeoque.
Et cudo: ſeu rudo ponis ceu metra requirunt.
V raro ponis ſuper f nec eam breuiabis.
V g produco: tuguriq; tamen memor eſto.
E præeunte uel i uel p debes breuiare.
Fruges producis & iugera mobile iugis.
Et frugi.
V ſuper l breuies: uligo demere debes.
S præeunte uel f aut m producere debes.
Excipitur fulica mulier gula iungitur illis.
Longa fit u ſuper m ſic humanum dabo teſtem.
Hinc humus ac humilis humerus fumus: excipieſq;
Si præit n aut t uel c debes breuiare.
Numen produco ſtrumamq; ſimul ſociabo.
V ſuper n longa. cuneum tunicaq; retracta.
V p corripitur. ſed iupiter excipiatur.
Cuppaque cum ſtuppa.
N præeunte uel r aut p producere debes.
Pupillam uaries.
V producatur ſuper r. nurus excipiatur.
Et furit adiunges muriam ſimul atque cúrules.

Longa fit u ſuper s. ſed deme ſuſurro puſillum.
Vt producunt diſſyllaba. ſed puto deme
Putris uti cutis atq; frutex uter utra lutumq;
Quæ poliſſyllaba ſcis cum prole ſua breuiabis.
Mutuus excipitur & mutio glutio putret
Futilis addatur cum futio longus habetur
Vtilis ac utor uterus bene non ſapit utrem.
V ſuper u ſolam produc. dant cætera curtam.

De mediis ſyllabis.

Breuis in mediis datur ante b ſyllaba teſtis
Si bilis a ſequitur ut amabilis excipiatur
Et letabundus formamq; parem ſociamus
Quæ facies ulum tibi ſit uenabula teſtis
Ante c fit breuis a: dematur opaca cloaca
Quod dat ulum ſignes obliquos addere debes.
Sed nunqum mediis ſubeunt diſſyllaba normis.
Ad corripies uelut elada: deme cicada.
A ſuper f breuias colaphus teſtis tibi fiat
Ante g longa fit a. ſed nomina deme ſecundæ
Sic pelagus ponis his abdenago ſociabis.
A ſuper l breuias uelut italus. excipias hæc quæ
Tertia declinat hoc auſtralis manifeſtat.
Produc in neutris obliquos ecce thoralis
Aſcalon eſto breuis ſupperadditur abſalon iſtis.
Italides & tantalides ſua curtat origo:
M ſubeunte breuis erit athalamusq; probabit.
Quæ faciunt amen produces ut timiamen.
A ſuper n breuis ut clibanus. tamen excipis illa
Quæ declinabit tibi tertia ſicut inanis.
Vocali iuncta producitur ut matiana
Deriuata ſimul nomen gentile locique.

Sed libanum breuies: ſit arena iuncta balano.
Produc obliquos & compoſitiua notato
Hiſdem uulcanum cum gargano ſuperaddes.
A p ſuper breuis eſt: ſed deme priape ſinapis
A ſuper r breuis ut barbarus: hinc zodoara
Excipe queque uides deriuari manifeſte.
Quidam denarium breuiant non primitiales
Obliquos produc: iubaris uel ceſaris educ
Compoſitiua notes & nectaris aſparis atque.
Boſtaris.
A ſuper s breuis eſt ut carbaſus: excipias quæ
Deriuata palam cognoſces ſicut agaſo
Longis parnaſum iungis ſociabis omaſum.
Ante t corripis a ſicut cyatus. tamen inde
Excipias uoces quas deriuabis aperte
Quæ fiunt in tes ſociabis ſicut achates
Iungit nomen in as obliquos ſic probat abbas.
Corripies alios ſunt ſceumata ceumata teſtes
Longa fit a ſuper u tibi ſit pro teſte cadauer.
Compoſitiua notes.

Ante b longa fit e fiat tibi teſtis ephebe.
Deficit hīc erebus heſebō ſimł & terebītus
Additur eleborus.
Ante c longa fit e. ſenecam tamen excipis inde.
Ante d producis e: ſed tamen eſeda demis
Melchiſedech ſocia & nomina quæ facis inda.
Pes dat edis cunctiſq; ſuis compoſitiuis.
E ſuper f dabitur breuis. hinc elephas breuiatur.
Ante g corripis e. ſed abeſt triſtega cetegus.
E ſuper l dabimus longam probat ecce faſellus.
Abimelech remoue debet breuis angelus eſſe.

E ſuper m longa uehemens heremuſq; retracta
Additur his hyemis alemania gethſemaniq;.
Longa fit e ſuper n helenam tamen hinc helenūq;
Et iuuenes aſenec hebenus debes remouere.
A nte prata fit e moneo tamen hanc breuiare
Excipe præſepe
R ſubeunte breuis datur e: tamen excipies rus
In propriis ſicut gualterus & adde ſtateram
Et deriuatum quod rus determinat aut rum
Ex hoc auſterus producitur atq; galerus.
Cerberus eſto breuis. ſunt longa megera chimera
Infera cum ſuperis iterum breuies uterumq;
Et pateram
Pantheramq; morans cratheram iungis hiberum
Corripis obliquos alios: uaria mulierem
Cumq; rium ſequitur uſu uario reperitur.
E ſuper s breuis. excipitur diuina matheſis.
Ad placitum freneſis eſt excipienda poeſis.
T ſubeunte datur e longa. ſed excipis hæc que
Tertia declinat iungatur ei ametiſtus.
Obliquos breuies: agnetis demere debes
Longis utare locuplete lebete quiete
Et magnete ſimul temetum breuiare ſolemus.
E ſuper u rara fiet tamen hæc tibi longa.

A Nte b fit breuis i: ſed componentia ſignes
Quæ dat quarta ſolēt uariari poliſſyllabiſq;
I c ſequente breuis: dematur apricus amicus
Additur his umbelicus formica pudicus
Et cum lectica lorica murica caycus
Iſtis mendicus cum ueſica ſociamus
Eſt urtica ſimul: & quæ poſt format & ante:

In propriis icus producitur ut fredericus.
Longa fit icis ab ix exemplum sit tibi felix
Sed mas solus icis sicut calicis breuiabis
Iunges cum silice salicem pernix dabit icis
A pernicor icis a pernico sic uariabis
Masticem produc & fenicem breuiando
Quod dedit x nisi lodicis bombix dabit icis.
Ante d corripis i sicut cupidus. sed abidus
Excipies: & quæ trissyllaba ponis in ides
Hisq; coronidem uetereς iungi uoluere.
Producis ido sicut formido cupido.
Cum desideriis addes considero longis
Pone duas primas dauidis ceu metra poscunt
Perfidus infiduscq; fides fidoq; probabunt.
I super f raro ponis sed eam breuiabis.
I dabo pre g breuem. sed quæ facis in ga uel in go
Demis ut auriga caligo. sed breuianda
Quedam composita tibi sunt calige socianda.
I super l breuies solum tamen excipe neutrum:
Quod facis ile quæ sunt a nomine iunges
Sicut quintilis breuis est humilis pariliscque
Dapsilis & pestilens & nubibus additur istis
Exilis longum subtilis aprilis asilum.
I breuies super m: tamen excipiemus opimus
Cum quo sublimus: & compositiua notemus
Zima puto longum tamen azimus est breuiandum
Et deriuatum de quarta sit tibi longum.
I super n breuis est. tamen hinc festino caminus
Excipias propria simul his iunges & erinys
Et deriuatum tibi sit pro teste quirinus.
Iunges ciminum catinum siue salinum

Pina ſuperq; dabunt tibi longa propino ſupina
Craſtinus eſto breuis ſimul heccine nūdine iungis
Protinus his acinum perendino iungitur & que
Ex oleo byſſo clam formas ſeroq; fago
Et quæ yacynthus bombixq; dat ac ametiſtus.
Ante na longa fit i uult pagina femina demi
Machina cum trutina ſeu ſarcina fuſcina iunge
Buccina cum mutina proſerpina lamina iunges
Sic helemoſina fit & patina. longa patena.
Obliquos exhinc produc alios breuiabis.
Q ſubeunte damus ſi longam ſicut iniquus.
Cum ſiliquis reliquos & compoſitiua notabis.
I ſuper r breuies tamen excipis inde butirum
Sic delirus erit ſaphirum iunge papiro
Appellans lapidem. ſic pro utro breuiatur.
Eſt ſuper s breuis i. paradiſum non breuiabis
Anchiſen iunge gauiſus ei ſuperadde.
Præcedente para breuiatur. leſio longa.
Eſt i pre t breuis leuitas erit hinc tibi teſtis.
Quæ fiunt in ta proprio de nomine ſumpta
Siue loci propriaq; ſimul producere debes.
Vt margaritam leuitam aut heremitam
Vt placet eſt pituita petrus dixit polimita
Quæ fiuntin tis aut in tes longa notabis.
I tus ſi detur a nomine longus habetur
Et ſic excenſu cenſitus dicere debes.
Seruus curtat itus aduerbia ſic breuiamus.
A uerbis quartæ uenientia longa notate.
Tertia præteriens in ui dat itum breuiando
Præteriens aliter itum producere debet
Curta itum pario uel diſco parcoq; poſco.

Quæ gio dat uel bo quæ prima datq; ſecunda.
Cumq; ſupina dabunt i longam t ſubeunte
Quæ formantur ab his ito longum reputabis
Agnitus eſto breuis ſocietur cognitus illi.
Itus producit quam deponens generauit.
Sed tuor abbreuiat ea quæ de ſe tibi format.
Et producuntur lechitus & hermofroditus.
Sic aconita locas coccitus ei ſocietur.
Nominis obliquos quos in his fiet dabo longos
Corripies alios.
I ſuper u longa. niniue tamen eſt breuiata
E St orobus teſtis quod o ſupra b breuiabis.
Demitur ambobus october ſiue duobus
Ante c curta fit o tamen obliqui retrahantur.
Ante d corripis o uelut exodus. hinc procul eſto
Herodes & ei cuſtodes ſunt ſociandi.
O ſuper f breuis eſt: ſit ſarcophagus tibi teſtis.
Eſt o ſuper g breuis uelut egloga. ſed remouebis
Quæ g uocali preiungitur ut ſynagoga.
O ſuper l fiet breuis hoc ſoboles manifeſtat.
O breuis eſt ſuper m ſolomon ſic eſſe probabit.
Quæ ſeruant neutrum genus excipe ſicut amomū.
Longa fit o ſuper n: ſed ſindonis excipiatur
Sardonis atq; diaconis & turonis ſociatur
Ligonis & britonis ac obliquos propriorum
Quæ loca deſignant prædictis addere debes.
Cum proprium fit in on. tamen excipies calidonis
Simonis armonicus mamonam ſociare ſolemus.
Canonis eſto breuis cum demone ſindonis ut uis.
P præeunte breuis datur o caropos tibi teſtis
Eſopum retrahis europam ſiue piropum

Vt placet est canopus.
O super r breuies sophoram testem tibi sumes.
Deriuata palam produc patet ecce sonorus.
Nominis obliquos quod in or fit iunge: sed arbor
Et memor & rhetor castor seu memor & equor
Corripuere suos. sed longis adde pelorum.
Et quædam propria sunt obliquis breuianda.
Mas facit os oris: quæ dant us & ur breuiabis.
O super s longa sic testificatur alosa.
T subeunte damus o longam sicut azotum.
Quæ componuntur discreta mente notentur.
O super u raro: sed compositiua notato.
ANte b fit breuis u: sed demitur inde saluber
Vc ꝑtrahimus quotiēs a uel um p̄it aut us
Cætera corripias: sed pullicem tibi demas
Manduco iungas fiducia.
Ante d longa fit u: pecudis hinc sed retrahatur.
Pre g longa fit u: tamen hinc tibi coniuge dempta
Sugo producis sed sanguisugam breuiabis.
V super l breuies getulus adulor adempta.
Quæ declinabit tibi tertia longa manebunt:
Nomina: sed zabulon breuiatur hercule iuncto
Hic sotular socia specular breuiabit origo
Obliquos breuies ut presulis & nebulonis.
V dabimus longam super m tibi sicut alumen
Incolumis contumax demis & autumo iungas.
V super n longa ponetur teste lacuna.
V p super breuis est. sed compositiua notabis.
V super r longa est. sed purpura ponitur extra.
Corripe uerba quibus meditatio conuenit & que
Sunt forme similis ut luxurio sociabis.

Mercurium ſignes & centurio lemureſque.
Obliquos breuies tellurem demere debes.
V ſuper s longa tibi ſit pro teſte creuſa.
Pre t longa fit u. tamen arbutus eſt breuianda
Compoſitiua notes ut percutis eſt alter uterq;.

De ultimis ſyllabis.

Qu Ocis fine dabis a longam. ſed breuiabis
Rectum cum quarto caſu quintū ſociādo
Hinc tamen excipias cum rectus in as tibi fiet
Inde uocatiuum uelut andrea dabo longum.
In numeris ginta ſunt ad placitum tibi danda
Poſtea non breuia niſi fiat dictio bina.
Vt puta corripies ita uel quia iungere debes.
Productam græci rectum quandoq; locaui.
E correpta datur exceptio nulla paratur
Græcum nomen in e produc teſtis tibi tiſbe.
Declinans per ae diphtongum nomina primæ.
Et caſus ſextos in quinta dicito longos.
Longum pone fame quoniam famei dedit ante
Et quæ componis de quinta longa notabis.
Quare quottidie tibi ſint teſtes hodieque.
Longum pone doce ſimilis quoq; tempora formæ.
E q; uocatiuum dat nomen in es tibi longum
Nomen longa dabit aduerbia ſi tamen apte
Comparat ut iuſte: ſed nec bene nec male crede.
Producenda fore quia neutrum comparat apte.
Sæpe breuem ponis quod non a nomine ſumis
Summi cuncta gradus aduerbia longa putamus.
Quæ nomen longum: q; notans & erit breuiandū.
Me te ſe longis ſimul e de pre ſociabis.
Ne niſi cum dabit an produc fermeque fereque

Aut ue dabit curtam dabit interiectio longam.
I dabitur longa: quedam retrahi decet inde.
Sed mihi siue tibi uel quasi uel nisi semper
Ad placitum ponis & ubi uel ibi sociabis.
Et sua composita.
Vt tua metra petunt o ponis: deme datiuos
Ac ablatiuos quoniam decet hos dare longos.
Quæ monossyllaba sunt semp producta manebūt.
Deqp gerundiuis tua consule metra locandis.
V tibi longa datur exceptio nulla sequatur.
Quæ dant b uel m uel d uel t debes breuiare.
Excipe concisa diphthongum uel positura
Audit aut dicunt ex hoc testes tibi fiunt.
C longum ponis nec lac donecqp remotis
Hic poni poterit ceu metri regula seruit.
L breuiare uolo: sed nil producere quero.
Ol ut sol iungis & el quæ barbara ponis.
Istorum multa tamen inuenies breuiata.
N producta datur: sed forsitan excipiatur
Forsan & in t amen atqp dein iungantur & exin.
Rectus in a græci facit an quarto breuiari.
Si breuis est crescens genitiuus in ante suprema
Ex hoc in recto debet n poni breuiando.
Quartus casus in on solet in græco uariari
R breuiando locas: quæ sunt monossyllaba demas.
Testes sunt uer par & ab hoc quæ sumis ut impar.
Quæ tamen in multis breuiata locis reperimus.
Et breuis est ter per & cor uir terque: sed ether
Et crater imber usus producit & aer.
S lego uocali diuisum cuilibet addi.
Hinc leuius scitur quæ syllaba quanta locetur.

As longum ponis ut muſas ſed breuiabis
Nomen in as græcum quod ponit in os genitiuum
In græco uariat pluralem tertia quartum.
Ex producta datur. tamen hinc penes excipiatur.
Ex cum compoſitis ſic ut potes abbreuiabis.
Obliquos creſcens qui corripit anteſupremam
In recto curtam facit es teſtis tibi miles.
Sed res atq; ceres & ſpes ſunt longa fideſque.
Rectus qui tenet i ſuper s neſcit breuiari.
Cum tenet hic e breuem tenet ante tis in genitiuo
Vt paries abies ſic uſi ponere patres
Forte tamen ratio concederet abbreuiando
Multi dant longam pes & ſua compoſitiua.
Pluralem græci uariatum ſæpe notaui.
His breuias. ſextum caſum trahis atq; datiuum.
Cumq; ſuis addes monoſſyllaba compoſitiuis.
In rectis breuio quis & is bis eis ſociando
Accentu longa uerbi perſona ſecunda
Plurali numero facit is longa præeunte
Hinc tibi ſint poſſis pro teſte ueli ſq; uel audis.
Protrahit is rectus ſi protrahit i genitiuus:
Creſcens ut ſammis longumq; tibi dabo quamuis.
Os longum ponis. tamen excipiatur os oſſis
Cumq; potis dabit os breuies ut compos & impos
Nomen in as græcum breuiabit in os genitiuum.
Rectum in os græci ceu delos habet uariari.
Vs curtam ponis. tamen hinc monoſſyllaba demis.
Declinans quartæ genitiuum treſq; ſequentes
Plurali ſimiles caſus producere debes.
V genitiuus habens longam ſolet us dare recto.
Longam pro teſte tibi ſit telluſque ſaluſque.

Tu tamen horati doctor palus abbreuiasti.
Inuenies aliqua græcorum nomina longa.

De Accentibus.

Accentus uarias decet hīc distīguere normas
Est grauis accētus & sunt moderatus acutus
Et circumflexum multi tenuere priorum.
Hic grauis est qui depremitur nec tendit in altum.
Vt grauis incipiat: sed in altum tendit acutus
Atq; grauis medius & acuti fit moderatus
Est circumflexus grauis in primo sed in altum
Tollitur inq; grauem recidit sed cessit ab usu.
In primis mediisq; modo regimus moderato
Vocis accentu finis regitur sub acuto:
Accentum per quem regitur uox ultima seruat
Aut huc iunctarum propriis tenet una duarum
Datq; grauem iure quecunq; creabit utroq;
Hos solus usus debet formare modernus.
Accentum tibi uox monossyllaba reddit acutum
Sunt quedam quibus ē grauis accētus quasi nullus
Vt coniunctiue uoces & prepositiue
In circumflexis extremis aut in acutis
Vsu non credo quicquam differe moderno
Nec primas medias modo nec pronunciat usus
Circumflectendas aliter quam iure grauandas
Dictio cui tantum duplex est syllaba seruat
Accentum supra primum sit longa breuisque.
Ergo pro causa circum puta pone uel una.
Non declinata super extremas acuuntur
Sic acuis alias facit hoc distantia uocum.
De pronominibus aduerbia quæ facis addes.
Huic acuendo sonat si fiat syllaba bina

I profers & di debet tamen ii dupla ſcribi.
Scribe dii:lege di:non ſcripto ſemper obedi.
Omnis barbara uox non declinata latine
Accentum ſuper extremam ſeruabit acutum
Noſtra dat accentum data declinatio noſtrum
Atrahit encletica uox accentum ſibi uocis
Premiſſe quod eum finalis ſyllaba ſeruat
Accentum ſeruat conciſe littera uocis
Quæ ſeruaret eum ſi uox perfecta manèret
Quæ tibi ſi deſit huic publica regula ſeruit
Regula uocali cedet tamen ipſa ſequenti.
Accentum ſeruat poliſſyllaba uox ſuper illam.
Quæ preit extremam ſi longa ſit hæc aliter non.
Si breuis eſt ſedet accentus ſuperante locatam
Siue ſit illa breuis ſeu longa tamen tenēt illum.
Accentum ſeruat in compoſitis facit & fit
Dum uox compoſita uocalem ſeruat eandem
Quando compoſitum feſtinas & inde licet ſint
Longa ſimul pones intus longeq; deinceps
His horſum iunges & dices forte ſeorſum
Pluraq; proferre curtando uel utraq; diſce:
Barbarus el acuit obliquis regula ſeruit
Hæc excepta ſolent uſum mutare loquendi
Hunc etiam mutat lector ſi quæſtio fiat
Græca per accentum debes proferre latinum.

Accentus normas legitur poſuiſſe uetuſtas
Nō tamen has credo ſeruādas tp̄re noſtro
Si ſit natura monoſyllaba dictio longa
Circumflectatur: ſed ſi breuis acuatur.
Si teneat primam diſſyllaba dictio longam
Sitq; ſuprema breuis ueterum ſi iuſſa ſequaris

Circumflectatur prior in reliquis acuatur.
Seruabit legem poliſſyllaba dictio talem
Si ſit correpta penultima quæ preit illi.
Si ſit producta ſeu non tamen eſt acuenda.
Si ſit ſuprema breuis & penultima longa:
Fiet natura ſit circumflexus in illa
Illic ī fine circumflectes comiteſque
Vltima producta tibi ſi ſit in anteſuprema:
Anteſupremam acue ſic teſtificatur athene.
Sed ſi productam poſitura dat anteſupremam
Hæc acuendo ſonat breuis ultima longa ue fiat.
Noſter non penitus has normas approbat uſus.
Barbara conciſa uox uſus & encleſis iſta.
Caſſant interdum facit hæc diſtantia uocum.

PAuſat tripliciter lector diſtinctio plena.
Nanq; fit & media fit ſubdiſtinctio terna.
Si ſuſpenſiua fuerit conſtructio quando.
Pauſauit media poterit diſtinctio dici.
Cum ſit perfecta conſtructio: ſed tamen addi
Conuenit. ut plene ſententia poſſit haberi.
Si lector pauſet ibi: ſubdiſtinctio fiet.
Completo ſenſu: fiet diſtinctio plena.
Hæc eſt periodus mutato nomine dicta.
Eſt metrum media diſtinctio finis habetur
Verſus periodus eſt ſubdiſtinctio punctus.
Pro puncto ſæpe metra. ſed non retrouerte.
Suſtentans pauſes ſed bis metrare recuſes

De Figuris.

PLuribus eſt mēbris diſtīcta figura loquele
Hæc ſūt ſcēa tropus metaplaſmus rurſus ea
Quamlibet ī ꝓprias ſpecies diſtīguere debes

Sunt plures alie ſcripto uel uoce figure
Hinc ſunt exempla pleonaſmos acyrologia
Et cacoſyntheton & eclipſis tantologia
Amphibologia tapinoſis macrologia
Periſologia cacemphaton alleotheta.
Sed nequit his ſoloe uel barbaris aſſociari.
Sunt etenim uitia nulla ratione redempta.
Barbaris eſt uocis corruptio facta latine:
Hoc uitium facimus dicendo domina dominus.
Si tamen eloquiis commiſces uerba latinis.
Barbara doctores hanc dicunt barbaralexin
Eſt ſoloeciſmus incongrua copula uocum.
Vt ſi dicatur. uir bellica. ſponſa pudicus.
Barbarus eſt ſoloe tibi ſint penitus fugiende.
Improprie poſita uox format acyrologiam.
Si dicas requiem timeo uel ſpero laborem.
Dictio turpe ſonans cacemphaton arrigit aures.
Detur in exemplum uel tu cum compare ludis.
Atq; ſuperuacua dici debet pleonaſmos
Additio uocis ut ſic eſt ore locuta.
Signat idem uerbis diuerſis tantologia
Exultans redeo rurſus gaudensq; reuertor.
Dicitur unius uerbi defectus eclipſis
Quod poni decet ut fiat conſtructio plena
Hæc ſecum precibus ue bonum parere precantis.
Cum per uerba rei magne ſubmiſſio fiet
Tunc tapinoſis erit. ſi dicatur mare gurges.
Et male confuſa cachoſyntethon eſt uocitanda.
Congeries uocum te mou prelia contra.
Diſcipulos cedit cum uirgis terga magiſter.
Periſologia dicenda ſuperflua uocum

Additio: ſine ui rerum quæ ſignificentur
Qua poterant ibant: & non qua non potuerunt.
Cum res comprehendit uarias ſententia longa.
Macrologia datur: prologis hoc ſepe uidemus.
Amphibologia conſtructio non manifeſtans
Senſum perfecte puto te ſocium ſuperare.
Hæc fit multociens quia non determino plene.
Affectum mentis defectu prepediente:
Siue duplex ſenſus ex uerbis poſſit haberi
Confundit caſus numeros genus aleotetha.

Adendo ſæpe fit metaplaſmus & eius
Proſteſis eſt ſpecies & penteſis & ꝑagoge
Subtrahit interdum ſpecies turpe eius habende.
Apheresis uel ſincopa ſunt: apocopa finis:
Apheresis tolit capiti: quot poſteſis addit:
Sincopa de medio tollit: quod epenteſis auget
Aufert apocope finem quem dat paragoge:
Si longam breuies debet tibi ſiſtole dici
Eſtaſis eſſe ſolet ſi producis breuiandam
Bis binas ſpecies habet eſtaſis haſq; uocamus.
Ceſuras faciet pentimemerim tibi terni.
Syllaba prima pedis ibi produces breuiandam
Semi uel ante preit produceturq; ſecundi
Prima pedis ut in hoc poteris cognoſcere uerſu.
Quarti prima pedis eptimemerim tibi format
Producendo breuem uerſus hoc denotat iſte
Poſt eptimemerim dat quinti ſyllaba prima.
Curtam producens: ſicut uerſus habet iſte
Altera ceſure ſpecies ſi ſubiiciatur
M uel uocali uox: cuius littera prima.
Vocalis nec in his ideo colliſio fiet.

O utinam populū hunc ſaluet gratia chriſti .
Syllaba diuiditur & diereſis uocitatur .
Aulai in medio libabant pocula bachi.
Si iungas plures dic ſinereſim tibi factam.
Hæc eadem ſpecies dicatur epiſynaloephe
Fixerat eripidem ceruam uir eneus eſto
Eclipſis necat m ſed uocalem ſinalimpha.
Tu populum alme deus ſaluaſti a morte redemptū
Viles ſunt iſte præcunctis & remouende
Syncreſis iſtarum ſolet utraque ſæpe uocari.
Non ſolum uoces ſed tempora ſæpe uidemus
Elidi metris uelut hic uale inquit iola
Dicitur antithetis ſi littera ponitur una
Ponere cum debes aliam ſi dicimus olli :
Metatheſim facies ſi tranſponas elementa
Si dicas teucre cum debes dicere teucer .
Ate uitari debent ſpecies metaplaſmi.
Sed pentimemeri ſolummodo nos decet uti:
Sincopa cum fiet patrum ueſtigia ſeruet.
Dat ſpēs tibi ſcēa .plepſim zeugma ſilepſim
Eſt hipozeuſis anadiploſis epanalenſis
Eſt & hipozeuſis & anphora paronomia
Et ceſionomaton paromeon & omoteleuton
Et paranomoſia poliſintheton addis hirinos
Iungis omoptoton his pariterq; poliptoton addis
Vltima dialiton uel aſintheton eſt uocitanda.
Preſumit quæ ſunt ſuprema locanda prolepſis
Cerno ducentos hinc natos hincq; nepotes :
Zeugma fit in uerbo ſi plurima clauſeris uno
Hymnus chriſte tibi: tibi laus tibi gloria detur.
Clauſas diſſimiles ligat una uoce ſilepſis

In te christe salus in te sunt præmia nostra.
Cum collectiuo iunctum plurale silepsim
Assignant aliqui plebs ista parant equitare.
Sed magis est propria constructio: plebs parat ire
Estq; silepsis ubi pro multis ponitur unus.
Vt cum dicis adest rex multo milite cinctus.
Reddit hipozeusit persone plurima uerba.
Vni nos mundet nos ornet gratia christi.
Fiet anadiplosis uerbi geminatio quando
Principium clausæ fit idem cum fine prioris.
Numis istorum caret alter & alter abundat.
Clausis principium dat anaphora pluribus unum.
Christus mundauit: christus nos purificauit.
Principio finem facit epenalepsis eundem.
Nobis grata prius non sunt modo congrua nobis.
Vnius est epizeusis geminatio uocis
Significantis idem: me me petit ultio digna
Voces pene pares quæ sunt diuersa notantes
Dant paronomasiam non curas uera sed era
Principium simile uoces iuncte retinentes
Dant paronomeon: uim uitat uirgo uirilem.
Iunctura simili uoces multe sociare.
Dant cesynomathon umbone repellitur umbo
Pes pede comprimitur: ensisq; retunditur ense.
Clausula totalis tibi format omoptoton uno
Casu contenta: flentes tristes lachrymantes.
Cum plures uoces sub fine tenentur eodem
Omoteleuton erit. huic consona carmina subdis
Atq; leonina simul & caudaria iungis.
Per uarios casus distincta poliptoton implet
Clausula: littoribus contraria littora fluctus

Fluctibus esse precor populos populis inimicos
Longa tenens seriem constructio format hyrinos
Principio celum terram camposq; patentes
Lucentemq; globum lune solis iubar astra
Spiritus intus alit.
Diuersas uoces coniunctio plurima iungit.
Sic polisinteton est materq; paterque neposque.
Cum sine iunctura uarie uoces sociantur
Dialiton facient rex miles plebs negat illud

m Vlta tropi species metaphora metonomia
Antonomasia catacresis uel metalepsis.
Onomotopeia uel epitethon & omozeusis
Sinecdoche uel perifrasis simul allegoria
Addis hiperbaton his & hiperbole uult comes esse
Cum res est alii similis pro nomine nomen
Ponitur: ut sit homo simplex cum dicitur agnus
Debet methaphora dici translatio talis
Sit catecresis ubi sub nomine res alieno
Signatur: sic pisce carens piscina uocatur.
Pro præeunte sequens positum facit matalepsis
Vt cum significas annos tot per tot aristas:
Plures esse modos reperimus metenomie
Cum pro contento quod continet aut uice uersa
Ponitur aut factor pro facto uel retrouerte.
Antonomasia solet excelentia dici
Si proprium taceas nomen pones generale
Sic dauid insinuas nomen ponendo prophete.
Si iungas proprium uoci rem significanti
Fiet epitheton si dicas tristia bella
Si partem sumas pro toto uel uice uersa.

Synecdochen facies: ſi dicas hic caput albus.
Onomotopeiam facies ſi nomina ſumas
De ſonitu tracta: ſic ſus ſcropha dicitur eſſe.
Perifraſis circumloquium de iure uocatur.
Cum uerbis curas attollere rem tibi gratam.
Aut in re turpi uerbis non turpibus uti.
Tranſenſus ueri manifeſtus hyperbole fiet.
Aſtra ferit ſonus armorum clangorq; tubarum
Vocum turbatus formabit hiperbaton ordo.
Sintheſis huic temeſis ac hiſterologia ſubſunt.
His & anaſtropha uult pariterq; parentheſis addi
Hiſteronproteron ſolet hiſterologia dici.
Hæc fit cum rectam ſeriem ſententia mutat.
Hi cererem torrere parant & frangere ſaxo.
Sintheſis eſt omni confuſa locutio parte
Nos uirtute lauet qui labem criminis ornat.
Dat themeſim binas in partes dictio ſecta
Eſt boree regio ſeptem ſubdicta trioni.
Dictio ſi ſubſit cum ſit precedere digna
Fiet anaſtropha ſic: ſurgit mare littora contra.
In clauſa clauſam ſi commiſces alienam
Inde parenteſis eſt: princeps quia bella minantur
Hoſtes: militibus urbes premunt & armis.
Cum deſignatur aliud quam clauſula ſignet
Allegoria datur. ſpecies ſeptem dabis illi.
Hæc ſunt antiphraſis charientiſmos & enygma
Ac paronomia ſacraſmos ac hironia:
Antifraſis ſermo ſignans contraria dicto:
Sic lucum dicis quia raro luce niteſcit:
Eſt charientiſmos cum profers dura relatu.
Gratius huic hammon nomen traxiſſe putamus

Obſcurus ſermo quaſi mirandus ſit enygma
Patrem progenies occidit matris in aluo.
Quam mater genuit generauit filia matrem.
Si preponantur aduerbia plurima dices
Eſſe paronomiam lupus eſt ſermone ſub iſto
Sarcaſmos ſolet hoſtilis deriſio dici
Auxiliante modo dicendi ſignificata
Per uoces dictis contraria dant hironiam
Vrbane ludens uerbis non concitus ira.
Aſteiſmos facies hyrcos mulcere laboras.
Eſt omozeuſis quando rem ſignificabis
Ex alia cui rem poſſis inferre priorem
Quæ ſit nota magis per eam quæ notior extat
Tres ſpecies hicon paradigma parabola ſubſunt
In ſimili genere qui comparat efficit hicon
Hæc ſolet ex uſu quandoq; parabola dici.
Sed poterit dici de iure parabola ſi quis
Inter diſſimiles res comparat ut puta: ſemen
Eſt euangelium: quod nutriuit bona tellus.
Quod petra ſuſcepit: quod ſpine detinuerunt.
Hic paragdima facit qui primum comparat & poſt
Aſſignant ſimile domini ſunt ſemina uerbum
Spine diuitie mens arida petra uocatur.

a Lterius una uox tenens uim prepoſitiua.
Vt ſupra pro de fit protheoſos paralange
Cum plus ſignificans dices minus hæc tibi fiet.
Liptota fit ſub ea firmando negotia bina.
Deſcribendo locum topographiam faciemus.
Cronographia ſolet certum deſcribere tempus
Si dicatur agens patiens res uel uice uerſa.

Siue modo ſimili tibi ſit conuerſio facta.
Fiet hipalagium. perflauit fiſtula buccas.
Perſonamq; nouam formans dans proſopopeiam:
Abſenti ſermo directus apoſtropha fiet.
Sic loquor abſenti ſcriptam dum mitto ſalutem
Eſt adiectiuum ſubſtantiuo reſolutum
Aut econuerſo: ſic endyadim tibi formo.
Armatumq; uirum deſigno per arma uirumq;
Armatoq; uiro decet arma uirumq; notare
Extra materiam deſcribens uana uagatur
Auctor & ecuaſim plures dixere figuram.
Emphaſis efficitur ſi fixum proprietatem
Significans ponis ubi debet mobile poni.
Si loquor expreſſe dicens dauus eſt ſcelus ipſum
Eſt exephegeſis exponens dicta priora.
Cum retices quod turpe ſonat dic euphoniam.
Circuit & relique dant hæc & relligioque.
Dicitur eſſe lepos ſermo directus ad unum
Vtens plurali uelut hic noſtis bone preſul.
Pro numero numerum pro caſu ponere caſum
Te facit antitheſis inter ſe diſſona iunges.
Sepius audiui tempus pro tempore poni
Ludere ludebant ad ludum deueniebant.
Inque prophetiis mutantur tempora ſacris.
Verba per antitheton reſpondent ultima primis.
Sunt daniel noe Iob caſtus rhetorq; maritus.
Reſpondens ad ea quæ tibi ſunt obiicienda
Das antiphora cum nil tamen obiiciatur.
Senſus oppoſitos notat anticlaſis eodem.
Verbo non obſto: ſed toto poſſe reſiſto.
Cum uerbis uertit antimetauola ſenſum.

Non ut edas uiuas : ſed edas ut uiuere poſſis.
Incipimus fari quicquam quandoq; : ſed illud
Vltro deſinimus intercipimusq; tacendo.
Vult apoſiopoſis dici defectio talis.
Euphoniſmos erit pro uerbo ponere uerbum.
Exultat domini laudem mea lingua ſuperni.
Contingens uerbi mutat ſinepthesis ecce
Vnica facta fuit mulier : quæ ſunt modo multe.
Iſta ſed in noſtrum mutatio non uenit uſum.
Dicuntur bine ſpeties ſinepthesis eſſe.
Silicet hæc & ea qua perſonam uariamus
Nobis parce deus noſtros lauet ille reatus.
Vult opoſiopomenon ex dictis plura notare.
Moto ſermone ſic plura licet memorare
Vrit amor paridem : nuptam rapit : armat atridem
Vltio: pugnatur : fit machina : troia crematur.
Exponens crit omopheuſis non nota per eque
Vel magis ignotam : dic architrop eſſe cauillam
Quæ tenet alidadam cum ualdegora ſociatam.
Sæpe prius dicta geminat tibi tantologia.
Epimonemq; uocat hæc ſi repetitio fiat
Vt quod dicetur ſi certius eſſe probetur
Expectando dauid expectans ſic geminauit.
Si quæ ſunt hominis aſſignentur deitati
Antropoſpatos eſt : ſic ſæpe dei legis iram
Si res ſint aliquæ concordi federe nexe
Id quod ineſt uni reliquam dices operari
Sic linguam cordi concordem dic meditari
Ac omopation iſtam. dic eſſe figuram.
Nil reor aſſertum quod non queat eſſe tenendum:
Pluraq; ſignaui quæ non debes imitari.

d Octrinale dei uirtute iuuante peregi
Grates redo tibi genitor dcus & deus chriſte
Nate dei deus atq; tibi deus halitus alme
Quas tres perſonas in idem credo deitatis:

FINIS . :

Grammaticus ſi uis fieri bonus & cito. totum
Me lege perlectum pectore conde tuo.

Hoc opus Impreſſum eſt per magiſtrũ Iacobum.
De Marliano. Anno. Mccccl xxviii die decimo.
ſecundo kalendas Februarias .
.Mli:

Hain 0
Gw 951

Omnes vos [illegible] Hewny